

ڕێزمانی تورکی

Türkçe Dil Bilgisi

(بۆ فێربوونی زمانی تورکی بەشێوەی ئەکادیمی)

نووسینی

کامەران عبدالرزاق برایم



ڕێزمانی تورکی

Türkçe Dil Bilgisi

(بۆ فێربوونی زمانی تورکی بەشێوەی ئەکادیمی)

نووسینی

کامەران عبدالرزاق برایم

ڕێزمانی تورکی Türkçe Dil Bilgisi

(بۆ فێربوونی زمانی تورکی بەشێوەی ئەکادیمی)

نووسینی: کامەران عبدالرزاق برایم

ژ.سپاردن: ٣٩٥ ی ساڵی ٢٠٢٣ ی لەبەڕێوەبەرایەتی کتێبخانە گشتییەکان پێدراوە.

چاپی یەکەم ٢٠٢٣

بابەت: فێربوونی زمانی تورکی

ژ. تەلەفۆنی پرۆژەی ئاگا (٠٧٥٠٧١٤٧٠٣٧- ٠٧٧٠٤٣٣٧٦٠٥)

ژ.تەلەفۆنی نووسەر: ٠٧٥٠٤٢٩٢٣٥٩

ئیمێڵ: kurdewar١٩٩٠@gmail.com

بەرهەمی: پڕۆژەی ئـــــاگا

پڕۆژەی ئاگا:: Aga project

پڕۆژەی ئاگا:: Aga project



بەڕێوەبەری گشتی پڕۆژە:

م. سالارعومەر



پێشەكی:

زمانی توركی وەك یەكێك لە زمانە گرنگەكانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست بەگشتی و دراوسێیەكی هەزار ساڵەیی كورد بە تایبەتی بۆ ئێمە گرنگیی تایبەتی خۆی هەیە. بەتایبەتیش لەم ساڵانەی دوایی بەهۆی بەهێز بوونی پێگەی ووڵاتی توركیا و پێشكەوتنە پیشەسازی و بازرگانی و گەشتیاریەكانی لەلایەك، ڕەخساندنی دەرفەتی خوێندن لە زانكۆكان بۆ قوتابیانی بیانی لەلایەكی دیكەوە، بووەتە هۆی ئەوەی ساڵانە هەزاران كەس لەسەر ئاستی جیهان هەوڵی فێربوونی ئەو زمانە بدەن.

گومانیش لەوەدا نیە كە بۆ فێربوونی هەر زمانێك پێویستە دوو ڕێگای سەرەكی بگیرێتە بەر. یەكەمیان فێربوونی ووشە و ماناكانی زمانەكە. دووەمیشیان ڕێزمانی زمانەكە بۆ ئەوەی بتوانرێت لەڕێگەیەوە ووشە و ماناكان بەشێوەیەكی دروست دابڕێژرێت و ڕستەی لێ دروست بكرێت.

لەسۆنگەی هەست كردن بە بۆشایی نەبوونی كتێبێكی تایبەت بە ڕێزمانی توركی لە كتێبخانەی كوردی، نووسەر هەڵسا بە نووسینی ئەم كتێبە بۆ ئەوەی ببێتە ڕێگا خۆشكەر و ئاسانكاریی بۆ قوتابیانی كورد، تا بتوانن لەڕێگەیەوە بە زمانی شیرینی كوردی ڕێساكانی زمانی توركی و ماناو شێوازو بەكارهێنانەكانی فێر بن.

ئەم كتێبە لە چوار بەشی سەرەكی پێكهاتووە. بەشی یەكەم بریتیە لە ئاستی A١ كە تیایدا بنەما و بناغەی زمانی توركی خراوەتەڕوو. بەشی دووەم بریتیە لە ئاستی A٢ تیایدا بەشێوەیەكی چڕوپڕ زەمەنەكانی زمانی توركی خراوەتە ڕوو. بەشی سێیەم كە ئاستی B١ ە زیاتر جەخت كراوەتە سەر شێوازەكانی زمانی توركی و سیفاتەكان. هەرچی بەشی چوارەمە هەردوو ئاستی B٢ و C١ ە، هۆكاری كۆكردنەوەی ئەو دووانەش لەیەك بەشدا ئەوەیە كە بابەتەكانی ئاستی C١ كەمن و لە كتێب و سەرچاوەكاندا بەشێوەی جیاواز دابەشی سەر ئەو دوو ئاستە كراون. لەم بەشەدا بابەتە ڕێزمانیەكان زۆر بەچڕی

خراوەتە ڕوو، تەواوی کەلێنەکانی زمانی تورکی پڕکراوەتەوەو بە تێپەڕین لێی قوتابی دەتوانێت تورکیەکی زۆر باش و پاراو قسە بکات.

جێگای ئاماژە پێدانە کە چەند ئامرازێك لە سەرەتای کتێبەکە باسکراون و لە بەشەکانی داهاتوو بە ووردەکاری زیاتر دووبارە بوونەتەوە. هۆکاری ئەمەش ئەوەیە کە ئەو ئامرازانە زۆر بەکارهێنراون و قوتابی بۆ ئاخاوتنی ڕۆژانە کاری پێی دەبێت و پێویستە بیزانێ، لە کاتێکدا بەشێکن لە باسێکی چڕوپڕی دوورو درێژ کە هێشتا قوتابی نەگەیشتووەتە ئەو ئاستەی وەریان بگرێت، بۆیە ئەو ئامرازانە لەسەرەتادا کورتەیەکیان لێ خراوەتەڕوو.

ئەم کتێبە لەسەر هەمان سیستەم و پڕۆگرامی سەنتەرەکانی زمانی تورکی سەر بە زانکۆکانی تورکیا نووسراوە. نووسەر ئەوپەڕی تواناو زانیاریی خۆی بەکار هێناوە بۆ ئەوەی بابەتێکی گشتگیری تەواو بخاتە بەردەستی قوتابیان. بایەخی زۆریش بەوە دراوە کە مانای دەقاو دەق و پڕ بەپێست بدرێتە کرداره ڕێزمانیەکان و بەرامبەرەکەی لە زمانی کوردی دیاری بکرێت و بەراوردو جیاوازیشی لەگەڵ ڕێزمانی کوردی بخرێتەڕوو. نووسەر خۆی ماوەی یازدە مانگ لە کۆرسێکی چڕوپڕی فێربوونی زمانی تورکی بەشداربووە لە سەنتەری زمانی تورکی ERSEM-Tömer سەر بە زانکۆی Erciyes لە شاری قەیسەری وولاتی تورکیا و بڕوانامەی دیبلۆمی لە زمانی تورکی لە زانکۆکە وەرگرتووە، کتێبەکەش هەر لە شاری قەیسەری نووسراوەو تا بلاوکردنەوەی نزیکەی ١٠ جار هەڵەچنی و پێداچوونەوەی وورد و گشتگیری بۆ کراوە. لەگەڵ هەموو ئەوانەشدا خاڵیی نیە لە هەڵە و کەم و کوڕیی. ڕاستی و بێ خەوشی تەنها بۆ زاتی الله یە.

گرنگترین ئەو سەرچاوانەی سوودیان لێ وەرگیراوە بۆ نووسینی ئەم کتێبە:

١- کتێبەکانی پرۆگرامی زانکۆی (گازی/ ئەنقەرە) بۆ فێربوونی زمانی تورکی کە لە پێنج کتێب پێکهاتوون بۆ هەر پێنج ئاستەکە بەناونیشانی (Yabancılar İçin Türkçe A١,A٢,B١,B٢,C١).

٢- کتێبی (Akademik Türkçe) کە لەلایەن زانکۆی (ئێرجیس/ قەیسەری) دانراوە.

٣- کتێبی (Yabancılar İçin Türkçe Dil Bilgisi) کە لەلایەن زانکۆی (گازی/ئەنقەرە) نووسراوە، لە دوو بەرگ پێکهاتووە بۆ هەر پێنج ئاستەکە.

٤- زنجیرە کتێبی (İstanbul) کە لەلایەن زانکۆی (ئیستەنبوڵ)ەوە دانراوە، لە پێنج بەرگ پێکهاتووە.

٥- زنجیرە وانەکانی (تعلم اللغة الترکیة مع رسلان ریحان).

٦- کتێبی (الشامل في قواعد اللغة الترکیة) لە نووسینی (مهندس محمد عامر المجذوب).

٧- فەرهەنگی (جاف) تورکی- کوردی.

٨- سایتی فەرمی دامەزراوەی زمانی تورکی TDK و فەرهەنگە سەرهێڵەکەی.

٩- فەرهەنگە ئەلیکترۆنیەکانی وەك (Türkçe Sözlük) تورکی- تورکی، فەرهەنگی (Tevakku) تورکی- عەرەبی عەرەبی- تورکی، فەرهەنگی (Deyimler Sözlüğü) تایبەت بە دەستەواژە و زاراوەکان تورکی- تورکی.

کامەران کوردەوار

٢٠٢٠/٠٣/٣١ سێ شەممە، قەیسەری / تورکیا

پێداچوونەوەی کۆتایی ٢٠٢٢/١٠/٢٠ تورکیا

- ئەم کتێبە پێشکەشە بە:

١- دایك و باوك و خوشك و براکانم کە هەمیشە قەڵا بوونە بۆم.

٢- بە هاوسەری دڵسۆزو میهرەبانم (ڕووناك حسین) و کوڕی شیرینم (کوردی).

٣- بە سەنتەری زمانی تورکی زانکۆی ئێرجیس ERSEM-Tömer و بەو مامۆستا بەڕێزانەی ڕۆژ و شەو لەگەڵمان ماندوو بوون تا فێری زمانی تورکی ببین، بەتایبەتیش مامۆستای دڵسۆز (Rıfat Eravşar).

٤- بە هەموو قوتابی و فێرخوازانی زمانی تورکی.

ئاستی یەکەم

A١

پیتەکانی زمانی تورکی (Türkçe Harfleri)

ئەلف و بێی زمانی تورکی لەسەردەمی عوسمانیدا بە ڕێنووسی عەرەبی-فارسی دەنووسرا، بەڵام دوای دامەزرانی کۆماری تورکیای نوێ بەپێی یاسای ژمارە ١٣٥٣ لە ١ نۆڤەمبەری ١٩٢٨ ڕێنووسی لاتینی کرایە ڕێنووسی فەرمی زمانی تورکی و لەجیاتی ڕێنووسی پێشووتر خرایەکار. ڕێنووسی لاتینی زمانی تورکی لە ٢٩ پیت پێکدێت کە بریتین لەمانە:

Aa Bb Cc Çç Dd Ee Ff Gg Ğğ Hh İi Iı Jj Kk Ll Mm Nn Oo Öö Pp Rr Ss Şş Tt Uu Üü Vv Yy Zz

A , a	**A**raba	ئەرەبا	ئا
B , b	**B**a**b**a	بابا	بێ
C , c	**C**iv**c**iv	جیڤ جیڤ	جێ
Ç, ç	**Ç**eki**ç**	چەکیچ	چێ
D , d	**D**e**d**e	دەدە	دێ
E , e	**E**s**e**r	ئێسەر	ئێ
F , f	**F**os**f**or	فۆسفۆڕ	فێ
G , g	**G**eze**g**en	گەزەگەن	گێ
Ğ , ğ	Gö**ğ**üs, Dü**ğ**ün, de**ğ**er	گۆغوس، دووون، دەیەر	یوموشاك گێ
H , h	**H**urma	هورما	هێ
I , ı	**I**ş**ı**k	ئشك	ئ
İ , i	**İ**y**i** , **İ**zm**i**r	ئیی، ئیزمیر	ئی

J , j	**J**aponya	ژاپۆنیا	ژێ
K , k	**K**er**k**ü**k**	کێرکوك	کێ
L , l	**L**a**l**e	لالێ	لێ
M , m	**M**u**m**	موم	مێ
N , n	**N**a**n**e	نانێ	نێ
O , o	**O**t**o**gar	ئۆتۆگار	ئۆ (قورس)
Ö, ö	**Ö**zgür	ئۆزگور	ئۆ (ناسك)
P , p	**P**om**p**a	پۆمپا	پێ
R , r	**R**ehbe**r**	ڕەهبەر	ڕێ
S , s	**S**u**s**kun	سوسکون	سێ
Ş , ş	**Ş**a**ş**kın	شاشکن	شێ
T , t	**T**a**t**lı	تاتلێ	تێ
U , u	**U**zu**n**	ئوزون	ئو(قورس)
Ü , ü	**Ü**z**ü**m	ئوزوم	ئو(سوك)
V , v	**V**aliz	ڤالیز	ڤێ
Y , y	**Y**a**y**gın	یایگن	یێ
Z , z	**Z**ik**z**ak	زیکزاك	زێ

- لەو ٢٩ پیتەی زمانی تورکی هەشت پیتیان پێیان دەگووترێ **پیتە دەنگدارەکان** (**sesli harfler**) کە بریتین لە (**a, e, ı, i, o, ö, u, ü**)، ئەم هەشت پیتەش دەبنە دوو بەش:

١- پیتە دەنگدارە **قورسەکان** (a , ı , o , u) (kalın ünlüler).

٢- پیتە دەنگدارە **سووکەکان** (e , i , ö , ü) (ince ünlüler).

• یاسای هەماهەنگی دەنگیی لە ڕێزمانی تورکیدا

هەماهەنگی دەنگیی لە ڕێزمان و ڕێنووسی تورکیدا یەکێکە لە گرنگترین یاسا و بنچینەکانی ئەو زمانەو بە بڕبڕەی پشتی دادەنرێت، چونکە بۆ هەموو پاشگر و کردارە ڕێزمانەوانیەکان پشتی پێ دەبەسترێت (لە داهاتوودا زیاتر ڕوون دەبێتەوە) ئەمەش دوو جۆری هەیە:

١- **یاسای دەنگی دووانەیی:** لێرەدا هەشت پیتە دەنگیەکەی زمانی تورکی دەبنە **دوو** گروپ، هەر گروپێکیش سەرۆکێکی خۆی هەیە، پیتی **A** نوێنەرایەتی پیتە **قورسەکان** (kalın) دەکات. پیتی **E** نوێنەرایەتی پیتە **سووکەکان** (ince) دەکات:

A , I , O , U	A
E , İ , Ö , Ü	E

٢- **یاسای دەنگی چواریی:** لێرەدا هەشت پیتە دەنگیەکەی زمانی تورکی دەبنە **چوار** گروپ و بۆ هەر گروپێك پیتێك نوێنەرە:

A , I	I
O, U	U
E , İ	İ
Ö , Ü	Ü

<u>تێبینی:</u>

١- سوودی زانینی یاسای هەماهەنگی دەنگی ئەوەیە کە بۆ هەموو پاشگرو کردارە ڕێزمانەوانیەکان لە زمانی تورکیدا پشتی پێ دەبەسترێت، بەشێوەیەك کە ناو، سیفات، فرمان...هتد کە پاشگریان دەخرێتە سەر دەبێ بەگوێرەی گونجان و هەماهەنگی لەگەڵ ئەو یاسایە دابنرێت. بۆ ئەمەش هەمیشە **سەیری کۆتا پیتی دەنگی** ناو، سیفات،

فرمان... دەکەین کەپاشگرەکەی دەخرێتــە ســەرو بــەگوێرەی ئــەو دوو لیســتەی ســەرەوە هەماهەنگی لەنێوانیان دروست دەکەین. بۆ نمونــە: هــەر دوو نــاوی (Bahçe) و (Oda) وەردەگرین و پاشگری (da/de) دەخەینــە ســەریان. دەبێتــە (Bahçe<u>de</u>) و (Oda<u>da</u>) واتە: لە باخچە، لە ژوورەوە. لەبەرئەوەی **کۆتا پیتی دەنگــی** (Bahç**<u>e</u>**) بریتیــە لــە (e) کەپیتێکی **سووکە** پاشگری (de) وەردەگرێ. هەرچی **کۆتا پیتی دەنگی** (Od**<u>a</u>**)یە بریتیە لە (a) کە پیتێکی **قورسە** بۆیە پاشــگری (da) وەردەگــرێ. ئەمــەش بــەگوێرەی یاســای هەماهەنگی دەنگی دووانەیی دەبێت. بۆ سەرجەم کرداره ڕێزمانیــەکانی تــریش بەهــەمان شێوەیە.

٢- بۆ ئەوەی قوتابی بزانێ کامە پیت بە یاسای هەماهــەنگی دەنگــی مامەڵــەی لەگــەڵ دەکرێت و ئەگەری گۆڕانی هەیە **ئەو پیتانە بەشێوازی کەپیتەڵ دەنووسین**، بەمەش قوتابی دەزانێ ئەو پیتە کەپیتەڵانە ئەگەری دەرکــەوتنیان بــە چــەند شــێوازێك هەیــە بــەگوێرەی هەردوو یاسای هەماهەنگی دەنگی **دووانــەیی** و **چــواریی**. بــۆ نمونــە: (m**<u>I</u>**, l**<u>A</u>**r, **<u>I</u>**m, s**<u>I</u>**n, **<u>I</u>**m**<u>I</u>**z, s**<u>I</u>**n**<u>I</u>**z...)

- جێناوەکان لە زمانی تورکیدا

١- **جێناوی کەسیی** -بکەر- (Kişi Zamirleri -Özne-)

Ben	birinci tekil şahs eki	کەسی یەکەمی تاك	من
Sen	ikinci tekil şahs eki	کەسی دووەمی تاك	تۆ
O	üçüncü tekil şahs eki	کەسی سێیەمی تاك	ئەو
Biz	birinci çoğul şahs eki	کەسی یەکەمی کۆ	ئێمە
Siz	ikinci çoğul şahs eki	کەسی دووەمی کۆ	ئێوە
Onlar	üçüncü çoğul şahs eki	کەسی سێیەمی کۆ	ئەوان

٢- **جێناوی پەیوەستی** (Ait -ilgi- Zamirleri)

Benim	هی من	Benimki	ئەوەی من
Senin	هی تۆ	Seninki	ئەوەی تۆ
Onun	هی ئەو	Onunki	ئەوەی ئەو
Bizim	هی ئێمە	Bizimki	ئەوەی ئێمە
Sizin	هی ئێوە	Sizinki	ئەوەی ئێوە
Onların	هی ئەوان	Onlarınki	ئەوەی ئەوان

٣- **جێناوی خۆیەتی** (Dönüşlülük Zamirleri)

Kendim	خۆم
Kendin	خۆت

Kendi	خۆی
Kendimiz	خۆمان
Kendiniz	خۆتان
Kendileri	خۆیان

تێبینی: لەكاتی هاتنی جێناوی خۆیەتی (Kendi) لەگەڵ ناوێك/سیفاتێك ئـەوا **جێنـاوی خاوەندارێتی** (İyelik eki) دەپەرێتە سـەر ناو/سـیفاتەكە. واتـە بەپێچـەوانەی زمـانی كوردیە كە تیایدا جێناوەكە دەچێتە سەر ووشەی (خۆ):

Kendi kalem**im**	قەلەمی خۆم
Kendi kalem**in**	قەلەمی خۆت
Kendi kalem**i**	قەلەمی خۆی
Kendi kalem**imiz**	قەلەمی خۆمان
Kendi kalem**iniz**	قەلەمی خۆتان
Kendi kalem**i** kalem**leri**	قەلەمی خۆیان

٤ - **جێناوی خاوەندارێتی** (İyelik Zamirleri) یان (İyelik eki)

-Im	Benim kalem**im**	قەڵەمی من
-In	Senin kalem**in**	قەڵەمی تۆ
-I	Onun kalem**i**	قەڵەمی ئەو
-ImIz	Bizim kalem**imiz**	قەڵەمی ئێمە
-InIz	Sizin kalem**iniz**	قەڵەمی ئێوە
-lArI/-I	kalem**leri**/Onların kalem**i**	قەڵەمی ئەوان

تێبینی:

A- ئەو پیتانەی لە جێناوە خاوەندارێتیەکان (İyelik eki) بە **کەپیتەڵ** نووسراون پیتی گۆڕاون و بەگوێرەی یاسای هەماهەنگی دەنگی **ئەگەری دەرکەوتنیان بە چوار شێواز هەیە** (وەك ئاماژەیەك بەو پیتە گۆڕاوانە لە تەواوی ئەم کتێبەدا بە کەپیتەڵ دەیاننووسین) بۆ نمونە:

Benim	**-İm**	**-Im**	**-Üm**	**-Um**
	Kalem**i**m	Kitab**ı**m	Göz**ü**m	Kol**u**m

B- ئەگەر ناوێك **بەپیتێکی دەنگیی کۆتایی هاتبێت**، ئەوا لەکاتی زیادکردنی جێناوی خاوەندارێتی(İyelik eki) **پیتی یەکەمی جێناوەکان فڕێ دەدرێ** چونکە نابێت دوو پیتی دەنگی لەپاڵ یەکتر بن:

Baba	Baba**m**	Baba**n**	Baba**sı**	Baba**mız**	baba**nız**	Baba**ları**
Anne	Anne**m**	anne**n**	Anne**si**	Anne**miz**	anne**niz**	Anne**leri**

C- ئەگەر ناوێك **بەپیتێکی دەنگیی کۆتایی هاتبێت** ئەوا لەکاتی زیادکردنی جێناوی خاوەندارێتی(İyelik eki) بۆ کەسی سێیەمی تاك (**O**) پێویستە **ناوبڕی (S)** لەنێوان ناوەکەو پاشگرەکە دابنێین:

Baba	Babası	Vize	Vizesi
Anne	Annesi	Depo	Deposu

D- بۆ کەسی سێیەمی کۆ (**Onlar**) جێناوی خاوەندارێتی(İyelik eki) دەتوانرێ بەدوو شێواز زیاد بکرێت و هەردووکیشی ڕاستە:

Onların kalem**i**	Onların kalem**leri**
Çocukların defter**i**	Çocukların defter**leri**
Öğrencilerin kitabı	Öğrencilerin kitap**ları**

ئەگەر بکەر/ نیهادی ڕستەکە (Onların, Çocukların, Öğrencilerin) **نەنووسین**، ئەوا **پێویستە پاشگری (-lar/-ler) ی بخەینە سەر** بۆ ئەوەی تێکەڵ نەبێت لەگەڵ کەسی یەکەمی تاك و خوێنەر بزانێ کە مەبەستت کۆیە (Onlar) نەك (O).

Kalem**leri**	پێنووسەکانیان
Defter**leri**	دەفتەرەکانیان
Kitap**ları**	کتێبەکانیان

٥- **جێناوی کەسی** (Şahıs Zamirleri) یان (Şahıs eki)

-Im	Ben yazar**ım**	من نووسەرم
-sIn	Sen yazar**sın**	تۆ نووسەریت
-	O yazar	ئەو نووسەرە
-Iz	Biz yazar**ız**	ئێمە نووسەرین
-sInIz	Siz yazar**sınız**	ئێوە نووسەرن
- / -lAr	Onlar yazar / yazar**lar**	ئەوان نووسەرن

تێبینی:

A- ئەو پیتانەی لە جێناوە کەسیەکان(Şahıs Z.) بە **کەپیتەڵ** نووسراون پیتی گۆڕاون و بەگوێرەی یاسای هەماهەنگی دەنگی **ئەگەری دەرکەوتنیان بە چوار شێواز هەیە** بۆ نمونە:

Ben	İyiy**im**	Arab**ım**	Kürd**üm**	Dokto**rum**
Sen	İyis**in**	Arapsı**n**	Kürts**ün**	Doktors**un**
Siz	İyis**iniz**	Arapsınız	Kürts**ünüz**	Doktors**unuz**

B- ئەگەر ناوێك/سیفاتێك **کۆتایی هاتبوو بە پیتێکی دەنگی**، ئەوا **ناوبڕی (Y)** لەنێوان ناوەکە/سیفاتەکە و جێناوە کەسیەکانی هەردوو کەسایەتی **Biz/Ben** دادەنێین چونکە بەپیتی دەنگی دەست پێ دەکەن:

İy**i**	İyi**y**im	İyi**y**iz
Öğrenc**i**	Öğrenci**y**im	Öğrenci**y**iz

C- لە کەسی سێیەمی کۆ (**Onlar**) دەکرێ جێناوی کەسی(Şahıs Z.) بە دوو شێواز بێ و هەردووکیشی ڕاستە، یان وەك کەسی سێیەمی تاك (**O**) **هیچ نانووسرێت**، یانیش **پاشگری (-lar/-ler)** دادەنرێت: Onlar yazar / Onlar yazarlar.

٦- **جێناوی ئاماژە** (İşaret Zamirleri)

Bu	ئەم ، ئەمە	تاکی نزیك
Şu	ئەو ، ئەوە	تاکی دوور
O	ئەو (ئەوێهێ)	تاکی زۆر دوور
Bunlar	ئەمانە	کۆی نزیك
Şunlar	ئەوانە	کۆی دوور
Onlar	ئەوان (ئەوانێهێ)	کۆی زۆر دوور
Burası	ئێرە	شوێنی نزیك

Şurası	ئەوێ	شوێنی دوور
Orası	ئێرانێ	شوێنی زۆر دوور
Diğeri Öteki Öbürü	ئەوەی تر، ئەوەی ئەولاتر	بۆ دوورتر
Beriki	ئەوەی هێروەتر، ئەوەی نزیکتر	بۆ نزیکتر

Bu ne? Bu kalem.	ئەوە چیە؟ ئەوە پێنووسە.
Bunlar ne? Bunlar kalem.	ئەوانە چین؟ ئەوانە پێنووسن.
Burası nersei? Burası sınıf.	ئێرە کوێیە؟ ئێرە پۆلە.

- (جێناوی پرسیاری- Soru Zamirleri) و (جێناوی نـارِوونی- Belirsizlik Zamirleri) بەهۆی ووردی باسەکان لە ئاستی (A٢) دا باس دەکرێت.

- بەربوونەوەی پیتی دووەمی دەنگی (Ünlü Düşmesi)

ئەگەر ناوێك/سیفاتێك **زیاتر لە یەك پیتی دەنگی تێدابوو**، وە **کۆتا پیتی دەنگی** ناوەکە/سیفاتەکە یەکێك بوو لەم چوار پیتە **(ı/i/u/ü)** ئەوا لەکاتی خستنە سەری جێناوی خاوەندارێتی(İyelik eki) **کۆتا پیتی دەنگی نێو ووشەکە فڕێ دەدرێ**، جێناوە خاوەندارێتیەکەش **بەگوێرەی هەماهەنگی دەنگی لەگەڵ پیتە فڕێ دراوەکە** دادەنرێت، بەم کردارەش دەگووترێ (بەربوونەوەی پیتی دووەمی دەنگی).

کرداری ڕێزمانی	شێوازی ڕاست	شێوازی هەڵە
Benim + İs**i**m + -im	Benim **ism**im	**İsim**im
Senin + Vak**i**t + -in	Senin **vakt**in	**Vakit**im
Onun + Sab**ı**r + -ı	Onun **sabr**ı	**Sabır**ım

Bur**un** + -um	**Burn**um
Göğ**üs** + -ün	**Göğs**ün
Boy**un** + -u	**Boyn**u
Em**ir** + -i	**Emr**i
Fik**ir** + -imiz	**Fikr**imiz
Bey**in** + -iniz	**Beyn**iniz
Oğl**u** + -um	**Oğl**um
Ağ**ız** + -ımız	**Ağz**ımız
Kar**ın** + -ın	**Karn**ın
Gön**ül** + -ünüz	**Gönl**ünüz
Şek**il** + -im	**Şekl**im
Öm**ür** + -üm	**Ömr**üm

تێبینی: بۆ کەسی سێیەمی کۆ (**Onlar**) ئەگەر پاشگری -lar/-ler دابنرێت پێویست بە فڕێدانی پیتی دووەم ناکات و وەك خۆی دەمێنێتەوە:

Onların vakitleri , Çocukların ağızları , İnsanların beyinleri , Zalimlerin gönülleri

- **K , T , Ç , P** :(Ünsüz Yumuşaması) نەرم کردنەوەی کاتچەپ

لەزمانی تورکیدا هەر ناوێك/سیفاتێك **کۆتایی هاتبوو** بە یەکێك لـە پیتـەکانی کاتچـەپ (**K,T,Ç,P**)، ئەوا **لەکاتی زیادکردنی هەر جۆرە پاشگرێك بۆ سەریان** ئەگەر **پاشگرەکە** بەیەکێك لە هەشت پیتە دەنگیەکە (**a,e,ı,i,o,ö,u,ü**) دەستی پێ کردبـوو، ئـەوا **پیتـە ڕەقەکانی کاتچەپ نەرم دەکەینەوە** بەم شێوەیە:

K	G / Ğ
Ç	C
T	D
P	B

Ren**k** + -i	Ren**gi**
Topra**k** + -a	Topra**ğa**
Dura**k** + -ı	Dura**ğı**
Sonu**ç** + -u	Sonu**cu**
Gen**ç** + -im	Gen**cim**
Yur**t** + -a	Yur**da**
Vucu**t** + -u	Vucu**du**
Kita**p** + -ı	Kita**bı**
Sebe**p** + -i	Sebe**bi**
Kür**t** + -üm	Kür**düm**
Ara**p** + -ız	Ara**bı**z

تێبینـی: **نـاوی تایبـەت** (إســم علــم) و **فرمــان** (فعل) و **ووشە شازەکان** بەهیچ شێوەیەك **نەرم ناکرێنەوە**و هەر جۆرە پاشگرێکیان بچـێتە سەر وەك خۆیان دەمێننەوە.

ناوی تایبەت	
Ira**k** + -a	Irak’a
Runa**k** + -ın	Runak’ın

Siir**t** + i	Siirt'i

- لەقسەکردنی ڕۆژانەدا خەڵك ناوە تایبەتەکانیش نەرم دەکەنەوە. بۆ نمونە دەڵێن (**Irağa**) بەڵام لەڕووی نووسین و ئەکادیمییەوە هەڵەیەو نابێت نەرم بکرێتەوە.

- **سێ فرمانی شازمان هەیە کۆتا پیتیان نەرم دەکرێتەوە**، فرمانە شازەکانیش بریتین لە(**-git-/tat-/et**) و ئەو فرمانانەی بە (**-et**) کۆتاییان هاتووە.

فرمانە شازەکان	
Kayb**et** + -en	Kaybe**d**en
Ta**t** + -ım	Ta**d**ım
Gi**t** + -er	Gi**d**er

نمونەی فرمانە ئاساییەکان کە نەرم ناکرێنەوە	
Sık + -ar	Sıkar
Yap + -ar	Yapar
Seç + -iyor	Seçiyor
At + -ıyor	Atıyor
Çek + -er	Çeker

- ئەو ناو/سیفاتە شازانەی کە **ووشەی بیانین** و هاتوونەتە نێو زمانی تورکی، هەرچەندە مەرجەکانی یاسای (کاتچەپ)یان لەسەر جێ بەجێ دەبێ بەڵام **نەرم ناکرێنەوە**، وەك:

Saat	Taşıt	Üç	Cennet	Devlet	Millet
Kent	Market	Sohbet	Şirket	Sanat	Hizmet
Hereket	Tişört	Bisiklet	Turist	Memleket	Vilayet
Saç	İç	Ziyaret	Paket	İnternet	Cumhuriyet

- یاسای فستقچی شەهاب (F, S, T, K, Ç, Ş, H, P) :

یەکێکە لەیاسا گرنگەکانی زمانی تورکی، بەپێی ئەم یاسایە هەر ووشەیەك کۆتایی هاتبوو بە یەکێك لەم هەشت پیتە (**f, s, t, k, ç, ş, h, p**) ئەوا **لەکاتی زیادکردنی پاشگر** دەبێ ووریا بین، چونکە **ئەگەر پاشگرەکە بە (D) یان (C) دەست پێ بکات** ئەوا لەکاتی خستنە سەری ئەو ووشانەدا جۆرە ناسازیەك لە دەربڕیندا دروست دەبێ (بەگوێرەی زمانی تورکی). بۆیە **دەبێ پیتی یەکەمی پاشگرەکان** واتە (**D**) و (**C**) بگۆڕین بۆ (**T**) و (**Ç**) ئینجا بیخەینە سەر ووشەکە بەم شێوەیە:

ووشە	پاشگر	پاشگر دوای چوونە سەر فستقچی شەهاب
Sını**f**	-ca	Sınıf**ç**a
Servi**s**	-den	Servis**t**en
Ka**t**	-da	Kat**t**a
Soka**k**	-da	Sokak**t**a
Ara**ç**	-dan	Araç**t**an
Güne**ş**	-de	Güneş**t**e
Çora**p**	-cı	Çorap**ç**ı
Kita**p**	-cı	Kitap**ç**ı
Saba**h**	-da	Sabah**t**a

• یاسای کۆکردنەوە (Çokluk eki) : -lAr

لەکاتی کۆکردنەوەدا سەیری **کۆتا پیتی دەنگی ناوەکە** دەکەین ئەگەر پیتە دەنگیەکە پیتێکی **قورس** (**a,ı,o,u**) بوو ئەوا (**-lar**) ی بۆ زیاد دەکەین، ئەگەر پیتە دەنگیەکە پیتێکی **سووك** (**e,i,ö,ü**) بوو ئەوا (**-ler**) ی بۆ زیاد دەکەین. واتە بە یاسای هەماهەنگی دەنگی دووانەیی:

İsim + -lAr	
a , ı , o , u	**-lar**
e , i , ö , ü	**-ler**
Araba	Araba**lar**
Balık	Balık**lar**
Depo	Depo**lar**
Daholcu	Daholcu**lar**
Ev	Ev**ler**
Civciv	Civciv**ler**
Şoför	Şoför**ler**
Gözlük	Gözlük**ler**

تێبینی:

١- لەکاتی کۆکردنەوە لەناو ڕستەدا **نابێ دووجار لەسەر یەك پاشگری کۆکردنەوە بەکاربێت:**

Bun**lar** kalem	ڕاست
Bun**lar** kalem**ler**	هەڵە

٢-كاتێك لە ڕستەدا (ژمارە) و (ئەندازەی دیاریكراو) و ووشەكانی وەك (biraz, birçok, pek çok, az, çok, hiç...) هاتن **نابێت پاشگری (-ler/-lar) بخرێتە سەر ناوەكە.**

شێوازی هەڵە	شێوازی ڕاست
Üç çocuklar	Üç çocuk
Çok kalemler	Çok kalem
Birçok insanlar	Birçok insan
Az elmalar	Az elma

٣-هەندێ ووشەی بیانی هەن شازن، هەرچەندە دواین پیتی دەنگیان پیتی قوڕسە بەڵام پاشگری (**-ler**) وەردەگرن:

Harfler	Saatler	Hayaller	Meşguller
Seyahatler	Roller	Semboller	Alkoller
Misaller	İdealer	Kalpler	Petroller

- چەندەم؟ (Kaçıncı?) : -IncI

ı , a	-ıncı
u , o	-uncu
i , e	-inci
ü , ö	-üncü

بەپێی یاسای دەنگی چواریی **IncI-** دەخەینە سەر **ناوی ژمارەکان**، بۆ نمونە ئەگەر نـاوی ژمارەیەك **کۆتا پیتی دەنگی** بریتی بوو لە(**a**) یان(**ı**) ئـەوا پاشـگری **ıncı-** ی بـۆ زیـاد دەکەین. وە هەروەها...

Bir	یەك	Birinci	یەکەم
İki	دوو	İkinci	دووەم
Üç	سێ	Üçüncü	سێیەم
Dört	چوار	Dördüncü	چوارەم
Beş	پێنج	Beşinci	پێنجەم
Altı	شەش	Altıncı	شەشەم
Yedi	حەوت	Yedinci	حەوتەم
Sekiz	هەشت	Sekizinci	هەشتەم
Dokuz	نۆ	Dokuzuncu	نۆیەم
On	دە	Onuncu	دەیەم
On bir	یانزە	On birinci	یازدەم
On iki	دووازدە	On ikinci	دووازدەم
On üç	سێزدە	On üçüncü	سێزدەم

On dört	چوارده	On dirdüncü	چواردهم
On beş	پازده	On beşinci	پازدهم
On altı	شازده	On altıncı	شازدهم
On yedi	حهڤده	On yedinci	حهڤدهم
On sekiz	ههژده	On sekizinci	ههژدهم
On dokuz	نۆزده	On dokuzuncu	نۆزدهم
Yirmi	بیست	Yirminci	بیستهم
Yirmi bir	بیست و یهك	Yirmi birinci	بیست و یهكهم
Yirmi iki	بیست و دوو	Yirmi ikinci	بیست و دووهم
Otuz	سی	Otuzuncu	سیهمین
Kırk	چل	Kırkıncı	چلهمین
Elli	پهنجا	Ellinci	پهنجاههمین
Altmış	شهست	Altmışıncı	شهستهمین
Yetmiş	حهفتا	Yetmişinci	حهفتاههمین
Seksen	ههشتا	Sekseninci	ههشتاههمین
Doksan	نهوهد	Doksanıncı	نهوهدهمین
Yüz	سهد	Yüzüncü	سهدهمین
Bin	ههزار	Bininci	ههزارهمین
On bin	ده ههزار	On bininci	ده ههزارهمین
Yüz bin	سهد ههزار	Yüz bininci	سهد ههزارهمین
milyon	ملیۆن	Milyonuncu	ملیۆنهمین

- پاشگرەکانی پرس (Soru eki) : mI

ı , a	mı ?
u , o	mu ?
i , e	mi ?
ü , ö	mü ?

<u>تێبینی:</u>

١- پاشگرەکانی پرس لە زمانی تورکیدا کە بەمانای (**ئایا؟**) (**هل؟**) دێت و لە کاتی پرسیارکردندا بەکاردێت. جیاوازیەکەشی ئەوەیە کە لە زمانی کوردی و عەرەبی دەتوانی ووشەی (ئایا؟ هل؟) بەکارنەهێنێ و تەنها بەشێوازی دەربڕین کەسی بەرامبەر دەزانێ کە پرسیار دەکەی. بەڵام **لە زمانی تورکیدا لەکاتی پرسیارکردن موتڵەقەن دەبێ ئەو پاشگرانە بەکار بێنی**، بەبێ ئەم پاشگرانە هەرچەندە شێوازی دەربڕینیش بگۆڕی کەسی بەرامبەر نازانێ کە پرسیاری لێ دەکەی.

Bu kalem **mi?**	ئایا ئەوە پێنووسە؟
Sen evli **mi**sin?	ئایا تۆ خێزانداریت؟
Bu Kitap **mı**?	ئایا ئەوە کتێبە؟
Aso bizimle geliyor **mu?**	ئایا ئاسۆ لەگەڵ ئێمە دێت؟
O Doktor **mu**?	ئایا ئەو دکتۆرە؟
Savaş kötü **mü**?	ئایا شەڕ خراپە؟

٢- ئەگەر لە ڕستەدا ووشە پرسەکانی وەك (Niçin,Nerede , Nasıl, Ne kadar, Ne zaman) بەکارهات **نابێ پاشگری پرس بەکاربێت**.

Ne zaman gidiyorsun?	چ کاتێك دەڕۆیت؟
Kim doktordur**?**	کێ دکتۆرە؟
Aso **nerede**?	ئاسۆ لە کوێیە؟
Neden Irak sıcak?	بۆچی عێراق گەرمە؟
Hangi öğrenci?	کامە قوتابی؟

- هەیە، نیە (VAR - YOK)

Sara'da para **var**.	سارا پارەی لا هەیە.
Marvin'de para **yok**.	مارڤین پارەی لا نیە.
Sınıfta öğrenci **var.**	قوتابی لە پۆلەکەدا هەیە.
Sınıfta öğrenci **yok**.	قوتابی لە پۆلەکەدا نیە.
Sınıfta kim **var**?	کێ لە پۆلدا هەیە؟
Sınıfta hiç kimse **yok** mu?	هیچ کەس لە پۆلەکەدا نیە؟
Kaç tane kalemin **var**?	چەند دانە پێنووست هەیە؟
Araban **var** mı?	ئایا ئۆتۆمبێلت هەیە؟

• کاتی ئێستا (Şimdiki Zaman)

١- ڕستەی ناویی (İsim Cümlesi)

یاسای حاڵەتەکانی ڕستەی ناویی، کاتی ئێستا (kurallar)	
İsim/sıfat + şahıs eki	حاڵەتی ئەرێ (olumlu)
İsim/sıfat + değil + şahıs ek	حاڵەتی نەرێ (olumsuz)
İsim/sıfat + mI + şahıs eki ?	پرسیاری ئەرێ (olumlu soru)
İsim/sıfat + değil + mI + şahıs eki?	پرسیاری نەرێ (olumsuz soru)

Kişi کەسەکان	Şahıs ekleri جێناوی کەسی
Ben	-Im
Sen	-sIn
O	-
Biz	-Iz
Siz	-sInIz
Onlar	- / -lAr

mI (soru ekleri) پاشگرەکانی پرس	
ı , a	mı ?
u , o	mu ?
i , e	mi ?
ü , ö	mü ?

<u>تێبینی:</u>

١- لە زمانی تورکیدا پێنج کات هەیە کە بریتین لە: (کاتی ئێستا- Şimdiki Zaman) (کاتی داهاتوو-Gelecek Zaman) (کاتی بەرفراوان-Geniş Zaman) (کاتی ڕابردووی بینراو-Görülen Geçmiş Zaman) (کاتی ڕابردووی بیستراو-Duyulan Geçmiş Zaman).

لەکاتێکدا لە زمانی کوردیدا تەنها (کاتی ڕابردوو) و (کاتی ڕانەبردوو) مان هەیە (لقەکانی تری لەم دووانە دەبنەوە). بۆ ئەوەی قوتابی ئاسان لێی تێ بگات و بابەتەکان

بەتەواوی وەربگرێت هەموو کاتەکانی زمانی تورکی لە یەك ئاستدا ناگوترێتەوە بەڵکو بەسەر ئاستەکاندا دابەش کراون و لە ئاستی یەکەم (A١) دا تەنها کاتی ئێستا وەردەگرین.

٢- لەحاڵەتی **ئەرێی** هەردوو کەسی یەکەمی تاك و کۆ (**Ben/Biz**)دا جێناوە کەسیەکان(Şahıs ekleri) بە پیتی دەنگی دەست پێ دەکەن، لەبەر ئەوە **ئەگەر ناو/سیفاتەکەش بەپیتی دەنگی دەست پێ بکات** ئەوا (**Y**) وەك ناوبڕ لەنێوانیان دادەنرێت:

İy**i** + -im / -iz	İyi**y**im / iyi**y**iz
Çiftç**i** + -im / -iz	Çiftçi**y**im / çiftçi**y**iz
Öğrenc**i** + -im / -iz	Öğrenci**y**im / öğrenci**y**iz

٣- **بۆ نووسینی فەرمی و ئەکادیمی** لە هەردوو کەسی سێیەمی تاك و کۆ (**O/Onlar**) وا جوانترە پاشگری (**-DIr**) دابنرێت بەتایبەتی **ئەگەر ووشەکە کەوتە کۆتایی ڕستە یان ئەگەر ڕاستیەکی نەگۆڕ و چەسپاوبێت**. بەدانانی ئەو پاشگرە هیچ لەمانای ووشەکە ناگۆڕێت تەنها شێوازێکی ئەکادیمیانەی پێ دەبەخشێ. ئەم پاشگرەش بەگوێرەی یاسای هەماهەنگی دەنگی چواریی و یاسای فستقچی شەهاب **دەشێ بە هەشت شێواز دەربکەوێ**:

-dır	Şişman**dır**	قەڵەوە
-dir	İyi**dir**	باشە
-dur	Doktor**dur**	دکتۆرە
-dür	Üzgün**dür**	دڵتەنگە
-tır	Karışık**tır**	تێکەڵە

-tir	İlginç**tir**	سەرنج ڕاکێشە
-tur	Çok**tur**	زۆرە
-tür	Kürt'**tür**	کوردە

- حاڵەتــەکانی ڕســتەی نــاویی کــاتی ئێســتا (Şimdiki Zaman-İsim Cümlesi)

یەکەم/ حاڵەتی **ئەرێ** (Olumlu):

کەسەکان	**isim / sıfat + şahıs eki**			
Ben	İyiy**im** باشم	Şişman**ım** قەڵەوم	Doktor**um** دکتۆرم	Kürd**üm** کوردم
Sen	İyi**sin** باشیت	Şişman**sın** قەڵەویت	Doktor**sun** دکتۆریت	Kürt**sün** کوردیت
O	İyi باشە	Şişman قەڵەوە	Doktor دکتۆرە	Kürt کوردە
Biz	İyiy**iz** باشین	Şişman**ız** قەڵەوین	Doktor**uz** دکتۆرین	Kürd**üz** کوردین
Siz	İyi**siniz** باشن	Şişman**sınız** قەڵەون	Doktor**sunuz** دکتۆرن	Kürt**sünüz** کوردن
Onlar	İyi İyi**ler** باشن	Şişman Şişman**lar** قەڵەون	Doktor Doktor**lar** دکتۆرن	Kürt Kürt**ler** کوردن

دووەم/ حاڵەتی **نەرێ** (Olumsuz): لە زمانی تورکیدا هەمیشە ڕستەی ناویی بە ووشەی (**değil**) واتە (نی) دەبێتە نەرێ.

کەسەکان	isim / sıfat + değil + şahıs eki			
Ben	İyiy **değilim** باش نیم	Şişman **değilim** قەڵەو نیم	Doktor **değilim** دکتۆر نیم	Kürt **değilim** کورد نیم
Sen	İyi **değilsin** باش نیت	Şişman **değilsin** قەڵەو نیت	Doktor **değilsin** دکتۆر نیت	Kürt **değilsin** کورد نیت
O	İyi **değil** باش نیە	Şişman **değil** قەڵەو نیە	Doktor **değil** دکتۆر نیە	Kürt **değil** کورد نیە
Biz	İyi **değiliz** باش نین	Şişman **değiliz** قەڵەو نین	Doktor **değiliz** دکتۆر نین	Kürt **değiliz** کورد نین
Siz	İyi **değilsiniz** باش نین	Şişman **değilsiniz** قەڵەو نین	Doktor **değilsiniz** دکتۆر نین	Kürt **değilsiniz** کورد نین
Onlar	İyi **değil** İyi **değiller** باش نین	Şişman **değil** Şişman **değiller** قەڵەو نین	Doktor **değil** Doktor **değiller** دکتۆر نین	Kürt **değil** Kürt **değiller** کورد نین

سێیەم/ حاڵەتی **پرسیاری ئەرێ** (Olumlu Soru) : بەپاشگری پرسیاری (**mI**) دەبێتـە پرسیاری ئەرێ.

کەسەکان	isim / sıfat + mI + şahıs eki?			
Ben	İyi **miyim**? ئایا باشم؟	Şişman **mıyım**? ئایا قەڵەوم؟	Doktor **muyum**? ئایا دکتۆرم؟	Kürt **müyüm**? ئایا کوردم؟
Sen	İyi **misin**?	Şişman **mısın**?	Doktor **musun**?	Kürt **müsün**?

	ئایا باشیت؟	ئایا قەڵەویت؟	ئایا دکتۆریت؟	ئایا کوردیت؟
O	İyi **mi**? ئایا باشە؟	Şişman **mı**? ئایا قەڵەوە؟	Doktor **mu**? ئایا دکتۆرە؟	Kürt **mü**? ئایا کوردە؟
Biz	İyi **miyiz**? ئایا باشین؟	Şişman **mıyız**? ئایا قەڵەوین؟	Doktor **muyuz**? ئایا دکتۆرین؟	Kürt **müyüz**? ئایا کوردین؟
Siz	İyi **misiniz**? ئایا باشن؟	Şişman **mısınız**? ئایا قەڵەون؟	Doktor **musunuz**? ئایا دکتۆرن؟	Kürt **müsünüz**? ئایا کوردن؟
Onlar	İyi **mi**? İyiler **mi**? ئایا باشن؟	Şişman **mı**? Şişmanlar **mı**? ئایا قەڵەون؟	Doktor **mu**? Doktorlar **mı**? ئایا دکتۆرن؟	Kürt **mü**? Kürtler **mi**? ئایا کوردن؟

تێبینی: لە کەسی سێیەمی کۆ (**Onlar**) بەپێچەوانەی ئەوانی تر پاشگری پـرس (**mI**) **دەکەوێتە دواى جێناوی کەسی (-lar/-ler)**.

چوارەم/ حاڵەتی **پرسیاری نەرێ** (Olumsuz Soru):

کەسەکان	**isim / sıfat + değil + mI + şahıs eki?**			
Ben	İyi **değil miyim?** ئایا باش نیم؟	Şişman **değil miyim?** ئایا قەڵەو نیم؟	Doktor **değil miyim?** ئایا دکتۆر نیم؟	Kürt **değil miyim?** ئایا کورد نیم؟
Sen	İyi **değil misin?** ئایا باش نین؟	Şişman **değil misin?** ئایا قەڵەو نیت؟	Doktors **değil misin?** ئایا دکتۆر نیت؟	Kürt **değil misin?** ئایا کورد نیت؟
O	İyi **değil mi?** ئایا باش نیە؟	Şişman **değil mi?** ئایا قەڵەو نیە؟	Doktor **değil mi?** ئایا دکتۆر نیە؟	Kürt **değil mi?** ئایا کورد نیە؟
Biz	İyi **değil**	Şişman **değil**	Doktor **değil**	Kürt **değil**

	miyiz? ئایا باش نین؟	**miyiz?** ئایا قەڵەو نین؟	**miyiz?** ئایا دکتۆر نین؟	**miyiz?** ئایا کورد نین؟
Siz	İyi **değil misiniz?** ئایا باش نین؟	Şişman **değil misiniz?** ئایا قەڵەو نین؟	Doktor **değil misiniz?** ئایا دکتۆر نین؟	Kürt **değil misiniz?** ئایا کورد نین؟
Onlar	İyi **değil mi?** İyi **değiller mi?** ئایا باش نین؟	Şişman **değil mi?** Şişman **değiller mi?** ئایا قەڵەو نین؟	Doktor **değil mi?** Doktor **değiller mi?** ئایا دکتۆر نین؟	Kürt **değil mi?** Kürt **değiller mi?** ئایا کورد نین؟

تێبینی: لە کەسی سێیەمی کۆ (Onlar) بەپێچەوانەی ئەوانی تر پاشگری پرس (mI) دەکەوێتە دوای جێناوی کەسی (-lar/-ler).

حاڵەتەکان	نمونەی هەر چوار حاڵەتەکە لەنێو ڕستەدا	
ئەرێ	Ben doktorum. Sen doktorsun. O doktor. Biz doktoruz. Siz doktorsunuz. Onlar doktor / doktorlar.	من دکتۆرم. تۆ دکتۆریت. ئەو دکتۆرە. ئێمە دکتۆرین. ئێوە دکتۆرن. ئەوان دکتۆرن.
نەرێ	Ben doktor değilim. Sen doktor değilsin. O doktor değil. Biz doktor değiliz. Siz doktor değilsiniz. Onlar doktor değil. / değiller.	من دکتۆر نیم. تۆ دکتۆر نیت. ئەو دکتۆر نیە. ئێمە دکتۆرنین. ئێوە دکتۆرنین. ئەوان دکتۆرنین.
پرسیاری	Ben doktor muyum? Sen doktor musun? O doktor mu?	من دکتۆرم؟ تۆ دکتۆریت؟ ئەو دکتۆرە؟

ئەرێ	Biz doktor muyuz? Siz doktor musunuz? Onlar doktor mu?/doktorlar mı?	ئێمە دکتۆرین؟ ئێوە دکتۆرن؟ ئەوان دکتۆرن؟
پرسیاری نەرێ	Ben doktor değil miyim? Sen doktor değil misin? O doktor değil mi? Biz doktor değil miyiz? Siz doktor değil misiniz? Onlar doktor değil mi?/değiller mi?	من دکتۆر نیم؟ تۆ دکتۆر نیت؟ ئەو دکتۆر نیە؟ ئێمە دکتۆرنین؟ ئێوە دکتۆرنین؟ ئەوان دکتۆرنین؟

٢–**ڕستەی فرمانی** کاتی ئێستا (Fiil Cümlesi)

یاسای حاڵەتەکانی ڕستەی فرمانی، کاتی ئێستا (kurallar)	
Fiil + I + -yor + şahıs eki	حاڵەتی ئەرێ (olumlu)
Fiil + mI + -yor + şahıs eki	حاڵەتی نەرێ (olumsuz)
Fiil + I + -yor + mI + şahıs eki ?	پرسیاری ئەرێ (olumlu soru)
Fiil + mI + -yor + mI + şahıs eki ?	پرسیاری نەرێ (olumsuz soru)

Kişi کەسەکان	Şahıs ekleri جێناوی کەسی
Ben	-Im
Sen	-sIn
O	-
Biz	-Iz
Siz	-sInIz
Onlar	-lAr

mI (soru ekleri) پاشگرەکانی پرس	
ı , a	mı ?
u , o	mu ?
i , e	mi ?
ü , ö	mü ?

- حاڵەتەکانی ڕستەی فرمانی کاتی ئێستا (Şimdiki Zaman-Fiil Cümlesi)

یەکەم/ حاڵەتی **ئەریێ** (Olumlu):

کەسەکان	Fiil + I + -yor + şahıs eki			
Ben	Geliyorum دێم	Yazıyorum دەنووسم	Okuyorum دەخوێنمەوە	Gülüyorum پێدەکەنم
Sen	Geliyorsun دێیت	Yazıyorsun دەنووسیت	Okuyorsun دەخوێنیتەوە	Gülüyorsun پێدەکەنیت
O	Geliyor دێت	Yazıyor دەنووسێت	Okuyor دەخوێنێتەوە	Gülüyor پێدەکەنێت
Biz	Geliyoruz دێین	Yazıyoruz دەنووسین	Okuyoruz دەخوێنینەوە	Gülüyoruz پێدەکەنین
Siz	Geliyorsunuz دێن	Yazıyorsunuz دەنووسن	Okuyorsunuz دەخوێننەوە	Gülüyorsunuz پێدەکەنن
Onlar	Geliyorlar دێن	Yazıyorlar دەنووسن	Okuyorlar دەخوێننەوە	Gülüyorlar پێدەکەنن

تێبینی:

١- ڕستەی فرمانی کاتی ئێستا (Şimdiki Zaman) **لە حاڵەتی ئێستادا بەکاردێت**، واتە ئەگەر ئێستا کارێك بکەی یان بتەوێ دەست پێ بکەی ئەو شێوازە بەکاردێت و بە پاشگری (-yor) دەناسرێتەوە.

٢- **لە حاڵەتی ئەرێ و پرسیاری ئەرێدا** پێویستە یەکێك لە پیتە زیادکراوەکانی (**ı,u,i,ü**) بەگوێرەی یاسای هەماهەنگی دەنگی چواریی **بخرێتە سەر ڕەگی فرمانەکە** پاشان پاشگری (**-yor**) دادەنرێت. وەك لە یاساکەدا هاتووە(Fiil + **I** + -yor + şahıs eki)، بۆ ئەمەش سەیری کۆتا پیتی دەنگی فرمانەکە دەکەین. بۆ نمونە:

(Gel + i + -yor + um) (Yaz + ı + -yor + um) (Uç + u + -yor + um) (Gül + ü + -yor + um)

لە حاڵەتی ئەرێ و پرسیاری ئەرێدا: **ئەگەر فرمانەکە کۆتایی هاتبوو بە پیتی دەنگی (a,e)** ئەوا **ئەو دوو پیتە لە فرمانەکە دەکەینەوەو فڕێی دەدەین** ئینجا زیادکراوی **(ı,u,i,ü)** بۆ زیاد دەکەین.

Dinle-	**Dinl**iyorum	گوێ دەگرم
Anla-	**Anl**ıyorum	تێدەگەم
Ye-	**Yi**yorum	دەخۆم
Özle-	**Özl**üyorum	بیری دەکەم
De-	**Di**yorum	دەڵێم

ئەگەر **ڕەگی فرمانەکە** خۆی کۆتایی هاتبوو بە یەکێك لە پیتە دەنگیەکانی**(ı,u,i,ü)** ئەوا **لەحاڵەتی ئەرێ و پرسیاری ئەرێدا دەستکاری ناکەین** و پێویست بە زیادکراوی یاساکە ناکات چونکە لە خۆیدا هەیە.

Oku-	**Oku**yorum	دەخوێنمەوە
Uyu-	**Uyu**yorum	دەخەوم
Taşı-	**Taşı**yorum	دەگوازمەوە
yürü-	**Yürü**yorum	دەڕۆم
Eri-	**Eri**yorum	دەتوێمەوە

٣- سێ فرمانی شازمان هەیە کە بریتین لە **(tat-)** و **(git-)** و ئەو فرمانانەی بە **(et-)** کۆتاییان دێت، ئەگەر پاشگرێکیان بچێتە سەر کە **بە پیتی دەنگی دەست پێ بکات** ئەوا پیتی **(T)** لەو سێ فرمانە **دەگۆڕین** بۆ **(D)** ئینجا پاشگرەکەی دەخەینە سەر.

Tat-	Ta**d**ıyorum	تام دەکەم
Git-	Gi**d**iyorum	دەڕۆم
Et-	E**d**iyorum	دەکەم
Kaydet-	Kayde**d**iyorum	تۆمار دەکەم
Yardım et-	Yardım e**d**iyorum	یارمەتی دەدەم

دووەم/ حاڵەتی **نەرێ** (Olumsuz): ڕستەی **فرمانی کاتی ئێستا**(Şimdiki Zaman) وەك حاڵەتێکی تایبەتی زمانی تورکی بەپاشگرەکانی (**-mü/-mu/-mi/-mı**) دەبێتە نەرێ بەگوێرەی هەماهەنگی دەنگی. (بە گشتی لە زمانی تورکیدا فرمان و ڕستەی فرمانی بە پاشگری **-ma/-me** دەبنە نەرێ، تەنها لەکاتی ئێستا(Şimdiki Zaman) نەبێ کە حاڵەتێکی جیاوازە).

کەسەکان	**Fiil + -mI + -yor + şahıs eki**			
Ben	Gelmiyorum نایەم	Yazmıyorum نانووسم	Okumuyorum ناخوێنمەوە	Gülmüyorum پێناکەنم
Sen	Gelmiyorsun نایەیت	Yazmıyorsun نانووسیت	Okumuyorsun ناخوێنیتەوە	Gülümüyorsun پێناکەنیت
O	Gelmiyor نایەت	Yazmıyor نانووسێت	Okumuyor ناخوێنێتەوە	Gülmüyor پێناکەنێت
Biz	Gelmiyoruz نایەین	Yazmıyoruz نانووسین	Okumuyoruz ناخوێنینەوە	Gülmüyoruz پێناکەنین
Siz	Gelmiyorsunuz نایەن	Yazmıyorsunuz نانووسن	Okumuyorsunuz ناخوێننەوە	Gülmüyorsunuz پێناکەنن
Onlar	Gelmiyorlar نایەن	Yazmıyorlar نانووسن	Okumuyorlar ناخوێننەوە	Gülmüyorlar پێناکەنن

سێیەم/ حاڵەتی **پرسیاری ئەرێ** (Olumlu Soru) : بەپاشگری پرسیاری (**mI**) دەبێتە پرسیاری ئەرێ.

کەسەکان	**Fiil + I + -yor + mI + şahıs eki ?**			
Ben	Geliyor muyum? ئایا دێم؟	Yazıyor muyum? ئایا دەنووسم؟	Okuyor muyum? ئایا دەخوێنمەوە؟	Gülüyor muyum? ئایا پێدەکەنم؟
Sen	Geliyor musun? ئایا دێیت؟	Yazıyor musun? ئایا دەنووسیت؟	Okuyor musun? ئایا دەخوێنیتەوە؟	Gülüyor musun? ئایا پێدەکەنیت؟
O	Geliyor mu? ئایا دێت؟	Yazıyor mu? ئایا دەنووسێت؟	Okuyor mu? ئایا دەخوێنێتەوە؟	Gülüyor mu? ئایا پێدەکەنێت؟
Biz	Geliyor muyuz? ئایا دێین؟	Yazıyor muyuz? ئایا دەنووسین؟	Okuyor muyuz? ئایا دەخوێنینەوە؟	Gülüyor muyuz? ئایا پێدەکەنین؟
Siz	Geliyor musunuz? ئایا دێن؟	Yazıyor musunuz? ئایا دەنووسن؟	Okuyor musunuz? ئایا دەخوێننەوە؟	Gülüyor musunuz? ئایا پێدەکەنن؟
Onlar	Geliyorlar mı? ئایا دێن؟	Yazıyorlar mı? ئایا دەنووسن؟	Okuyorlar mı? ئایا دەخوێننەوە؟	Gülüyorlar mı? ئایا پێدەکەنن؟

تێبینی: تەنها لە کەسی سێیەمی کۆ (**Onlar**) **پاشگری پرس دەکەوێتە دوای جێناوی کەسی**(Şahıs eki) بەپێچەوانەی ئەوانی تر.

زۆر جاران لەشوێنە گشتیەکان **بۆ ڕێزگرتن** لە کەسی بەرامبەر کاتێ کەسێ پرسیارت لێ دەکات بەشێوەی کەسی یەکەمی کۆ پرسیار دەکات، بۆ نمونە نالێ (ئایا تورکی دەزانی؟) لەجیاتی ئەوە دەڵێ: (ئایا تورکی دەزانین؟) (ئایا بەدڵمانە؟) (ئایا تێگەیشتین؟).

چوارەم/ حاڵەتی **پرسیاری نەرێ** (Olumsuz Soru):

کەسەکان	**Fiil + -mI + -yor + mI + şahıs eki ?**			
Ben	Gelmiyor muyum? ئایا نایەم؟	Yazmıyor muyum? ئایا نانووسم؟	Okumuyor muyum? ئایا ناخوێنمەوە؟	Gülmüyor muyum? ئایا پێناکەنم؟
Sen	Gelmiyor musun? ئایا نایەیت؟	Yazmıyor musun? ئایا نانووسیت؟	Okumuyor musun? ئایا ناخوێنیتەوە؟	Gülümüyor musun? ئایا پێناکەنیت؟
O	Gelmiyor mu? ئایا نایەت؟	Yazmıyor mu? ئایا نانووسێت؟	Okumuyor mu? ئایا ناخوێنێتەوە؟	Gülmüyor mu? ئایا پێناکەنێت؟
Biz	Gelmiyor muyuz? ئایا نایەین؟	Yazmıyor muyuz? ئایا نانووسین؟	Okumuyor muyuz? ئایا ناخوێنینەوە؟	Gülmüyor muyuz? ئایا پێناکەنین؟
Siz	Gelmiyor musunuz? ئایا نایەن؟	Yazmıyor musunuz? ئایا نانووسن؟	Okumuyor musunuz? ئایا ناخوێننەوە؟	Gülmüyor musunuz? ئایا پێناکەنن؟
Onlar	Gelmiyorlar mı? ئایا نایەن؟	Yazmıyorlar mı? ئایا نانووسن؟	Okumuyorlar mı? ئایا ناخوێننەوە؟	Gülmüyorlar mı? ئایا پێناکەنن؟

تێبینی: لە یاسای پرسیاری نەرێدا: **(mI) یەکەم پاشگری نەرێیە**، هەرچی **(mI)ی دووەمە پاشگری پرسیاریە**.

حاڵەتەکان	نمونەی هەر چوار حاڵەتەکە لەنێو ڕستەدا	
ئەرێ	Ben geliyorum. Sen geliyorsun. O geliyor. Biz geliyoruz. Siz geliyorsunuz. Onlar geliyorlar.	من دێم. تۆ دێیت. ئەو دێت. ئێمە دێین. ئێوە دێن. ئەوان دێن.
	Ben gelmiyorum.	من نایەم.

نەرێ	Sen gelmiyorsun. O gelmiyor. Biz gelmiyoruz. Siz gelmiyorsunuz. Onlar gelmiyorlar.	تۆ نایەیت. ئەو نایەت. ئێمە نایەین. ئێوە نایەن. ئەوان نایەن.
پرسیاری ئەرێ	Ben geliyor muyum? Sen geliyor musun? O geliyor mu? Biz geliyor muyuz? Siz geliyor musunuz? Onlar geliyorlar mı?	من دێم؟ تۆ دێیت؟ ئەو دێت؟ ئێمە دێین؟ ئێوە دێن؟ ئەوان دێن؟
پرسیاری نەرێ	Ben gelmiyor muyum? Sen gelmiyor musun? O gelmiyor mu? Biz gelmiyor muyuz? Siz gelmiyor musunuz? Onlar gelmiyorlar mı?	من نایەم؟ تۆ نایەیت؟ ئەو نایەت؟ ئێمە نایەین؟ ئێوە نایەن؟ ئەوان نایەن؟

تێبینی: لەشێوەزاری هەندێ ناوچەدا پاشگری (**-yor**) بەتەواوی دەرنابڕن و **کورتی دەکەنەوە**، بۆ نمونە لەجیاتی (geliyorum) دەڵێن (**geliyom**)، لەجیاتی (geliyorsun) دەڵێن (**geliyon**). کورتکردنەوەکە بە هەمان شێوە بۆ حاڵەتەکانی تریش بەکاردێت، بۆ نمونە (**gelmiyom**) (**geliyon mu?**).

• حاڵەتەکانی ناو (İsim Hali)

بابەتی حاڵەتەکانی ناو لە زمانی تورکیدا یەکێکە لە بابەتە بنچینەییەکان و گرنگەکان و کەمێکیش ئاڵۆزە. قوتابی بەبێ تێگەیشتن لەو بابەتە ناتوانێ بەشێوازێکی دروست فێری زمانی تورکی ببێت و قسەی پێ بکات. لەبەر ئەوەی لەڕووی مەنتقی قسەکردنیشەوە جیاوازە لەگەڵ زمانەکانی تر، بۆیە بۆ قوتابیانی بیانی بەگشتی و کورد بە تایبەتی تێگەیشتن لێی پێویستی بە ئەزموون و بەردەوامی تێکوشان و خوێندنەوە هەیە (**بەتایبەتی حاڵەتی ڕوون کردنەوەو دیاری کردن**). هەندێك لە مامۆستایانی زمانی تورکی بۆ ئاسانکاری تێگەیشتن نمونەی فرمانەکان دەدەنە قوتابی و پێیان دەڵێن فلاّنە فرمان لەگەڵ فلاّنە پاشگر بەکاردێت. بەڵام ئەو شێوازە بۆ ژمارەیەکی کەمی فرمانەکان بە ١٠٠٪ یەکلاکەرەوەیە، ئەوانی تر بەگوێرەی سیاقی ڕستەکە دەگۆڕێن. بۆیە باشترین ڕێگا ئەزموونکاریە بۆ قوتابیان، چونکە هەندێ لەو پاشگرانە بەگوێرەی مەنتقی زمانی کوردی دوو مانایان هەیە یان جیاوازیان نیە. **لە زمانی تورکیدا پێنج حاڵەتی ناو هەیە:**

Hal **حاڵەت**	**Ek** **پاشگر**	**Örnek** **نمونە**
Yalın hali حاڵەتی سادە	---	Ev ماڵ
Yönelme hali حاڵەتی ڕووتێکردن	-a/-e	Ev**e** بەرەو ماڵ، بۆ ماڵ
Bulunma hali حاڵەتی هەبوون	-da/-de/-ta/-te	Ev**de** لە ماڵ
Ayrılma hali حاڵەتی جیابوونەوە	-dan/-den/-tan/-ten	Ev**den** لە ماڵەوە (من البيت)
Belirtme hali حاڵەتی ڕوون کردنەوە	-ı/-i/-u/-ü	Ev**i** ماڵەکە

تێبینی: ١- کاتێ ئەو پاشگرانە دەخرێنە سەر ناو ڕەچاوکردنی **یاسای هەماهەنگی دەنگی لەنێوان پاشگرەکەو ناوەکە** زۆر گرنگە.

٢- هەر پاشگرێکی حاڵی کە خرایە سەر **ناوێکی تایبەت** پێویستە فاریزەی جیاکەرەوە (Kesme İşareti) لەنێوان ناوە تایبەتەکە و پاشگرەکە دابنرێت بۆ نمونە:

Erbil’e / Ali’de / Kayseri’den / Runa’yı

- یەکەم/ حاڵەتی سادە (Yalın Hali):

هەموو ناوێکی ڕووتی زمانی تورکی دەگرێتەوە کە **هیچ پاشگرێکی پێوە نیە،** وەك:

(Ev, cadde, okul, kitap, kalem, silgi, araba, pencere, oda, sınıf...)

- دووەم/ حاڵەتی ڕووتێکردن (Yönelme Hali):

لەم حاڵەتەدا **ناو پاشگری (-a/-e) وەردەگرێ** بەگوێرەی گونجانی لەگەڵ یاسای هەماهەنگی دەنگی دووانەیی. لێرەدا پاشگرەکانی (-a/-e) **بەمانای (بەرەو، بۆ، بۆ لای، ە) (إلى) دێت**. لەکاتی ڕووتێکردن و چوون بەرەو شوێنێك یان شتێك یان کەسێك بەکاردێت. لەکاتی وەڵامدانەوەی ئەو سێ پرسیارە بەکار دێت:

Nereye?	بۆ کوێ؟ بەرەو کوێ؟
Neye?	بەرەو چی؟ بۆ چی؟
Kime?	بەرەو لای کێ؟ بۆ کێ؟

شێوازەکانی دەرکەوتنی Yönelme hali	
a , ı , o , u	-a
e , i , ö , ü	-e

<u>تێبینی:</u>

١- ئەو ناوەی پاشگری **Yönelme**ی دەچێتە سەر **ئەگەر کۆتایی هاتبوو بە یەکێك لـە هەشت پیتە دەنگیەکـە** ئـەوا (**Y**) وەك **نـاوبڕ** لـەنێوان ناوەکـەو پاشـگری Yönelme دادەنێین چونکە نابێ دوو پیتی بزوێن بەدوای یەکدا بێن.

Sınıf<u>a</u> بۆلای/ بەرەو پۆل	Bahçe**y**<u>e</u> بۆلای/ بەرەو باخچە
Kitab<u>a</u> بۆلای/ بەرەو کتێب	Dergi**y**<u>e</u> بۆلای/ بەرەو گۆڤار
Defter<u>e</u> بۆلای/ بەرەو دەفتەر	Oda**y**<u>a</u> بۆلای/ بەرەو ژوور
Berber<u>e</u> بۆلای/ بەرەو سەرتاش	Kapı**y**<u>a</u> بۆلای/ بەرەو دەرگا
Ahmet'<u>e</u> بۆ ئەحمەد/ بۆ لای ئەحمەد	Erbil'<u>e</u> بەرەو هەولێر

٢- **ئەگەر ناوێك کۆتایی هاتبوو بە یەکێك لە پیتەکانی (K,T,Ç,P)** لەکاتی وەرگرتنی پاشگری **Yönelme** بەپێی یاسای نەرم کردنەوەی کاتچەپ **ئەو پیتانـە دەگـۆڕدرێن بـۆ (Ğ/G,D,C,B)**، بـەڵام ئـەم یاسـایە نـاوی تایبـەت ناگرێتـەوە (بڕوانـە بابـەتی نـەرم کردنەوەی پیتە قورسەکانی کاتچەپ) بۆ نمونە:

Pikni**k**	Pikni**ğ**e
Topra**k**	Topra**ğ**a
Sonu**ç**	Sonu**c**a
Ira**k**	Ira**k**'a

- **حاڵەتەکانی بەکارهێنانی** پاشگری ڕووتێکردن Yönelme hali (-a/-e):

١- **بۆ خاڵ و ئامانجێك كە ڕووی تێ دەكرێت**. بەرەو کوێ؟ بەرەو چی؟ بەرەو لای کێ؟

Ben Erbil’**e** gidiyorum.	من دەچمە هەولێر. (بەرەو کوێ)
Aso camiy**e** gidiyor.	ئاسۆ دەچێتە مزگەوت. (بەرەو کوێ)
Öğretmen sınıf**a** giriyor.	مامۆستا دەچێتە پۆل. (بەرەو کوێ)
Tahtay**a** bak.	سەیری تەختەکە بکە. (چی)
Hocamız**a** teşekkür ediyoruz.	سوپاسی مامۆستاکەمان دەکەین. (کێ)
Siz onlar**a** yardım ediyor musunuz?	ئێوە یارمەتی ئەوان دەدەن؟ (کێ)
Biz Murat’**a** gidiyoruz.	ئێمە دەچینە لای موراد. (بۆ لای کێ)

٢- بۆ کات و سات: لێرەدا **مانای کاتی داهاتوو** دەگەیەنێت.

Sınavımızı yarın**a** erteliyoruz. تاقیکردنەوەکەمان بۆ بەیانی دوا دەخەین. (بۆ کەی)
Haftaya pikniğ**e** gidiyoruz. هەفتەی داهاتوو دەچینە سەیران. (کەی، بۆ چی)

٣- **دیاری کردنی ئامانجی کارو کردەوە**: لێرەدا بە مانای (**بۆ**) دێت. زۆر جارانیش لەجیاتی ناو لەگەڵ **جێناوی کەسی سەربەخۆ** بەکار دێت بەم شێوەیە:

Bana	بۆ من	Bize	بۆ ئێمە
Sana	بۆ تۆ	Size	بۆ ئێوە
Ona	بۆ ئەو	Onlara	بۆ ئەوان

Ali'y**e** bir top alıyorum.	تۆپێك بۆ عەلی دەكڕم.
Sana bir çiçek veriyorum.	گوڵێك دەدەمە تۆ.
Bu pastayı Runa'y**a** ayırıyoruz.	ئەو كێكە بۆ ڕوونە جیادەكەینەوە.
Bana yardım ediyor musun?	یارمەتی من دەدەی؟
Bize geliyorlar.	دێنە لای ئێمە.
Ona bir hediye alıyorum.	دیاریەك بۆ ئەو دەكڕم.

تێبینی:

١- دەشێ جێناوی خاوەنداریێتی(İyelik eki) و پاشگری Yönelme بەیەكەوە كۆ ببنەوە، لەو حاڵەتەدا **یەكەمجار جێناوی خاوەنداریێتی و پاشان پاشگری Yönelme دادەنرێت.**

Benim	Ülke-**m-e**	بەرەو وولاتەكەم
Senin	Ülke-**n-e**	بەرەو وولاتەكەت
Onun	Ülke-**si**-n-**e**	بەرەو وولاتەكەی
Bizim	Ülke-**miz-e**	بەرەو وولاتەكەمان
Sizin	Ülke-**niz-e**	بەرەو وولاتەكەتان
Onların	Ülke-**leri**-n-**e**	بەرەو وولاتەكەیان

٢- لە هەردوو كەسی سێیەمی تاك و كۆدا (**O/Onlar**) كاتێ جێناوی خاوەنداریێتی(İyelik eki) و پاشگری Yönelme hali بەیەكەوە بەكارهاتن، ئەوا **پیتی (N) وەك ناوبڕ لەنێوانیان دادەنرێت.**

Çanta-sı-**n**-a / Çanta-ları-**n**-a / Para-sı-**n**-a / Para-ları-**n**-a / Ev-i-**n**-e / Ev-leri-**n**-e

- Parasını çanta**sına** koyuyor.
- Onların evler**ine** gidiyoruz.

(دەبێ هەندێك بە دیقەت بین بۆ تێکەڵ نەکردنی ناوبڕی (**Y**) و (**N**). ناوبڕی (Y) کاتێ دادەنرێت کە **ناوەکە خۆی کۆتایی هاتبێ بەپیتێکی دەنگی** وەك Cam**i**-y-e. کەچی ناوبڕی (N) **لەنێوان جێناوی خاوەندارێتی هەردوو کەسی (Onlar/O) و پاشگری -a/-e** دادەنرێت وەك لە سەرەوە باس کراوە).

- سێیەم/ حاڵەتی هەبوون (Bulunma Hali):

لەم حاڵەتەدا ناو پاشگری (**-da/-de/-ta/-te**) وەردەگرێ بەگوێرەی یاسای هەماهەنگی دەنگی دووانەیی و یاسای فستقچی شەهاب. ئەم پاشگرەش **بە مانای (لە، لەسەر، لەلای) (في، على، مع) دێت**. لەکاتی هەبوون و مەوجود بوون لەشوێنێك، لای کەسێك، یان لەسەر شتێك یان بۆ دیاری کردنی کات و ساتی کارێك بەکار دێت و وەڵامی ئەو سێ پرسیارە دەداتەوە:

Bulunma hali شێوازەکانی دەرکەوتنی	
a , ı , o , u	-da
e , i , ö , ü	-de
a,ı,o,u + Fstkçşhp	-ta
e,i,ö,ü + Fstkçşhp	-te

Nerede?	لە کوێیە؟
Kimde?	لای کێیە؟
Ne zaman?	لە چ کاتێك

Okul**da**	لە قوتابخانە	Sınıf**ta**	لە پۆل
Haziran'**da**	لە حوزەیران	Kitap**ta**	لە کتێبدا

Masa**da**	لە سەر مێز	Mutfak**ta**	لە چێشتخانە
Erbil’**de**	لە هەولێر	Üniversite**de**	لە زانكۆ
Ben**de**	لای من	Polis**te**	لای پۆلیس
Bahçe**de**	لە باخچە	Ahmet’**te**	لای ئەحمەد

- **حاڵەتەكانی بەكارهێنانی** پاشگری هەبوون Bulunma hali (-da/-de/-ta/-te):

١- ئەو فرمان و ووشانەی خـوارەوە زۆربـەی كـات پاشـگری -da/-de/-ta/-te لەگـەڵ بەكاردێت:

Var	Büyü-	Çalış-
Yok	Oyna-	Uyu-
Yaşa-	Kal-	Otur-
Doğ-	Öl-	Dinlen-

٢- شوێنی مەوجود بوونی بكەر/نیهاد (Özne) دیاری دەكات:

Runa nerede? ڕوونە لە كوێیە؟	Runa Erbil’de. ڕوونە لە هەولێرە.
Sen neredesin? تۆ لە كوێیت؟	Ben işteyim. من لەسەر كارم.
Bardak nerede? پەرداخەكە لە كوێیە؟	Bardak masada. پەرداخەكە لەسەر مێزەكەیە.
Kimliğin kimde? ناسنامەكەت لای كێیە؟	Kimliğim poliste. ناسنامەكەم لای پۆلیسە.
Nerede bulunuyor? لە كوێ دەست دەكەوێت؟	İstanbul’da bulunuyor. لە ئیستەنبوڵ دەست دەكەوێت.

٣- شوێنی جوڵەو کارو فرمان دیاری دەکات:

Runa nerede yaşıyor? ڕوونە لە کوێ دەژیت؟	Runa Erbil'de yaşıyor. ڕوونە لە هەولێر دەژیت.
Sen nerede kalıyorsun? تۆ لەکوێ دەمێنیتەوە؟	Ben yurtta kalıyorum. من لە بەشەناوەخۆیی دەمێنمەوە.
Gökhan kimde kalıyor? گۆکهان لای کێ دەمێنێتەوە؟	Gökhan bende kalıyor. کەلوپەلەکانم لای پورمە.
Annen nerede yemek yiyor? دایکت لە کوێ نان دەخوات؟	Annem evde yemek yiyor. دایکم لەماڵەوە نان دەخوات.
Ali nerede çalışıyor? عەلی لەکوێ کار دەکات؟	Ali fabrikada çalışıyor. عەلی لە کارگە کار دەکات.

٤- کات و ساتی ئیش و کار دیاری دەکات، وەك ساڵ و وەرز و مانگ و ڕۆژ و...

Bayram**da** buluşalım.	با لە جەژندا یەکتر ببینین.
Yaz tatilin**de** çalışıyorum.	لە پشووی هاویندا کار دەکەم.
Randevumuz saat beş'**te**.	مەوعیدەکەمان کاتژمێر پێنجە.
Saat üç buçuk**ta** oynuyoruz.	کاتژمێر سێو نیو یاری دەکەین.
Eylül'**de** doğdum.	لە مانگی ئەیلولدا لەدایك بوومە.
Biz ٢٠١٠'**da** İstanbul'a gittik.	ئێمە لە ٢٠١٠ چووینە ئیستەنبوڵ.

٥- لە ڕستەی هەیە و نیە (Var) و (Yok) دا هەمیشە پاشگری هەبوون -da/-de/-ta/-te بەکار دێت:

Kim**de** para var?	کێ پارەی لەلا هەیە؟

Ağaç**ta** kuşlar var.	لەسەر دارەکە باڵندە هەن.
Ben**de** hiç bilet yok.	من هیچ بلیتم لەلا نیە.
Biz**de** sorun yok.	ئێمە کێشەمان نیە.
Kayseri'**de** ırmak var mı?	لە قەیسەری ڕووبار هەیە؟
Siz**de** yetenek var.	ئێوە بەهرەتان هەیە.

تێبینی:

١- هەرکات لە ناوێکدا جێناوی خاوەندارێتی(İyelik eki) و پاشگری حاڵی بەیەکەوە هاتن ئەوا **سەرەتا جێناوی خاوەندارێتی پاشان پاشگری حاڵی** دادەنرێت.

- Aile-**miz-de** beş kişi var.
- Kafa-**m-da** ilginç fikirler var.
- Sizin ülke-**niz-de** savaş var.

٢- لە هەردوو کەسی سێیەمی تاك و کۆدا (**O/Onlar**) کاتێ جێناوی خاوەندارێتی(İyelik eki) و پاشگری Bulunma hali بەکارهاتن، ئەوا **پیتی (N) وەك ناوبڕ لەنێوانیان دادەنرێت**.

Çanta-sı-**n**-da / Çanta-ları-**n**-da / Para-sı-**n**-da / Para-ları-**n**-da / Ev-i-**n**-de / Ev-leri-**n**-de

- Onun ev**inde** kuş var.
- Ahmet'in çanta**sında** neler ver?
- Onların arabalar**ında** çocuk var.

• چوارەم/ حاڵەتی جیابوونەوە (Ayrılma Hali):

لەم حاڵەتەدا ناو پاشگری (**-dan/-den/-tan/-ten**) وەردەگرێ. بەگوێرەی یاسای هەماهەنگی دەنگی دووانەیی و یاسای فستقچی شەهاب. ئەم پاشگرەش **بە مانای (لە...وە) (مِن) دێت**. لەکاتی جیابوونەوەو جێهێشتنی شوێنێك، کەسێك، شتێك، یان وەرگرتن لەسەرچاوەیەکەوە، هاتن لە شوێنێکەوە...هتد بەکار دەهێنرێت. بەگشتی خاڵی دەست پێکردن و سەرچاوەی دەستپێکی کارەکە نیشان دەدات و وەڵامی ئەو سێ پرسیارە دەداتەوە:

شێوازەکانی دەرکەوتنی Ayrılma hali	
a , ı , o , u	-dan
e , i , ö , ü	-den
a , ı , o , u + Fstkçşhp	-tan
e , i , ö , ü + Fstkçşhp	-ten

Nereden?	لە کوێوە؟
Kimden?	لای کێوە؟
Neyden?	لەچیەوە؟

Oku**dan**	لە قوتابخانەوە	Sınıf**tan**	لە پۆلەوە
Baba**dan**	لە باوکەوە	Kitap**tan**	لە کتێبەوە
Çanta**dan**	لە جانتاوە	Bağdat'**tan**	لە بەغداوە
Erbil'**den**	لە هەولێرەوە	Otobüs**ten**	لە پاسەوە
Ben**den**	لە منەوە	Polis**ten**	لای پۆلیسەوە
Ev**den**	لەماڵەوە	Ahmet'**ten**	لای ئەحمەدەوە

- **حاڵەتەکانی بەکارهێنانی** پاشگری جیابوونەوە (Ayrılma hali)

١- سەرچاوەی جووڵە و خاڵی دەسپێکردنی جووڵەو کار نیشان دەدات:

Babam Erbil'**den** geliyor.	باوکم لە هەولێرەوە دێت.
Aso yurt**tan** çıkıyor.	ئاسۆ لە بەشەناوەخۆیی دەردەچێ.
Ali'**den** para istiyorum.	پارەم لە عەلی دەوێت.
Çanta**dan** kitap alıyor.	لەجانتاوە کتێب دەردێنێ.
Kitap**tan** öğreniyorum.	لە کتێبەوە فێر دەبم.

٢- کاتێ شتێك لە کۆمەڵەکەی خۆی جیا دەبێتەوە، لەنێو کۆمەڵەیەکی زۆر شتێك جیابێتەوە.

Bu pasta**dan** bir parça yedim.	پارچەیەکم لەو کێکە خوراد.
Bu gömlekler**den** alıyorum.	لەو کراسانە دەیکڕم.
Grup**tan** biri geldi.	یەکێك لە گرۆپەکەوە هات.
Kırmızı güller**den** istiyorum.	لە گوڵە سوورەکانم دەوێت.
Eski eşyalar**dan** satıyor musun?	لە کەلوپەلە کۆنەکانە دەفرۆشی؟

تێبینی: لەو بەکار هێنانەدا زۆربەی کات فرمانەکانی (**al-/sat-/iste-**) بەکاردێت.

٣- نیشاندانی هۆکاری بارودۆخێك:

Ağaç susuzluk**tan** kuruyor.	دارەکە لە بێ ئاویان ووشك دەبێ.
Aynur soğuk**tan** hasta oluyor.	ئاینور لە سەرما نەخۆش دەکەوێ.
Açlık**tan** ölüyor.	لەبرسان دەمرێ.
Sen**den** bıktım.	لەتۆ بێزار بووم.
Mutluluk**tan** uçuyorum.	لە خۆشیا دەفڕم.

٤- نیشاندانی هۆکاری جووڵەو فرمانێك:

Düşünmek**ten** başım ağrıyor.	سەرم دێشێ ئەوەندەی بیر بکەمەوە.
Çok çalışmak**tan** hastalandım.	نەخۆش کەوتم ئەوەندەی کار بکەم.
Yürümek**ten** ayaklarım ağrıyor.	قاچم دێشێ ئەوەندەی بڕۆم.

تێبینی:

١- هەرکات لەناوێکدا جێناوی خاوەندارێتی(İyelik eki) و پاشگری حاڵی بەیەکەوە هاتن ئەوا **سەرەتا جێناوی خاوەندارێتی پاشان پاشگری حاڵی دادەنرێت**.

Benim ev-**im-den**.
Senin el-**in-den**.
Onun kalb-**i**-n-**den**.
Bizim araba**-mız-dan**.
Sizin kitab**-ınız-dan.**
Onların cep-**leri**-n-**den**.

٢- لە هەردوو کەسی سێیەمی تاك و کۆدا (**O/Onlar**) کاتێ جێناوی خاوەندارێتی و پاشگری Ayrılma بەیەکەوە بەکارهاتن، ئەوا **پیتی (N) وەك ناوبڕ لەنێوانیان دادەنرێت**.

Çanta-sı-**n**-dan / Çanta-ları-**n**-dan / Para-sı-**n**-dan / Para-ları-**n**-dan / Ev-i-**n**-den / Ev-leri-**n**-den.

- پێنجەم/ حاڵەتی ڕوون کردنەوە (Belirtme Hali):

ئەم حاڵەتە **بۆ پیشاندان و ڕوون کردنەوەیە**، ئەگەر ئەو شتەی ئاماژەی پێ دەکرێ ناسراوبێت لەلایەن قسەکەرەوە ئەوکاتە ئەو پاشگرە وەردەگرێ، یان شتێك کە لە نزیکەوە بێت و ئاماژەی پێ بدەی و نیشانی بدەی.

پاشگری ئەم حاڵەتەش بریتیە لە (**-ı/-i/-u/-ü**) بەگوێرەی یاسای هەماهەنگی دەنگی چواریی. **لە ڕووی ماناوە ئەو پاشگرە شتێکی تایبەتە بە زمانی تورکی، بۆیە کەسانی بیانی لە سەرەتای فێربوونی زمانی تورکیدا کێشەیان لە بەکارهێنانیدا بۆ دروست دەبێت.** چارەسەر بوونیشی پێویستی بە خوێندنەوەو تێگەیشتن هەیە و **بەتێپەڕبوونی کات قوتابی دەتوانێ بە دروستی بەکاری بێنێ.** ئەگەر مانای ئەم پاشگرە وەربگێڕینە سەر زمانی کوردی دەتوانین بڵێین **هەندێ کات مانای پاشگری ناسراوی (ەکە) دەدات**، هەندێ جاریش لە شێوەزاری هەولێری شتێکی هاوشێوەمان هەیە بەکاری دێنین بۆ نمونە دەووترێ (پارەی بینە، نانی دەخۆم، گۆشتی دەکرم...) بەڵام بە دیاریکراوی لە ڕێزمانی کوردیدا شتێکمان نیە لەبەرامبەریدا. لەکاتی بەکارهێنانیشیدا دەبێ ڕەچاوی ئەوە بکرێ کە حاڵەتێکی تایبەتی زمانی تورکیە و پێویستە یاسا و حاڵەتەکانی بەکارهێنانی بزانین و بە مەنتقی زمانی کوردی بەراوردی نەکەین.

ئەم پاشگرە **تەنها لەگەڵ ئەو ڕستانە بەکاردێت کە فرمانەکەیان تێپەڕ(Geçişli Fiil)**ە، واتە ئەو فرمانەی کە پێویستی بە بەرکار(Nesne) هەیە تا مانای ڕستەکە تەواو بێت بۆ نمونە (Sen dergiyi okuyorsun) واتە (تۆ گۆڤارەکە دەخوێنیتەوە) لێرەدا فرمانی (خوێندنەوە) بەبێ بەرکاری (گۆڤار) مانا نادات، بۆیە بەو فرمانە دەڵێین فرمانی تێپەڕ. بەپێچەوانەوە پاشگری ڕوون کردنەوە هەرگیز لەگەڵ ئەو ڕستانە بەکار نایەت کە فرمانەکەیان تێنەپەڕ(Geçişsiz Fiil)ە، واتە ئەو فرمانەی پێویستی بە

بەرکار(Nesne) نیە بۆ تەواوبوونی ماناکەی بۆ نمونە (Çocuk uyuyor) واتە (منداڵەکە دەخەوێت) لێرەدا فرمانی (خەوتن) تێنەپەڕە.

(لە زمانی تورکیدا ناوەکان خۆیان لە بنچینەدا ناسراون، بۆ ئەوەی ببێتە نەناسراو پێویست بە پێشگری (bir) دەکات بۆ نمونە bir gömlek واتە کراسێك).

پاشگری حاڵی ڕوونکردنەوە(Belirtme hali) وەڵامی ئەو سێ پرسیارە دەداتەوە:

شێوازەکانی دەرکەوتنی پاشگری Belirtme hali	
-ı	a , ı
-u	o , u
-i	e , i
-ü	ö , ü

کوێ؟	Nereyi?
کێ؟	Kimi?
چی؟	Neyi?

تێبینی:

١- پاشگرەکانی Belirtme hali **(-ı/-i/-u/-ü)** ئەگەر بچنە سەر ناوێك کە کۆتایی هاتبێت بە پیتێکی دەنگی، ئەوا **پیتی (Y) وەك ناوبڕ لەنێوان ناوەکە و پاشگرەکە دادەنێین.**

Kapı-y-**ı**	Defter-**i**
Kedi-y-**i**	Kitab-**ı**
Ütü-y-**ü**	Otobüs-ü
Depo-y-**u**	Top-**u**

٢- لەهەردوو کەسایەتی سێیەمی تاك و کۆ (**O/Onlar**) کاتێ جێناوی خاوەندارێتی(İyelik eki) و پاشگری Belirtme بەیەکەوە بەکارهاتن، **ئەوا پیتی (N) وەك ناوبڕ لەنێوانیان دادەنرێت.**

Ülke-si-**n**-i / ülke-leri-**n**-i / kağıd-ı-**n**-ı / kağıt-ları-**n**-ı / güc-ü-**n**-ü / güç-leri-**n**-i

٣- کاتێ لە ناوێکدا جێناوی خاوەندارێتی(iyelik eki) و پاشگری Belirtme بەیەکەوە بەکاردێن، ئەوا **سەرەتا جێناوی خاوەندارێتی و پاشان پاشگری حاڵی دێت**.

Benim araba-**m-ı**	Benim kitab-**ım-ı**
Senin araba-**n-ı**	Senin kitab-**ın-ı**
Onun araba-**sı**-n-ı	Onun kitab-**ı**-n-ı
Bizim araba-**mız-ı**	Bizim kitab-**ımız-ı**
Sizin araba-**nız-ı**	Sizin kitab-**ınız-ı**
Onların araba-**ları**-n-ı	Onların kitap-**ları**-n-ı

- **حاڵەتەکانی بەکارهێنانی** پاشگری ڕوون کردنەوە Belirtme hali (-ı/-i/-u/-ü):

پاشگری حاڵی ڕوون کردنەوە بۆ ڕوون کردنەوەی ئەو شتە، ئەو کەسە، ئەو بەرکارە بەکاردێت کە دەکەوێتە ژێر کاریگەری فرمانی ڕستەکە (واتە فرمانەکە کار لەو شتە دەکات)، هەروەها **ئەو بەرکارەی کە پاشگری حاڵی Belirtme چووەتە سەر دەبێتە شتێکی ناسراو** و زانراو لەلایەن هەر دوو کەسی قسەکەر و گوێگر.

Bir araba aldım.(belirsiz) ئۆتۆمبێلێکم کڕی.	Arabay**ı** satıyorum. (belirli) ئۆتۆمبێلەکە دەفرۆشم.
Bir ev boyuyor.(belirsiz) خانوویەك بۆیە دەکات.	Evim**i** boyuyorum. (belirli) خانووەکەم بۆیە دەکەم.
Parası bitiyor.(belirsiz) پارەکەی تەواو دەبێت.	Parasın**ı** harcıyor. (belirli) پارەکەی خەرج دەکات.

١- هەرکاتێك جێناوەکانی ئاماژە (bu/şu/o) هاتن ئـەوا بـەرەهایی دەبـێ بـەرکاری ڕستەکە پاشگری Belirtme hali بخرێتەسەر. ئەگەر جێنـاوە ئاماژەکـە خـۆی ببێتـە بەرکار ئەوا خۆی ئەو پاشگرە وەردەگرێت، چونکە هەبوونی جێناوی ئاماژە واتـە شـتەکە ناسراو و زانراوە لای قسەکەر و گوێگر.

Bun**u** istiyor musun?	ئەوەت دەوێت؟
Bu arabay**ı** alıyorum.	ئەو ئۆتۆمبێلە دەکڕم.
Şu kalem**i** bana vermiyor musun?	ئەو پێنووسە نادەی بەمن؟
Bunlar**ı** yemiyoruz.	ئەوانە ناخۆین.
Şunlar**ı** sana veriyorum.	ئەوانە دەدەم بە تۆ.
On**u** hiç sevmiyorum.	ئەوم هیچ خۆش ناوێت.

٢- هەر ناوێك جێناوی خاوەندارێتی(iyelik eki) وەرگرت ئەوا پاشگری Belirtme hali ش وەردەگرێت، چونکە ناو بەهۆی جێناوی خاوەندارێتیەوە دەبێتە شتێکی ناسراو.

Ben kardeşim**i** uyutuyorum.	من براکەم دەخەوێنم.
Sen aylen**i** özlüyor musun?	تۆ بیری خێزانەکەت دەکەیت؟
Runa babasın**ı** seviyor.	ڕوونە باوکی خۆش دەوێت.
Odamız**ı** temizliyoruz.	ژوورەکەمان پاك دەکەینەوە.
Arakadaşların**ı** bekliyorlar.	چاوەڕێی هاوڕێکەیان دەکەن.
Yüzüğüm**ü** kaybettim.	ئەنگوستیلەکەم بزر کرد.
Fikriniz**i** söylüyor musunuz?	بیرۆکەکەی خۆتان دەڵێن؟

٣- **ناوی تایبەتی کەس و شوێن و شت ناسراون** و پاشگری Belirtme hali وەردەگرن.

Ben her gün babam’**ı** görüyorum.	من هەموو ڕۆژێك باوکم دەبینم.
Biz Duhok’**u** beğendik.	ئێمە دهۆکمان بەدڵ بوو.
Ömer Türkiye’y**i** geziyor.	عومەر گەشتی تورکیا دەکات.
Siz Ayşe’y**i** bekleyiniz.	ئێوە چاوەڕێی عائشە بکەن.

٤- هەرکات ئەو **فرمانە تێپەڕانەی** خوارەوە لەڕستەدا هاتن ئەوا زۆربەی کات پاشگری Belirtme hali لەو ڕستەیەدا بەکار دێت.

Sev-	İzle-	Gör-	Temizle-
Duy-	Sat-	Al-	Bekle-
Aç-	Dinle-	Kes-	Mutlu et-
Kulan-	Sil-	Boya-	Beğen-
De-	Öğret-	Öğren-	Ye-
İç-	Gönder-	Anla-	Tut-
Kabul et-	Özle-	Tamir et-	Oku-

• تەواوکردنی ناو (İsim Tamlaması)

تەواوکردنی ناوەکان(İsim Tamlaması) وەك ئامرازی دانـەپاڵی زمـانی کوردیـە و دەبێتە دوو بەشی سەرەکی:

١- **تەواوکردنی ناویی نادیار** (Belirtisiz İsim Tamlaması)

لەو حاڵەتەدا بەهۆی پاشگری تەواوکاریەوە **ناوەکان سیفەتێکی گشتی وەردەگرن** و تایبەت نابن بە کەسێك یان شتێك و لایەنێکی دیاری کراو، بەڵکو گشـتگیر دەبـێ بۆیەشـە پێـی دەڵێن نادیار بۆ نمونە (**دەرگای پۆل، بەڕێوەبەری قوتابخانە، پارەی عێراقی**...هتد).

ناوی یەکەم پێی دەگووترێ (Tamlayan) و هیچ جۆرە پاشگرێکی ناچێتە سەر، بەڵام **ناوی دووەم کە پێی دەگووترێ (Tamlanan) بـەپێی یاسـای هەماهـەنگی چـواریی پاشگری تەواوکاریی (-ı/-u/-i/-ü) وەردەگرێ**، خۆ ئەگەر ئەو پاشـگرانە بچـنە سـەر ناوێك کە کۆتایی هاتبێ بە پیتێکی دەنگی ئەوا **پیتی (S) وەك ناوبڕ** لـەنێوان ناوەکـە و پاشگرە تەواوکاریەکە دادەنرێ و دەبنە (**-sı/-su/-si/-sü**)، بەم شێوەیە:

İsim (tamlayan) + İsim (tamlanan) ----------------- + -ı,-u,-i,-ü / -sı,-su,-si,-sü			
ی.هەماهەنگی دەنگی چواریی	تەواوکاریی tamlanan	نمونە	مانا
a , ı	-ı -sı	Cumhur başkan**ı** Ev kapı**sı**	سەرۆك کۆمار دەرگای ماڵ
o , u	-u -su	Irak pasaport**u** Silah depo**su**	پاسەپۆرتی عێراقی کۆگای چەك
e , i	-i -si	Osmanlı devlet**i** Göç idare**si**	دەوڵەتی عوسمانی بەڕێوەبەرایەتی کۆچ
ö , ü	-ü -sü	Okul müdür**ü** İstanbul köprü**sü**	بەڕێوەبەری قوتابخانە پردی ئیستەنبوڵ

نمونە لە ڕستەدا	
Diş fırça**sı** ne kadar?	فڵچەی ددان بەچەندە؟
Sınıf kapı**sı** kırıldı.	دەرگای پۆل شکا.
Bir su şişe**si** alıyorum.	شوشەیەکی ئاو دەکڕم.
Burada güneş gözlüğ**ü** çok pahalı.	چاویلکەی دژەخۆر لێرە زۆر گرانە.
Bir çay bardağ**ı** getiriyorum.	بەرداخێکی چای دێنم.
Yatak oda**sı**nda yatıyorum.	لەژووری خەوتن پاڵ دەدەمەوە.
Türk lira**sı** düşüyor.	لیرەی تورکی دادەبەزێ.

تێبینی: کاتێ پاشگری تەواوکاریی (Tamlanan) و پاشگری حاڵی بەیەکەوە هاتن **(N)** **وەك ناوبڕ لەنێوانیان دادەنرێ**.

Göç daire-si-**n**-e	Kürt kültür-ü-**n**-de	Öğrenci belge-si-**n**-de
Bozuk para-sı-**n**-ı	Ev pencere-si-**n**-den	Irak toprağ-ı-**n**-da

٢- تەواوکردنی ناویی دیاریکراو (Belirtili İsim Tamlaması)

لەو حاڵەتەدا ناوەکان **سیفەتێکی تایبەتی وەردەگرن** و تایبەت دەبن بە کەسێك یان شتێك و لایەنێکی دیاری کراو، بۆ نمونە (**دەرگای پۆلی دووەم، بەڕێوەبەری قوتابخانەی کچان، وولاتی عەلی**...هتد).

لێرەدا **ناوی یەکەم پێی دەگووترێ(Tamlayan)** و **پاشگری تەواوکاریی (-ın/-un/-in/-ün) وەردەگرێ**، ئەگەر ناوەکە کۆتایی هاتبێ بە پیتێکی دەنگی ئەوا **ناوبڕی (N)** لەنێوان ئەو پاشگرانە و ناوەکە دادەنرێ و دەبنە (**-nın/-nun/-nin/-nün**).

ناوی دووەمیش پێی دەگووترێ (Tamlanan) پاشـگری تـەواوكاریی (ı/-u/-i/-ü-) وەردەگرێ، ئەگەر ئەو پاشگرانە بچنە سەر ناوێك كە كۆتایی هاتبێ بـە پیتێكـی دەنگـی ئەوا **ناوبڕی (S)** لەنێوان ناوەكە و پاشگرە تەواوكاریەكـە دادەنـرێ و دەبنـە (**-sı/-su/-si/-sü**). هەمیشە پاشگرەكانی تەواوكەری ناویی دەبێ بە گوێرەی گونجان لەگەڵ یاسـای هەماهەنگی دەنگی چواریی دابنرێت.

İsim (tamlayan) + İsim (tamlanan) ın,un,in,ün / nın,nun,nin,nün + ı,u,i,ü / sı,su,si,sü				
هەماهەنگی دەنگی	پاشگری tamlayan	پاشگری tamlanan	نموونە	مانا
a , ı	-ın / -nın	-ı / -sı	Babam**ın** baba**sı**	باوكی باوكم
o , u	-un / -nun	-u / -su	kuş**un** uçuş**u**	فڕینی باڵندە
e , i	-in / -nin	-i / -si	Ali'**nin** ülke**si**	وڵاتی عەلی
ö , ü	-ün / -nün	-ü / -sü	Müdür**ün** mühr**ü**	مۆری بەڕێوەبەر

تێبینی:

١- هەركاتێك پاشگری تەواوكاریی (Tamlanan) و پاشگرەكانی حاڵی بەیەكەوە هاتن، ئەوا **پیتی (N) وەك ناوبڕ لەنێوانیان دادەنرێ**.

Babamın baba-sı-**n**-a
Müdürün mühr-ü-**n**-e
Bankanın belge-si-**n**-de
Kuşun uçuş-u-**n**-da
Uçağın pencere-si-**n**-den
Ülkemin toprağ-ı-**n**-ı

٢- دەكرێ لە یەك ڕستەدا چەند جارێـك كـرداری تـەواوكاریی ناوەكـان وەك زنجیرەیـەك بەدوای یەكدا بێن. لەم حاڵەتەشدا ناوەكانی ناوەڕاست هەم پاشگری **Tamlayan** و هەم پاشگری **Tamlanan** وەردەگرن بەسەر یەكەوە، بەم شێوەیە:

Sınıf**ın** kapı**sının** kol**u** bozuktur. قۆڵی دەرگای پۆلەكە تێكچووە.
Diş fırça**sının** reng**i** çok güzel. ڕەنگی فلچەی ددانەكە زۆر جوانە.
Ahmet'**in** gömleğ**inin** ceb**i** yırtılmıştır. بەرِكی كراسەكەی ئەحمەد دڕاوە.
Bilgisayar**ın** klavye**sinin** ön tuşlar**ının** reng**i** çirkindir. ڕەنگی دوگمەكانی پێشەوەی كیبۆردی كۆمپیوتەرەكە ناشیرینن.

٣- دەشێ لەنێوان tamlanan و tamlayan دا ووشەی تریش هەبێت.

- Sınıf**ın** en uzun boylu**su** Aso'dur.
- Türkiye'**nin** en güzel şehr**i** Trabzon'dur.

٤- زۆر جاران لەكاتی نووسین و قسەكردندا بكەر **(Özne) لادەبردرێ و دەشـاردرێتەوە**، بەڵام بەگوێرەی پاشگرەكانی خاوەندارێتییەوە دەزانرێ كە بۆ كێ دەگەڕێتەوە.

Onun gözleri mavidir.	Göz**leri** mavidir.
Benim arabam bozuktur.	Araba**m** bozuktur.
Bizim paramız yok.	Para**mız** yok.
Sizin görüşünüz iyidir.	Görüş**ünüz** iyidir.

٥- تـــەواوکراوی ئامـــادە: کاتـــێ جێنـــاوی ســـەربەخۆ(Kişi Z.) و جێنـــاوی خاوەندارێتی(İyelik eki) بەیەکەوە کۆ دەبنەوە دەبنە تەواوکراوی ئامادەو **پێویست بـە پاشگرەکانی تەواوکاری ناکەن** و خۆیان تەواوکراوی دیاریکراون (belirtili).

Benim vatanım	نیشتیمانی من
Senin vatanın	نیشتیمانی تۆ
Onun vatanı	نیشتیمانی ئەو
Bizim vatanımız	نیشتیمانی ئێمە
Sizin vatanınız	نیشتیمانی ئێوە
Onların vatanı / vatanları	نیشتیمانی ئەوان

کـاتێ پاشـگرەکانی حـاڵی دەچـنە سـەر تـەواوکراوی ئامـادە بـۆ هـەردوو کەسـایەتی (**O/Onlar**) ئەوا **پیتـی (N) وەك نـاوبڕ** لـەنێوان پاشـگری حاڵیەکـەو تەواوکراوەکـە دادەنرێ.

- Onun vatan-ı-**n**-da
- Onların vatan-ları-**n**-da

• ویستن و نەویستن (İstemek)

- ئەرێ (olumlu) ویستن:

Fiil + -mAk + istiyor + şahıs eki	
Ben su içmek istiyorum	من دەمەوێت ئاو بخۆمەوە.
Sen ödev yapmak istiyorsun.	تۆ دەتەوێت ئەرکی ماڵەوە بکەیت.
O yemek yemek istiyor.	ئەو دەیەوێت نان بخوات.
Biz içeri girmek istiyoruz.	ئێمە دەمانەوێت بچینە ژوورەوە.
Siz konuşmak istiyorsunuz.	ئێوە دەتانەوێت قسە بکەن.
Onlar gezmek istiyorlar.	ئەوان دەیانەوێت بگەڕێن.

- نەرێ (olumsuz) نەویستن:

Fiil + -mAk + istemiyor + şahıs eki	
Ben su içmek istemiyorum.	من نامەوێت ئاو بخۆمەوە.
Sen doğru söylemek istemiyorsun.	تۆ ناتەوێ ڕاستی بڵێیت.
O para vermek istemiyor.	ئەو نایەوێ پارە بدات.
Biz yanlış anlamak istemiyoruz.	ئێمە نامانەوێت بەهەڵە تێ بگەین.
Siz yaya yürümek istemiyorsunuz.	ئێوە ناتانەوێت بەپێ بڕۆن.
Onlar şarkı söylemek istemiyorlar.	ئەوان نایانەوێت گۆرانی بڵێن.

- **لەگەڵ (ile): بەچوار شێوازو مانای جۆراوجۆر بەکاردێت.**

١- بەمانای (وە) (ile)

Runa **ile** Ayşe çok güzel.	ڕوونە و ئایشە زۆر جوانن.
Runa'y**la** Ayşe çok güzel.	ڕوونە و ئایشە زۆر جوانن.
Kapıy**la** duvar çok sert.	دەرگا و دیوار زۆر ڕەقن.
Su **ile** süt sıvıdır.	ئاو و شیر شلن.
Aso'y**la** Ali çok yakın arkadaştır.	ئاسۆ و عەلی هاوڕێی زۆر نزیکن.
Osman'**la** Ali geliyorlar.	عوسمان و عەلی دێن.

٢- بەمانای (لەگەڵ) (beraber)

Ali'**yle** Ömer pikniğe gidiyorlar.	عەلی لەگەڵ عومەر دەچنە سەیران.
Türkiye **ile** Irak anlaşma yapıyor.	تورکیا و عێراق ڕێککەوتنن دەکەن.
Eşimş**le** geliyorum.	لەگەڵ هاوسەرەکەم دێم.

٣- بەمانای (بە) بۆ ئامرازی هاتووچۆ (taşıt,araç,vasite)

Öğrenciler tramva**yla** okula geliyorlar.	قوتابیەکان بە ترامڤای دێنە قوتابخانە.
Çocuklar otobüs**le** gidiyorlar.	منداڵەکان بە پاس دەڕۆن.
Biskilet**le** geziyorum.	بە پایسکل دەگەڕێم.

Araba	ئۆتۆمبێل	Biskilet	پایسکل	Taksi	تاکسی
Tren	شەمەندەفەر	Otobüs	پاس	Tramvay	ترامڤای
Kamyon	کامیۆن	Uçak	فڕۆکە	Motor	ماتۆڕ

٤- چۆنیەتی (Nasıl)، بەمانای (بە)

Okula hız**la** geliyorum.	بەخێرایی دێمە قوتابخانە.
Acele**yle** bu işi yapıyorum.	بەپەلە ئەو کارە دەکەم.
Hayecan**la** seni bekliyorum.	بەبێ ئارامی چاوەڕێی تۆ دەکەم.

تێبینی:

١- ئامرازی ile دەکرێ لەڕستەدا بە پێنج شێوە دەربکەوێ (ile/-la/-le/-yla/-yle).

Ali ile	لەگەڵ عەلی
Murat'la	لەگەڵ موراد
Mehmet'le	لەگەڵ محمد
Aso'yla	لەگەڵ ئاسۆ
Ayşe'yle	لەگەڵ عائیشە

٢- جێناوە کەسیەکان لەگەڵ ئامرازی (ile) زۆر بەکاردێن و بەم شێوازە دەبن.

Benimle	لەگەڵ من
Seninle	لەگەڵ تۆ
Onunla	لەگەڵ ئەو
Bizimle	لەگەڵ ئێمە
Sizinle	لەگەڵ ئێوە
Onlarla	لەگەڵ ئەوان

- وولاَت، میللەت، زمان (ülke, millet, dil)

- بۆ دانەپاڵ وولاَت یان پرسیارکردن دەربارەی (**خەڵکی کوێیی؟**) (Nerelisin?) پاشگری (**-li/-lı/-lü/-lu**) بەکاردێت.

- بۆ میللەت هیچ پاشگرێك نیە.

- بۆ **زمان** پاشگری (**-ca/-ce/-ça/-çe**) بەگوێرەی هەردوو یاسای هەماهەنگی دەنگی دووانەیی و فستقچی شەهاب بەکاردێت.

Ülke **وولاَت**	**Nereli** **کوێیی**	**Milliyet** **میللەت**	**Dil** **زمان**
Irak عێراق	Iraklı عێراقی	Arap عەرەب	Arapça عەرەبی
Suriye سوریا	Suriyeli سوریی	Arap عەرەب	Arapça عەرەبی
Türkiye تورکیا	Türkiyeli تورکیایی	Türk تورك	Türkçe تورکی
Almanya ئەڵمانیا	Almanyalı ئەڵمانی	Alman ئەڵمان	Almanca ئەڵمانی
Ingiltere ئینگلتەڕا	Ingiltereli بەریتانی	Ingiliz ئینگلیز	Ingilizce ئینگلیزی
Ürdün ئوردن	Ürdünlü ئوردنی	Arap عەرەب	Arapça عەرەبی
Kürdistan کوردستان	Kürdistanlı کوردستانی	Kürt کورد	Kürtçe کوردی
Amerika ئەمەریکا	Amerikalı ئەمەریکی	Ingiliz ئینگلیز	Ingilizce ئینگلیزی

- **پاشگرەکانی (-LI)(-sIz)(-LIk)(-CI):**

- **بۆ دروست کردنی سیفاتی ئەرێ** لە ناوەکان پاشگرەکانی (**-lı/-li/-lu/-lü**) بەکاردێت بەگوێرەی یاسای هەماهەنگی دەنگی چواریی.

- **بۆ دروست کردنی سیفاتی نەرێ** لە ناوەکان پاشگرەکانی (**-sız/-siz/-suz/-süz**) بەکاردێت بەگوێرەی یاسای هەماهەنگی دەنگی چواریی.

ناو	سیفاتی ئەرێ lI	مانا	سیفاتی نەرێ sIz	مانا
Şeker	Şekerli	شەکراوی	Şekersiz	بێ شەکر
Acı	Acılı	تیژ / تاڵ	Acısız	ناتیژ / ناتاڵ
Tuz	Tuzlu	سوێر(خوێاوی)	Tuzsuz	بێ خوێ
Sabır	Sabırlı	بەئارام	Sabırsız	بێ ئارام
Sınır	Sınırlı	سنووردار	Sınırsız	بی سنوور
Para	Paralı	بەپارە	Parasız	بێ پارە
Edep	Edepli	بە ئەدەب	Edepsiz	بێ ئەدەب
Ahlak	Ahlaklı	بەڕەوشت	Ahlaksız	بێ ڕەوشت
Saygı	Saygılı	بەڕێز	Saygısız	بێ ڕێز

تێبینی: ئەم پاشگرانە تەنها دەچنە سەر ناو و دەیکەنە سیفات، بەهیچ شێوەیەك ناچنە سەر فرمان.

- پاشگری (**-lık/-lik/-luk/-lük**) دەچێتە سەر ناو، **بۆ ناوی کەل و پەل و پیشە بەکاردێت**، ئەمەش بەگوێرەی گونجان لەگەڵ یاسای هەماهەنگی دەنگی چواریی، دوای چوونە سەری ئەم پاشگرەش هەر بە ناو دەمێننەوەو نابنە سیفات.

Eşya adı	مانا	Meslek adı	مانا
Şekerlik	شەکردان	Öğretmenlik	مامۆستایەتی
Tuzluk	خوێدان	Öğrencilik	قوتابیەتی
Ekmeklik	nاندین	Doktorluk	دکتۆرێتی
Kalemlik	قەلەمدان	Gazetecilik	ڕۆژنامەڤانی
Çaydanlık	چایدان(کتری)	Avukatlık	پارێزەرێتی
Çöplük	زبڵدان	Mühendislik	ئەندازیارێتی
Kitaplık	پەرتووك خانە	Kuaförlük	سالۆنچێتی

- پاشگری (**-cı/-ci/-cu/-cü/-çı/-çi/-çu/-çü**) بەگوێرەی گونجان لەگەڵ هەردوو یاسای هەماهەنگی دەنگی چوارییی و یاسای فستقچی شەهاب دەچێتە سەر ناو و بۆ دروست کردنی **ناوی پیشە** بەکاردێت.

-ci	Tamirci	چاککەرەوە
-cı	Zurnacı	زوڕناژەن
-cu	Fotbolcu	یاریزانی تۆپی پێ
-cü	Gözcü	چاودێر
-çı	Kitapçı	کتێب فرۆش
-çi	Işçi	کرێکار
-çu	Topçu	تۆپ هاوێژ
-çü	Gözlükçü	چاویلکەساز

• بەروار و کاتژمێر (Tarih ve Saat):

١- بەروار (Tarih): دەتوانین بە دوو شێواز بەروار دەربڕین وەك لە لیستەکەی خوارەوە ڕوون کراوەتەوە.

- **شێوازی یەکەم** زۆر سادەو ئاسانە، سەرەتا بەرواری ڕۆژەکە و پاشان ناوی مانگەکە دەگووترێت بەبێ هیچ پاشگر و پێشگرێك.

- **لەشێوازی دووەمدا** پێویستە سەرەتا ناوی مانگەکە، پاشان بەرواری ڕۆژەکە بگوترێت و یاسای تەواوکردنی ناویی دیاریکراو (Belirtili isim tamlaması) لەسەریان جێ بەجێ بکرێت.

Bugün ayın kaçı?	ئەمڕۆ چەندی مانگە؟
Ne zaman? Hangi gün?	چ کاتێك؟ کەی؟ چ ڕۆژێك؟
Bugün ١٥ Eylül.	ئەمڕۆ پانزەی ئەیلولە.
Bugün Eylül’ün ١٥’i.	ئەمڕۆ پانزەی ئەیلولە.
٢٠ Aralık’ta sınavımız var.	لە بیستی دێسەمبەر تاقیکردنەوەمان هەیە.
Aralık’ın ٢٠’sinde sınavımız var.	لە بیستی دێسەمبەر تاقیکردنەوەمان هەیە.
٦ Şubat’ta dönüyorum.	لە شەشی شوبات دەگەڕێمەوە.
Temmüz’ün ١٣’ü gidiyoruz.	لە سێزدەی تەمموز دەڕۆین.

Yüzyıl	سەدە	Yıl	ساڵ
Ay	مانگ	Hafta	هەفتە
Mevsim	وەرز	Gün	ڕۆژ
Saat	کاتژمێر	Dakika	خولەك
Saniye	چرکە	Salise	١/٦٠چرکە
Analog saati	کاتژمێری میکانیکی	Dijital saati	کاتژمێری ئەلیکترۆنی

٢- **کاتژمێر** (Saat): لەزمانی تورکیدا چۆنیەتی دەربڕینی کاتژمێر دەبێتە دووبەشی سەرەکی:

Saat kaç?	کاتژمێر چەندە؟
Saat kaçta?	لە کاتژمێر چەند؟

A/ **کاتژمێر چەندە؟** (Saat kaç?): بۆ پرسیار کردن دەربارەی کاتژمێرە، ئەمەش سێ جۆری هەیە:

١- کاتژمێری تەواو و نیوە.

٢- خولەکی تێپەڕیوو (geçiyor).

٣- خولەك مان (var).

١- **کاتژمێری (تەواو) و (نیوە) هیچ پاشگرو پێشگرێکی لەگەڵ دانانرێت** (ئەگەر بویسترێت دەربڕینێکی جوانتر و فەرمیتری هەبێت ئەوا پاشگری DIr- دەخەینە سەر، خۆ ئەگەر نەشیخەینە سەر هەر دروستە).

Saat kaç? کاتژمێر چەندە؟		
٠١:٠٠	Saat bir / birdir	کاتژمێر یەکە
٠٥:٠٠	Saat beş / beştir	کاتژمێر پێنجە
٠٩:٠٠	Saat dokuz	کاتژمێر نۆیە
١٢:٠٠	Saat on iki	کاتژمێر دووانزەیە
٠٢:٣٠	Saat iki buçuk	کاتژمێر دوو و نیوە
٠٤:٣٠	Saat dört buçuk	کاتژمێر چوار و نیوە

٠٨:٣٠	Saat sekiz buçuk	کاتژمێر هەشت و نیوە
١١:٣٠	Saat on bir buçuk	کاتژمێر یانزەو نیوە

تێبینی: کاتژمێر ١٢:٣٠ حاڵەتێکی شازە، دەتوانین لەجیاتی بڵێین کاتژمێر دوانـزەو نیـوە (Saat on iki buçuk) بڵێین کاتژمێر نیوە (Saat yarım).

٢- **خولەکی تێپەڕیوو** (Geçiyor): بۆ تێپەڕینی خولەك بەسەر کاتژمێری تەواو لەنێوان (١ تا ٢٩ خولەك)، بەپێی ئەم یاسایەی خوارەوە دەردەبڕدرێت:

Tam saat + (y) -ı/-i/-u/-ü + ١-٢٩ + geçiyor

Saat kaç? کاتژمێر چەندە؟	
٠١:٠٥	Saat biri beş geçiyor.
٠٢:١٠	Saat ikiyi on geçiyor.
٠٣:١٥	Saat üçü on beş/çeyrek geçiyor.
٠٥:١٩	Saat beşi on dokuz geçiyor.
٠٧:٢٠	Saat yediyi yirmi geçiyor.
٠٩:٢٣	Saat dokuzu yirmi üç geçiyor.
١٠:٢٥	Saat onu yirmi beş geçiyor.
١١:٢٧	Saat on biri yirmi yedi geçiyor.
١٢:٢٩	Saat on ikiyi yirmi dokuz geçiyor.

تێبینی: دەتوانین لەجیاتی پانزە خولەك (on beş dakika) ووشەی چـارەگ (çeyrek) بەکاربێنین.

٣- **خولەك مان** (Var): بۆ مانی چەند خولەکێك بۆ کاتژمێری تەواو لەنێوان (**٣١ تا ٥٩** خولەك)، بەپێی ئەم یاسایەی خوارەوە دەردەبڕدرێت:

Tam saat + (y) -a/-e + ١-٢٩ + var

Saat kaç? کاتژمێر چەندە؟	
٠١:٣٣	Saat ikiye yirmi yedi var.
٠٢:٣٥	Saat üçe yirmi beş var.
٠٣:٤٠	Saat dörde yirmi var.
٠٥:٤٥	Saat altıya on beş / çeyrek var.
٠٧:٤٧	Saat sekize on üç var.
٠٩:٥٠	Saat ona on var.
١٠:٥١	Saat on bire dokuz var.
١١:٥٥	Saat on ikiye beş var.
١٢:٥٩	Saat bire bir var.

B/ **لەکاتژمێر چەند؟** (Saat kaçta?): بۆ پرسیار کردن دەربارەی بەرواری کات و ساتی دەست پێکردن یان کۆتایی هاتن...هتد کارێکە، ئەمەش سێ جۆری هەیە:

١- کاتژمێری تەواو و نیو.

٢- خولەکی تێپەڕیوو (geçe).

٣- خولەك مان (kala).

١- **کاتژمێری (تەواو) و (نیو):** بەهەمان شێوەی کاتژمێری تەواو و نیوی سەرەوەیە، تەنها ئەوە نەبێت کە لە کۆتاییدا پاشگری (لە)(**-da/-de/-ta/-te**) زیاد دەکەین.

Saat kaçta döneceksin? کاتژمێر چەند دەگەڕێیتەوە؟	
٠١:٠٠	Saat birde döneceğim.
١٢:٠٠	Saat on ikide döneceğim.
٠٢:٣٠	Saat iki buçukta döneceğim.
٠٨:٣٠	Saat sekiz buçukta döneceğim.

٢- **خولەکی تێپەڕیوو** (Geçe): بۆ تێپەڕینی خولەك بەسەر کاتژمێری تەواو لەنێوان (١ تا ٢٩ خولەك)، بەپێی ئەم یاسایەی خوارەوە دەردەبڕدرێت:

Tam saat + (y) -ı/-i/-u/-ü + ١-٢٩ + geçe + fiil

Saat kaçta gidiyor? کاتژمێر چەند دەڕوات؟	
٠١:٠٥	Saat biri beş geçe gidiyor.
٠٢:١٠	Saat ikiyi on geçe gidiyor.
٠٣:١٥	Saat üçü on beş/çeyrek geçe gidiyor.
٠٧:٢٠	Saat yediyi yirmi geçe gidiyor.
٠٩:٢٣	Saat dokuzu yirmi üç geçe gidiyor.
١٠:٢٥	Saat onu yirmi beş geçe gidiyor.
١١:٢٧	Saat on biri yirmi yedi geçe gidiyor.

٣- **خولەك مان** (kala): بۆ مانی چەند خولەکێك بۆ کاتژمێری تەواو لەنێوان (٣١ تا ٥٩ خولەك)، بەپێی ئەم یاسایەی خوارەوە دەردەبڕدرێت:

Tam saat + (y) -a/-e + ١-٢٩ + kala + fiil

Saat kaçta çıkıyor? کاتژمێر چەند دەردەچێ؟	
٠٢:٣٥	Saat üçe yirmi beş kala çıkıyor.
٠٣:٤٠	Saat dörde yirmi kala çıkıyor.
٠٥:٤٥	Saat altıya çeyrek kala çıkıyor.
٠٧:٤٧	Saat sekize on üç kala çıkıyor.
٠٩:٥٠	Saat ona on kala çıkıyor.
١٠:٥١	Saat on bire dokuz kala çıkıyor.
١١:٥٥	Saat on ikiye beş kala çıkıyor.
١٢:٥٩	Saat bire bir kala çıkıyor.

تێبینی:

١- لەهەردوو شێوازی دەربڕینی کاتژمێردا A/B پاشگرەکان وەك یەکن و ناگۆڕێن، **تەنها جیاوازیەکە لە (geçıyor/var) و (geçe/kala) دایە**. ئەگەر پرسیار دەربارەی کاتژمێر چەندە؟ (saat kaç?) بکرێت ئەوا (geçıyor/var) بەکاردێت، بەڵام ئەگەر پرسیار لە کات و ساتی کارێك بکرێت (saat kaçta?) ئەوا (geçe/kala) بەکاردێت.

٢- دەبێ جیاوازی بکەین لەنێوان هەردوو پرسیاری کاتژمێر چەندە(Saat kaç?) و چەند کاتژمێر(Kaç saat?). وەڵامی یەکەمیان بە شێوازی دەربڕینی کاتژمێر دەدرێتەوە وەك لە سەرەوە ڕوون کراوەتەوە، بەڵام پرسیاری دووەم هیچ پەیوەندیەکی بە شێوازی دەربڕینی کاتژمێرەوە نیە، بۆ نمونە:

Saat beşi on geçe çalışıyor. کاتژمێر پێنج و دە خولەك کار دەکات.	Saat kaçta çalışıyor? کاتژمێر چەند کاردەکات؟
Her gün beş saat çalışıyor. هەر ڕۆژێك پێنج کاتژمێر کار دەکات.	Kaç saat çalışıyor? چەند کاتژمێر کاردەکات؟

• پێش و پاش (Önce & Sonra)

- لەگەڵ ناو (İsim)

پێش	**İsim + -DAn + önce**
پاش	**İsim + -DAn + sonra**

پاشگری حاڵی (**-DAn**) بەگوێرەی یاسای هەماهەنگی دەنگی دووانەیی و یاسای فستقچی شەهاب **ئەگەری دەرکەوتنی بە چوار شێوە هەیە (-dan/-den/-tan/-ten)**.

Namaz**dan önce** abdest alıyorum.	پێش نوێژ دەستنوێژ دەگرم.
Namaz**dan sonra** dua ediyorum.	لەدوای نوێژ دوعا دەکەم.
Ders**ten önce** kahvaltı yapıyorum.	پێش دەرس نانی بەیانی دەخۆم.
Ders**ten sonra** çarşıya gidiyorum.	دوای دەرس دەچمە بازاڕ.

- لەگەڵ فرمان (Fiil)

پێش	**Fiil + -mAdAn + önce**
پاش	**Fiil + -DIktAn + sonar**

پاشگری (**-mAdAn**) بەگوێرەی یاسای هەماهەنگی دەنگی دوانەیی **ئەگەری دەرکەوتنی بە دوو شێوە هەیە (-madan/-meden)**.

پاشگری (**-DIktAn**) بەگوێرەی یاسای هەماهەنگی دەنگی چواریی و یاسای فستقچی شەهاب **ئەگەری دەرکەوتنی بە هەشت شێوە هەیە (-dıktan/-dikten/-duktan/-dükten/-tıktan/-tikten/-tuktan/-tükten)**.

Namaz kıl**madan önce** abdest alıyorum. پێش نوێژکردن دەستنوێژ دەگرم.

Yemek ye**meden önce** elimi yıkıyorum. پێش نانخواردن دەستم دەشۆم.
Uyu**madan önce** kitap okuyorum. پێش خەوتن کتێب دەخوێنمەوە.
Namaz kıl**dıktan sonra** dua ediyorum. دوای نوێژکردن دوعا دەکەم.
Yemek ye**dikten sonra** çıkıyorum. دوای نانخواردن دەردەچم.
Uyu**duktan sonra** rüya görüyorum. دوای خەوتن خەون دەبینم.

- پلەی بەراورد و پلەی بالاّ (daha & en)

پلەی بەراورد (daha) **İsim + -DAn + daha + sıfat**	
Ali, Aso’dan daha uzun.	عەلی لە ئاسۆ درێژترە.
Kitap, cep telefondan daha iyi.	کتێب لە مۆبایل باشترە.
Türkiye, Irak’tan daha büyük.	تورکیا لە عێراق گەورەترە.
Runa, Simge’den daha güzel.	ڕوونە لە سیمگە جوانترە.
Gelin, damattan daha yaşlı.	بووک لە زاوا بە تەمەنترە.
Japonya malı çok daha iyi.	مارکەی ژاپۆنی زۆر باشترە.
پلەی بالاّ (en) **en + sıfat**	
En süslü şehir İstanbul’dur.	ڕازاوەترین شار ئیستەنبوڵە.

Sınıfın en uzun boylu Ali’dir.	بالآبەرزترینی پۆل عەلیە.
Kürdistan dünyanın en güzel yeridir.	کوردستان جوانترین شوێنی دونیایە.
Amazon en uzun ırmaktır.	ئەمەزۆن درێژترین ڕووبارە.
Çin en kalabalık ülkedir.	چین قەرەباڵغترین وولاتە.
Dolma en nefis aştır.	دۆڵمە بە لەزەتترین چێشتە.

- لەوەتەی (-DAn beri)

-dan/-den -tan/-ten	Beri
	bu yana
	bu tarafa
---	-Dir

هەرچواریان (**-DAn beri/-bu yana/-bu tarafa/-DIr**) **بەمانای (لەوەتەی) دێن و هیچ جیاوازیەکیان نیە لەڕوویماناوە**. بەڵام لەلایەن قسەکەرانی تورکەوە زیاتر (-DAn beri) بەکاردێت. هەمیشە دەبێ لەپێشیانەوە ناو (isim) هەبێت. بەڵام ئەگەر ڕۆژ و مانگ و ساڵ و کاتی دیاریکراو هەبوو لە ڕستەدا نابێ (-DIr) بەمانای (لەوەتەی) بەکاربهێنرێ.

Ali ٢٠ Eylül’**den beri** Türkiye’dedir. عەلی لەوەتەی بیستی ئەیلولەوە لە تورکیایە.
Ali ٦٠ gün**den beri** Türkiye’de yaşıyor. عەلی لەوەتەی شەست ڕۆژە لە تورکیا دەژی.
Ali ٦٠ gün**den bu yana** Türkiye’de yaşıyor. عەلی لەوەتەی شەست ڕۆژە لە تورکیا دەژی.

Ali ٦٠ gün**den bu tarafa** Türkiye’de yaşıyor. عەلی لەوەتەی شەست ڕۆژە لە تورکیا دەژی.
Ali ٦٠ gün**dür** Türkiye’de yaşıyor. عەلی شەست ڕۆژە لە تورکیا دەژی.
Kış**tan beri** Kayseri’deyim. لەوەتەی زستانەوە لە قەیسەریم.
Saat ١٢’**den beri** seni bekliyorum. لەوەتەی سەعات دووانزەوە چاوەڕێی تۆ دەکەم.
Çocukluk**tan beri** onu tanıyorum. لەوەتەی منداڵیەوە ئەو دەناسم.

- هەتا/ تاوەکو (-A kadar)

١- هەتا / تاوەکو

İsim + (y) -A kadar
Dersimiz Ağustos’**a kadar** devam ediyor. دەرسمان تا مانگی ئاب بەردەوام دەبێت.
Okulumuzu saat üç**e kadar** açık. قوتابخانەکەمان تا کاتژمێر سێ کراوەیە.
Çarşı**ya kadar** koşuyoruz. هەتا بازاڕ ڕادەکەین.
Üniversite**ye kadar** seninle geliyorum. تا زانکۆ لەگەڵ تۆ دێم.

تێبینی: ئەگەر ناوەکە کۆتایی هاتبوو بە پیتێکی دەنگی ئەوا **پیتی (Y) وەك ناوبڕ لەنێوان ناوەکە و ئامرازی (-A kadar) دادەنێین**.

٢- لە....وە ....هەتا

İsim + -DAn + isim + -A kadar
Seki**zden** dörd**e** **kadar** çalışıyorum. لە کاتژمێر هەشتەوە تا چوار کار دەکەم.
Sabah**tan** akşam**a** **kadar** okuyorum. لەبەیانیەوە تا ئێوارە دەخوێنمەوە.
Ocak**tan** şubat**a** **kadar** tatilimiz var. لەکانوونی دووەمەوە تا شوبات پشومان هەیە.
Saat kaç**tan** kaç**a** **kadar** sürüyor? لە کاتژمێر چەندەوە بۆ چەند دەخایەنێ؟

- مۆڵەت وەرگرتن (İzin Cümlesi)

ئەم جۆرە ڕستەیە **بۆ ئیزن وەرگرتنە بەشێوەیەکی بەڕێزانە**، تیایدا تەنها هەردوو کەسی یەکەمی تاك و کۆ (**Ben/Biz**) بەکاردێت.

Fiil + (y) -Abilir + miyim? miyiz?

ئەگەر فرمانێك کۆتایی هاتبوو بەپیتێکی دەنگی ئەوا **پیتی (Y) وەك ناوبڕ** لەنێوان فرمانەکە و (-Abilir) دادەنێین.

Ben dışarı çık**abilir miyim**?	من دەتوانم بچمە دەرەوە؟
Bir bardak su iç**ebilir miyim**?	دەتوانم بەرداخێك ئاو بخۆمەوە؟
Pardon, Bir soru sor**abilir miyim**?	ببورە، دەتوانم پرسیارێك بكەم؟
Masayı temizle**yebilir miyiz**?	دەتوانین مێزەكە پاك بكەینەوە؟
Cevap ver**ebilir miyiz**?	دەتوانین وەڵام بدەینەوە؟

لە زمانی توركیدا بۆ ئاخاوتن و داواكردنی شتێك بەشێوەیەكی ڕەوشت بەرزانە، كەسی داواكەر شێوەی كەسی دووەمی كۆ بەكاردێنێ، بۆ نمونە لەڕێستۆرانت لەجیاتی بەشێوازی فەرمان كردن بڵێت (بیبسیەكم بۆ بێنە)، دەڵێت (دەتوانین بیبسیەك بێنین؟).

- تكاكردن (Rica Cümlesi)

- ئەم جۆرە ڕستەیە **بۆ داواكردنی شتێكە لە كەسێك بەشێوەیەكی بەڕێزانە**، تیایدا تەنها هەردوو كەسی دووەمی تاك و كۆ (**Sen/Siz**) بەكاردێت.

Fiil + (y) -Abilir + misin? misiniz?

Bir bardak su ver**ebilir misin**?	دەتوانی بەرداخێك ئاوم بدەیتێ؟
Tahtayı sil**ebilir misin**?	دەتوانی تەختەكە بسڕیتەوە؟
Bana yardım ed**ebilir misiniz**?	دەتوانن یارمەتیم بدەن؟
Benimle gel**ebilir misiniz**?	دەتوانن لەگەڵ من بێن؟
Çantayı kaldır**abilir misin**?	دەتوانی جانتاكە هەڵبگریت؟

• پاشگری (Ki)

پاشگری (ki) لەزمانی تورکیدا **نزیکەی دە ئەرك و مانای جیاوازی هەیە**، بەڵام بـەهۆی ئەوەی قوتابی لە ئاستی یەکەمدا هەموو بابەتە ڕێزمانیەکانی وەرنەگرتووە، لەو ئاسـتەدا تەنها سێ حاڵەتی بڵاوی وەردەگرین (بۆ زانیاری زیاتر بڕوانە لا ٣٧٥).

١- وەك بەستەر (ki bağlacı): لێرەدا **مانای (کە)ی هەیە** بـۆ بەسـتنەوەی دوو ڕسـتە بەیەکترەوە.

Sınıfa girdim.	Sınıfa girdim **ki** öğrenciler yoktu.
öğrenciler yoktu.	کە چوومە پۆلەوە قوتابییەکان لەوێ نەبوون.
Bankaya vardım.	Bankaya vardım **ki** para yoktu.
Para yoktu.	کە گەیشتمە بانك پارە نەبوو.

٢- پەیوەستی (ki ilgi zamiri): لێرەدا **مانای (ئەوەی) هەیە**، (ئەوەی مـن، ئـەوەی تۆ، ئەوەی ئەو ...هتد).

Benim kalemim güzel, senin**ki** nasıl?	پێنووسەکەی من جوانە، ئەوەی تۆ چۆنە؟
Ali’nin**ki** daha uzun.	ئەوەی عەلی درێژترە.
Benim**ki** daha güçlü.	ئەوەی من بەهێزترە.
Senin**ki** daha güzel.	ئەوەی تۆ جوانترە.
Onun**ki** çok çirkin.	ئەوەی ئەو زۆر ناشیرینە.
Bizim**ki** iyi.	ئەوەی ئێمە باشە.
Sizin**ki** doğru.	ئەوەی تۆ ڕاستە.
Onların**ki** renkli.	ئەوەی ئەوان ڕەنگاو ڕەنگە.

٣- وەك ئامرازی دیاریکەر (-DAki sıfat alan): لێرەدا **بەمانای (ئـەوەی لـە) دێـت** (ئەوەی لەناو، ئەوەی لەگەڵ...هتد)، بەپێی یاسای هەماهەنگی دەنگی دوانەیی و یاسای فستقچی شەهاب بەچوار شێواز دەردەکەوێ (**-daki/-deki/-taki/-teki**).

Hangi çocuk? کامە منداڵ؟	
Ev**deki** çocuk.	ئەو منداڵەی لە ماڵەکەیە.
Araba**daki** çocuk.	ئەو منداڵەی لەناو ئۆتۆمبێلەکەیە.
Cami**deki** çocuk.	ئەو منداڵەی لە مزگەوتە.
Ali’**deki** kitap.	ئەو کتێبەی لای عەلیە.
Masa**daki** kitap.	ئەو کتێبەی لەسەر مێزە.

تێبینی:

١- دوو ووشەی شازمان هەیە لە زمانی تورکی کەبریتین لە (ئەوەی دوێنـێ - **dünkü**) و (ئەوەی ئەمڕۆ - **bugünkü**)، جگە لـەم دوو حاڵەتـە هەمیشـە پاشـگری (ki) وەك خۆی دەمێنێتەوەو ناگۆڕێت.

٢- لەگەڵ ناوی کاتەکاندا پاشگری (ki) ڕاستەوخۆ پێیان وەدەنووسێنرێ و پێویست بە (-DA) ناکات.

Gece**ki** ئەوەی شەو	Akşam**ki** ئەوەی ئێوارە	Hafta**ki** **ئەوەی هەفتە**	Yarın**ki** ئەوەی سبەی
	Sabah**ki** ئەوەی بەیانی	Yıl**ki** ئەوەی ساڵ	Ay**ki** ئەوەی مانگ

- چەند ئامرازێکی گرنگ

- **هەموو (Bütün)**: زۆربەی کات لەسەرەتای ڕستە دێـت و لـە دوایشـی نـاوێکی کـۆ دێت.

Bütün öğrenciler buraya geliyor.
هەموو قوتابیان دێنە ئێرە.
Bütün Türkler çay içiyor.
هەموو تورکەکان چای دەخۆنەوە.

- **هەر، هەموو (Her)**: زۆربەی کات لەسەرەتای ڕستە دێت و لەدوایشـی نـاوێکی تـاك دێت.

Her gün ders çalışıyorum.
هەموو ڕۆژێك دەرس دەخوێنم.
Herkes buraya baksın.
با هەمووان سەیری ئێرە بکەن.

- **هەمووی (Hepsi)**: لەحاڵەتی تەواوکاریی ناویی دێت، بۆیە لەسەرتای ڕستەدا نایەت.

Öğrencilerin **hepsi** ders çalışıyor.
قوتابیان هەموویان دەرس دەخوێنن.
Öğrencilerin **hepsi** tatil istiyor.
قوتابیان هەموویان پشوویان دەوێت.

- **هیچ یەکێك (Hiçbir)**: لەگەڵ ڕستەی نەرێی تاك دێت.

Hiçbir öğrenci ödev yapmiyor.

هیچ قوتابیەك ئەركی ماڵەوە ناكات.
Hiçbir kimseyi göremedim. نەمتوانی هیچ کەسێك ببینم.

- **هیچ یەکێکیان (Hiçbiri):** لەگەڵ ڕستەی نەرێی کـۆ دێـت لـە حاڵـەتی تـەواوکاری ناویی.

Öğrencilerin **hiçbiri** konsere gelmiyor. هیچ یەکێك لەقوتابییەکان نایەنە کۆنسێرتەکە.
İnsanların **hiçbiri** konuşmuyor. هیچ یەکێك لە مرۆڤەکان قسە ناکەن.

- **هەندێك (Bazı)، هەندێکیان (Bazısı):**

Bazı öğrenciler hiç konuşmuyor. هەندێك لە قوتابیەکان هیچ قسە ناکەن.
Öğrencilerin **bazısı** hiç konuşmuyor. قوتابییەکان هەندێکیان هیچ قسە ناکەن.

- **هیچ کەسێك (Hiç kimse)** نەرێیە X **هەموو کەسێك (Herkes)** ئەرێیە:

Hiç kimse beni sevmiyor. هیچ کەسێك منی خۆش ناوێت.
Herkes beni seviyor. هەموو کەسێك منی خۆش دەوێت.

ئاستی دووەم

A۲

- کاتی ڕابردوو (Geçmiş Zaman)

کاتی ڕابردوو لەزمانی تورکیدا دوو جۆری هەیە کە بریتین لە:

١- کاری ڕابردووی **بینراو** (-DI) (**Görülen** Geçmiş Zaman).

٢- کاری ڕابردووی **بیستراو** (-mIş) (**Duyulan** Geçmiş Zaman).

• کاتی ڕابردووی **بینراو** (Görülen Geçmiş Zaman) (dili)

لەم شێوازەدا کەسی قسەکەر دەربارەی ڕووداوێك یان باسێك دەدوێت کە **بەچاوی خۆی بینیوویەتی و ئاگاداری ڕوودانی بووە** لە ڕابردوودا. ئەمەشیان دەبێتە دوو جۆرو ڕستەی ناویی و ڕستەی فرمانی هەیە.

١–ڕستەی ناویی (İsim Cümlesi)

یاسای حاڵەتەکانی ڕستەی ناویی، کاتی ڕابردووی بینراو (kurallar)	
İsim/sıfat + (y) -DI + şahıs eki	حاڵەتی ئەرێ (olumlu)
İsim/sıfat + değil + -DI + şahıs eki	حاڵەتی نەرێ (olumsuz)
İsim/sıfat + mI+ (y) -DI + şahıs eki?	پرسیاری ئەرێ (olumlu soru)
İsim/sıfat + değil + mI + (y) -DI + şahıs eki?	پرسیاری نەرێ (olumsuz soru)

تێبینی:

١- ئەگەر ناوێك كۆتایی هاتبوو بەپیتێكی دەنگی ئەوا (**Y**) **وەك ناوبڕ لەنێوان ناوەكەو پاشگری (-DI) دادەنرێت** (ئەمەش تایبەتە بە ڕستەی ناویی و بۆ حاڵەتی هاوشێوەدا لە ڕستەی فرمانی ئەو ناوبڕە دانانرێت). وەك:

Hast**a** + (y) -DI + şahıs eki = Hasta**y**dım.

Mutlu + (y) -DI + şahıs eki = Mutlu**y**dum

٢- **پاشگری ڕابردووی بینراو (-DI)** بەپێی یاسای هەماهەنگی دەنگی چواریی و یاسای فستقچی شەهاب **ئەگەری دەركەوتنی بە هەشت شێواز هەیە:**

a , ı	-dı	Yazar**dı**	نووسەربوو
e , i	-di	Öğrenciy**di**	قوتابی بوو
u , o	-du	Doktor**du**	دكتۆر بوو
ü , ö	-dü	Üzgün**dü**	دڵتەنگ بوو
a , ı + FSTKÇŞHP	-tı	Utangaç**tı**	شەرمن بوو
e , i + FSTKÇŞHP	-ti	Cömert**ti**	سەخی بوو
u , o + FSTKÇŞHP	-tu	Soğuk**tu**	سارد بوو
ü , ö + FSTKÇŞHP	-tü	Çürük**tü**	ڕزی بوو

٣- جێناوە كەسیەكان (Şahıs eki)

بۆ كاتی ڕابردووی بینراو هەندێ گۆڕانكاریان بەسەردا دێت وەك لەو خشتەیەدا ڕوون كراوەتەوە:

Ben	-m
Sen	-n
O	-
Biz	-k
Siz	-nIz
Onlar	- / -lAr

- حاڵەتەکانی ڕستەی ناویی، کاتی ڕابردووی بینراو (Görülen Geçmiş Zaman)

یەکەم/ حاڵەتی **ئەرێ** (olumlu):

کەسەکان	İsim/sıfat + (y) -DI + şahıs eki			
Ben	İyiydim باش بووم	Şişmandım قەڵەو بووم	Doktordum دکتۆر بووم	Üzgündüm دڵتەنگ بووم
Sen	İyiydin باش بوویت	Şişmandın قەڵەو بوویت	Doktordun دکتۆر بوویت	Üzgündün دڵتەنگ بوویت
O	İyiydi باش بوو	Şişmandı قەڵەو بوو	Doktordu دکتۆر بوو	Üzgündü دڵتەنگ بوو
Biz	İyiydik باش بووین	Şişmandık قەڵەو بووین	Doktorduk دکتۆر بووین	Üzgündük دڵتەنگ بووین
Siz	İyiydiniz باش بوون	Şişmandınız قەڵەو بوون	Doktordunuz دکتۆر بوون	Üzgündünüz دڵتەنگ بوون
Onlar	İyiydi İyiydiler باش بوون	Şişmandı Şişmandılar قەڵەو بوون	Doktordu Doktordular دکتۆر بوون	Üzgündü Üzgündüler دڵتەنگ بوون

دووەم/ حاڵەتی **نەرێ** (olumsuz): لە زمانی تورکیدا هەمیشە ڕستەی ناویی بە ووشەی (değil) واتە (نی) دەبێتە نەرێ.

کەسەکان	İsim/sıfat + değil + -DI + şahıs eki			
Ben	İyi değildim باش نەبووم	Şişman değildim قەڵەو نەبووم	Doktor değildim دکتۆر نەبووم	Üzgün değildim دڵتەنگ نەبووم
Sen	İyi değildin	Şişman değildin	Doktor değildin	Üzgün değildin

	باش نەبوویت	قەڵەو نەبوویت	دکتۆر نەبوویت	دڵتەنگ نەبوویت
O	İyi değildi باش نەبوو	Şişman değildi قەڵەو نەبوو	Doktor değildi دکتۆر نەبوو	Üzgün değildi دڵتەنگ نەبوو
Biz	İyi değildik باش نەبووین	Şişman değildik قەڵەو نەبووین	Doktor değildik دکتۆر نەبووین	Üzgün değildik دڵتەنگ نەبووین
Siz	İyi değildiniz باش نەبوون	Şişman değildiniz قەڵەو نەبوون	Doktor değildiniz دکتۆر نەبوون	Üzgün değildiniz دڵتەنگ نەبوون
Onlar	İyi değildi İyi değildiler باش نەبوون	Şişman değildi Şişman değildiler قەڵەو نەبوون	Doktor değildi Doktor değildiler دکتۆر نەبوون	Üzgün değildi Üzgün değildiler دڵتەنگ نەبوون

سێیەم/ حاڵەتی **پرسیاری ئەرێ** (olumlu soru) : بەپاشگری پرسیاری (mI) دەبێتە پرسیاری ئەرێ.

کەسەکان	**İsim/sıfat + mI+ (y) -DI + şahıs eki ?**			
Ben	İyi miydim? باش بووم؟	Şişman mıydım? قەڵەو بووم؟	Doktor muydum? دکتۆر بووم؟	Üzgün müydüm? دڵتەنگ بووم؟
Sen	İyi miydin? باش بوویت؟	Şişman mıydın? قەڵەو بوویت؟	Doktor muydun? دکتۆر بوویت؟	Üzgün müydün? دڵتەنگ بوویت؟
O	İyi miydi? باش بوو؟	Şişman mıydı? قەڵەو بوو؟	Doktor muydu? دکتۆر بوو؟	Üzgün müydü? دڵتەنگ بوو؟

Biz	İyi miydik? باش بووین؟	Şişman mıydık? قەڵەو بووین؟	Doktor muyduk? دکتۆر بووین؟	Üzgün müydük? دڵتەنگ بووین؟
Siz	İyi miydiniz? باش بوون؟	Şişman mıydınız? قەڵەو بوون؟	Doktor muydunuz? دکتۆر بوون؟	Üzgün müydünüz? دڵتەنگ بوون؟
Onlar	İyi miydi? İyi miydiler? باش بوون؟	Şişman mıydı? Şişman mıydılar? قەڵەو بوون؟	Doktor muydu? Doktor muydular? دکتۆر بوون؟	Üzgün müydü? Üzgün müydüler? دڵتەنگ بوون؟

چوارەم/ حاڵەتی **پرسیاری نەرێ** (olumsuz soru):

کەسەکان	**İsim/sıfat + değil + mI + (y) -DI + şahıs eki**			
Ben	İyi değil miydim? باش نەبووم؟	Şişman değil miydim? قەڵەو نەبووم؟	Doktor değil miydim? دکتۆر نەبووم؟	Üzgün değil miydim? دڵتەنگ نەبووم؟
Sen	İyi değil miydin? باش نەبوویت؟	Şişman değil miydin? قەڵەو نەبوویت؟	Doktor değil miydin? دکتۆر نەبوویت؟	Üzgün değil miydin? دڵتەنگ نەبوویت؟
O	İyi değil miydi? باش نەبوو؟	Şişman değil miydi? قەڵەو نەبوو؟	Doktor değil miydi? دکتۆر نەبوو؟	Üzgün değil miydi? دڵتەنگ نەبوو؟
Biz	İyi değil miydik? باش نەبووین؟	Şişman değil miydik? قەڵەو نەبووین؟	Doktor değil miydik? دکتۆر نەبووین؟	Üzgün değil miydik? دڵتەنگ نەبووین؟
Siz	İyi değil miydiniz? باش نەبوون؟	Şişman değil miydiniz? قەڵەو نەبوون؟	Doktor değil miydiniz? دکتۆر نەبوون؟	Üzgün değil miydiniz? دڵتەنگ نەبوون؟

Onlar	İyi değil miydi? İyi değil miydiler? باش نەبوون؟	Şişman değil miydi? Şişman değil miydiler? قەڵەو نەبوون؟	Doktor değil miydi? Doktor değil miydiler? دکتۆر نەبوون؟	Üzgün değil miydi? Üzgün değil miydiler? دڵتەنگ نەبوون؟

حاڵەتەکان	نمونەی هەر چوار حاڵەتەکە لەنێو ڕستەدا	
ئەرێ	Ben yazardım. Sen yazardın. O yazardı. Biz yazardık. Siz yazardınız. Onlar yazardı. / yazardılar.	من نووسەر بووم. تۆ نووسەر بوویت. ئەو نووسەر بوو. ئێمە نووسەر بووین. ئێوە نووسەر بوون. ئەوان نووسەر بوون.
نەرێ	Ben yazar değildim. Sen yazar değildin. O yazar değildi. Biz yazar değildik. Siz yazar değildiniz. Onlar yazar değildi. / değildiler.	من نووسەر نەبووم. تۆ نووسەر نەبوویت. ئەو نووسەر نەبوو. ئێمە نووسەر نەبووین. ئێوە نووسەر نەبوون. ئەوان نووسەر نەبوون.
پرسیاری ئەرێ	Ben yazar mıydım? Sen yazar mıydın? O yazar mıydı? Biz yazar mıydık? Siz yazar mıydınız? Onlar yazar mıydı? / mıydılar?	من نووسەر بووم؟ تۆ نووسەر بوویت؟ ئەو نووسەر بوو؟ ئێمە نووسەر بووین؟ ئێوە نووسەر بوون؟ ئەوان نووسەر بوون؟
پرسیاری نەرێ	Ben yazar değil miydim? Sen yazar değil miydin? O yazar değil miydi? Biz yazar değil miydik? Siz yazar değil miydiniz? Onlar yazar değiller miydi? miydiler?	من نووسەر نەبووم؟ تۆ نووسەر نەبوویت؟ ئەو نووسەر نەبوو؟ ئێمە نووسەر نەبووین؟ ئێوە نووسەر نەبوون؟ ئەوان نووسەر نەبوون؟

٢–ڕستەی فرمانی (Fiil Cümlesi)

یاسای حاڵەتەکانی ڕستەی فرمانی، کاتی ڕابردووی بینراو (kurallar)	
Fiil + -DI + şahıs eki	حاڵەتی ئەرێ (olumlu)
Fiil + -mA + -DI + şahıs eki	حاڵەتی نەرێ (olumsuz)
Fiil + -DI + şahıs eki + mI ?	حاڵەتی پرسیاری ئەرێ (olumlu soru)
Fiil + -mA+ -DI+ şahıs eki + mI?	حاڵەتی پرسیاری نەرێ (olumsuz soru)

تێبینی:

١- ئەم شێوازە بۆ قسەکردن دەربارەی کارێکی ڕابردووە کە **قسەکەر خۆی بینیوویەتی و ئاگاداری ڕوودانی بووەو** بە پاشگری (-DI) دەناسرێتەوە.

٢- پاشگری ڕابردووی بینراو (-DI) بەپێی یاسای هەماهەنگی دەنگی چواریی و یاسای فستقچی شەهاب ئەگەری دەرکەوتنی بە هەشت شێواز هەیە:

a , ı	-dı	Çağır**dı**	بانگی کرد
e , i	-di	Gel**di**	هات
u , o	-du	Vur**du**	لێیدا
ü , ö	-dü	Üzül**dü**	دڵی تەنگ بوو
a , ı + FSTKÇŞHP	-tı	Yap**tı**	کردی
e , i + FSTKÇŞHP	-ti	Git**ti**	ڕۆیشت
u , o + FSTKÇŞHP	-tu	Koş**tu**	ڕایکرد
ü , ö + FSTKÇŞHP	-tü	Öp**tü**	ماچی کرد

٣- جێناوە کەسیەکان(Şahıs eki) بۆ کاتی ڕابردووی بینراو هەندێ گۆڕانکاریان بەسەر دێت وەك لەو خشتەیەدا ڕوون کراوەتەوە:

Ben	-m
Sen	-n
O	-
Biz	-k
Siz	-nIz
Onlar	- / - lAr

- حاڵەتەکانی ڕستەی فرمانی، کاتی ڕابردووی بینراو (Görülen Geçmiş Zaman)

یەکەم/ حاڵەتی **ئەرێ** (olumlu):

کەسەکان	Fiil + -DI + şahıs eki			
Ben	Geldim هاتم	Yazdım نووسیم	Okudum خوێندمەوە	Güldüm پێکەنیم
Sen	Geldin هاتیت	Yazdın نووسیت	Okudun خوێندتەوە	Güldün پێکەنیت
O	Geldi هات	Yazdı نووسی	Okudu خوێندیەوە	Güldü پێکەنی
Biz	Geldik هاتین	Yazdık نووسیمان	Okuduk خوێندمانەوە	Güldük پێکەنین
Siz	Geldiniz هاتن	Yazdınız نووسیتان	Okudunuz خوێندتانەوە	Güldünüz پێکەنین
Onlar	Geldi Geldiler هاتن	Yazdı Yazdılar نووسیان	Okudu Okudular خوێندیانەوە	Güldü Güldüler پێکەنین

دووەم/ **حاڵەتی نەرێ** (olumsuz): لە زمـانی تورکیـدا فرمـان و ڕسـتەی فرمـانی بـە پاشگری(-ma/-me) دەبێتە نەرێ بەپێی یاسای هەماهەنگی دەنگی دووانەیی.

کەسەکان	**Fiil + mA + -DI + şahıs eki**			
Ben	Gelmedim نەهاتم	Yazmadım نەمنووسی	Okumadım نەمخوێندەوە	Gülmedim پێنەکەنیم
Sen	Gelmedin نەهاتیت	Yazmadın نەتنووسی	Okumadın نەتخوێندەوە	Gülmedin پێنەکەنیت
O	Gelmedi نەهات	Yazmadı نەینووسی	Okumadı نەیخوێندەوە	Gülmedi پێنەکەنی
Biz	Gelmedik نەهاتین	Yazmadık نەماننووسی	Okumadık نەمانخوێندەوە	Gülmedik پێنەکەنین
Siz	Gelmediniz نەهاتن	Yazmadınız نەتاننووسی	Okumadınız نەتانخوێندەوە	Gülmediniz پێنەکەنین
Onlar	Gelmedi Gelmediler نەهاتن	Yazmadı Yazmadılar نەیاننووسی	Okumadı Okumadılar نەیانخوێندەوە	Gülmedi Gülmediler پێنەکەنین

سێیەم/ **پرسیاری ئەرێ** (olumlu soru): وەك یاسای حاڵەتی ئەرێیـە، تـەنها پاشـگرە پرسەکانی(mı,mi,mu,mü) لەکۆتاییدا دادەنرێت و دەبێتە پرسیاری ئەرێ.

کەسەکان	**Fiil + -DI + şahıs eki + mI ?**			
Ben	Geldim mi? ئایا هاتم؟	Yazdım mı? ئایا نووسیم؟	Okudum mu? ئایا خوێندمەوە؟	Güldüm mü? ئایا پێکەنیم؟
Sen	Geldin mi? ئایا هاتیت؟	Yazdın mı? ئایا نووسیت؟	Okudun mu? ئایا خوێندتەوە؟	Güldün mü? ئایا پێکەنیت؟

O	Geldi mi? ئايا هات؟	Yazdı mı? ئايا نووسی؟	Okudu mu? ئايا خوێندیەوە؟	Güldü mü? ئايا پێکەنی؟
Biz	Geldik mi? ئايا هاتین؟	Yazdık mı? ئايا نووسیمان؟	Okuduk mu? ئايا خوێندمانەوە؟	Güldük mü? ئايا پێکەنین؟
Siz	Geldiniz mi? ئايا هاتن؟	Yazdınız mı? ئايا نووسیتان؟	Okudunuz mu? ئايا خوێندتانەوە؟	Güldünüz mü? ئايا پێکەنین؟
Onlar	Geldi mi? Geldiler mi? ئايا هاتن؟	Yazdı mı? Yazdılar mı? ئايا نووسیان؟	Okudu mu? Okudular mı? ئايا خوێندیانەوە؟	Güldü mü? Güldüler mi? ئايا پێکەنین؟

چوارەم/ **پرسیاری نەرێ** (olumsuz soru).

کەسەکان	**Fiil + mA + -DI + şahıs eki + mI ?**			
Ben	Gelmedim mi? ئايا نەهاتم؟	Yazmadım mı? ئايا نەمنووسی؟	Okumadım mı? ئايا نەمخوێندەوە؟	Gülmedim mi? ئايا پێنەکەنیم؟
Sen	Gelmedin mi? ئايا نەهاتیت؟	Yazmadın mı? ئايا نەتنووسی؟	Okumadın mı? ئايا نەتخوێندەوە؟	Gülmedin mi? ئايا پێنەکەنیت؟
O	Gelmedi mi? ئايا نەهات؟	Yazmadı mı? ئايا نەینووسی؟	Okumadı mı? ئايا نەیخوێندەوە؟	Gülmedi mi? ئايا پێنەکەنی؟
Biz	Gelmedik mi? ئايا نەهاتین؟	Yazmadık mı? ئايا نەماننووسی؟	Okumadık mı? ئايا نەمانخوێندەوە؟	Gülmedik mi? ئايا پێنەکەنین؟
Siz	Gelmediniz mi? ئايا نەهاتن؟	Yazmadınız mı? ئايا نەتاننووسی؟	Okumadınız mı? ئايا نەتانخوێندەوە؟	Gülmediniz mi? ئايا پێنەکەنین؟

Onlar	Gelmedi mi? Gelmediler mi? ئایا نەهاتن؟	Yazmadı mı? Yazmadılar mı? ئایا نەیاننووسی؟	Okumadı mı? Okumadılar mı? ئایا نەیانخوێندەوە؟	Gülmedi mi? Gülmediler mi? ئایا پێنەکەنین؟

ئەرێ	Ben geldim. Sen geldin. O geldi. Biz geldik. Siz geldiniz. Onlar geldi / geldiler.	من هاتم. تۆ هاتی. ئەو هات. ئێمە هاتین. ئێوە هاتن. ئەوان هاتن.
نەرێ	Ben gelmedim. Sen gelmedin. O gelmedi. Biz gelmedik. Siz gelmediniz. Onlar gelmedi / gelmediler.	من نەهاتم. تۆ نەهاتیت. ئەو نەهات. ئێمە نەهاتین. ئێوە نەهاتن. ئەوان نەهاتن.
پرسیاری ئەرێ	Ben geldim mi? Sen geldin mi? O geldi mi? Biz geldik mi? Siz geldiniz mi? Onlar geldi mi? / geldiler mi?	من هاتم؟ تۆ هاتیت؟ ئەو هات؟ ئێمە هاتین؟ ئێوە هاتن؟ ئەوان هاتن؟
پرسیاری نەرێ	Ben gelmedim mi? Sen gelmedin mi? O gelmedi mi? Biz gelmedik mi? Siz gelmediniz mi? Onlar gelmedi mi? /gelmediler mi?	من نەهاتم؟ تۆ نەهاتیت؟ ئەو نەهات؟ ئێمە نەهاتین؟ ئێوە نەهاتن؟ ئەوان نەهاتن؟

• کاتی ڕابردووی بیستراو (Duyulan Geçmiş Zaman (mişli))

لەم شێوازەدا **کەسی قسەکەر دەربارەی ڕووداوێك یان باسێك دەدوێت کە خۆی نەیبینیووە، بەڵکو لە کەسێکی ترەوە بیستوویەتی، یان لە سەرچاوەیەکەوە زانیوویەتی وەك تەلەفزیۆن و ڕۆژنامە و ئینتەرنێت و...هتد.** کاتێ قسەکەر بەشێوازی **mişli** قسە دەکات یەکسەر بەرامبەرەکەی دەزانێ کە خۆی ڕووداوەکەی نەیبینیووەو لەسەرچاوەی یەکەم وەری نەگرتووە بەڵکو پێی گووتراوە یان لەسەرچاوەیەکی ترەوە زانیویەتی.

بۆ نمونە کەسێك سەردانی نەخۆشێك دەکات و دەبینێ حاڵی نەخۆشەکە زۆر باشە. کاتێ دەگەڕێتەوە بە هاوڕێکەی دەڵێ حاڵی نەخۆشەکە زۆر باش بوو، لەبەر ئەوەی خۆی بینیوویەتی ڕابردووی بینراو (dili) بەکاردێنێ و دەڵێ (Durumu çok iyiydi).

بەڵام کاتێ هاوڕێکەی باسی حاڵی نەخۆشەکە بۆ کەسێکی تر دەکات لەبەر ئەوەی بەخۆی نەیبینوە شێوازی ڕابردووی بیستراو (mişli) بەکاردێنێ و دەڵێ (Durumu çok iyiymiş).

١- ڕستەی ناویی (İsim Cümlesi)

یاسای حاڵەتەکانی ڕستەی ناویی، کاتی ڕابردووی بیستراو (kurallar)	
حاڵەتی ئەرێ (olumlu)	İsim/sıfat + (y) -mIş + şahıs eki
حاڵەتی نەرێ (olumsuz)	İsim/sıfat + değil + -mIş + şahıs eki
پرسیاری ئەرێ (olumlu soru)	İsim/sıfat + mI+ (y) -mIş + şahıs eki ?
پرسیاری نەرێ (olumsuz soru)	İsim/sıfat +değil+mI+(y)-mIş+şahıs eki?

تێبینی:

١- ئەگەر ناوێك کۆتایی هاتبوو بەپیتێکی دەنگی ئەوا **(Y) وەك ناوبڕ لەنێوان ناوەکەو پاشگری (-mIş) دادەنرێت** (ئەمەش تایبەتە بە ڕستەی ناویی و بۆ حاڵەتی هاوشێوە لە ڕستەی فرمانیدا ئەو ناوبڕە دانانرێت). وەك:

Hast**a** + (y) -mIş + şahıs eki = hasta**y**mışım.

Öğrenc**i** + (y) -mIş + şahıs eki = Öğrenci**y**mişim.

٢- پاشگری ڕابردووی بیستراو (**-mIş**) بەپێی یاسای هەماهەنگی دەنگی چواریی **ئەگەری دەرکەوتنی بە چوار شێواز** هەیە:

a , ı	-mış	Yazar**mış**	نووسەر بوو
e , i	-miş	Öğrenciy**miş**	قوتابی بوو
u , o	-muş	Doktor**muş**	دکتۆر بوو
ü , ö	-müş	Üzgün**müş**	دڵتەنگ بوو

٣- جێناوە کەسیەکان (Şahıs ekleri)

بەم شێوەیە دەبن:

Ben	-Im
Sen	-sIn
O	-
Biz	-Iz
Siz	-sInIz
Onlar	/ lAr -

- حاڵەتەکانی ڕستەی ناویی، کاتی ڕابردووی بیستراو (Duyulan Geçmiş Zaman)

یەکەم/ حاڵەتی **ئەرێ** (olumlu)

کەسەکان	İsim/sıfat + (y) -mIş + şahıs eki			
Ben	İyiymişim باش بووم	Hastaymışım نەخۆش بووم	Okurmuşum خوێنەربووم	Üzgünmüşüm دڵتەنگ بووم
Sen	İyiymişsin باش بوویت	Hastaymışsın نەخۆش بوویت	Okurmuşsun خوێنەربوویت	Üzgünmüşsün دڵتەنگ بوویت
O	İyiymiş باش بوو	Hastaymış نەخۆش بوو	Okurmuş خوێنەربوو	Üzgünmüş دڵتەنگ بوو
Biz	İyiymişiz باش بووین	Hastaymışız نەخۆش بووین	Okurmuşuz خوێنەربووین	Üzgünmüşüz دڵتەنگ بووین
Siz	İyiymişsiniz باش بوون	Hastaymışsınız نەخۆش بوون	Okurmuşsunuz خوێنەربوویت	Üzgünmüşsünüz دڵتەنگ بوون
Onlar	İyiymiş İyiymişler باش بوون	Hastaymış Hastaymışlar نەخۆش بوون	Okurmuş Okurmuşlar خوێنەربووین	Üzgünmüş Üzgünmüşler دڵتەنگ بووین

دووەم/ حاڵەتی **نەرێ** (olumsuz): ڕستەی ناویی بە (değil) واتە (نی) دەبێتە نەرێ.

کەسەکان	İsim/sıfat + değil + -mIş + şahıs eki			
Ben	İyi değilmişim باش نەبووم	Şişman değilmişim قەڵەونەبووم	Doktor değilmişim دکتۆرنەبووم	üzgün değilmişim دڵتەنگ نەبووم
Sen	İyi değilmişsin باش نەبوویت	Şişman değilmişsin قەڵەونەبوویت	Doktor değilmişsin دکتۆرنەبوویت	Üzgün değilmişsin دڵتەنگ نەبوویت
O	İyi değilmiş باش نەبوو	Şişman değilmiş قەڵەونەبوو	Doktor değilmiş دکتۆرنەبوو	üzgün değilmiş دڵتەنگ نەبوو

Biz	İyi değilmişiz باش نەبووین	Şişman değilmişiz قەڵەونەبووین	Doktor değilmişiz دکتۆرنەبووین	Üzgün değilmişiz دڵتەنگ نەبووین
Siz	İyi değilmişsiniz باش نەبوون	Şişman değilmişsiniz قەڵەونەبوون	Doktor değilmişsiniz دکتۆرنەبوون	üzgün değilmişsiniz دڵتەنگ نەبوون
Onlar	İyi değilmiş İyi değilmişler باش نەبوون	Şişman değilmiş Şişman değilmişler قەڵەونەبوون	Doktor değilmiş Doktor değilmişler دکتۆرنەبوون	Üzgün değilmiş Üzgün değilmişler دڵتەنگ نەبوون

سێیەم/ **پرسیاری ئەرێ** (olumlu soru)

کەسەکان	**İsim/sıfat + mI + (y) -mIş + şahıs eki**			
Ben	İyi miymişim? ئایا باش بووم؟	Yazar mıymışım? ئایا نووسەربووم؟	Doktor muymuşum? ئایا دکتۆربووم؟	Üzgün müymüşüm? ئایا دڵتەنگ بووم؟
Sen	İyi miymişsin? ئایا باش بوویت؟	Yazar mıymışsın? ئایا نووسەربوویت؟	Doktor muymuşsun? ئایا دکتۆربوویت؟	Üzgün müymüşsün? ئایا دڵتەنگ بوویت؟
O	İyi miymiş? ئایا باش بوو؟	Yazar mıymış? ئایا نووسەربوو؟	Doktor muymuş? ئایا دکتۆربوو؟	Üzgün müymüş? ئایا دڵتەنگ بوو؟
Biz	İyi miymişiz? ئایا باش بووین؟	Yazar mıymışız? ئایا نووسەربووین؟	Doktor muymuşuz? ئایا دکتۆربووین؟	Üzgün müymüşüz? ئایا دڵتەنگ بوون؟
Siz	İyi miymişsiniz? ئایا باش بوون؟	Yazar mıymışsınız? ئایا نووسەربوون؟	Doktor muymuşsunuz? ئایا دکتۆربوون؟	Üzgün müymüşsünüz? ئایا دڵتەنگ بوون؟

Onlar	İyi miymiş? İyi miymişler? ئایا باش بوون؟	Yazar mıymış? Yazar mıymışlar? ئایا نووسەربوون؟	Doktor muymuş? Doktor muymuşlar? ئایا دکتۆربوون؟	Üzgün müymüş? Üzgün müymüşler? ئایا دڵتەنگ بوون؟

چوارەم/ **پرسیاری نەرێ** (olumsuz soru)

کەسەکان	**İsim/sıfat + değil + mI + (y) -mIş + şahıs eki**			
Ben	İyi değil miymişim? ئایا باش نەبووم؟	Yazar değil miymişim? ئایا نووسەرنەبووم؟	Doktor değil miymişim? ئایا دکتۆر نەبووم؟	Üzgün değil miymişim? ئایا دڵتەنگ نەبووم؟
Sen	İyi değil miymişsin? ئایا باش نەبوویت؟	Yazar değil miymişsin? ئایا نووسەرنەبوویت؟	Doktors değil miymişsin? ئایا دکتۆر نەبوویت؟	Üzgün değil miymişsin? دڵتەنگ نەبوویت؟
O	İyi değil miymiş? ئایا باش نەبوو؟	Yazar değil miymiş? ئایا نووسەرنەبوو؟	Doktor değil miymiş? ئایا دکتۆر نەبوو؟	Üzgün değil miymiş? ئایا دڵتەنگ نەبوو؟
Biz	İyi değil miymişiz? ئایا باش نەبووین؟	Yazar değil miymişiz? ئایا نووسەرنەبووین؟	Doktor değil miymişiz? ئایا دکتۆر نەبووین؟	Üzgün değil miymişiz? دڵتەنگ نەبووین؟
Siz	İyi değil miymişsiniz? ئایا باش نەبوون؟	Yazar değil miymişsiniz? ئایا نووسەرنەبوون؟	Doktor değil miymişsiniz? ئایا دکتۆر نەبوون؟	Üzgün değil miymişsiniz? دڵتەنگ نەبوون؟
Onlar	İyi değil miymiş? İyi değil miymişler? ئایا باش نەبوون؟	Yazar değil miymiş? Yazar değil miymişler? ئایا نووسەرنەبوون؟	Doktor değil miymiş? Doktor değil miymişler? ئایا دکتۆر نەبوون؟	Üzgün değil miymiş? Üzgün değil miymişler? دڵتەنگ نەبوون؟

حاڵەتەکان	نمونەی هەر چوار حاڵەتەکە لەنێو ڕستەدا	
ئەرێ	Ben yazarmışım.	من نووسەر بووم.
	Sen yazarmışsın.	تۆ نووسەر بوویت.
	O yazarmış.	ئەو نووسەر بوو.
	Biz yazarmışız.	ئێمە نووسەر بووین.
	Siz yazarmışsınız.	ئێوە نووسەر بوون.
	Onlar yazarmış / yazarmışlar.	ئەوان نووسەر بوون.
نەرێ	Ben yazar değilmişim.	من نووسەر نەبووم.
	Sen yazar değilmişsin.	تۆ نووسەر نەبوویت.
	O yazar değilmiş.	ئەو نووسەر نەبوو.
	Biz yazar değilmişiz.	ئێمە نووسەر نەبووین.
	Siz yazar değilmişsiniz.	ئێوە نووسەر نەبوون.
	Onlar yazar değilmiş / değilmişler.	ئەوان نووسەر نەبوون.
پرسیاری ئەرێ	Ben yazar mıymışım?	من نووسەر بووم؟
	Sen yazar mıymışsın?	تۆ نووسەر بوویت؟
	O yazar mıymış?	ئەو نووسەر بوو؟
	Biz yazar mıymışız?	ئێمە نووسەر بووین؟
	Siz yazar mıymışsınız?	ئێوە نووسەر بوون؟
	Onlar yazar mıymış? / mıymışlar?	ئەوان نووسەر بوون؟
پرسیاری نەرێ	Ben yazar değil miymişim?	من نووسەر نەبووم؟
	Sen yazar değil miymişsin?	تۆ نووسەر نەبوویت؟
	O yazar değil miymiş?	ئەو نووسەر نەبوو؟
	Biz yazar değil miymişiz?	ئێمە نووسەر نەبووین؟
	Siz yazar değil miymişsiniz?	ئێوە نووسەر نەبوون؟
	Onlar yazar değiller miymiş? / miymişler?	ئەوان نووسەر نەبوون؟

٢-ڕستەی فرمانی (Fiil Cümlesi)

یاسای حاڵەتەکانی ڕستەی فرمانی، کاتی ڕابردووی بیستراو (kurallar)	
Fiil + -mIş + şahıs eki	حاڵەتی ئەریٚ (olumlu)
Fiil + -mA + -mIş + şahıs eki	حاڵەتی نەریٚ (olumsuz)
Fiil + -mIş + mI + şahıs eki ?	پرسیاری ئەریٚ (olumlu soru)
Fiil + -mA + -mIş + mI+ şahıs eki?	پرسیاری نەریٚ (olumsuz soru)

تێبینی:

١- پاشگری ڕابردووی بیستراو (**-mIş**) بەپێی یاسای هەماهەنگی دەنگی چواریی **ئەگەری دەرکەوتنی بە چوار شێواز هەیە**.

a , ı	-mış	Yaz**mış**	نووسی
e , i	-miş	Gel**miş**	هات
u , o	-muş	Oku**muş**	خوێندیەوە
ü , ö	-müş	Küs**müş**	زوویر بوو

٢- جێناوە کەسیەکان (Şahıs ekleri) بەم شێوەیە دەبن:

Ben	-Im
Sen	-sIn
O	-
Biz	-Iz
Siz	-sInIz
Onlar	- / -lAr

- حاڵەتــەکانی ڕســتەی فرمــانی، کــاتی ڕابــردووی بیســتراو (Duyulan Geçmiş Zaman)

یەکەم/ حاڵەتی **ئەرێ** (Olumlu)

کەسەکان	Fiil + -mIş + şahıs eki			
Ben	Gelmişim هاتم	Yazmışım نووسیم	Okumuşum خوێندمەوە	Gülmüşüm پێکەنیم
Sen	Gelmişsin هاتیت	Yazmışsın نووسیت	Okumuşsun خوێندتەوە	Gülmüşsün پێکەنیت
O	Gelmiş هات	Yazmış نووسی	Okumuş خوێندیەوە	Gülmüş پێکەنی
Biz	Gelmişiz هاتین	Yazmışız نووسیمان	Okumuşuz خوێندمانەوە	Gülmüşüz پێکەنین
Siz	Gelmişsiniz هاتن	Yazmışsınız نووسیتان	Okumuşsunuz خوێندتانەوە	Gülmüşsünüz پێکەنین
Onlar	Gelmiş Gelmişler هاتن	Yazmış Yazmışlar نووسیان	Okumuş Okumuşlar خوێندیانەوە	Gülmüş Gülmüşler پێکەنین

دووەم/ حاڵەتی **نەرێ** (Olumsuz): لە زمــانی تورکیــدا فرمــان و ڕســتەی فرمــانی بــە پاشگری (-ma/-me) دەبێتە نەرێ بەپێی یاسای هەماهەنگی دەنگی دووانەیی.

کەسەکان	Fiil + -mA + -mIş + şahıs eki			
Ben	Gelmemişim نەهاتم	Yazmamışım نەمنووسی	Okumamışım نەمخوێندەوە	Gülmemişim پێنەکەنیم
Sen	Gelmemişsin نەهاتیت	Yazmamışsın نەتنووسی	Okumamışsın نەتخوێندەوە	Gülmemişsin پێنەکەنیت
O	Gelmemiş نەهات	Yazmamış نەینووسی	Okumamış نەیخوێندەوە	Gülmemiş پێنەکەنی

Biz	Gelmemişiz نەهاتین	Yazmamışız نەماننووسی	Okumamışız نەمانخوێندەوە	Gülmemişiz پێنەکەنین
Siz	Gelmemişsiniz نەهاتن	Yazmamışsınız نەتاننووسی	Okumamışsınız نەتانخوێندەوە	Gülmemişsiniz پێنەکەنین
Onlar	Gelmemiş Gelmemişler نەهاتن	Yazmamış Yazmamışlar نەیاننووسی	Okumamış Okumamışlar نەیانخوێندەوە	Gülmemiş Gülmemişler پێنەکەنین

سێیەم/ **پرسیاری ئەرێ** (Olumlu soru)، بەپاشگرە پرسەکانی (mı, mi, mu, mü) دەبێتە پرسیاری ئەرێ.

کەسەکان	**Fiil + -mIş + mI + şahıs eki ?**			
Ben	Gelmiş miyim? ئایا هاتم؟	Yazmış mıyım? ئایا نووسیم؟	Okumuş muyum? ئایا خوێندمەوە؟	Gülmüş müyüm? ئایا پێکەنیم؟
Sen	Gelmiş misin? ئایا هاتیت؟	Yazmış mısın? ئایا نووسیت؟	Okumuş musun? ئایا خوێندتەوە؟	Gülmüş müsün? ئایا پێکەنیت؟
O	Gelmiş mi? ئایا هات؟	Yazmış mı? ئایا نووسی؟	Okumuş mu? ئایا خوێندیەوە؟	Gülmüş mü? ئایا پێکەنی؟
Biz	Gelmiş miyiz? ئایا هاتین؟	Yazmış mıyız? ئایا نووسیمان؟	Okumuş muyuz? ئایا خوێندمانەوە؟	Gülmüş müyüz? ئایا پێکەنین؟
Siz	Gelmiş misiniz? ئایا هاتن؟	Yazmış mısınız? ئایا نووسیتان؟	Okumuş musunuz? ئایا خوێندتانەوە؟	Gülmüş müsünüz? ئایا پێکەنین؟
Onlar	Gelmiş mi? Gelmişler mi? ئایا هاتن؟	Yazmış mı? Yazmışlar mı? ئایا نووسیان؟	Okumuş mu? Okumuşlar mı? ئایا خوێندیانەوە؟	Gülmüş mü? Gülmüşler mi? ئایا پێکەنین؟

تێبینی: تەنها لە کەسی سێیەمی کۆدا (**Onlar**) بەپێچەوانەی ئەوانی تر **پاشگری پرس(mI) دەکەوێتە دوای جێناوی کەسیەکان (şahıs ekleri)**.

چوارەم/ **پرسیاری نەرێ** (Olumsuz soru)

کەسەکان	**Fiil + -mA + -mIş + mI+ şahıs eki ?**			
Ben	Gelmemiş miyim? ئایا نەهاتم؟	Yazmamış mıyım? ئایا نەمنووسی؟	Okumamış mıyım? ئایا نەمخوێندەوە؟	Gülmemiş miyim? ئایا پێنەکەنیم؟
Sen	Gelmemiş misin? ئایا نەهاتیت؟	Yazmamış mısın? ئایا نەتنووسی؟	Okumamış mısın? ئایا نەتخوێندەوە؟	Gülmemiş misin? ئایا پێنەکەنیت؟
O	Gelmemiş mi? ئایا نەهات؟	Yazmamış mı? ئایا نەینووسی؟	Okumamış mı? ئایا نەیخوێندەوە؟	Gülmemiş mi? ئایا پێنەکەنی؟
Biz	Gelmemiş miyiz? ئایا نەهاتین؟	Yazmamış mıyız? ئایا نەماننووسی؟	Okumamış mıyız? ئایا نەمانخوێندەوە؟	Gülmemiş miyiz? ئایا پێنەکەنین؟
Siz	Gelmemiş misiniz? ئایا نەهاتن؟	Yazmamış mısınız? ئایا نەتاننووسی؟	Okumamış mısınız? ئایا نەتانخوێندەوە؟	Gülmemiş misiniz? ئایا پێنەکەنین؟
Onlar	Gelmemiş mi? Gelmemişler mi? ئایا نەهاتن؟	Yazmamış mı? Yazmamışlar mı? ئایا نەیاننووسی؟	Okumamış mı? Okumamışlar mı? ئایا نەیانخوێندەوە؟	Gülmemiş mi? Gülmemişl er mi? ئایا پێنەکەنین؟

حاڵەتەکان	نمونەی هەر چوار حاڵەتەکە لەنێو ڕستەدا	
ئەرێ	Ben gelmişim.	من هاتم.
	Sen gelmişsin.	تۆ هاتی.
	O gelmiş.	ئەو هات.
	Biz gelmişiz.	ئێمە هاتین.
	Siz gelmişsiniz.	ئێوە هاتن.
	Onlar gelmiş / gelmişler.	ئەوان هاتن.
نەرێ	Ben gelmemişim.	من نەهاتم.
	Sen gelmemişsin.	تۆ نەهاتیت.
	O gelmemiş.	ئەو نەهات.
	Biz gelmemişiz.	ئێمە نەهاتین.
	Siz gelmemişsiniz.	ئێوە نەهاتن.
	Onlar gelmemiş / gelmemişler.	ئەوان نەهاتن.
پرسیاری ئەرێ	Ben gelmiş miyim?	من هاتم؟
	Sen gelmiş misin?	تۆ هاتیت؟
	O gelmiş mi?	ئەو هات؟
	Biz gelmiş miyiz?	ئێمە هاتین؟
	Siz gelmiş misiniz?	ئێوە هاتن؟
	Onlar gelmiş mi? / gelmişler mi?	ئەوان هاتن؟
پرسیاری نەرێ	Ben gelmemiş miyim?	من نەهاتم؟
	Sen gelmemiş misin?	تۆ نەهاتیت؟
	O gelmemiş mi?	ئەو نەهات؟
	Biz gelmemiş miyiz ?	ئێمە نەهاتین؟
	Siz gelmemiş misiniz?	ئێوە نەهاتن؟
	Onlar gelmemiş mi? / gelmemişler mi?	ئەوان نەهاتن؟

- **ڕابردووی بیستراو (mişli) لە پێنج کات و حاڵەتدا بەکار دەهێنرێت:**

١- ڕووداوێك، کارێك، هەواڵێك کە **قسەکەر بەچاوی خۆی نەیبینیووە**، بـەڵکو لـەڕێگای کەسێکی دیکە یان ڕۆژنامە، تەلەفزیۆن، ئینتەرنێت، کتێب...هتد زانیویەتی.

Yüzyıl önce Irak'ta çok hayvan ölmüş. سەد ساڵ لەمەوبەر لە عێراق ئاژەڵی زۆر مردن.
ABD'de büyük bir patlama meydana gelmiş. لە ئەمەریکا تەقینەوەیەکی گەورە ڕوویدا.
Hocamız biraz önce gelmiş. (ووتیان) کەمێك لەمەوبەر مامۆستاکەمان هات.

٢- کاتێك **شتێکت بەدڵ بێت یان بەدڵ نەبێت** (beğeni).

Ceketin çok güzelmiş. چاکەتەکەت زۆر جوان بوو.
Araban hiç iyi değilmiş. ئۆتۆمبێلەکەت هیچ باش نەبوو.
Eski komşumuz çok kötüymüş. دراوسێ کۆنەکەمان زۆر خراپ بوو.

٣- **فەرق پێ کردن (تێبینی کردنی پاش وەختە)**، شتێك لەوەو پێش نەتزانیبێت و دواتـر هەست پێ بکەی ئاوا بووە.

Sen çok zayıflamışsın. تۆ زۆر لاواز بوویت.
Senin boyun uzamış.

بالآت بەرز بووە.
Son soruyu görmemişim. کۆتا پرسیارم نەبینی.

٤- **زانینی شتێك بەهۆی بەڵگەیەکەوە**، هەڵهێنجانی زانیاریەك بەهۆی سەرەداوێك.

Öğrenciler derse girmiş. قوتابیەکان چوونەتە پۆلەوە.
Komşumuz uyumuş. دراوسێکەمان خەوتووە.
Herkes ülkesine dönmüş. هەموان چوونەتە وولآتەکەیانەوە.

٥- **باوەڕ نەکردن بە قسەیەك، یان بۆ گاڵتەو توانج گرتن** (تەنزئامێز).

Sen en güzelmişsin. تۆ جوانترین کەسی!
Trump Türkiye'yi çok sevmiş. ترەمپ تورکیای زۆر خۆش دەوێت!
Irak'ın her yerinde kar yağmış. لەهەموو شوێنێکی عێراق بەفر باری!

- کاتی داهاتوو (Gelecek Zaman) (-AcAk)

کاتی داهاتوو (Gelecek Zaman) **بۆ کارێك بەکاردێت کـە لـە داهـاتوودا بکرێـت.** لەزمانی کوردیدا بەگشتی کاری ڕانەبردوو بەکاردێنین و شتێکی تایبەتمان نیە بە داهاتوو. بەڵام لەزمانی عەرەبی (سـوف) و لـەزمانی ئینگلیـزیش (will) لەبەرامبەریـدا هەیـە. لەکاتی داهاتووی زمانی تورکیدا تەنها ڕستەی فرمانی هەیە.

یاسای حاڵەتەکانی کاتی داهاتوو (kurallar)	
Fiil + (y) -AcAk + şahıs eki	حاڵەتی ئەرێ (olumlu)
Fiil + -mA + (y) -AcAk + şahıs eki	حاڵەتی نەرێ (olumsuz)
Fiil + (y) -AcAk + mI + şahıs eki ?	پرسیاری ئەرێ (olumlu soru)
Fiil+-mA+(y)-AcAk+mI+şahıs eki?	پرسیاری نەرێ (olumsuz soru)

تێبینی:

١- ئەگەر فرمانێك کۆتایی هاتبوو بە پیتێکی دەنگی ئەوا **پیتی (Y) وەك ناوبڕ لەنێوان فرمانەکە و پاشگری (AcAk-) دادەنرێت.**

Oku	Oku**y**acak
Zayıfla	Zayıfla**y**acak
Ara	Ara**y**acak
Sağla	Sağla**y**acak

٢- پاشگری کاتی داهاتوو (AcAk-) بەپێی یاسای هەماهەنگی دەنگـی دووانـەیی **بـە دوو شێواز دەردەکەوێت.**

a,ı,o,u	-acak	Gel**ecek**	دێت
e,i,ö,ü	-ecek	Yap**acak**	دەکات

کاتێك جێناوێکی کەسی(Şahıs eki) **بەپیتی دەنگی دەستی پێ بکات** و بچێتە سەر پاشگری (-AcAk) ئەوا **پیتی (K) نەرم دەکرێتەوەو دەگۆڕێت بۆ (Ğ)** ئینجا جێناوە کەسیەکەی دەچێتە سەر.

Yap + -acak + -**I**m	Yapaca**ğ**ım
Gel + -ecek + -**I**z	Gelece**ğ**im

٣- جێناوە کەسیەکان (şahıs ekleri)

بەم شێوەیەن:

Ben	-Im
Sen	-sIn
O	-
Biz	-Iz
Siz	-sInIz
Onlar	- / -lAr

٤- ئەگەر ئەم ووشانەی خوارەوە لە ڕستەدا هاتن ئەوا پێویستە شێوازی کاتی داهاتوو (Gelecek Zaman) بەکاربێنین.

Sonra	Biraz sonra	Daha sonra	Az sonar
Yarın	Gelecek yıl//ay/gün	Önümüzdeki	Sonraki
Birazdan	Haftaya	Yarına	Akşama

بەگشتی **هەر کات پاشگری (-a/-e) لەسەر ناوی کاتەکان هەبوون** ئەوا بەمانای داهاتوو دێن و پێویستە شێوازی کاتی داهاتوو (Gelecek Zaman) بەکاربێنین.

- حاڵەتەکانی کاتی داهاتوو (Gelecek Zaman)

یەکەم/ حاڵەتی **ئەرێ** (olumlu)

کەسەکان	**Fiil + (y) -AcAk + şahıs eki**	
Ben	Geleceğim دێم	Yazacağım دەنووسم
Sen	Geleceksin دێیت	Yazacaksın دەنووسیت
O	Gelecek دێت	Yazacak دەنووسێت
Biz	Geleceğiz دێین	Yazacağız دەنووسین
Siz	Geleceksiniz دێن	Yazacaksınız دەنووسن
Onlar	Gelecek Gelecekler دێن	Yazacak Yazacaklar دەنووسن

دووەم/ حاڵەتی **نەرێ** (olumsuz)

کەسەکان	**Fiil + -mA + (y) -AcAk + şahıs eki**	
Ben	Gelmeyeceğim نایەم	Yazmayacağım نانووسم
Sen	Gelmeyeceksin نایەیت	Yazmayacaksın نانووسیت
O	Gelmeyecek نایەت	Yazmayacak نانووسێت
Biz	Gelmeyeceğiz	Yazmayacağız

	نایەین	نانووسین
Siz	Gelmeyeceksiniz نایەن	Yazmayacaksınız نانووسن
Onlar	Gelmeyecek Gelmeyecekler نایەن	Yazmayacak Yazmayacaklar نانووسن

سێیەم/ **پرسیاری ئەرێ** (olumlu soru)

کەسەکان	**Fiil + (y) -AcAk + mI + şahıs eki ?**	
Ben	Gelecek miyim? ئایا دێم؟	Yazacak mıyım? ئایا دەنووسم؟
Sen	Gelecek misin? ئایا دێیت؟	Yazacak mısın? ئایا دەنووسیت؟
O	Gelecek mi? ئایا دێت؟	Yazacak mı? ئایا دەنووسێت؟
Biz	Gelecek miyiz? ئایا دێین؟	Yazacak mıyız? ئایا دەنووسین؟
Siz	Gelecek misiniz? ئایا دێن؟	Yazacak mısınız? ئایا دەنووسن؟
Onlar	Gelecek mi? Gelecekler mi? ئایا دێن؟	Yazacak mı? Yazacaklar mı? ئایا دەنووسن؟

چوارەم/ **پرسیاری نەرێ** (olumsuz soru).

کەسەکان	**Fiil + -mA + (y) -AcAk + mI + şahıs eki?**	
Ben	Gelmeyecek miyim? ئایا نایەم؟	Yazmayacak mıyım? ئایا نانووسم؟
Sen	Gelmeyecek misin? ئایا نایەیت؟	Yazmayacak mısın? ئایا نانووسیت؟
O	Gelmeyecek mi? ئایا نایەت؟	Yazmayacak mı? ئایا نانووسێت؟
Biz	Gelmeyecek miyiz? ئایا نایەین؟	Yazmayacak mıyız? ئایا نانووسین؟
Siz	Gelmeyecek misiniz? ئایا نایەن؟	Yazmayacak mısınız? ئایا نانووسن؟
Onlar	Gelmeyecek mi? Gemeyecekler mi? ئایا نایەن؟	Yazmayacak mı? Yazmayacaklar mı? ئایا نانووسن؟

حاڵەتەکان	نمونەی هەر چوار حاڵەتەکە لەنێو ڕستەدا	
ئەرێ	Ben geleceğim. Sen geleceksin. O gelecek. Biz geleceğiz. Siz geleceksiniz. Onlar gelecek/ gelecekler.	من دێم. تۆ دێیت. ئەو دێت. ئێمە دێین. ئێوە دێن. ئەوان دێن.
نەرێ	Ben gelmeyeceğim. Sen gelmeyeceksin. O gelmeyecek. Biz gelmeyeceğiz. Siz gelmeyeceksiniz. Onlar gelmeyecek / gelmeyecekler.	من نایەم. تۆ نایەیت. ئەو نایەت. ئێمە نایەین. ئێوە نایەن. ئەوان نایەن.

پرسیاری ئەرێ	Ben gelecek miyim? Sen gelecek misin? O gelecek mi? Biz gelecek miyiz? Siz gelecek misiniz? Onlar gelecek mi? / gelecekler mi?	من دێم؟ تۆ دێیت؟ ئەو دێت؟ ئێمە دێین؟ ئێوە دێن؟ ئەوان دێن؟
پرسیاری نەرێ	Ben gelmeyecek miyim? Sen gelmeyecek misin? O gelmeyecek mi? Biz gelmeyecek miyiz ? Siz gelmeyecek misiniz? Onlar gelmeyecek mi?/gelmeyecekler mi?	من نایەم؟ تۆ نایەیت؟ ئەو نایەت؟ ئێمە نایەین؟ ئێوە نایەن؟ ئەوان نایەن؟

تێبینی:

١- دوو فرمانی شازمان هەیە کە بریتین لە (Ye-/De-)، لەکاتی زیادکردنی پاشگری (AcAk-) بۆ سەریان دەبێ پیتی (e) لـە کۆتـایی ئـەو دوو فرمانـە بگـۆڕین بـۆ (i) (ئەمەش تەنها بۆ حاڵەتی ئەرێ و پرسیاری ئەرێیـە چـونکە لـەو دوو حاڵەتـە ڕاسـتەوخۆ بەریەك دەکەون، بەڵام لە حاڵەتی نەرێ و پرسیاری نەرێدا پاشـگری نـەفی کردنـی mA- لەنێوانیانە).

Ye- + -ecek + Im	Y**i**yeceğim	دەخۆم
De- + -ecek + Im	D**i**yeceğim	دەڵێم

٢- سێ فرمانی شازمان هەیە (**git-/tat-/et-**) وە هەمـوو ئەو فرمانانەی کە بـە (et-) کۆتاییان هاتووە، لەکاتی زیادکردنی پاشگری (AcAk-) بۆ سـەریان **پیتـی ڕەقـی (T) دەگۆڕین بۆ (D).**

Git- + -AcAk + Im	Gi**d**eceğim	دەڕۆم
Tat- + -AcAk + Im	Ta**d**acağım	تام دەکەم

Et- + -AcAk + Im	E**d**eceğim	دەکەم
Seyret- + -AcAk + Im	Seyre**d**eceğim	سەیر دەکەم
Bahset- + -AcAk + Im	Bahs**d**eceğim	باس دەکەم

٣- لەشێوەزاری قسەکردنی نێـو خەڵکـدا ئـەم شـێوازەش **کـورت دەکرێتـەوە**. بـۆ نمونـە لـەجیاتی (Yazacaksın) دەڵـێن (**Yazacan**)، لـەجیاتی (Geleceğim) دەڵـێن (**Gelecem**).

• کاتی بەرفراوان (Geniş Zaman) (-r/-Ar/-Ir)

کاتی بەرفراوان (Geniş Zaman) یەکێکە لە گرنگترین کاتەکان لە زمـانی تورکیـدا و **لەمیانی قسەکردن و نووسیندا زۆر بەکاردەهێنرێت**. بەشێوەیەکی وورد و زانستی (کـاتی بەرفراوان) بۆ کارو فرمانێك بـەکاردەهێنرێت کـە **بـەردەوام بێـت یـان ماوەیـەکی درێـژ بخایەنێت یان هەقیقەتێکی نەگۆڕ بێت**، بەڵام لە نێو قسەکەرانی تورکدا زیاتر لەو مەودایە بـەکار دەهێنرێـت. زۆر جـاران لەشـوێنی کـاتی ئێسـتا (Şimdiki Zaman) و کـاتی داهاتوو (Gelecek Zaman) یش بەکاری دەهێنن.

- یاسای حاڵەتەکانی کاتی بەرفراوان Kurallar

یاسای **حاڵەتی ئەریێ** (olumlu)	
١-	Ünlü harf + -r
٢-	Ünsüz bir hece + -Ar
٣-	Ünsüz iki hece + -Ir
٤-	İstisnalı fiiller

یەکەم/ لە **حاڵەتی ئەرێدا** (Olumlu): دەتوانرێت ڕەگی فرمان بە **چوار** یاسـا و شـێوازی جیاواز بکرێتە کاتی بەرفراوان.

١- (**Ünlü harf + -r**): ئەگـەر **فرمانێـك کۆتـایی هاتبێـت بـە پیتێکـی دەنگـی (a,ı,o,u,e,i,ö,ü)** ئەوا **پاشگری (-r) دەخەینە سەر** (جا لە چەند بڕگە پێـك هاتبێـت گرنگ نیە، لێرەدا گرنگ ئەوەیە بەپیتێکی دەنگی کۆتایی هاتووە).

Ok**u**-r	دەخوێنێتەوە	Ütül**e**-r	ئوتو دەکات
Y**e**-r	دەخوات	Yür**ü**-r	دەڕوات
D**e**-r	دەڵێت	Özl**e**-r	بیری دەکات
Temizl**e**-r	پاك دەکاتەوە	Başl**a**-r	دەست پێ دەکات

٢- (**Ünsüz bir hece + -Ar**): ئەگەر **فرمانێك کۆتایی هاتبێت بەپیتێکی نەبزوێن و لە (یەك بڕگە) پێکهاتبێ ئەوا پاشگری (-ar/-er) دەخەینە سەر** بەپێی گونجانی لەگەڵ یاسای هەماهەنگی دەنگی دووانەیی. (یەك بڕگە واتە یەك پیتی دەنگی تێدابێت، چونکە ووشە چەند پیتی دەنگی تێدابێت ئەوەندە بڕگەی تێدایە).

Yık-ar	دەڕوخێنێت	Giy-er	دەپۆشێت
Sil-er	دەسڕێتەوە	Koş-ar	ڕادەکات
Sev-er	خۆشی دەوێت	Kork-ar	دەترسێت
Sat-ar	دەفرۆشێت	Dik-er	دەچێنێت

٣- (**Ünsüz iki hece + -Ir**): ئەگەر **فرمانێك کۆتایی هاتبێت بەپیتێکی نەبزوێن و لە (دوو بڕگە و زیاتر) پێکهاتبێ ئەوا پاشگری (-ır/-ir/-ur/-ür) دەخەینە سەر** بەپێی گونجانی لەگەڵ یاسای هەماهەنگی دەنگی چواریی.

Konuş-ur	قسە دەکات	Öldür-ür	دەکوژێت
Kaldır-ır	هەڵدەگرێت	Götür-ür	دەبات
Getir-ir	دەهێنێت	Karıştır-ır	تێکەڵ دەکات
Bırak-ır	جێ دەهێڵێت	Saldır-ır	هێرش دەبات

٤- (**İstisnalı fiiller**): لەزمانی تورکیدا **١٣ فرمانی شازمان هەیە**، هەرچەندە ئـەو فرمانانە لە یەك بڕگە پێك هاتوون و بەپێی یاساکانی سەرەوە بێـت دەبـێ (-ar/-er) بـۆ زیاد بکرێت، بەڵام بەهۆی ئەوەی ڕیزپەڕن (İstisna) دەکەونە چوارچێوەی خاڵی سـێیەم و **پاشگری (-ır/-ir/-ur/-ür) یان بۆ زیاد دەکرێت.**

Al-ır	دەکڕێت	Gör-ür	دەبینێت
Ol-ur	دەبێت	Dur-ur	دەوەستێت
Öl-ür	دەمرێت	San-ır	گومان دەبات
Bil-ir	دەزانێت	Var-ır	دەگات
Bul-ur	دەدۆزێتەوە	Ver-ir	دەدات
Kal-ır	دەمێنێتەوە	Vur-ur	لێ دەدات
Gel-ir	دێت		

دووەم/ **حاڵەتی نەرێ** (olumsuz): حاڵەتی نەرێ لە زەمەنی بەرفراوانـدا (Geniş Z.) جیاوازە لەگەڵ چوار کاتەکەی تری زمانی تورکی: (کاتی ئێستا Yor-) (ڕابردووی بینـراو DI-) (ڕابردووی بیستراو mIş–) (داهاتوو AcAk-). چونکە لە چـوار کاتەکـەی تـردا لەحاڵەتی ئەرێ و نەرێدا پاشگرەکانی (حاڵەتی ئەرێ) بەردەوام هەن و بۆ نەفی کردنیشیان (mA-) زیاد دەکرێت بۆیان.

بەڵام **لە حاڵەتی نەرێی زەمەنی بەرفراواندا پاشگرەکانی (حاڵەتی ئەرێ) (-r/-Ar/-Ir) بەتەواوی لادەچن و نامێنن، لەشوێنیاندا (-mAz + şahıs eki) جێگای دەگرێتەوەو بەپێی کەسەکانیش دەگۆڕێت** بەم شێوەی خوارەوە:

Ben	-mAm
Sen	-mAzsIn
O	-mAz
Biz	-mAyIz
Siz	-mAzsInIz
Onlar	-mAz -mAzlAr

Fiil + -mAz + şahıs eki				
Ben	Yap-mam	ناکەم	Gel-mem	نایەم
Sen	Yap-mazsın	ناکەیت	Gel-mezsin	نایەیت
O	Yap-maz	ناکات	Gel-mez	نایەت
Biz	Yap-mayız	ناکەین	Gel-meyiz	نایەین
Siz	Yap-mazsınız	ناکەن	Gel-mezsiniz	نایەن
Onlar	Yap-maz Yap-mazlar	ناکەن	Gel-mez Gel-mezler	نایەن

سێیەم/ **پرسیاری ئەرێ** (Olumlu soru)

کەسەکان	**Fiil + -r/-Ar/-Ir + mI + şahıs eki ?**			
Ben	Oyna**r** mıyım? ئایا یاری دەکەم؟	Sil**er** miyim? ئایا دەسڕمەوە؟	Bıra**kır** mıyım? ئایا جێدەهێڵم؟	Öl**ür** müyüm? ئایا دەمرم؟
Sen	Oynar mısın? ئایا یاری دەکەیت؟	Siler misin? ئایا دەسڕیتەوە؟	Bırakır mısın? ئایا جێدەهێڵیت؟	Ölür müsün? ئایا دەمریت؟
O	Oynar mı? ئایا یاری دەکات؟	Siler mi? ئایا دەسڕێتەوە؟	Bırakır mı? ئایا جێدەهێڵێت؟	Ölür mü? ئایا دەمرێت؟
	Oynar	Siler	Bırakır	Ölür

Biz	mıyız? ئایا یاری دەکەین؟	miyiz? ئایا دەسڕینەوە؟	mıyız? ئایا جێدەهێڵین؟	müyüz? ئایا دەمرین؟
Siz	Oynar mısınız? ئایا یاری دەکەن؟	Siler misiniz? ئایا دەسڕنەوە؟	Bırakır mısınız? ئایا جێدەهێڵن؟	Ölür müsünüz? ئایا دەمرن؟
Onlar	Oynar mı Oynarlar mı? ئایا یاری دەکەن؟	Siler mi? Silerler mi? ئایا دەسڕنەوە؟	Bırakır mı? Bırakırlar mı? ئایا جێدەهێڵن؟	Ölür mü? Ölürler mi? ئایا دەمرن؟

چوارەم/ **پرسیاری نەرێ** (Olumsuz soru)

کەسەکان	**Fiil + -mAz + mI + şahıs eki ?**	
Ben	Gelmez miyim? ئایا نایەم؟	Yapmaz mıyım? ئایا ناکەم؟
Sen	Gelmez misin? ئایا نایەیت؟	Yapmaz mısın? ئایا ناکەیت؟
O	Gelmez mi? ئایا نایەت؟	Yapmaz mı? ئایا ناکات؟
Biz	Gelmez miyiz? ئایا نایەین؟	Yapmaz mıyız? ئایا ناکەین؟
Siz	Gelmez misiniz? ئایا نایەن؟	Yapmaz mısınız? ئایا ناکەن؟
Onlar	Gelmez mi? Gelmezler mi? ئایا نایەن؟	Yapmaz mı? Yapmazlar mı? ئایا ناکەن؟

تێبینی:

١- بەهەمان شێوەی کاتەکانی پێشوو لە هەر سێ فرمانی (**git-/tat-/et-**) و ئەو فرمانانەی بە (**et-**) کۆتاییان دێت **پیتی (T) دەگۆڕدرێت بۆ (D)** ئینجا پاشگری کاتی بەرفراوانی ئەرێ (Ar-) دەچێتە سەریان.

Git + -er	Gi**d**er
Tat + -ar	Ta**d**ar
Et + -er	E**d**er
Affet + -er	Affe**d**er
Bahset + -er	Bahse**d**er

٢- لە زمانی کوردیدا شێوازێکی دەربڕینمان هەیە کە کاتێ کەسێکی خۆشەویست داوای شتێکت لێ دەکات تۆش پێی دەڵێت (**ئەی چۆن نایکەم، ئەی چۆن نایدەم**) واتە بەوپەڕی خۆشحاڵیەوە بۆتی جێ بەجێ دەکەم. بەهەمان شێوە لەزمانی تورکیشدا ئەو شێوازی دەربڕینە هەیە و بۆ هەمان ماناو مەبەست بەکار دێت، ئەویش بە دەربڕینی شێوازی پرسیاری نەرێی (olumsuz soru) کاتی بەرفروان دەبێت. بۆ نمونە:

Tahtayı siler misin? تەختەکە دەسڕیتەوە؟	Silmez miyim. ئەی چۆن نایسڕمەوە.
Bana yardım eder misin? یارمەتیم دەدەیت؟	Etmez miyim. ئەی چۆن نایدەم.
Kapıyı açar mısın? دەرگاکە دەکەیتەوە؟	Açmaz mıyım. ئەی چۆن نایکەمەوە.
Bir fotoğrafımı çeker misin? وێنەیەکم بۆ دەگریت؟	Çekmez miyim. ئەی چۆن نایگرم.

٣- لەکاتی بەرفراوان (Geniş Zaman) دا ڕستەی ناویی بەهەمان شێوەی ڕستەی ناوی کاتی ئێستا (Şimdiki Zaman) ەو هیچ جیاوازیەکی نیە.

حاڵەتەکان	نمونەی هەر چوار حاڵەتەکە لەنێو ڕستەدا	
ئەرێ	Ben yaparım.	من دەیکەم.
	Sen yaparsın.	تۆ دەیکەیت.
	O yapar.	ئەو دەیکات.
	Biz yaparız.	ئێمە دەیکەین.
	Siz yaparsınız.	ئێوە دەیکەن.
	Onlar yapar / yaparlar.	ئەوان دەیکەن.
نەرێ	Ben yapmam.	من نایکەم.
	Sen yapmazsın.	تۆ نایکەیت.
	O yapmaz.	ئەو نایکات.
	Biz yapmayız.	ئێمە نایکەین.
	Siz yapmazsınız.	ئێوە نایکەن.
	Onlar yapmaz / yapmazlar.	ئەوان نایکەن.
پرسیاری ئەرێ	Ben yapar mıyım?	من دەیکەم؟
	Sen yapar mısın?	تۆ دەیکەیت؟
	O yapar mı?	ئەو دەیکات؟
	Biz yapar mıyız?	ئێمە دەیکەین؟
	Siz yapar mısınız?	ئێوە دەیکەن؟
	Onlar yapar mı? / yaparlar mı?	ئەوان دەیکەن؟
پرسیاری نەرێ	Ben yapmaz mıyım?	من نایکەم؟
	Sen yapmaz mısın?	تۆ نایکەیت؟
	O yapmaz mı?	ئەو نایکات؟
	Biz yapmaz mıyız ?	ئێمە نایکەین؟
	Siz yapmaz mısınız?	ئێوە نایکەن؟
	Onlar yapmaz mı? / yapmazlar mı?	ئەوان نایکەن؟

- تا ئێرە هەر پێنج کاتەکەی زمانی تورکی خوێندراوەو پێویستە قوتابی هەر پێنج کاتەکە بەهەر چوار حاڵەتی ئەرێ و نەرێ و پرسیاری ئەرێ و نەرێ لێك بکاتەوەو بیزانێ، بۆ ئەمەش خشتەیەکی بەراوردکاریمان بۆ ئامادەکردوون:

١- **کاتی ئێستا**: کارێك کە لە ئێستادا بکرێت یان کەمێکی تر دەست پێ بکرێت.

٢- **ڕابردووی بینراو**: کارێك کە لە ڕابردوودا ڕوویدابێت و قسەکەر خۆی بینیبێتی.

٣- **ڕابردووی بیستراو**: کارێك کە لە ڕابردوو ڕوویدابێت و قسەکەر لە کەسێك یان سەرچاوەیەکەوە بیستبێتی و زانیبێتی.

٤- **کاتی داهاتوو**: کارێك لە داهاتوودا بکرێت وەك چەند کاتژمێرێکی تر، بەیانی، هەفتەیەکی تر، مانگێکی تر...هتد.

٥- **کاتی بەرفراوان**: بەردەوام بێت، ماوەیەکی درێژخایەن بێت، ڕاستیەکی نەگۆڕ بێت.

Zamanlar	Olumlu	Olumsuz	Olumlu soru	Olumsuz soru
Şimdiki Z.	Gel**iyor**um	Gel**miyor**um	Geliyor muyum?	Gelmiyor muyum?
Dili geçmiş Z.	Gel**di**m	Gel**medi**m	Geldim mi?	Gelmedim mi?
Mişli geçmiş Z.	Gel**miş**im	Gel**memiş**im	Gelmiş miyim?	Gelmemiş miyim?
Gelecek Z.	Gel**eceğ**im	Gel**meyeceğ**im	Gelecek miyim?	Gelmeyecek miyim?
Geniş Z.	Gel**ir**im	Gel**mem**	Gelir miyim?	Gelmez miyim?

- (-mAktA / -mAktAdIr)

لە زمانی تورکیـدا **پاشـگری (-mAktA/-mAktAdIr) بـۆ نووسـینی ئـەکادیمی و ئاخاوتنی فەرمی بەشێوەیەکی بەرفراوان بەکاردێت**، لـەڕووی ماناشـەوە **هـەمان مانـای کاتی ئێستا (Şimdiki Zaman)ی هەیە**. بەهۆی (-mA) دەبێتە نەرێ.

a,ı,o,u	-makta / -maktadır
e,i,ö,ü	-mekte / -mektedir

Sayın Erdoğan konuş**maktadır**. بەڕێز ئەردۆگان قسە دەکات.
Size bu dilekçeyi gönder**mekte**yiz. ئەو داواکاریە بۆ ئێوە دەنێرین.
Sayın bakan buraya gel**mektedir**. وەزیری بەڕێز بۆ ئێرە دێت.
Osmanlı devleti ١٢٩٩’da kurul**maktadır**. دەوڵەتی عوسمانی لە ١٢٩٩ دادەمەزرێت.
Siz konuş**makta**sınız. ئێوە قسە دەکەن.
Ali bakanlıkta ne iş yap**maktadır**? عەلی لە وەزارەت چ کارێك دەکات؟
Midhat Paşa çok hüküm sür**memektedir**. مەدحەت پاشا زۆر حوکمی نەکردووە.

- بەباشتردانان (Tercih etmek)

fiil + -mAyI + fill + -mAyA + tercih et- + zaman ekleri

کاتێك دوو هەڵبژاردە لەبەردەمانە و یەکێکیان بەسەر یەکێکیاندا هەڵدەبژێرین و بەباشتری دەزانین، **ئەو هەڵبژاردەیەی کە بەباشتری دەزانین لەسەرەتادا دەینووسین هەڵبژاردە لاوەکی و ناگرنگەکەش لەپاشان دەنووسین.**

Türkçe **okumayı** Fransızca **okumaya tercih ed**iyorum. خوێندنی زمانی تورکی لە خوێندنی زمانی فەرەنسی بەباشتر دەزانم.
İstanbul'da **kalmayı** Tahran'da **kalmaya tercih ed**erim. مانەوە لە ئیستەنبوڵ لە مانەوە لە تەهران بەباشتر دەزانم.
Evde yemek **yemeyi**, lokantada yemek **yemeye tercih et**tim. نان خواردن لە ماڵەوە لە نان خواردن لە چێشتخانەم بەباشتر زانی.
Yürümeyi araba **kullanmaya tercih ed**erim. بەپێ ڕۆیشتن لە ئۆتۆمبێل لێخوڕین بەباشتر دەزانم.
İşe arabayla **gitmeyi**, otobüsle **gitmeye tercih ed**erim. بەئۆتۆمبێل چوونە سەرکار بەباشتر دەزانم لە بەپاس چوونە سەرکار.

تێبینی: (Zaman ekleri) واتە هەر پاشگرێکی پێنج زەمەنەکەی زمانی تورکی (ئێستا، ڕابردووی بینراو و بیستراو، داهاتوو، بەرفراوان) دەتوانین دابنێین بەگوێرەی پێویست.

• (da / de)

ئامرازی (da / de) یەکێکە لە ئامرازە زۆر بەکارهێنراوەکانی زمــانی تــورکی و بــە دوو ماناو شێوەی جیاواز بەکاردێت:

١- **وەك پاشــگری حــاڵیی هــەبوون** (Bulunma hali): لێــرەدا بەشــێوەی لکــاو (پێوەنووساو) لەگەڵ ناو دەنووسرێت، وەك پێشتر باسکراوە **بە مانای (لە، لەسەر، لەلای) دێت**، لەو حاڵەتەشدا **ئەگەری دەرکەوتنی بە چوار شێوە هەیە (-da/-de/-ta/-te)**.

Okul**da**	لە قوتابخانە	Sınıf**ta**	لە پۆل
Haziran**da**	لە حوزەیراندا	Kitap**ta**	لە کتێبدا
Masa**da**	لە سەر مێز	Mutfak**ta**	لە چێشتخانە
Erbil'**de**	لە هەولێر	Üniversite**de**	لە زانکۆ
Ben**de**	لای من	Polis**te**	لای پۆلیس
Bahçe**de**	لە باخچە	Ahmet'**te**	لای ئەحمەد

٢- **وەك بەستەر کە بەمانای (ش) (ئەوەش) دێت**، لێرەدا بەشێوەیەکی جیــا و ســەربەخۆ دەنووسرێت و تەنها **بە دوو شێوەی (da/de) دەردەکەوێت**.

Ben **de** memnun oldum.	منیش خۆشحاڵ بووم.
Sen **de** dinlendin.	تۆش ئیسراحەتت کرد.
Bu sınıf **da** çalışkan.	ئەو پۆلەش زیرەکن.
Evimiz **de** yakın.	ماڵیشمان نزیکە.

- **توانین و نەتوانین** (Yeterlilik Fiili)

یەکێکە لەبابەتە گرنگەکانی ڕێزمانی تورکی و بەشێوەیەکی زۆر بەرفراوان بەکار دەهێنرێ لە گفتوگۆی ڕۆژانەدا. **لە زمانی تورکیدا وەك زمانەکانی تر فرمانێکی سەربەخۆمان نیە بەناوی (توانین - إستطاعة - Can)، بەڵکو بەشێوەی پاشگر بە فرمانەکانی ترەوە دەلکێنرێت** و مانای توانین و نەتوانین دەگەیەنێت.

یەکەم/ توانین (Abil-): ئەم پاشگرە دەچێتە سەر فرمان و مانای توانین و شیانی پێ دەدات، بەپێی یاسای هەماهەنگی دەنگی دووانەیی **بەدوو شێوە دەردەکەوێت (abil/ebil).**

Fiil + (y) -Abil + Zaman ekleri + şahıs eki

Ben	Yaz-**abil**-iyor-um دەتوانم بنووسم	Yap-**abil**-ir-im دەتوانم بکەم
Sen	Yazabiliyorsun دەتوانیت بنووسیت	Yapabilirsin دەتوانیت بکەیت
O	Yazabiliyor دەتوانێ بنووسێ	Yapabilir دەتوانێ بکات
Biz	Yazabiliyoruz دەتوانین بنووسین	Yapabiliriz دەتوانین بکەین
Siz	Yazabiliyorsunuz دەتوانن بنووسن	Yapabilirsiniz دەتوانن بکەن
Onlar	Yazabiliyor Yazabiliyorlar دەتوانن بنووسن	Yapabilir Yapabilirler دەتوانن بکەن
Ben	Yaz-**abil**-di-m	Yap-**abil**-eceğ-im

	توانیم بنووسم	دەتوانم بکەم
Sen	Yazabildin توانیت بنووسیت	Yapabileceksin دەتوانیت بکەیت
O	Yazabildi توانی بنووسێ	Yapabilecek دەتوانێ بکات

تێبینی:

١- (Zaman ekleri) واتە هەر پاشگرێك لەپاشگرەکانی پێنج زەمەنەکەی زمانی تورکی (ئێستا، رابردووی بینراو، ڕابردووی بیستراو، داهاتوو، بەرفراوان) دەتوانین بەکاربێنین بەگوێرەی پێویست، بەڵام بەگشتی **قسەکەرانی تورك زیاتر پاشگری کاتی بەرفراوان (Geniş Z.)ی لەگەڵ بەکاردێنن**.

٢- ئەگەر فرمانێك کۆتایی هاتبوو بەپیتێکی دەنگی ئەوا **(Y) وەك ناوبڕ** لەنێوان فرمانەکە و پاشگری (Abil-) دادەنرێت وەك:

- Oku-**y**-abil-ir-im
- Başla-**y**-abil-ir-im
- Atla-**y**-abil-ir-im

٣- هەردوو فرمانی (**ye-**) و (**de-**) لەکاتی خستنە سەری پاشگری توانین (Abil-) دا **دەگۆڕێن بۆ (yi-) و (di-)**.

Yi-y-ebil-ir-im	دەتوانم بخۆم
Di-y-ebil-ir-im	دەتوانم بڵێم

٤- هەرسێ فرمانی (**git-**) و (**tat-**) و (**et-**) و **فرمانە کۆتایی هاتووەکان بە(et-)** لەکاتی خستنەسەری (Abil-) **پیتی (T) یان نەرم دەکرێتەوە بۆ (D)**.

Gi**d**-ebil-ir-im	دەتوانم بڕۆم
Ta**d**-abil-ir-im	دەتوانم تام بکەم
E**d**-ebil-ir-im	دەتوانم بکەم
Bahse**d**-ebil-ir-im	دەتوانم باس بکەم

- توانین لەشێوەی (Abil-)دا **چوار** ئەرکی هەیە:

١- **توانین و شیان** (Yeterlilik):

Ben gitar çal**abil**irim.	من دەتوانم گیتار بژەنم.
Ali dolabı kaldır**abil**di.	عەلی توانی دۆلابەکە هەڵبگرێت.
Aso şarkı söyley**ebil**iyor.	ئاسۆ دەتوانێ گۆرانی بڵێت.
T.C, ülkelere yardım ed**ebil**ir.	تورکیا دەتوانێ یارمەتی وولاتان بدات.
Türkiye’de yaşay**abil**irim.	دەتوانم لە تورکیا بژیم.

٢- **خەملاندن** (Olasılık, İhtimal):

Hava kapalı, yağmur yağ**abil**ir.	هەوا داخراوە، ڕەنگە باران ببارێت.
A٢’de ١٠٠ puan al**abil**irsin.	لە A٢ دەتوانی ١٠٠ نمرە بێنیت.
Hasta ol**abil**irim.	ڕەنگە نەخۆش بکەوم.
Sanırım biraz yardım ed**ebil**irsin.	پێم وایە دەتوانی کەمێ یارمەتی بدەی.

٣- **مۆڵـەت وەرگـرتن و مۆڵـەت دان** (İzin vermek / İzin almak): بـۆ هـەردوو کەسی (**Ben/Biz**).

Dışarı çık**abil**ir miyım?	دەتوانم بچمە دەرەوە؟
Evet, çık**abil**irsin.	بەڵێ دەتوانیت دەربچیت.
Bir bardak su al**abil**ir miyim?	دەتوانم بەرداخێك ئاو ببەم؟
Evet, al**abil**irsin.	بەڵێ دەتوانیت ببەیت.

٤- **تکاکردن و ویستن** (Rica / İstek): بۆ هەردوو کەسی (**Sen/Siz**).

Pencereyi aç**abil**ir misin?	دەتوانی پەنجەرەکە بکەیتەوە؟
Silginizi ver**ebil**ir misiniz?	دەتوانن مساحەکەتانمان بدەنێ؟
Bana yardım ed**ebil**ir misin?	دەتوانی یارمەتیم بدەی؟
Lütfen, yavaş konuş**abil**ir misiniz?	تکایە، دەتوانن هێواش قسە بکەن؟

دووەم/ نەتوانین (-A+mA): ئەم پاشـگرە دەچـێتە سـەر فرمـان و مانـای نـەتوانین و نەشیانی پێ دەدات، بـەگوێرەی یاسـای هەماهـەنگی دەنگـی دووانـەیی **بـە دوو شـێوە دەردەکەوێ** (**-a+ma / -e+me**).

Fiil + (y) -A+mA + Zaman ekleri + şahıs eki

Ben	Yaz-**a-mi-**yor-um ناتوانم بنووسم	Yap-**a-ma**-m ناتوانم بکەم
Sen	Yaz-a-mi-yor-sun ناتوانیت بنووسیت	Yap-a-maz-sın ناتوانیت بکەیت

O	Yaz-a-mi-yor ناتوانێ بنووسێ	Yap-a-maz ناتوانێ بکات
Biz	Yaz-a-mi-yor-uz ناتوانین بنووسین	Yap-a-ma-y-ız ناتوانین بکەین
Siz	Yaz-a-mi-yor-sunuz ناتوانن بنووسن	Yap-a-maz-sınız ناتوانن بکەن
Onlar	Yaz-a-mi-yor Yaz-a-mi-yor-lar ناتوانن بنووسن	Yap-a-maz Yap-a-maz-lar ناتوانن بکەن
Ben	Yaz-**a-ma**-dı-m نەمتوانی بنووسم	Yap-**a-ma**-y-acağ-ım ناتوانم بکەم
Sen	Yaz-a-ma-dı-n نەتتوانی بنووسیت	Yap-a-ma-y-acaksın ناتوانیت بکەیت
O	Yaz-a-ma-dı نەیتوانی بنوسێت	Yap-a-ma-y-acak ناتوانێ بکات

تێبینی:

١- (Zaman ekleri) واتە هەر پاشگرێکی پێنج زەمەنەکەی زمانی تورکی (ئێستا -yor) (رابردووی بینراو -DI) (ڕابردووی بیستراو -mIş) (داهاتوو -AcAk) (بەرفراوان -r/-Ar/-Ir/-mAz) دەتوانین بەکاربێنین بەگوێرەی پێویست. بەڵام بەگشتی **قسەکەرانی تورک زیاتر پاشگری کاتی بەرفراوانی لەگەڵ بەکاردێنن.**

٢- ئەگەر فرمانێك کۆتایی هاتبوو بەپیتێکی دەنگی ئەوا **(Y) وەك ناوبڕ** لەنێوان فرمانەکە و پاشگری (-A+mA) دادەنرێت وەك:

- Oku-**y**-a-ma-m - Başla-**y**-a-ma-m -Atla-**y**-a-ma-m

٣- هــەردوو فرمــانی (**ye-**) و (**de-**) لــەکاتی خســتنە ســەری پاشــگری نــەتوانین (-A+mA) دا دەگۆڕێن بۆ (**yi-**) و(**di-**).

Yi-y-e-me-m	ناتوانم بخۆم
Di-y-e-me-m	ناتوانم بڵێم

٤- هەرسێ فرمانی (**git-**) و (**tat-**) و (**et-**) و **فرمانــە کۆتــایی هاتووەکــان بــە(et-)** لەکاتی خستنەسەری (-A+mA) **پیتی (T) یان نەرم دەکرێتەوە بۆ (D)**.

Gi**d**-e-me-m	ناتوانم بڕۆم
Ta**d**-a-ma-m	ناتوانم تام بکەم
E**d**-e-me-m	ناتوانم بکەم
Bahse**d**-e-me-m	ناتوانم باس بکەم

- ئەرکەکانی نەتوانین (-A+mA)، دوو ئەرکی هەیە:

١- **نەتوانین و نەشیان** (Yetersizlik):

Ben İnglizce konuş**ama**m.	من ناتوانم بە ئینگلیزی بدوێم.
Bizimle gel**emez**sin.	ناتوانیت لەگەڵ ئێمە بێیت.
Siz gitar çal**amaz**sınız.	ئێوە ناتوانن گیتار بژەنن.
Hiçbir şeyi sat**amaz**.	ناتوانێ هیچ شتێ بفرۆشێ.
Bu faturayı ödey**emez**sin.	ناتوانی ئەو فاتورەیە بدەیت.

٢- **قەدەغەبوون** (Yasak):

Sınıfta telefonla konuş**amaz**sınız. ناتوانن لەپۆلدا بەتەلەفۆن قسە بکەن.
Sınavda sözlük kullan**amaz**sınız. لەتاقیکردنەوەدا ناتوانن فەرهەنگ بەکاربێنن.
Burada sigara iç**emez**siniz. ناتوانن لێرە جگەرە بکێشن.

هەندێ ڕستەی بەراوردکاری:

Seni gör**ür**üm.	تۆ دەبینم.
Seni gör**ebil**irim.	دەتوانم تۆ ببینم.
Seni gör**mem**.	تۆ نابینم.
Seni gör**eme**m.	ناتوانم تۆ ببینم.
Seninle gel**ebil**irim.	دەتوانم لەگەڵ تۆ بێم.
Seninle gel**eme**m.	ناتوانم لەگەڵ تۆ بێم.
Kapıyı aç**ar**sın.	دەرگاکە دەکەیتەوە.
Kapıyı aç**abil**irsin.	دەتوانی دەرگاکە بکەیتەوە.
Kapıyı aç**maz**sın.	دەرگاکە ناکەیتەوە.
Kapıyı aç**amaz**sın.	ناتوانی دەرگاکە بکەیتەوە.

• ئاوەڵفرمانی Ip ‏(-Ip zarf fiili)

ئەم ئاوەڵفرمانە **شتێکی تایبەتە بە زمانی تورکی. لەڕووی بەکارهێنانیشەوە لەنێوان دوو فرمانی یەك لە دوای یەك هاتوو بەکاردەهێنرێت**، واتە **لەجیاتی (وە - ve) و (فـاریزە) دادەنرێت**. ئاوەڵفرمانی (Ip-) **دەچێتە سەر ڕەگی فرمـان و هـیچ پاشـگرێکی زەمـەنی لەگەڵ بەکارنایەت**، بۆ زانینی دەمی ئەو فرمانەی کە (Ip-)ی لەسەرە دەبێ سەیری دەمی فرمانەکەی پاشی بکەین و لە چوارچێوەی سیاقی ڕستەکەدا دەتـوانین بـزانین مەبەسـتی چ کات و زەمەنێکە.

Fiil + (y) -Ip	حاڵەتی ئەرێ (olumlu)
Fiil + -mA + y + -Ip	حاڵەتی نەرێ (olumsuz)

تێبینی:

١- ئەگەر فرمانێـك کۆتـایی هـاتبوو بـە پیتێکـی دەنگـی ئـەوا **نـاوبڕی (Y)** لـەنێوان فرمانەکە و ئاوەڵفرمانی (Ip-) دادەنێین.

Okuyup , başlayıp , ağlayıp

٢- ئاوەڵفرمـانی (Ip-) بـەپێی یاسـای هەماهـەنگی دەنگـی چـواریی **بەچـوار شـێوە دەردەکەوێ.**

a,ı	-ıp	Alıp getiriyorum	دەکڕم و دێنم
o,u	-up	Konuşup çıkarım	قسەدەکەم و دەردەچم
e,i	-ip	Gelip oturdum	هاتم و دانیشتم
ö,ü	-üp	Küsüp ağladım	زویر بووم و گریام

٣- **لەحاڵەتی نەرێدا دەبێتە (-mAyIp)**، لەکاتێکدا بەکاردێت کە کارێکی پێویست هەیە دەبێ بیکات کەچی نایکات و کارێکی تری ناپێویست دەکات، واتە پێچەوانەی سروست و عادەتی ئاسایی ڕەفتار دەکات.

Öğretmen sınıfa gir**ip** sandalyeye oturdu. مامۆستا هاتە پۆل و لەسەر کورسیەکە دانیشت.
Hafta sonu çalış**mayıp** İstanbul'a gideriz. کۆتایی هەفتە کار ناکەین و دەچینە ئیستەنبوڵ.
Bizmile gel**ip** kavga etti. لەگەڵ ئێمە هات و شەڕی کرد.
Ali sınıfa gel**meyip** sinemaya gitmiş. عەلی نەهاتە پۆل و چووە سینەما.
Döner yiy**ip** öksürdüm. دۆنەرم خوارد و کۆکیم.
Babasıyla konuş**mayıp** sokaklarda dolaşır. لەگەڵ باوکی قسە ناکات و لە کۆڵانان دەسوڕێتەوە.

- ئامرازی (-mAdAn)

ئامرازێکی زۆر بەکارهاتووە لەزمانی تورکیدا و بەدوو مانای جیاواز بەکاردێت:

١- **کات** (Zaman): لێرەدا **بەمانای (پێش) دێت**. بۆ دانی ئەو مانایەش زۆربەی کـات لەگەڵ ووشــەی (önce) بـەکار دێـت و دەبێتـە (**-mAdAn önce**)، ئەگـەر ووشـەی (önce)شی لەگەڵ بەکار نەهێنین هەر هەمان مانا دەدات، بەڵام بۆ تێکەڵ نەبوون لەگـەڵ حاڵەتی دووەم وا باشترە بەشێوەی (-mAdAn önce) بەکاری بێنین.

Türkiye'ye gel**meden önce** Irak'taydım. پێش ئەوەی بێمە تورکیا لە عێراق بووم.
Evden çık**madan** kahvaltı yaptım. پێش ئەوەی لەماڵەوە دەربچم نانی بەیانیم خوارد.
konuş**madan önce** yap. پێش ئەوەی قسە بکەیت ئەنجامی بدە.
Krize gir**meden** para biriktiriyoruz. پێش ئەوەی بکەوینە قەیرانەوە پارە کۆدەکەینەوە.

٢- **دۆخ** (Durum): لێرەدا **بەمانای (بەبێ) دێت**.

Bebekler ağla**madan** uyumaz. منداڵەکان بەبێ گریان ناخەون.
Pratik yap**madan** Türkçey'i öğrenemezsiniz. بەبێ پراکتیك کردن ناتوانن فێری تورکی بن.
Dün gece dua et**meden** uyumuşum. دوێنی شەو بەبێ نزاکردن خەوتم.
Babamı gör**meden** gitmeyeceğim.

بەبێ بینینی باوکم ناڕۆم.
Gece gündüz de**meden**, dur**madan** çalıştık. بەبێ گوتنی شەو و ڕۆژ، بەبێ وەستان کارمان کرد.
Çorba iç**meden** evden çıkmaz. بەبێ شۆربا خواردنەوە لە ماڵ دەرناچێت.

تێبینی: (-mAdAn) لە مانای (بەبێ)دا تەنها بۆ فرمان(Fiil) بەکاردێت، ئەگەر بمانەوێ مانای (بەبێ) بخەینە سەر ناوێك(İsim) دەبێ پاشگری (-sız/-suz/-siz/-süz) بەکاربێنین وەك:

Tuzsuz	بەبێ خوێ	Sensiz	بەبێ تۆ
Şekersiz	بەبێ شەکر	Onsuz	بەبێ ئەو
Bensiz	بەبێ من	Sizsiz	بەبێ ئێوە
Bizsiz	بەبێ ئێمە	Onlarsız	بەبێ ئەوان

- جێناوی پرس (Soru Zamirleri)

هەموو ووشە پرسەکانی زمانی تورکی دەگرێتەوە وەك:

Kim geç kaldı?	کێ درەنگ کەوتوە؟
Hangisi daha iyi?	کامەیان باشترە؟
Kimi seviyorsun?	کێت خۆش دەوێت؟
Kaçı sertifikası alacak?	چەندەیان بڕوانامە بەدەست دەهێنن؟

- جێناوی نادیار (Belirsizlik Zamirleri)

جێناوە نادیارەکان لە زمانی تورکیدا ژمارەیان زۆرە لەوانەش:

Herkes	هەموو کەسێك	Hiç kimse	هیچ کەسێك
Her şey	هەموو شتێك	Hiçbir şey	هیچ شتێك
Hep	هەموو	Hepsi	هەمووی
Hepimiz	هەموومان	Hepiniz	هەمووتان
Bütünü	هەرهەمووی	Tümü	گشتی
Tam	تەواوی، گشت	Biri	یەکێك
Pekçoğu	زۆربەی زۆری	Birçoğu	زۆرێکی
Çoğu	زۆربەی	Birazı	کەمێکی
Birkaçı	هەندێکی	Kimi	هەندێ

Bazı	هەندێ	Bazısı	هەندێکی
Başkası	یەکێکی تری	Kimisi	کێهەیان

ئەو جێناوانەی سەرەوەی لە ڕستەدا وەڵامی ئەو ووشە پرسانە دەدەنەوە:

Kim?	Kimler?	Neler?	Hangisi?
Hangileri?	Ne kadarı?	Kaçı?	

Herkes mutlu oldu.	هەمووان دڵخۆش بوون.
Hepsi/bütünü/tümü boş.	هەمووی/گشتی بەتاڵە.
Hiç kimsede para yok.	هیچ کەس پارەی پێ نیە.
Pekçoğu pikniğe gitti.	زۆربەیان چوونەتە سەیران.
Biri sınıfa geldi.	یەکێ هاتە پۆلەوە.
Birkaçını okudum.	هەندێکیم خوێندەوە.
Bazıları renkli.	هەندێکیان ڕەنگاو ڕەنگن.

- ڕستەی هۆکار و ئەنجام (Sebep & Sonuç cümlesi)

ووشە پرسەکانی ڕستەی هۆکاریی	**ووشە وەڵامیەکانی ڕستەی ئەنجامی**
Neden? لەبەرچی؟	Bunun için / Bunun üzerine لەبەر ئەوە
Niçin? بۆچی؟	Bu sebeple / Bu nedenle لەبەر ئەو هۆکارە
Niye? بۆ؟	Bu yüzden لەبەر ئەوە
Ne diye? لەبەرچی؟	Bundan dolayı / Bundan ötürü لەبەر ئەوە
	Dolayısıyla بەو بۆنەوە

Hava çok soğuk, **bunun için** pikniğe gidemedik. هەوا زۆر ساردە، لەبەر ئەوە نەمانتوانی بچینە سەیران.
Dün gece geç uyudum, **bundan dolayı** geciktim. دوێنێ شەو درەنگ نووستم، لەبەر ئەوە درەنگ کەوتم.
Salı günü sinemaya gittik, **bunun üzerine** derse gelmedim. ڕۆژی سێ شەممە چووینە سینەما لەبەر ئەوە نەهاتمە دەرس.
Ali kaçtı, **bu yüzden** hoca kızdı. عەلی ڕایکرد بۆیە مامۆستا تورە بوو.

تێبینی: لە ئاستەکانی داهاتوودا ئەو بابەتە بە تێرو تەسەلتر دەخەینەڕوو.

- ڕستەی ئامانج و ئەنجام (Amaç & Sonuç cümlesi)

Fiil + -mAk + için
Türkçe öğren**mek için** kitap okuyorum. بۆ فێربوونی تورکی کتێب دەخوێنمەوە.
Kitap oku**mak için** kütüphaneye gittim. بۆ کتێب خوێندنەوە دەچمە کتێبخانە.
Para topla**mak için** çalışırız. بۆ پارە کۆکردنەوە کاردەکەن.
Şarkı söyle**mek için** sahneye gidecek. بۆ گۆرانی گوتن دەچێتە سەر شانۆ.
Erken kalk**mak için** erken yat. بۆ ئەوەی زوو هەڵسیت زوو پاڵکەوە.

- لەسایە و بەهۆی (Saye & yüzü)

- **سایە (Saye) هەمیشە بە مانای ئەرێیە** و بۆ دوو مەبەستیش بەکاردێت:

١- **بۆ یارمەتی و پاڵپشتی** (Yardım , Destek).

٢- **بوونە هۆکاری شتێکی باش** (Vesile , Vasıta).

Sayemde	لەسایەی مندا	Sayemizde	لەسایەی ئێمە
Sayende	لەسایەی تۆدا	Sayenizde	لەسایەی ئێوە

Sayesinde	لەسایەی ئەودا	Sayesinde Sayelerinde	لەسایەی ئەوان

Babamın sayesinde üniversiteyi bitirdim. لەسایەی باوکمدا زانکۆم تەواو کرد.
Sayenizde Türkiye’de okuyoruz. لەسایەی ئێوە لە تورکیا دەخوێنین.
Sayemizde herşeyiniz var. لەسایەی ئێمە هەموو شتێکتان هەیە.

- **بەهۆی (Yüzünden) هەمیشە بەمانای نەرێیە** و بۆ بوونە هۆکاری شتی خراپ بەکاردێت.

Yüzümden	بەهۆی منەوە	Yüzümüzden	بەهۆی ئێمەوە
Yüzünden	بەهۆی تۆوە	Yüzünüzden	بەهۆی ئێوەوە
Yüzünden	بەهۆی ئەوەوە	Yüzünden Yüzlerinden	بەهۆی ئەوانەوە

Benim yüzümden uçağı kaçırdın.	بەهۆی منەوە فڕۆکەکەتان لەدەست دا.
Senin yüzünden hocamız kızdı.	بەهۆی تۆوە مامۆستاکەمان توڕە بوو.
Yüzünüzden adam ölecek.	بەهۆی ئێوەوە کابرا دەمرێ.
Yüzlerinden hiç kimse gelmedi.	بەهۆی ئەوانەوە کەس نەهات.
ABD yüzünden Irak berbat oldu	بەهۆی ئەمریکاوە عێراق بەرباد بوو.

- پاشگری هاو (-DAş)

دەچێتە سەر ناو و **بەمانای (هاو) دێت**، بەچوار شێوازیش دەردەکەوێ (**-daş/-deş/-taş/-teş**).

Vatan**daş**	هاونیشتیمانی	Meslek**taş**	هاوپیشە
Sır**daş**	هاونهێنی	Ülkü**daş**	هاوئامانج

- سەرباری ئەوەی، هەرچەندە (-A rağmen)

Fiil + -A + rağmen / karşın
Yağmur yağmasın**a rağmen** sokakta gezer. سەرباری باران بارین لە کۆڵان دەگەڕێ.
Ali gelmemesin**e rağmen** toplantı yaptık. سەرباری نەهاتنی عەلی کۆبوونەوەمان کرد.
Petrol satmasın**a rağmen** Irak çok fakir bir ülke. سەرباری نەوت فرۆشتن عێراق وولاتێکی زۆر هەژارە.
Üniversiteden mezun olmam**a rağmen** atanmadım. سەرباری دەرچوونم لە زانکۆ دانەمەزراوم.
Onlara yardım etmelerin**e karşın** durumları çok kötü. هەرچەندە یارمەتیان دەدەن باردودۆخیان زۆر خراپە.

ئاستی سێیەم

B١

• شێوازەکانی زمانی تورکی (Kipler)

لە زمانی تورکیدا پێنج زەمەن (Zaman) مان هەیە کە لە هەردوو ئاستی پێشوودا بەتەواوی خوێنران، ئەوانیش بریتین لە:

١- کاتی ئێستا (Şimdiki Zaman).

٢- کاتی ڕابردووی بینراو (Görülen Geçmiş Zaman).

٣- کاتی ڕابردووی بیستراو (Duyulan Geçmiş Zaman).

٤- کاتی داهاتوو (Gelecek Zaman).

٥- کاتی بەرفراوان (Geniş Zaman).

جگە لەم پێنج کاتەی سەرەوە، چوار شێواز (Kip) یشمان هەیە کە لەو ئاستەدا دەیانخوێنین. ئەوانیش:

١- شێوازی داخوازی-ویستن (Dilek-İstek Kipi).

٢- شێوازی فەرمانی (Emir Kipi).

٣- شێوازی پێویستی (Gereklilik Kipi).

٤- شێوازی مەرجی (Şart Kipi).

- شێوازی داخوازی-ویستن (Dilek-İstek Kipi)

١- ئەم شێوازە **تەنها لەگەڵ فرمان(Fiil) دێت** و لەگەڵ ناو(İsim) نایەت.

٢- تەنها لەگەڵ هەردوو کەسی یەکەمی تاك و کۆ (**Ben/Biz**) بەکاردێت.

یاسای حاڵەتەکانی شێوازی داخوازی-ویستن (kurallar)	
Fiil + (y) -AyIm/-AlIm	حاڵەتی ئەرێ (olumlu)
Fiil + -mA + (y) -AyIm/-AlIm	حاڵەتی نەرێ (olumsuz)
Fiil + (y) -AyIm/-AlIm + mI ?	پرسیاری ئەرێ (olumlu soru)
Fiil+ -mA +(y)-AyIm/-AlIm + mI?	پرسیاری نەرێ (olumsuz soru)

تێبینی:

١- **پاشگری (-AyIm) بۆ کەسی یەکەمی تاك (Ben) بەکاردێت**، هەرچی **پاشگری (-AlIm) ە بۆ کەسی یەکەمی کـۆ (Biz) بـەکاردێت**. بـەگوێرەی یاسـای هەماهـەنگی دەنگیش **هەر یەکەیان بە دوو شێوە دەردەکەون**.

Ben	-ayım	Yaz-ayım	بنووسم/ با بنووسم
	-eyim	İç-eyim	بخۆمەوە/ با بخۆمەوە
Biz	-alım	Yaz-alım	بنووسین/ با بنووسین
	-elim	İç-elim	بخۆینەوە/ با بخۆینەوە

٢- ئەگەر فرمانێك کۆتـایی هاتبـێ بـە پیتێکـی دەنگـی، ئـەوا **نـاوبڕی (Y)** لـەنێوان فرمانەکە و پاشگری (-AyIm/-AlIm) دادەنرێت:

Oku-**y**-ayım	با بخوێنمەوە	Oku-**y**-alım	با بخوێنینەوە

Başla-**y**-ayım	با دەست پێ بکەم	Başla-**y**-alım	با دەست پێ بکەین
Ağla-**y**-ayım	با بگریم	Ağla-**y**-alım	با بگرین

٣- فرمانەکانی (**git-**) و (**tat-**) و (**et-**) و **فرمانە کۆتایی هاتووەکان بە (et-) پیتی کۆتاییان دەگۆڕدرێت بۆ (D)** ئینجا ئەو پاشگرانەی دەخرێتە سەر:

Gi**d**-eyim	بابڕۆم	Ta**d**-alım	با تام بکەین
E**d**-eyim	با بکەم	Bahse**d**-elim	با باس بکەین

٤- هەردوو فرمانی (**ye-**) و (**de-**) پیتی کۆتاییان دەگۆڕدرێت بۆ (**i**):

D**i**-y-eyim	با بڵێم	D**i**-y-elim	با بڵێین
Y**i**-y-eyim	با بخۆم	Y**i**-y-elim	با بخۆین

٥- بەشێوەیەکی گشتی شێوازەکان (kipler) لەڕووی ڕێزمانیەوە مانای کات و ساتێکی دیاریکراو نادەن، بەڵام **شێوازی (داخوازی-ویستن) لەڕووی ماناوە مانای کاتی ئێستا (Şimdiki Z.) و کاتی داهاتوو (Gelecek Z.) دەدات.**

- حاڵەتەکانی شێوازی داخوازی-ویستن (Dilek-İstek Kipi):

کەسەکان	ئەرێ (olumlu)	نەرێ (olumsuz)	پرسیاری ئەرێ (olumlu soru)	پرسیاری نەرێ (olumsuz soru)
Ben	Gel**eyim** با بێم	Gel**meyeyim** با نەیەم	Gel**eyim mi**? ئایا بێم؟	Gel**meyeyim mi**? ئایا نەیەم؟

	Yap**ayım** با بکەم	Yap**mayayım** با نەکەم	Yap**ayım mı**? ئایا بکەم؟	Yap**mayayım mı**? ئایا نەکەم؟
Biz	Gel**elim** با بێین	Gel**meyelim** با نەیەین	Gel**elim mi**? ئایا بێین؟	Gel**meyelim mi**? ئایا نەیەین؟
	Yap**alım** با بکەین	Yap**mayalım** با نەکەین	Yap**alım mı**? ئایا بکەین؟	Yap**mayalım mı**? ئایا نەکەین؟

- بۆ **حاڵـەتی ویسـتن دەتوانرێـت شـێوازی (-mAk iste) یـش بـەکار بهێنرێـت** کـە شێوازێکی باوە لە زمانی تورکیدا.

Fiil + -mAk + iste- + zaman ekleri	
Seninle görüş**mek isti**yorum.	دەمەوێ لەگەڵ تۆ یەکتر ببینین.
Babamla çalış**mak iste**dim.	ویستم لەگەڵ باوکم کار بکەم.
Ankara'ya git**mek iste**rim.	دەمەوێت بچمە ئەنقەرە.
Evden çık**mak iste**miyorum.	نامەوێت لەماڵ دەربچم.
Araba al**mak iste**memiş.	نەیویست ئۆتۆمبێل بکڕێت.

- ئەرکەکانی شێوازی داخوازی-ویستن (Dilek-İstek Kipi -İşlev):

١- **خواستن، ئارەزووکردن، ویستن** (İstek, Dilek, Arzu, Talep):

Haydi, çarşıya gidelim.	یەڵلا با بچینە بازاڕ.
Bir bardak süt içeyim.	با بەرداخێك شیر بخۆمەوە.

Size yardım edeyim.	با یارمەتی ئێوە بدەم.

٢- **پلان دانان** (Plan):

Sınavdan hemen sonra İstanbul’a gidelim. با لەدوای تاقیکردنەوە یەکسەر بچینە ئیستەنبوڵ.
Bu seviyede çok çalışayım. با لەو ئاستە زۆر بخوێنم.
Gelecek ay toplanalım. با مانگی داهاتوو کۆببینەوە.

٣- **بڕیاردان** (Karar vermek):

Öğle yemeğinde tavuk yiyelim. بۆ نانی نیوەڕۆ با مریشك بخۆین.
Canım biz de evlenelim. گیانم با ئێمەش هاوسەرگیری بکەین.
Bu evi satmayalım. با ئەو خانووە نەفرۆشین.

٤- **ڕاوێژکردن** (İstişare etmek):

Hangi uçak firmasıyla gideyim?	لەگەڵ کام کۆمپانیای فرۆکەوانی بڕۆم؟
Hangi filmleri izleyelim?	سەیری کام فیلم بکەین؟
Burada oturalım mı?	لێرە دابنیشین؟
Sence bu arabayı alalım mı?	بەڕای تۆ ئەو ئۆتۆمبێلە بکڕین؟

٥- **مۆڵەت و ڕەزامەندی وەرگرتن** (İzin istemek, Onaylamak):

Sınıfa girelim mi?	بێینە پۆلەوە؟
Ona para vereyim mi?	پارە بدەم بەو؟
Bu belgeyi imzalayalım mı?	ئەو بەڵگەیە واژوو بکەم؟
Sınav bitti, dışarı çıkalım mı?	تاقیکردنەوە تەواوبوو، بچینە دەرەوە؟

٦- **تەکلیف کردن** (Teklif etmek):

Yemeğe gidelim mi? بچین بۆ نان خواردن؟
Evimize gidelim, yemek yiyelim. با بچینە ماڵی ئێمە، نان بخۆین.
Lütfen biraz daha da çalışalım. تکایە با کەمێکی تریش کاربکەین.
Yarın erken kalkalım. با بەیانی زوو هەڵبستین.
Artık konuşmayalım. با چیتر قسە نەکەین.

- شێوازی فەرمانی (Emir Kipi)

- ئەم شێوازە **تەنها لەگەڵ فرمان(Fiil) دێت** و لەگەڵ ناو(İsim) نایەت.

- **شێوازی (فەرمانی) بۆ فەرمانکردنە بەسەر کەسێکدا** و بۆ کەسی دووەمی تاك و کۆ (**Sen/Siz**) و کەسی سێیەمی تاك و کۆ (**O/Onlar**) بەکاردێت. (واتە پێچەوانەی شێوازی داخوازی-ویستنە کە ئەویان تەنها بۆ Ben/Biz بەکاردەهات).

یاسای حاڵەتەکانی شێوازی فەرمانی (kurallar)	
حاڵەتی ئەرێ (olumlu)	Fiil + Emir kipi ekleri
حاڵەتی نەرێ (olumsuz)	Fiil + -mA + Emir kipi ekleri
پرسیاری ئەرێ (olumlu soru)	Fiil + Emir kipi ekleri + mI ?
پرسیاری نەرێ (olumsuz soru)	Fiil + -mA + Emir kipi ekleri + mI ?

تێبینی: سەبارەت بەپاشگرەکانی شێوازی فەرمانی(Emir kipi ekleri) ئەوا **بۆ هەر کەسێك لە (Sen / Siz / O / Onlar) پاشگرێکی تایبەت هەیە** تا بیانکاتە شێوازی فەرمانی بەم شێوەیەی خوارەوە:

Sen	---
Siz	-In / -InIz
O	-sIn
Onlar	-sIn / -sInlAr

١- **کەسی دووەمی تاك (Sen): هیچ پاشگرێك وەرناگرێت**. لە زمانی تورکیدا ڕەگی کار لە هەمان کاتدا دەبێتە شێوازی فەرمانی بۆ کەسی دووەمی تاك (Sen) بەم شێوەیە:

Gel وەرە	Yat پاڵکەوە	Yaz بنووسە	Sil بسڕەوە	Ağla بگری
Git بڕۆ	Koş ڕاکە	Oku بخوێنەوە	Konuş قسەبکە	Gül پێبکەنە

- **هەموو کارێك بە لێکردنەوەی پاشگری چاوگی (-mAk) لێی دەبێتە ڕەگ**. بۆ نمونە:

Mastar چاوگ	Gitmek	Gelmek	Yazmak	Ağlamak
Kök ڕەگ	Git-	Gel-	Yaz-	Ağla-

٢- **کەسی دووەمی کۆ (Siz): دوو جۆرە پاشگر وەردەگرێت (-In) و (-InIz)** هەرکامێکیان دابنرێت هیچ جیاوازیەکیان نیە و هەمان مانایان هەیە، بەڵام **بەگشتی پاشگری (-In) بۆ ئاخاوتن بەکاردێت و پاشگری (-InIz)یش بۆ نووسین و ئاخاوتنی فەرمی**، شێوەی دەرکەوتنیشیان بەپێی یاسای هەماهەنگی دەنگی دەگۆڕێت.

a,ı	**-ın/-ınız**	Yap**ın**	بکەن	Çık**ınız**	دەرچن
e,i	**-in/-iniz**	Gid**in**	بڕۆن	İt**iniz**	پاڵدەن
o,u	**-un/-unuz**	Okuy**un**	بخوێننەوە	Konuş**unuz**	قسەبکەن
ö,ü	**-ün/-ünüz**	Gül**ün**	پێبکەنن	Gör**ünüz**	ببینن

٣- **کەسی سێیەمی تاك (O): پاشگری (sIn-) وەردەگرێت** و بەپێی یاسای هەماهەنگی دەنگی **بەچوار** شێوە دەردەکەوێت.

a,ı	**-sın**	Yap**sın**	با بکات	Çık**sın**	با دەرچێت
e,i	**-sin**	Git**sin**	بابڕوات	Gel**sin**	با بێت
o,u	**-sun**	Oku**sun**	بابخوێنێتەوە	Konuş**sun**	باقسەبکات
ö,ü	**-sün**	Gül**sün**	باپێبکەنێت	Gör**sün**	با ببینێت

٤- **کەسی سێیەمی کۆ (Onlar): هەردوو پاشگری (sIn-) و (sInlAr-) وەردەگرێ، لەڕووی ماناشەوە هیچ جیاوازیەکیان نیە**، بەپێی یاسای هەماهەنگی دەنگیش دەگۆڕێن.

a,ı	**-sın** **-sınlar**	Yap**sın**	با بکەن	Çık**sınlar**	با دەرچن
e,i	**-sin** **-sinler**	Git**sin**	با بڕۆن	Gel**sinler**	با بێن
o,u	**-sun** **-sunlar**	Oku**sun**	با بخوێننەوە	Konuş**sunlar**	باقسەبکەن
ö,ü	**-sün** **-sünler**	Gül**sün**	با پێبکەنن	Gör**sünler**	با ببینن

- حاڵەتەکانی شێوازی فەرمانی (Emir Kipi):

هەردوو کەسی دووەمی تاك و کۆ (Sen/Siz) تەنها حاڵەتی ئەرێ و نەرێیان هەیە، پرسیاری ئەرێ و پرسیاری نەرێیان نیە.

کەسەکان	ئەرێ olumlu	نەرێ olumsuz	پرسیاری ئەرێ olumlu soru	پرسیاری نەرێ olumsuz soru
Sen	Gel وەرە	Gelme مەیە	---	---
Siz	Gelin Geliniz وەرن	Gelmeyin Gelmeyiniz مەیەن	---	---
O	Gelsin با بێت	Gelmesin با نەیەت	Gelsin mi? ئایا بێت؟	Gelmesin mi? ئایا نەیەت؟
Onlar	Gelsin Gelsinler با بێن	Gelmesin Gelmesinler با نەیەن	Gelsin mi? Gelsinler mi? ئایا بێن؟	Gelmesin mi? Gelmesinler mi? ئایا نەیەن؟

- ئەرکەکانی شێوازی فەرمانی (Emir Kipi -İşlev):

١- **فەرمان کردن** (Emir, Buyruk):

Hemen anneni ara.	یەکسەر تەلەفۆن بۆ دایکت بکە.
Dışarı çıkın.	بڕۆنە دەرەوە.
Çabuk odasını toplasın.	با خێرا ژوورەکەی کۆ بکاتەوە.
Hızlıca gelsinler.	با بەخێرایی بێن.

٢- **ویستن و تکاکردن** (İstek, Rica):

Lütfen yüksek sesle konuşmayın.	تکایە بە دەنگی بەرز قسە مەکەن.
Lütfen parayı alın.	تکایە پارەکە ببەن.
Lütfen bana yardım edin.	تکایە یارمەتیم بدەن.

٣- قەدەغە و ئاگاداری (Yasak, Uyarı):

Kapalı alanda sigara içmeyiniz!	لە شوێنی داخراودا جگەرە مەکێشن!
İçeri girmeyiniz!	مەیەنە ژوورەوە!
Ateşten uzak dur!	لە ئاگر بەدوور بە!
Park yapmayınız!	ئۆتۆمبێل ڕامەگرن!
Gürültü Yapmayınız!	ژاوەژاو دروست مەکەن!

٤- نزای چاك و نزای خراپ (Dua & Beddua):

Allah'a emanet olun.	سپاردەی خودا بن.
Allah korusun.	خودا بیپارێزێ / خوا نەکا
Allah şifa versin.	خودا شیفای بدات.
Allah yardımcınız olsun.	خودا یارمەتیدەرتان بێت.
Allah rahmet eylesin.	خودا ڕەحمی پێ بکات.
Mekanı cennet olsun.	جێگای بەهەشت بێت.
Allah razı olsun.	خودا لێت ڕازی بێت.
Allah kahretsin.	خودا لەناوت بات.
Allah cezasını versin.	خودا سزای بدات.
Allah kavuştursun.	خودا بەیەکتان شاد بکاتەوە.
Başın sağ olsun.	خۆتان خۆش بن.
Hoşça kalın.	بەخێر بمێنن.
Hayırlı olsun.	سەر بەخێر بێت.
Yolunuz açık olsun.	ڕێگاتان ڕوون بێت.

- شـێوازی پێویسـتی (Gereklilik Kipi) و جۆرەکـانی ڕسـتەی پێویستی.

جۆری یەکەم/ شێوازی پێویستی (دەبێ، نابێ) (**-malı/-meli**)

- **ئەم شێوازە تەنها لەگەڵ فرمان(fiil) دێت** و لەگەڵ ناو(isim) نایەت.

- ڕستەی پێویستی جۆری (malı/meli): **بۆ قسەکردنە لەسەر پێویست بـوونی کردنـی شتێك و بەمانای (دەبێ) دێت**.

یاسای حاڵەتەکانی شێوازی پێویستی (kurallar)	
Fiil + -mAlI + şahıs eki	حاڵەتی ئەرێ (olumlu)
Fiil + -mA + -mAlI + şahıs eki	حاڵەتی نەرێ (olumsuz)
Fiil + -mAlI + mI + şahıs eki ?	پرسیاری ئەرێ (olumlu soru)
Fiil + -mA + -mAlI + mI + şahıs eki ?	پرسیاری نەرێ (olumsuz soru)

- پاشگری شێوازی پێویستی (-mAlI) بەپێی یاسای هەماهەنگی دەنگـی دوانـەیی **بـە دوو شێوە دەردەکەوێ** کە بریتین لە (**malı**) و (**meli**).

- حاڵەتەکانی شێوازی پێویستی (Gereklilik Kipi):

یەکەم/ حاڵەتی **ئەرێ** (olumlu):

کەسەکان	**Fiil + -mAlI + şahıs eki**			
Ben	Gel**meli**yim	دەبێ بێم	Yaz**malı**yım	دەبێ بنووسم

Sen	Gel**meli**sin	دەبێ بێیت	Yaz**malı**sın	دەبێ بنووسیت
O	Gel**meli**	دەبێ بێت	Yaz**malı**	دەبێ بنووسێ
Biz	Gel**meli**yiz	دەبێ بێین	Yaz**malı**yız	دەبێ بنووسین
Siz	Gel**meli**siniz	دەبێ بێن	Yaz**malı**sınız	دەبێ بنووسن
Onlar	Gel**meli** Gel**meli**ler	دەبێ بێن	Yaz**malı** Yaz**malı**lar	دەبێ بنووسن

- دووەم/ حاڵەتی **نەرێ** (olumsuz):

کەسەکان	**Fiil + -mA + -mAlI + şahıs eki**			
Ben	Gel**memeli**yim	نابێ بێم	Yaz**mamalı**yım	نابێ بنووسم
Sen	Gel**memeli**sin	نابێ بێیت	Yaz**mamalı**sın	نابێ بنووسیت
O	Gel**memeli**	نابێ بێت	Yaz**mamalı**	نابێ بنووسێت
Biz	Gel**memeli**yiz	نابێ بێین	Yaz**mamalı**yız	نابێ بنووسین
Siz	Gel**memeli**siniz	نابێ بێن	Yaz**mamalı**sınız	نابێ بنووسن
Onlar	Gel**memeli** Gel**memeli**ler	نابێ بێن	Yaz**mamalı** Yaz**mamalı**lar	نابێ بنووسن

- سێیەم/ **پرسیاری ئەرێ** (olumlu soru):

کەسەکان	**Fiil + -mAlI + mI + şahıs eki ?**			
Ben	Gelmeli miyim?	دەبێ بێم؟	Yazmalı mıyım?	دەبێ بنووسم؟
Sen	Gelmeli misin?	دەبێ بێیت؟	Yazmalı mısın?	دەبێ بنووسیت؟

O	Gelmeli mi?	دەبێ بێت؟	Yazmalı mı?	دەبێ بنووسێت؟
Biz	Gelmeli miyiz?	دەبێ بێین؟	Yazmalı mıyız?	دەبێ بنووسین؟
Siz	Gelmeli misiniz?	دەبێ بێن؟	Yazmalı mısınız?	دەبێ بنووسن؟
Onlar	Gelmeli mi? Gelmeliler mi?	دەبێ بێن؟	Yazmalı mı? Yazmalılar mı?	دەبێ بنووسن؟

چوارەم/ حاڵەتی **پرسیاری نەرێ** (olumsuz soru):

کەسەکان	**Fiil + -mA + -mAlI + mI + şahıs eki ?**			
Ben	Gelmemeli miyim?	نابێ بێم؟	Yazmamalı mıyım?	نابێ بنووسم؟
Sen	Gelmemeli misin?	نابێ بێیت؟	Yazmamalı mısın?	نابێ بنووسیت؟
O	Gelmemeli mi?	نابێ بێت؟	Yazmamalı mı?	نابێ بنووسێت؟
Biz	Gelmemeli miyiz?	نابێ بێین؟	Yazmamalı mıyız?	نابێ بنووسین؟
Siz	Gelmemeli misiniz?	نابێ بێن؟	Yazmamalı mısınız?	نابێ بنووسن؟
Onlar	Gelmemeli mi? Gelmemeliler mi?	نابێ بێن؟	Yazmamalı mı? Yazmamalılar mı?	نابێ بنووسن؟

- ئەرکەکانی شێوازی پێویستی (Gereklilik Kipi -İşlev):

١- **پێویستی** (gereklilik, ihtiyaç):

Yarın sınavım var ders çalışmalıyım. بەیانی تاقیکردنەوەم هەیە دەبێ دەرس بخوێنم.
Hava soğuk, daha kalın giyinmelisin. هەوا ساردە پێویستە ئەستورتر بپۆشیت.
Biraz daha zayıflamalıyız. دەبێ کەمێکی تر لاواز بین.
Çok yoruldunuz, dinlenmelisiniz. زۆر ماندووبوونە، دەبێ بحەسێنەوە.

٢- **ناچاریی** (zorunluluk, mecburiyet):

Ellerim kirlendi, hemen lavaboya gitmeliyim. دەستەکانم پیس بوون، دەبێ یەکسەر بچمە دەستشۆر.
Geç kaldık evi aramalıyız. درەنگ کەوتین دەبێ تەلەفۆن بۆماڵەوە بکەین.
Derse tam zamanında girmelisiniz. دەبێ لەکاتی خۆیدا بێنە دەرسەوە.
Ödevi hocana teslim etmelisin. دەبێ ئەرکەکان تەسلیمی مامۆستاکەت بکەی.

٣- **خەملاندن** (tahmin, olasılık, ihtimal):

Kapıda biri var postacı olmalı. یەکێك لەبەردەرگایە، دەبێ پۆستەچی بێت.
Anahtarım yok, iş yerimde olmalı. کلیلم لەلا نیە، دەبێ لەشوێنی کارەکەم بێت.

٤- **ڕاسپاردە، ئامۆژگاری، پێشنیار** (tavsiye, nasihat, öneri):

Her gün en az bir Türkçe filmi izlemelisin. هەموو ڕۆژێك دەبێ لایەنی کەم سەیری فلیمێکی تورکی بکەی.
Daha erken faturanızı ödemelisiniz. دەبێ زووتر پارەی فاتورەکەتان بدەن.

جۆری دووەم/ دەبێ ڕوویدابێت (**-mIş + olmalı**)

Fiil + -mIş + olmalı + şahıs eki
Bugün Ali eve gel**miş olmalı**. دەبێ ئەمڕۆ عەلی هاتبێتە ماڵەوە.
Runa işlerini bitir**miş olmalı**. دەبێ ڕوونە کارەکانی تەواو کردبێت.
Koridor sessiz, herkes derse gir**miş olmalı**. ڕاڕەوەکە بی دەنگە، دەبێ هەموان چووبنە پۆلەوە.
Sen çok acık**mış olmalı**sın, hemen yemek hazırlayayım. تۆ دەبێ زۆر برسی بیت، با یەکسەر خواردن ئامادە بکەم.
Uçak çoktan Erbil’e in**miş olmalı**. دەبێ لەمێژبێت فڕۆکەکە لە هەولێر نیشتبێتەوە.

جۆری سێیەم/ پێویستیم پێ هەیە، نیە (**ihtiyaç , gereksinim**)

Fiil + -mAyA + ihtiyaç/gereksinim + iyelik eki + var/yok.

Çok yorgunum, uyu**maya ihtiyacım var**. زۆر ماندووم، پێویستیم بە خەوتنە.
Biraz daha dinlen**meye ihtiyacım var**. کەمێکی تر پێویستیم بە حەسانەوەیە.
Namaz kılmak için abdest al**maya gereksinim var**. بۆ نوێژکردن پێویستیم بە دەستنوێژگرتنە.
Artık çalış**maya ihtiyacım yok**. چیتر پێویستیم بە کارکردن نیە.
Çok tokum, yemek ye**meye ihtiyacım yok**. زۆر تێرم، پێویستیم بە نان خواردن نیە.

جۆری چوارەم/ پێویستە، پێویست نیە (**gerek , lazım**):

Fiil + -mA + iyelik eki + gerek/lazım.	ئەرێ
Fiil + -mA + iyelik eki + gerekli değil.	نەرێ
Fiil + -mA + iyelik eki + gerekli mi ?	پرسیاری ئەرێ
Fiil + -mA + iyelik eki + gerekli değil mi ?	پرسیاری نەرێ

یەکەم/ حاڵەتی **ئەرێ** (olumlu):

İyelik eki
-Im
-In
-I
-ImIz
-InIz
-I -lArI

Fiil + -mA + iyelik eki + gerek/lazım.	
Benim gel**mem gerek**.	هاتنی من پێویستە.
Senin gel**men lazım**.	هاتنی تۆ پێویستە.
Onun gel**mesi gerek**.	هاتنی ئەو پێویستە.
Bizim gel**memiz lazım**.	هاتنی ئێمە پێویستە.
Sizin gel**meniz gerek**.	هاتنی ئێوە پێویستە.
Onların gel**meleri lazım**.	هاتنی ئەوان پێویستە.

دووەم/ حاڵەتی **نەرێ** (olumsuz):

Fiil + -mA + iyelik eki + gerekli değil.	
Benim gel**mem gerekli değil**.	هاتنی من پێویست نیە.
Senin gel**men gerekli değil.**	هاتنی تۆ پێویست نیە.
Onun gel**mesi gerekli değil.**	هاتنی ئەو پێویست نیە.
Bizim gel**memiz gerekli değil.**	هاتنی ئێمە پێویست نیە.
Sizin gel**meniz gerekli değil.**	هاتنی ئێوە پێویست نیە.
Onların gel**meleri gerekli değil.**	هاتنی ئەوان پێویست نیە.

سێیەم/ **پرسیاری ئەرێ** (olumlu soru):

Fiil + -mA + iyelik eki + gerekli mi ?	
Benim gel**mem gerekli mi**?	هاتنی من پێویستە؟
Senin gel**men gerekli mi**?	هاتنی تۆ پێویستە؟
Onun gel**mesi gerekli mi**?	هاتنی ئەو پێویستە؟
Bizim gel**memiz gerekli mi**?	هاتنی ئێمە پێویستە؟
Sizin gel**meniz gerekli mi**?	هاتنی ئێوە پێویستە؟
Onların gel**meleri gerekli mi**?	هاتنی ئەوان پێویستە؟

چوارەم/ **پرسیاری نەرێ** (olumsuz soru):

Fiil + -mA + iyelik eki + gerekli değil mi ?	
Benim gelmem **gerekli değil mi**?	هاتنی من پێویست نیە؟
Senin gelmen **gerekli değil mi**?	هاتنی تۆ پێویست نیە؟
Onun gelmesi **gerekli değil mi**?	هاتنی ئەو پێویست نیە؟
Bizim gelmemiz **gerekli değil mi**?	هاتنی ئێمە پێویست نیە؟
Sizin gelmeniz **gerekli değil mi**?	هاتنی ئێوە پێویست نیە؟
Onların gelmeleri **gerekli değil mi**?	هاتنی ئەوان پێویست نیە؟

جۆری پێنجەم/ پێویستە، پێویست نیە (**gerek var, gerek yok**)

Fiil + -mA + iyelik eki + -A + gerek yok	نەرێ
Fiil + -mA + iyelik eki + -A + gerek var mı ?	پرسیاری ئەرێ
Fiil + -mA + iyelik eki + -A + gerek yok mu ?	پرسیاری نەرێ

یەکەم/ حاڵەتی **ئەرێ** (olumlu):

Fiil + -mA + iyelik eki + -A + gerek yok.	
Benim gel**meme gerek yok**.	پێویست بە هاتنی من ناکات.
Senin gel**mene gerek yok**.	پێویست بە هاتنی تۆ ناکات.
Onun gel**mesine gerek yok**.	پێویست بە هاتنی ئەو ناکات.
Bizim gel**memize gerek yok**.	پێویست بە هاتنی ئێمە ناکات.
Sizin gel**menize gerek yok**.	پێویست بە هاتنی ئێوە ناکات.
Onların gel**melerine gerek yok**.	پێویست بە هاتنی ئەوان ناکات.

دووەم/ **پرسیاری ئەرێ** (olumlu soru):

Fiil + -mA + iyelik eki + -A + gerek var mı ?	
Benim gel**meme gerek var mı**?	پێویست بە هاتنی من دەکات؟
Senin gel**mene gerek var mı**?	پێویست بە هاتنی تۆ دەکات؟
Onun gel**mesine gerek var mı**?	پێویست بە هاتنی ئەو دەکات؟
Bizim gel**memize gerek var mı**?	پێویست بە هاتنی ئێمە دەکات؟

Sizin gel**menize gerek var mı**?	پێویست بە هاتنی ئێوە دەکات؟
Onların gel**melerine gerek var mı**?	پێویست بە هاتنی ئەوان دەکات؟

سێیەم/ **پرسیاری نەرێ** (olumsuz soru):

Fiil + -mA + iyelik eki + -A + gerek yok mu ?	
Benim gelmeme **gerek yok mu**?	پێویست بە هاتنی من ناکات؟
Senin gelmene **gerek yok mu**?	پێویست بە هاتنی تۆ ناکات؟
Onun gelmesine **gerek yok mu**?	پێویست بە هاتنی ئەو ناکات؟
Bizim gelmemize **gerek yok mu**?	پێویست بە هاتنی ئێمە ناکات؟
Sizin gelmenize **gerek yok mu**?	پێویست بە هاتنی ئێوە ناکات؟
Onların gelmelerine **gerek yok mu**?	پێویست بە هاتنی ئەوان ناکات؟

جۆری شەشەم/ پێویستە دەکات؟ پێویست ناکات؟

ئەم جۆرەیان **بۆ پرسیارکردن لە شتی گشتی بەکاردێت** نەك بۆ کەسەکان.

Fiil + -mAyA + gerek var mı ?	پرسیاری ئەرێ
Fiil + -mAyA + gerek yok mu ?	پرسیاری نەرێ

Su iç**meye gerek** var mı?	پێویست بە ئاو خواردنەوە دەکات؟
Pazara git**meye gerek** yok mu?	پێویست بە چوونە بازاڕ ناکات؟

Kitap oku**maya gerek** var mı?	پێویست بە کتێب خوێندنەوە دەکات؟
Dışarı git**meye gerek** yok mu?	پێویست بە چوونە دەرەوە ناکات؟
Onayla**maya gerek** yok mu?	پێویست بە ڕەزامەندی ناکات؟

جۆری حەوتەم/ ناچاریی (**zorunluluk , mecburiyet**)

Zorunluluk	
Fiil + -mAk + zorunda + iyelik eki.	ئەرێ
Fiil + -mAk + zorunda + değil + iyelik eki.	نەرێ
Fiil + -mAk + zorunda + mI + iyelik eki ?	پرسیاری ئەرێ
Fiil + -mAk + zorunda + değil + mI + iyelik eki?	پرسیاری نەرێ

Mecburiyet	
Fiil + -mAyA + mecbur + iyelik eki.	ئەرێ
Fiil + -mAyA + mecbur + değil + iyelik eki.	نەرێ
Fiil + -mAyA + mecbur + mI + iyelik eki ?	پرسیاری ئەرێ
Fiil + -mAyA + mecbur + değil + mI + iyelik eki?	پرسیاری نەرێ

تێبینی: هەردووکیان هەمان مانایان هەیە، تەنها لەڕووی ڕێزمان و دەربڕینەوە جیاوازن.

حاڵەتی **ئەرێ** (olumlu)
Fiil + -mAk + zorunda + iyelik eki **Fiil + -mAyA + mecbur + iyelik eki**

Ben ödevleri yap**mak zorunda**yım. من ناچارم ئەرکەکان جێ بەجێ بکەم.
Sen spor yap**mak zorunda**sın. تۆ ناچاریت وەرزش بکەیت.
Her gün çalış**mak zorunda**dır. ناچارە هەموو ڕۆژێك کار بکات.
Bir otel bul**maya mecbur**uz. ناچارین ئوتێلێك بدۆزینەوە.
Faturaları öde**meye mecbur**sunuz. ناچارن پارەی فاتورەکان بدەن.
Ehliyet al**maya mecbur**lardır. (ئەوان) ناچارن مۆڵەتی شوفێری وەربگرن.

حاڵەتی **نەرێ** (olumsuz)
Fiil + -mAk + zorunda + değil + iyelik eki. **Fiil + -mAyA + mecbur + değil + iyelik eki.**
Ben ödevleri yap**mak zorunda** değilim. من ناچارنیم ئەرکەکان جێ بەجێ بکەم.
Sen spor yap**mak zorunda** değilsin. تۆ ناچارنیت وەرزش بکەیت.
Her gün çalış**mak zorunda** değildir. ناچارنیە هەموو ڕۆژێك کار بکات.
Araba sür**meye mecbur** değiliz. (ئێمە) ناچارنین ئۆتۆمبێل لێبخورین.
Faturaları öde**meye mecbur** değilsiniz. (ئێوە) ناچارنین پارەی فاتورەکان بدەن.

(olumlu soru) **پرسیاری ئەرێ**
Fiil + -mAk + zorunda + mI + iyelik eki ? **Fiil + -mAyA + mecbur + mI + iyelik eki ?**
Ben ödevleri yap**mak zorunda** mıyım? ئایا من ناچارم ئەرکەکان جێ بەجێ بکەم؟
Sen spor yap**mak zorunda** mısın? ئایا تۆ ناچاریت وەرزش بکەیت؟
Her gün çalış**mak zorunda** mı? ئایا ناچارە هەموو ڕۆژێك كار بكات؟
Ona yardım et**meye mecbur** muyuz? ئایا ناچارین یارمەتی ئەو بدەین؟
Faturalar öde**meye mecbur** musunuz? ئایا ناچارن پارەی فاتورەکان بدەن؟

(olumsuz soru) حاڵەتی پرسیاری نەرێ
Fiil + -mAk + zorunda + değil + mI + iyelik eki ? **Fiil + -mAyA + mecbur + değil + mI + iyelik eki ?**
Ben ödevleri yap**mak zorunda** değil miyim? ئایا من ناچارنیم ئەرکەکان جێ بەجێ بکەم؟
Sen spor yap**mak zorunda** değil misin? ئایا تۆ ناچارنیت وەرزش بکەیت؟
Her gün çalış**mak zorunda** değil mi? ئایا ناچارنیە هەموو ڕۆژێك كار بكات؟
Ona yardım et**meye mecbur** değil miyiz? ئایا ناچارنین یارمەتی ئەو بدەین؟
Faturaları öde**meye mecbur** değil misiniz? ئایا ناچارنین پارەی فاتورەکان بدەن؟

• شێوازی مەرجی (Şart Kipi)

- لەنێو چوار شێوازەکەی زمانی تورکی تەنها ئـەوەیان **هەم لەگـەڵ فرمـان(fiil) و هـەم لەگەڵ ناو(isim) بەکاردێت**.

- شـێوازی مـەرجی (şart kipi) **لـەڕێگای پاشـگری (-sa/-se) وە مـەرج و خۆزگـە دادەنێتە سەر فرمان و ناو** وەك (ئەگەر بچم، خۆزگە بچم) (ئەگـەر مامۆسـتابم، خۆزگـە مامۆستابم)، ئەم پاشگرەش بەپێی یاسای هەماهـەنگی دەنگـی دووانـەیی **بـەدوو شـێوە دەردەکەوێ (sa/se)**.

- لەگەڵ فرمان (Fiil):

یاسای حاڵەتەکانی شێوازی مەرجی،ڕستەی فرمانی (kurallar)	
Fiil + -sA + şahıs eki.	حاڵەتی ئەرێ (olumlu)
Fiil + -mA + -sA + şahıs eki.	حاڵەتی نەرێ (olumsuz)
Fiil + -sA + şahıs eki + mI ?	پرسیاری ئەرێ (olumlu soru)
Fiil + -mA + -sA + şahıs eki + mI?	پرسیاری نەرێ (olumsuz soru)

تێبینی: جێناوە کەسیەکان لـە شـێوازی مەرجیـدا وەك جێنـاوە کەسـیەکانی (ڕابـردووی بینراو- görülen geçmiş zaman) دەبێت وەك لەم خشتەیەدا هاتووە:

şahıs eki			
Ben	-m	Biz	-k
Sen	-n	Siz	-nIz
O	-	Onlar	- / -lAr

یەکەم/ حاڵەتی **ئەرێ** (olumlu):

کەسەکان	**Fiil + -sA + şahıs eki**			
Ben	Gelsem	بێم	Yazsam	بنووسم
Sen	Gelsen	بێیت	Yazsan	بنووسیت
O	Gelse	بێت	Yazsa	بنووسێت
Biz	Gelsek	بێین	Yazsak	بنووسین
Siz	Gelseniz	بێن	Yazsanız	بنووسن
Onlar	Gelse Gelseler	بێن	Yazsa Yazsalar	بنووسن

دووەم/ حاڵەتی **نەرێ** (olumsuz)

کەسەکان	**Fiil + -mA + -sA + şahıs eki.**			
Ben	Gelmesem	نەیەم	Yazmasam	نەنووسم
Sen	Gelmesen	نەیەیت	Yazmasan	نەنووسیت
O	Gelmese	نەیەت	Yazmasa	نەنووسێت
Biz	Gelmesek	نەیەین	Yazmasak	نەنووسین
Siz	Gelmeseniz	نەیەن	Yazmasanız	نەنووسن
Onlar	Gelmese Gelmeseler	نەیەن	Yazmasa Yazmasalar	نەنووسن

سێیەم/ **پرسیاری ئەرێ** (olumlu soru)

کەسەکان	**Fiil + -sA + şahıs eki + mI ?**			
Ben	Gelsem mi?	بێم؟	Yazsam mı?	بنووسم؟
Sen	Gelsen mi?	بێیت؟	Yazsan mı?	بنووسیت؟
O	Gelse mi?	بێت؟	Yazsa mı?	بنووسێت؟
Biz	Gelsek mi?	بێین؟	Yazsak mı?	بنووسین؟
Siz	Gelseniz mi?	بێن؟	Yazsanız mı?	بنووسن؟
Onlar	Gelse mi? Gelseler mi?	بێن؟	Yazsa mı? Yazsalar mı?	بنووسن؟

چوارەم/ **پرسیاری نەرێ** (olumsuz soru)

کەسەکان	**Fiil + -mA + -sA + şahıs eki + mI ?**			
Ben	Gelmesem mi?	نەیەم؟	Yazmasam mı?	نەنووسم؟
Sen	Gelmesen mi?	نەیەیت؟	Yazmasan mı?	نەنووسیت؟
O	Gelmese mi?	نەیەت؟	Yazmasa mı?	نەنووسێت؟
Biz	Gelmesek mi?	نەیەین؟	Yazmasak mı?	نەنووسین؟
Siz	Gelmeseniz mi?	نەیەن؟	Yazmasanız mı?	نەنووسن؟
Onlar	Gelmese mi? Gelmeseler mi?	نەیەن؟	Yazmasa mı? Yazmasalar mı?	نەنووسن؟

- ئەرکەکانی شێوازی مەرجی (Şart kipi):

١- **مەرج دانان** (şart, koşul):

Çok param olsa yeni araba alırım. پارەم زۆربێت ئۆتۆمبێلێکی نوێ دەکڕم.
Babam gelse çok mutlu oluyorum. باوکم بێت زۆر دڵخۆش دەبم.
Eğer bir çocuk ağlasa üzülürüm. ئەگەر منداڵێك بگریت دڵتەنگ دەبم.
İşimi yapmasam gelemem. کارەکەم نەکەم ناتوانم بێم.
Şayet Türkiye’ye gelsem seni ararım. ئەگەر بێمە تورکیا تەلەفۆنت بۆ دەکەم.

کاتێ ووشەکانی (**Eğer / Şayet**) لە ڕستەدا هەبن موتڵەقەن ئەرکی ڕستەکە **مەرجیە**.

٢- **خۆزگە خواستن** (keşke + -sA):

Keşke ailem de burada olsa. خۆزگە خێزانەکەشم لێرەبن.
Keşke dünyada hiç savaş olmasa. خۆزگە لەدونیا هیچ شەڕ نەبێت.
Keşke Ali gibi cesur olsak. خۆزگە وەك عەلی ئازابین.
Keşke herkes mutlu olabilse. خۆزگە هەموو کەسێك بتوانێ دڵخۆش بێت.
Keşke ben de uçak kullanabilsem! خۆزگە منیش بتوانم فڕۆکە لێبخورِم.

- لـــەو ئەرکەیـــدا ووشـــەی (**خۆزگـــە-keşke**) بـــەکاردێت. **لەهـــەر ڕستەیەکیشـــدا ووشەی(keşke) هەبێ تەنها یـەك فرمـان دێـت**. ئەگـەر لەهـەمان ڕسـتەدا (keşke) لابردرێت **پێویست بە دانانی فرمانێکی تر دەکات** تا مانای ڕستەکە تەواو ببێت.

Keşke şimdi Erbil’e gitsem.	خۆزگە ئێستا بچمە هەولێر.
Şimdi Erbil’e gitsem dolma yerim.	ئێستا بچمە هەولێر دۆڵمە دەخۆم.

٣- **بێ قەراری** (kararsızlık):

Sinemaya gitsem mi?	بچمە سینەما؟
Yemek yesek mi?	نان بخۆین؟
Sırını söylesem mi?	نهێنیەکەی بڵێم؟

٤- **قالبی بێ بایەخ کردن** (etkisizlik kalıbı): لێرەدا ڕستە بەشێوەیەك دادەڕێـژرێت کە هیچ گرنگیەك بۆ کرداری رستەکە ناهێڵێتەوەو بێ بایەخ نیشانی دەدات.

Fiil + -sA + dA + Fiil + -mAsA + dA ...
Ali gel**se de** gel**mese de** sorun yok. عەلی بێت و نەیەت کێشە نیە.
İzin ver**seler de** verme**seler de** Irak’a dönerim. مۆڵەت بدەن و نەدن دەگەڕێمەوە عێراق.
Bana inan**san da** inan**masan da** durum bu. باوەڕم پێ بکەیت و نەکەیت دۆخەکە ئاوایە.
Spor yap**sam da** yap**masam da** kilom değişmez. وەرزش بکەم و نەکەم کێشم ناگۆڕێت.

- لەگەڵ ناو (İsim):

یاسای حاڵەتەکانی شێوازی مەرجی،ڕستەی ناویی (kurallar)	
İsim + (y) -sA + şahıs eki.	حاڵەتی ئەرێ (olumlu)
İsim + değil + -sA + şahıs eki.	حاڵەتی نەرێ (olumsuz)
İsim + (y) -sA + şahıs eki + mI ?	پرسیاری ئەرێ (olumlu soru)
İsim+ değil+ -sA+ şahıs eki+ mI?	پرسیاری نەرێ (olumsuz soru)

ئەگەر ناوێك كۆتایی هاتبوو بە پیتێكی دەنگی ئەوا لەحاڵەتی ئـەرێ و پرسـیاری ئەرێـدا **ناوبڕی (Y)** لەنێوان ناوەكە و پاشگری (-sa/-se) دادەنرێت.

- جێناوە كەسیەكان (şahıs eki) بەم شێوەیە دەبێت:

Ben	-m
Sen	-n
O	-
Biz	-k
Siz	-nIz
Onlar	- / -lAr

كەسەكان	ئەرێ Olumlu	نەرێ Olumsuz	پرسیاری ئەرێ soru Olumlu	پرسیاری نەرێ Olumsuz soru
Ben من	Yazarsam نووسەربم	Yazar değilsem نووسەر نەبم	Yazarsam mı? نووسەر بم؟	Yazar değilsem mi? نووسەرنەبم؟
Sen تۆ	Yazarsan نووسەربیت	Yazar değilsen نووسەر نەبیت	Yazarsan mı? نووسەر بیت؟	Yazar değilsen mi? نووسەرنەبیت؟
O ئەو	Yazarsa نووسەربێت	Yazar değilse نووسەر نەبێت	Yazarsa mı? نووسەر بێت؟	Yazar değilse mi? نووسەرنەبێت؟

Biz ئێمە	Yazarsak نووسەربین	Yazar değilsek نووسەر نەبین	Yazarsak mı? نووسەر بین؟	Yazar değilsek mi? نووسەرنەبین؟
Siz ئێوە	Yazarsanız نووسەربن	Yazar değilseniz نووسەر نەبن	Yazarsanız mı? نووسەر بن؟	Yazar değilseniz mi? نووسەرنەبن؟
Onlar ئەوان	Yazarsa Yazarsalar نووسەربن	Yazar değilse Yazar değilseler نووسەر نەبن	Yazarsa mı? Yazarsalar mı? نووسەر بن؟	Yazar değilse mi? Yazar değilseler mi? نووسەرنەبن؟

- ڕستەی مەرجی لێکدراو (Şart kipinin hikayesi):

لێرەدا **پاشگری(-sAydI) بەکاردەهێنرێت و مەرج دەخاتە سەر فرمان لە ڕابردوودا**، (لە ئاستی داهاتوو B٢ ئەو بابەتە بە ووردی دەخوێنرێت، بەڵام بەهۆی ئەوەی بەشێکە لە شێوازەکانی زمانی تورکی لێرە بەکورتی دەخرێتەڕوو تا قوتابی شارەزاییەکی سەرەتایی هەبێت لەسەری).

یاسای حاڵەتەکانی شێوازی مەرجی لێکدراو (kurallar)	
Fiil + -sAydI + şahıs eki.	حاڵەتی ئەرێ (olumlu)
Fiil + -mA + -sAydI + şahıs eki.	حاڵەتی نەرێ (olumsuz)
Fiil + -sA + mIydI + şahıs eki ?	پرسیاری ئەرێ (olumlu soru)
Fiil + -mA + -sA + mIydI + şahıs eki ?	پرسیاری نەرێ (olumsuz soru)

<u>تێبینی</u>: هەرکاتێك ئەم شێوازە بەکارهات دەبێت دوو فرمان لە ڕستەکەدا هەبێت، فرمانێکیان پاشگری (**-sAydI**) دەچێتە سەر و فرمانەکەی تر دەبێتە فرمانی بەردەوام (Birleşik Fiil) بێت (کە لە ئاستی داهاتوو دەخوێنرێت). جگە لەو ڕستانەی کە (keşke) یان تێدایە.

کەسەکان	ئەرێ Olumlu	نەرێ Olumsuz	پرسیاری ئەرێ Olumlu soru	پرسیاری نەرێ Olumsuz soru
Ben	Gelseydim هاتبوومایە	Gelmeseydim نەهاتبوومایە	Gelse miydim? هاتبوومایە؟	Gelmese miydim? نەهاتبوومایە؟
Sen	Gelseydin هاتبوویتایە	Gelmeseydin نەهاتبوویتایە	Gelse miydin? هاتبوویتایە؟	Gelmese miydin? نەهاتبوویتایە؟
O	Gelseydi هاتبووایە	Gelmeseydi نەهاتبووایە	Gelse miydi? هاتبووایە؟	Gelmese miydi? نەهاتبووایە؟
Biz	Gelseydik هاتباین	Gelmeseydik نەهاتباین	Gelse miydik? هاتباین؟	Gelmese miydik نەهاتباین؟
Siz	Gelseydiniz هاتبان	Gelmeseydiniz نەهاتبان	Gelse miydiniz? هاتبان؟	Gelmese miydiniz? نەهاتبان؟
Onlar	Gelseydiler هاتبان	Gelmeseydiler نەهاتبان	Gelse miydiler? هاتبان؟	Gelmese miydiler? نەهاتبان؟

- ئەرکەکانی شێوازی مەرجی لێکدراو :

١- **پەشیمان بوونەوە** (pişman olmak):

Sınava daha çok çalış**saydı**m yüksek puan al**ırdı**m. بۆ تاقیکردنەوە زیاتر بمخوێندبووایە نمرەیەکی بەرزم دەهێنا.
keşke çalış**masaydı**m seninle geli**yordu**m. خۆزگە کارم نەکردبووایە لەگەڵ تۆ دەهاتم.
Keşke seni hiç sevme**seydi**m. خۆزگە تۆم هیچ خۆش نەویستبووایە.

٢- **خۆزگە خواستن** (dilek):

Ali derse gel**seydi** bu kadar bık**mıyordu**k. عەلی بهاتبووایە دەرس ئەوەندە بێزار نەدەبووین.
Kayseri'ye git**seydim** arkadaşlarımla görüş**ürdü**k. بچووبووومایە قەیسەری لەگەڵ هاورێکانم یەکترمان دەبینی.
İstanbul'da ol**saydı**m gez**erdi**m. لە ئیستەنبوڵ بوومایە دەگەڕام.

٣- **ڕاوێژکردن، ڕا وەرگرتن** (istişare etmek, fikir almak):

Sence sinemaya gelmese miydik? بەڕای تۆ نەچووباین بۆ سینەما؟
Sizce dolmayı yemese miydim? بەڕای ئێوە دۆڵمەکەم نەخواردبووایە؟
Sence önce ne yapsaydık? بەڕای تۆ سەرەتا چیمان بکردبووایە؟

- سیفاتەکان (ئاوەڵناو) (Sıfatlar)

سیفاتەکان (ئاوەڵناوەکان) بۆ ڕوون کردنەوەی ناوەکان و نیشاندانی تایبەتمەندێتی بوونەوەرەکان(varlık) و شتەکان(şeyler)ن. بۆ دروست بوونی سیفاتیش پێویستە (**Sıfat+İsim**) هەبێت، **بەبێ بوونی ناوێك لەدوای سیفاتەکە ئەوا سیفاتەکە خوودی خۆی دەبێتە ناوو ناتوانێ ڕۆڵی سیفەت بگێڕێ**، ئەمەش ڕەنگ، شێواز، ڕەهەند، ژمارە، ووشە ئاماژەکان، ئەندازە، ووشە پرسەکان دەگرێتەوە.

تێبینی:

١- پێویستە سیفات لەپێش ناوەوە بێت (**Sıfat + İsim**) (لەزمانی کوردی بەپێچەوانەوەیە):

Kırmızı kalem	قەلەمە سوورەکە
Küçük çocuk	منداڵە بچووکەکە
Uzak şehir	شارە دوورەکە
Bu adam	ئەو پیاوە
Birkaç asker	چەند سەربازێك

٢- دەشێ چەند سیفاتێك بۆ یەك ناو بەکاربێن:

Büyük, **sarı** ve **doğal** elma. سێوە گەورەو زەرد و سروشتیەکە.
İri, **güçlü** ve **merhametli** adam. پیاوە گەورە و بەهێز و میهرەبانەکە.
Kötü ve **kirli** araba. ئۆتۆمبێلە پیس و خراپەکە.

٣- دەشێ سیفات ببێتە ناو، **ئەویش بە لادانی ناوەکەی دوای سیفاتەکە:**

Genç çay içti. گەنجەکە چای خواردەوە.	**Genç** adam çay içti. پیاوە گەنجەکە چای خواردەوە.
Zengine döviz verdim. دراوی بیانیم دایە دەوڵەمەندەکە.	**Zengin** adama döviz verdim. دراوی بیانیم دایە پیاوە دەوڵەمەندەکە.

- جۆرەکانی سیفات لە زمانی تورکیدا

١- سیفاتی چۆنیەتی (Niteleme S.)

٢- سیفاتی ڕوون کردنەوە (Belirtme S.)

A- سیفاتی ئاماژە (İşaret S.)

B- سیفاتی ژمارەیی (Sayı S.)

١- ژمارە تەواوەکان (Asıl Sayı S.)

٢- ڕیزبەندیی (Sıra Sayı S.)

٣- دابەشکاریی (Üleştirme “Grup” Sayı S.)

٤- کەرتەکان (Kesir Sayı S.)

C- سیفاتی ناڕوونی (Belirsizlik S.)

D- سیفاتی پرس (Soru S.)

یەکەم/ سیفاتی چۆنیەتی (Niteleme Sıfatları): ئەم جۆرە سیفاتە **جۆرو خاسیەتی بوونەوەرەکان دەردەخات و وەڵامی پرسیاری چۆن؟ (Nasıl?) دەداتەوە.**

ئەمەش بوارەکانی: ڕەنگ، شێوە، ڕەهەند، دۆرخ، دۆخی دەروونی، تایبەتمەندێتی کەسێتی دەردەخات وەك:

Siyah = kara	ڕەش	Güzel	جوان	Uzun	درێژ
Bayaz = ak	سپی	Çirkin	ناشرین	Kısa	کورت
Kırmızı	سوور	İyi	باش	Sakin	هێمن
Yeşil	سەوز	Kötü	خراپ	Deli	شێت
Büyük	گەورە	Küçük	بچوك	Çalışkan	زیرەك

Pembe gömlek	کراسی پەمبە	**Hasta** kadın	ئافرەتی نەخۆش
Geniş cadde	شەقامی فراوان	**Acımasız** patron	بەرێوەبەری دلڕەق
Sarı bayrak	ئالای زەرد	**Güzel** bahçe	باخچەی جوان
Uzun saç	قژی درێژ	**Gümüş** Madalya	مەدالیای زیو
Yalancı insan	مرۆڤی درۆزن	**Öfkeli** kız	کچی تووڕە
Zeki hoca	مامۆستای زیرەك	**Kibirli** zengin	دەوڵەمەندی لووتبەرز
Yakışıklı genç	گەنجی قۆز	**Soğuk** hava	هەوای سارد
Büyük yumurta	هێلکەی گەورە	**Uzun** yol	ڕێگای درێژ

دووەم/ سیفاتی ڕوون کردنەوە (Belirtme Sıfatları): ئەم جۆرەیان دەبێتە چـوار لقی سەرەکی کە بریتین لە سیفاتەکانی (**ئاماژە، ژمارە، ناڕوونی، پرس**).

A- **سیفاتی ئاماژە** (İşaret Sıfatları): **بۆ ئاماژەدان و نیشـاندان بـەکار دێـت و وەڵامی پرسیاری کامە؟(Hangi?) دەداتەوە،** لە زمانی تورکیدا ئەو ووشـانە هـەن بـۆ نیشاندان و ئاماژەدان بە کەسێك، شتێك، یان چەمکێك:

ئاوا (زۆر دوور)	Öyle	ئەمە (نزیك)	Bu
ئەوەی تر	Diğer	ئەوە (دوور)	Şu
ئەوەی تر	Öbür	ئەویَ (زۆر دوور)	O
ئەوەی تر (ئەوەی دوورتر)	Öteki	ئاوا (نزیك)	Böyle
ئەوەی هێروە (ئەوەی نزیکتر)	Beriki	ئاوا (دوور)	Şöyle

Hangi çocuk senin kardeşin? **Bu** çocuk benim kardeöim.	کامە منداڵ برای تۆیە؟ ئەو منداڵە برای منە.
Şu araba mı senin? Hayır, **diğer** araba benim.	ئەو ئۆتۆمبێلەیە هی تۆ؟ نەخێر، ئۆتۆمبێلەکەی تر هی منە.
O caddeye mi gidelim? Yok, **öbür** caddeye gidelim.	بچینە ئەو شەقامەوە؟ نەخێر، بابچینە شەقامەکەی تر.
Bu çocuk Ali, **öteki** çocuk Aso.	ئەو مناڵە عەلیە، مناڵەکەی تر ئاسۆیە.
Beriki kitap ver.	ئەو کتێبەی هێروەم بدێ.
Öyle bir durumdayım ki köpek halime gülüyor.	لە دۆخێکی ئاوادام کە سەگ بەحاڵم پێدەکەنێ.

Böyle gayretli bir kızı severim.	کچێکی ئاوا تێکۆشەرم خۆش دەوێت.

تێبینی:

١- هەرکات سیفاتەکان لە ڕستەیەکدا بەیەکەوە کۆبوونەوە ئەوا **سەرەتا سیفاتی ئاماژە(İşaret S.) پاشان سیفاتی چۆنیەتی(Niteleme S.) دێت**.

Bu güzel çiçeği sana aldım.	ئەو گوڵە جوانەم بۆتۆ کڕیوە.
Böyle ağırbaşlı öğrenciyi severim.	قوتابی ئاوا سەنگینم خۆش دەوێت.

٢- دەشێ سیفاتی ئاماژە (İşaret S.) ببێتە **جێناو**، ئەویش بەلادانی ناوەکەی پاشی کە ئەرکی سیفاتێتی پێ لەدەست دەدات.

Bu güzel çiçeği sana aldım. ئەو گوڵە جوانەم بۆتۆ کڕیوە.	لێرەدا (Bu) سیفاتی ئاماژەیە.
Bunu sana aldım. ئەوەم بۆتۆ کڕیوە.	لێرەدا (Bu) جێناوی ئاماژەیە.

B- **سیفاتی ژمارەیی** (Sayı Sıfatları): ئەم جۆرەیان **تایبەتمەندێتی ژمارەیی بوونەوەر و شتەکان ڕوون دەکاتەوە**. ئەم لقەش دەبێتە چوار بەش کەبریتین لە **(ژمارە تەواوەکان، ڕیزبەندی، دابەشکاریی، کەرتەکان)**.

١- **سیفاتی ژمارە تەواوەکان** (Asıl Sayı Sıfatları): بریتین لە ژمارە تەواوەکانی وەك: یەك، دوو، سێ، بیست، پەنجا، حەفتاو دوو، سەد، پێنج سەدو چل و سێ، هەزار...هتد. **وەڵامی پرسیاری چەند**؟(kaç?) و **چەند دانە**؟(Kaç tane?) دەداتەوە.

Elimde **üç** kalem var. سێ پێنووس لەدەستم دایە.
Sınıfta **yirmi dört** öğrenci var. بیست و چوار قوتابی لە پۆل هەن.
Okuldan **beş** yıl önce mezun oldum. پێنج ساڵ لەمەوبەر لە قوتابخانە دەرچووم.
Yağış **on iki** saattir devem ediyor. دووانزە کاتژمێرە بارین بەردەوامە.
Türkiye'de **üç** yıl kalacağım. سێ ساڵ لە تورکیا دەمێنمەوە.

تێبینی: **هەرکات ژمارە هەبوو، ناو بەهیچ شێوەیەك پاشگری کۆکردنــەوە (-lar/-ler) وەرناگرێت.**

Üç çocuk (✓)	Üç çocuk**lar** (☒)
Sekiz otobüs (✓)	Sekiz otobüs**ler** (☒)

بەڵام هەندێ ناوی تایبەت هەن کە **حاڵەتی شازن** و لەو یاسایە بەدەرن وەك:

Beşevler	Ali Baba ve **kırk** harami**ler**
Üç silahşör**ler**	Pamuk prenses ve **yedi** cüce**ler**

٢- **سیفاتی ژمــارەیی ڕیزبەنــدی** (Sıra Sayı Sıfatları): **ڕیزبەنــدی بوونــەوەر و شتەکان ڕوون دەکاتەوە لە ڕووی چەندەمینەوە**، ئەمەش لەڕێگای زیادکردنی پاشــگری (-**IncI**) بۆ سەر ناوی ژمارەکان، یــان ووشــەکانی وەك (ilk/son/sonuncu)، وەڵامــی پرسیاری **چەندەمین**؟ (kaçıncı?) دەداتەوە.

Sayı + -ıncı/-inci/-uncu/-üncü + isim

Birinci یەکەم	Ikinci دووەم	Üçüncü سێیەم	Dördüncü چوارەم	Beşinci پێنجەم
Altıncı شەشەم	Yedinci حەوتەم	Sekizinci هەشتەم	Dokuzuncu نۆیەم	Onuncu دەیەم
Yirminci بیستەم	Otuzuncu سییەم	Kırkıncı چلەم	Ellinci پەنجاهەم	Altmışıncı شەستەم
Yetmişinci حەفتاهەمین	Sekseninci هەشتاهەمین	Doksanıncı نەوەدەمین	Yüzüncü سەدەمین	Bininci هەزارەمین

Biz **ikinci** katta kalıyoruz.	ئێمە لە قاتی دووەم دەمێنینەوە.
Birinci sıradaki çok geveze.	ئەوەی یەکەمین ڕیز زۆر زۆربلێیە.
İlk dersimiz çok zordu.	یەکەم دەرسمان زۆر قورس بوو.
Son teneffüsta hatırlatın.	لە کۆتا پشوودا بەبیرم بێننەوە.
Okuldaki **sonuncu** senemizde evlendik.	لەکۆتاهەمین ساڵی قوتابخانەماندا هاوسەرگیریمان کرد.

٣- سیفاتی ژمارەیی دابەشکاریی (Üleştirme Sayı Sıfatları): **بەگرووپ کردن و بەش بەش کردنی ژمارەکان بەشێوەی یەکسان ڕوون دەکاتەوە** وەك (یەك یەك، دوو دوو، سەد سەد، هەزار هەزار...هتد)، ئەمەش بە زیادکردنی پاشگری (**-ar/-er/-şar/-şer**) بۆسەر ناوی ژمارەکان دەبێت، وەڵامی پرسیاری **چەند چەند**؟ (kaçar tane?) دەداتەوە.

Sayı + -Ar/-şAr + İsim

ئەگەر ناوی ژمارەیەك كۆتایی هاتبوو بە پیتێكی نەبزوێن ئەوا پاشگری (-ar/-er)ی بۆ زیاد دەكرێت، ئەگەریش كۆتایی هاتبوو بە پیتێكی دەنگی ئەوا پاشگری (-şar/-şer)ی بۆ زیاد دەكرێت.

Bir**er**	یەك یەك
İkiş**er**	دوو دوو
Üç**er**	سێ سێ
Dörd**er**	چوار چوار
Beş**er**	پێنج پێنج
Altı**şar**	شەش شەش
Yedi**şer**	حەوت حەوت
Sekiz**er**	هەشت هەشت
Dokuz**ar**	نۆ نۆ
On**ar**	دە دە

Bu ilaçtan günde üç**er** doz alacaksınız. لەو دەرمانانە ڕۆژی سێ سێ دەیخۆیت.
Her birimiz bir**er** hedef belirledik. بۆ هەریەکێکمان یەك ئامانجمان دیاری کرد.
Her bölgenin altı**şar** sorumlusu var. هەر ناوچەیەك شەش شەش بەرپرسی هەیە.
Her çocuğa iki**şer** hediye verdik. دوو دوو دیاریمان دایە هەر منداڵێك.
Her apartmanda sekiz**er** daire var. هەر باڵەخانەیەك هەشت هەشت شوقەی تیایە.

٤- سیفاتی ژمارە کەرتیەکان (Kesir Sayı Sıfatları): **ژمارە کەرتیەکان، لە دەیا، لە سەدا ٪، لە هەزارا ڕوون دەکاتەوە**، وەك (یەك لەسەر دوو، لەسەدا پەنجا، چارەگ، نیو، تەواو...هتد).

Fabrikamız **tam** gün çalışıyor. کارگەکەمان تەواوی ڕۆژ کار دەکات.
Bu okulda **yarım** dönem okuyacağım. نیو وەرز لەو قوتابخانەیە دەخوێنم.
Şirketin **dörtte bir** oranında satılacak. یەك لە چواری ڕێژەی کۆمپانیاکە دەفرۆشرێت.
٢٥ kuruş bir **çayrek** liradır. ٢٥ قروش یەك چارەگ لیرەیە.
Binaların **yüzde ellisi** hasarlı. سەدا پەنجای بیناکان خەسارەتە.
Üçte bir nüfus köylerde yaşıyor. یەك لە سێی دانیشتوان لە گوندەکان دەژین.

تێبینی: چۆنیەتی ڕیزکردنی سیفاتە جۆراوجۆرەکان لەیەك ڕستەدا بەم شێوەیە دەبێت:

işaret sıfatı + sayı sıfatı + niteleme sıfatı + İsim
Bu üç tarihi şehre gezelim. با سەردانی ئەو سێ شارە مێژووییە بکەین.
Şu dört bozuk bilgisayarı tamir edin. ئەو چوار کۆمپیوتەرە تێکچووە چاك بکەنەوە.
Diğer dört yararlı çocuk çıktılar. چوار منداڵە بریندارەکەی تر دەرچوون.

C- **سیفاتی ناڕوونی** (Belirsizlik Sıfatları): بوونەوەرێك یان شتێك هەیە بەڵام ڕادەی چەندێتیەکەی بەتەواوی دیار نیە و **سیفاتی ناڕوونی بەلایەنی کەم و زۆریدا نیشانی دەدات.**

Tüm	هەموو	Çok	زۆر
Bütün	هەموو	Çoğu	زۆربەی
Az	کەم	Fazla	زیاتر
Azıcık	زۆر کەم	Bunca	تابڵێی زۆر، ئەوەندە
Biraz	کەمێك	Her	هەموو، هەر
Bir	یێك (کەسێك)	Hiç	هیچ
Birkaç	هەندێك، چەند	Hiçbir	هیچێك
Bir çok	زۆرێك	Kimi	هەندێ
Bir hayli	زۆرێك	Bazı	هەندێ
Bir sürü	کۆمەڵێك	Nice: Oldukça	تابڵێی زۆر
Bir yığın	تۆپەڵێك	Başka	هیتر
Pek az	کەمێك	Sınırsız sayıda	بێ سنوور
Pek çok	زۆرێك	Birtakım	تاقمێك، کۆمەڵێك

Biraz vaktim olsa sana yardım ederim. کەمێك کاتم هەبێت یارمەتیت دەدەم.
Yapmam gereken **bir yığın** işim var. کۆمەڵێك کارم هەیە پێویستە بیانکەم.
Bunca yeni eşyayı çöpe mi atacaksın?

ئەوەندە کەلوپەلە نوێیە فڕێ دەدەیتە زبڵدانەوە؟
Bu bölgeden **birtakım** buluntular çıkardık. لەو ناوچەیە کۆمەڵێك شوێنەوارمان دەرخستووە.
Bebek sonunda **birkaç** adım attı. لەکۆتاییدا منداڵەکە چەند هەنگاوێکی نا.
Kimi zaman seni özliyorum. هەندێ کات بیری تۆ دەکەم.

<u>تێبینی</u>: سیفاتی (Bir) لەهەمان کاتدا سیفەتی ژمارەیی تەواو(Asıl Sayı S.) و سیفەتی ناڕوونیشە(Belirsizlik S.). ئەگەر (Bir) وەك ژمارە بەمانای (یەك) هاتبوو واتە ژمێردراو بوو، ئەوا دەبێتە سیفەتی ژمارەیی تەواو(Asıl Sayı S.)، بەڵام ئەگەر (Bir) لە ڕستەدا نەژمێردراو بوو بەمانای (ێك) هاتبوو ئەوا دەبێتە سیفەتی ناڕوونی (Belirsizlik S.).

Bir saat sonra geliyorum. یەك کاتژمێر دواتر دێم.	Asıl Sayı S.
Bir gün geliyorum. ڕۆژێك دێم.	Belirsizlik S.
Bir kilo elma aldım. یەك کیلۆ سێوم کڕی.	Asıl Sayı S.
Sevimli **bir padişah** varmış. پاشایەکی خۆشەویست هەبوو.	Belirsizlik S.
Sadece **bir** gün kalmış. تەنها یەك ڕۆژ مایەوە.	Asıl Sayı S.
Bir kasabada doğmuş. لە شارۆچکەیەك لەدایك بوو.	Belirsizlik S.

D- سیفاتی پرس (Soru Sıfatları): **ئەو ووشە پرسانەی کە وەڵامەکەیان بە سیفەتێك دەدرێتەوە دەبنە سیفاتی پرس.** بۆ دروست بوونی ئەو ئەرکەش دەبێ لەدوای ووشە پرسەکە **ناوێك** هەبێت.

Nasıl?	Hangi?	Kaç?	Kaçıncı?
Kaçar?	Kaç tane?	Ne kadar?	Neden?

Nasıl bir ev arıyorsunuz? بەدوای خانوویەکی چۆن دەگەڕێن؟
Hangi dosyayı istiyorsunuz? کامە فایلتان دەوێت؟
Otobüste **kaç** yolcu varmış? لە پاسەکەدا چەند سەرنشین هەبوون؟
Ben **kaçıncı** istasyonda ineceğim? من لەچەندەمین وێستگەدا دابەزم؟
Her sınıfınızda **kaçar** öğrenci var? لەهەر پۆلێکتاندا چەند چەند قوتابی هەن؟
Ne kadar paran var? چەندەت پارە هەیە؟

تێبینیەکی گشتی:

Evde yemek **çok**.	(çok) ناوە چونکە ناو و فرمانی لەدوا نەهاتووە.
Çok yemek evde var.	(çok) سیفات (ئاوەڵناوە)، ناوی لەدوا هاتووە.
Yemek **çok** yedik.	(çok) زەرف (ئاوەڵفرمانە)، کاری لەدوا هاتووە.

- پتەوکردنی سیفاتەکان (Sıfatlarda Pekiştirme)

بۆ **پتەوکردن** (pekiştirme) و **بەهێزکردن** (kuvvetlendirme) و **گەورەکردن** (abartma) و **زیادەڕەوی کردن** (mübalağa etme) لە سیفاتەکاندا بەکاردێت، ئەمەش دوو ڕێگای هەیە:

İlk hece + m/p/r/s + sıfat

١- لەڕێگای دووبارەکردنەوەی بڕگەی یەکەم

بڕگەی یەکەمی سیفاتەکە وەردەگرین پاشان یەکێك لە پیتەکانی (m/p/r/s) دەخەینە سەری ئینجا سیفاتەکە دەنووسین (هەمووشی بەیەکەوە بەلکاوی دەنووسرێت). بۆ چۆنیەتی دانانی ئەو چوار پیتە (m/p/r/s) **هیچ یاسایەکی جێگیر نیە** و پێویستی بە ئەزبەرکردن هەیە.

ئەگەر بڕگەی یەکەمی سیفەتێك کۆتایی هاتبوو بە پیتێکی نەبزوێن ئەوا لەکاتی وەرگرتنی بڕگەی یەکەمدا **ئەو پیتە نەبزوێنە فڕێ دەدرێت**.

Be/yaz	**Be**/m/beyaz
Te/miz	**Te**/r/temiz
Kır/mı/zı	**Kı**/p/kırmızı
Ay/dın/lık	**A**/p/aydın

تێبینی: دابەش کردنی هەر ووشەیەك بۆ سەر بڕگە بڕگە بەپێی ئەو پیتە دەنگی(بزوێن)انە دەبێت کە لەووشەکەدا هەن، **واتە چەند پیتی دەنگی تێدابێت ئەوەندە بڕگەیە**.

- ئەو سیفاتانەی لەزمانی تورکی دەکەونە چوارچێوەی ئەم ڕێگایە ئەمانەن:

İlk hece + p + sıfat		
Kırmızı	Kıpkırmızı	سوور سوور
Kuru	Kupkuru	ووشك و برنگ
İnce	İpince	تەنك تەنك
Sarı	Sapsarı	زەرد زەرد
Taze	Taptaze	نویَ نویَ
Uzun	Upuzun	درێژ درێژ
Yalnız	Yapayalnız	تاك و تەنها
Dolu	Dopdolu	پڕا و پڕ
Kara	Kapkara	ڕەش ڕەش
Kısa	Kıpkısa	کورت کورت
Canlı	Capcanlı	زیندوو زیندوو
Tatlı	Taptatlı	شیرین شیرین
Zayıf	Zapzayıf	لەڕ و لاواز
Diri	Dipdiri	زیندوو زیندوو
Şirin	Şipşirin	شیرین شیرین
Islak	Ipıslak	تەڕ تەڕ
Açık	Apaçık	ڕوون و ئاشکرا
Kötü	Köpkötü	خراپ خراپ
Kör	Köpkör	کت و کوێر
Karanlık	Kapkaranlık	تاریك و تروك
Kolay	Kopkolay	ئاسان ئاسان
Yeni	Yepyeni	نویَ نویَ

İlk hece + r + sıfat		
Temiz	Tertemiz	پاك و خاوێن
Çabuk	Çarçabuk	بەدەست و برد
Çıplak	Çırılçıplak	ڕووت و قووت
Sefil	Sersefil	سوك و چروك
Perişan	Perperişan	پەریشان پەریشان
İlk hece + m + sıfat		
Beyaz	Bembeyaz	سپی بەفراوی
Boş	Bomboş	بۆش و بەتاڵ
Sıcak	Sımsıcak	گەرم گەرم
Yeşil	Yemyeşil	سەوز سەوز
Başka	Bambaşka	زۆر جیاواز
Sıkı	Sımsıkı	توند و تۆڵ
Düz	Dümdüz	ڕاست و ڕاست
Siyah	Simsiyah	ڕەش ڕەش
Yaş	Yamyaş	تەڕ و تازە
Yassı	Yamyassı	ساف و لووس
İlk hece + s + sıfat		
Mavi	Masmavi	شین شین
Koca	Koskoca	زل و زەبەند
Kocaman	Koskocaman	گەورە گەورە
Mor	Mosmor	مۆر مۆر
Doğru	Dosdoğru	ڕاست و دروست

Bayağı	Basbayağı	تەواو ئاسایی
Belli	Besbelli	ڕوون و ئاشکرا
Tamam	Tastamam	تەواو تەواو
Pembe	Pespembe	پەمبە پەمبە
Yuvarlak	Yusyuvarlak	خڕ خڕ

٢- لەڕێگای دووبارە کردنەوەی سیفاتەکە: **سیفاتەکە دوو جار دەنووسینەوەو لەنێوانیاندا (mI) دادەنێین** (ئەو شێوازەش نزیکە لەشێوازی زمانی کوردی کە دووجار سیفاتەکە دووبارە دەکرێتەوە تێیدا).

Güzel mi güzel	جوان جوان
Yakışıklı mı yakışıklı	قۆز قۆز
Normal mı normal	زۆر ئاسایی
Mavi mi mavi	شین شین
Büyük mü büyük	گەورە گەورە
Zor mu zor	سەخت و زەحمەت

تێبینی: دەتوانین تەنها ناوی سیفاتەکە دووبارە بکەینەوەو هیچ لەنێوانیان دانەنێین وەك (**zor zor**)، بەڵام ئەم شێوەیە زۆر کەم بەکاردێت لە زمانی تورکی.

• بچوککردنەوەی سیفاتەکان (Sıfatlarda Küçütleme)

بچوك کردنەوەو بێ هێزکردنی سیفاتەکان بە دوو شێواز دەکرێت:

١- بەهۆی **پاشگری** (**CA-**): ئەم پاشگرە بەپێی یاسای فستقچی شەهاب و هەماهەنگی دەنگی دووانەیی بە **چوار** شێوە دەردەکەوێ (**-ca/-ce/-ça/-çe**).

Güzel**ce** bir kız içeri girdi.	کچێکی جوانکیلە چووە ژوورەوە.
Alçak**ça** bir masa aldım.	مێزێکی نزمۆکەم کڕی.
Geniş**çe** bir sınıfımız var.	پۆلێکی فراوانۆکەمان هەیە.

تێبینی: **پاشگرەکانی (-ca/-ce/-ça/-çe) ئەگەر بچنە سەر سیفەت(sıfat) ئەوا بچوکی دەکەنەوەو مانای (ۆکە)ی دەخەنە سەر** وەك لە سەرەوە هاتووە، بەڵام **هەمان ئەو پاشگرانە ئەگەر بچنە سەر ناو(isim) ئەوا بەمانای (بە) دێن**.

İğneyi kolay**ca** buldum.	دەرزیەکەم بە ئاسانی دۆزیەوە.
Aile**ce** geldik.	بە عائیلی هاتین.
İyi**ce** bilmiyorum.	بەباشی نازانم.
Kısa**ca** anlatmak istiyorum.	دەمەوێ بە کورتی باسی کەم.
Sınıf**ça** ders çalışıyoruz.	بەپۆل دەرس دەخوێنین.
Uzun**ca** anlatmayın!	بەدرێژیی باس مەکەن!

٢- بـەهۆی **پاشـگری** (**CIk-**): ئـەم پاشـگرەش بـەپێی یاسـای فستقچـی شـەهاب و هەماهەنگی دەنگی چواریی **بەهەشت** شـێواز دەردەکـەوێ (**-cık/-cik/-cuk/-cük/-çık/-çik/-çuk/-çük**).

Biraz**cık** işim var.	یەك تۆز کارم هەیە.
Çocukların mini**cik** elleri var.	منداڵان دەستی گچکۆکەیان هەیە.
Küçü**cük** bir ekmek yedim.	نانێکی گچکۆکەم خوارد.
Ufa**cık** bir yardım de etmedi.	تۆزە یارمەتیەکیشی نەدا.
Kısa**cık** saçı var.	قژێکی کورتۆکەی هەیە.

• ئاستەکانی سیفات (Sıfatların Dereceleri)

١- **ئاســتی پێکچــواندن** (Benzetme Derecesi): لــەڕێگای ئــامرازی (وەك / **gibi**) دەبێت.

isim + gibi + sıfat
ilgi zamiri + gibi + sıfat

isim + gibi + sıfat	
Zehir **gibi** acı bir biber yemişim.	بیبەرێکی وەك زەهیر تاڵم خوارد.
Runa **gibi** başarılı öğrencimiz var.	قوتابی سەرکەوتووی وەك ڕوونەمان هەیە.
Erbil **gibi** güzel bir başkent.	پایتەختێکی جوانی وەك هەولێر.
ilgi zamiri + gibi + sıfat	
Senin **gibi** sakin bir kişi.	کەسێکی وەك تۆ ئارام.
Onun **gibi** heyecanlı bir patron.	بەڕێوەبەرێکی وەك ئەو بە هەیەجان.
Sizin **gibi** aktif bir üye.	ئەندامێکی وەك ئێوە چالاك.
Bunun **gibi** geniş bir evim var.	خانوویەکی وەك ئەوە فراوانم هەیە.

تێبینی: دەتوانرێ جێناوەکانی ئاماژەش (**bu/şu/o**) بەکاربهێنرێ، وەك کۆتا نمونەی ئەو لیستەی سەرەوە.

٢- **ئاستی یەکسانی** (Eşitlik Derecesi): لەڕێگای ئامرازی (بەقـەد / **kadar**) دەبێت.

isim + kadar + sıfat + isim
ilgi zamiri + kadar + sıfat + isim

isim + kadar + sıfat + isim
Ben, Ali **kadar** çalışkan bir öğrenciyim. من بەقەد عەلی قوتابیەکی زیرەکم.
Erbil, Diyarbakır **kadar** güzel bir şehirdir. هەولێر بەقەد ئامەد شارێکی جوانە.
Babam, annem **kadar** şefkatli bir insandır. باوکم بەقەد دایکم مرۆڤێکی میهرەبانە.
ilgi zamiri + kadar + sıfat + isim
Aso, benim **kadar** zeki bir öğretmendir. ئاسۆ بەقەد من مامۆستایەکی زیرەکە.
Senin **kadar** akıllı bir kişi görmedim. کەسێکی بەقەد تۆ ئاقڵم نەبینیوە.
Bunun **kadar** güzel bir kalem istiyorum. قەلەمێکی بەقەد ئەوە جوانم دەوێت.

تێبینی: دەتوانرێ جێناوەکانی ئاماژەش (**bu/şu/o**) بەکاربهێنرێ، وەك کۆتا نمونەی ئەو لیستەی سەرەوە.

٣- ئاستی نایەکسانی (Eşitsizlik Derecesi): لەڕێگای ئامرازی (**kadar...değil**)، یان ئامرازەکانی (**bu kadar/bu denli/bu derece**) لەگەڵ ڕستەی نەرێدا.

isim + kadar + sıfat + isim + değil
ilgi zamiri + kadar + sıfat + isim + değil
bu kadar/bu denli/bu derece

Ankara, İstanbul **kadar** büyük bir il **değil**dir. ئەنقەرە بەقەد ئیستەنبوڵ شارێکی گەورە نیە.
Ali, Aso **kadar** sağlık bir insan **değil**dir. عەلی بەقەد ئاسۆ مرۆڤێکی تەندروست نیە.
Bu kadar güzel bir şehir görmedim. شارێکی هێندە جوانم نەدیووە.
Bu denli kötü bir sanatçıyla çalışamam. لەگەڵ هونەرمەندێکی بەو ئەندازەیە خراپ ناتوانم کاربکەم.
Kimsede **bu derece** iyilik sanmıyorum. هێندە چاکەکاری لەهیچ کەسێکدا گومان نابەم.

٤- ئاستی بەراورد و باڵا (En Üstünlük ve Üstünlük Derecesi): ئـەم بابەتە بەهۆی گرنگیەکەیەوە لەئاستی (A١) یشدا باسکراوە.

پلەی بەراورد (**İsim + -DAn + daha + sıfat**)	
Erbil Duhok'**tan daha** büyüktür.	هەولێر لە دهۆك گەورەترە.
Kitap, cep telefon**dan daha** iyi.	کتێب لە مۆبایل باشترە.
Sen ben**den daha** yaşlısın.	تۆ لەمن بەتەمەنتری.

پلەی باڵا (**en + sıfat**)	
En eğlenceli ders, konuşma dersidir.	خۆشترین وانە وانەی ئاخاوتنە.
Dünyanın **en** güzel yeri Türkiye'dir.	جوانترین شوێنی دونیا تورکیایە.
En soğuk ülke Rusya'dır.	ساردترین وولات ڕووسیایە.

- زەرفەکان (ئاوەڵفرمان) (Zarflar)

زەرفەکان (ئاوەڵفرمان) بۆ ڕوون کردنەوەو باسکردنی ووردەکاری فرمانەکانــە. هەمیشــە پێویستە (**Zarf+Fiil**) هەبێت، بەبێ هەبوونی فرمانێك لــەدوای زەرف، زەرف دروســت نابێ چونکە هاوەڵی فرمانە.

- جۆرەکانی زەرف لە زمانی تورکیدا – Zarıfların Sınıflanması

١- زەرفی بار و دۆخ (Durum Z.)

٢- زەرفی کات (Zaman Z.)

٣- زەرفی شوێن- لا (Yer-Yön Z.)

٤- زەرفی ئەندازە (Miktar Z.)

٥- زەرفی پرس (Soru Z.)

یەکەم/ **زەرفی بارودۆخ** (Durum Zarfı): **بۆ ڕوون کردنەوەو زانیاری دانە دەربارەی فرمانەکان لەڕووی حاڵەت و بارودۆخ و چۆنیەتیەوە**. وەڵامی ئەو پرسیارانەی خوارەوە لــە ڕستەدا دەبنە زەرفی بارودۆخ (Durum Zarfı).

بۆ کێ؟	Kimin için?	چۆن؟	Nasıl?
بەگوێرەی کێ؟	Kime göre?	بۆچی؟	Niçin?
بەگوێرەی چی؟	Neye göre?	لەبەرچی؟	Neden?
بە چ شێوەیەك؟	Ne biçimde?	لەگەڵ چی؟ بەچی؟	Ne ile?

Kim ile?	لەگەڵ کێ؟	Ne şekilde?	بە چ شێوەیەك؟
Ne gibi?	وەکو چی؟	Kim gibi?	وەکو کێ؟

Çocuk **yavaş yavaş** geliyor. منداڵەکە هێواش هێواش دێت.
Ali **çocuk gibi** devranıyor. عەلی وەك منداڵ هەڵسوکەوت دەکات.
Trafikten dolayı geciktim. بەهۆی ترافیکەوە دواکەوتم.
Türkçe öğrenmek için okuyorum. بۆ فێربوونی تورکی دەخوێنم.
Bu akşam **Aso ile** gideceğim. ئەم ئێوارەیە لەگەڵ ئاسۆ دەڕۆم.
Bursunuza göre yaşamalısınız. بەگوێرەی دەرماڵەکەتان بژین.
Faturalarımı **mutlaka** bugün ödemeliyim. حەتمەن دەبێ ئەمڕۆ فاتورەکانم بدەم.

دووەم/ **زەرفی کات** (Zaman Zarfı): **بۆ ڕوون کردنەوەو زانیاری دانە دەربارەی فرمانەکان لەڕووی کات و سات و بەروارەوە.** وەڵامی پرسیارەکانی (چ کاتێك؟- Ne zaman?) و (کاتژمێر چەند؟-Saat kaçta?) و هاوشێوەکانی لەنێو ڕستەدا دەبنە زەرفی کات. بەشێوەیەکی گشتیش زەرفەکانی کات لەسەرەتای ڕستەوە دێن.

Sabahlayın kahvaltı yapmadım.

کاتی بەیانی نانم نەخوارد.
En yakın zamanda gelmeliyim. دەبێت لە نزیکترین کاتدا بێم.
Ağustos’ta kursumuzu bitti. کۆرسەکەمان لە ئابدا تەواو بوو.
Saat altıda hazır olun. کاتژمێر شەش ئامادەبن.
Adam **üç aydan beri** işsizdir. پیاوەکە لەوەتەی سێ مانگە بێ کارە.
Bundan sonra her yaz Antalya’ya gideceğiz. لەمەودوا هەموو هاوینێك دەچینە ئەنتالْیا.

سێیەم/ **زەرفی شوێن- لا** (Yer-Yön Zarfı): بریتیە لە وەڵامی پرسیاری (بۆ کوێ؟ - Nereye?)، زەرفەکانی شوێن- لا بریتین لەمانە:

İçeri	ناوەوە	İleri	پێشەوە
Dışarı	دەرەوە	Geri	دواوە
Aşağı	خوارەوە	Öte	ئەولاتر، دوورتر
Yukarı	سەرەوە	Beri	هێروەتر، پێشتر

Hemen **dışarı** çık!	یەکسەر برۆ دەرەوە.
Şu paketleri **yukarı** taşıyın.	ئەو پاکێتانە بگوازنەوە سەرەوە.
Hey, **aşağı** bakar mısın?	هێی سەیری خوارەوە دەکەی؟
Geri dönmek için çabalama.	هەوڵی گەڕانەوە دواوە مەدە.
Biraz **beri** gel!	کەمێك وەرە پێشتر.

تێبینی:

١- زەرفەکانی شوێن- لا (Yer-Yön Zarfı) **بەهیچ جۆرێك پاشگری حاڵی ڕووتێکردن (Yönelme Hali) وەرناگرن**، چونکە بۆخۆیان ئاراستەن و لەحاڵـەتی زەرف(Zarf)دان لەکاتێکدا پاشگرە حاڵیەکان تەنها دەچنە سەر ناو(İsim)، **خۆ ئەگەر هاتوو ئەو پاشگرە حاڵیەیان وەرگرت ئەوا زەرف نین و دەبنە ناو**.

İçeri gir! وەرە ژوورەوە	Zarf
İçeriye doğru. بەرەو ژوورەوە	İsim
İçerisi çok güzel. ناوەوەی زۆر جوانە	İsim-özne

٢- زەرفی (**-A doğru**) هەم **زەرفی کات**(Zaman Z.) و هەم **زەرفی شوێن**-لا(Yer-Yön Z.)یە، چونکە **دوو مانای هەیە (بەرەو) و (سەرلە)**.

Zaman Z.	
Akşam**a doğru** yemek yedim.	سەر لەئێوارە نانم خوارد.
Sabah**a doğru** uçağa bineceğim.	سەر لەبەیانی سواری فڕۆکە دەبم.
Yer-Yön Z.	
Sınıf**a doğru** gittim.	بەرەو پۆل چووم.
İstanbul’**a doğru** yola düştüm.	بەرەو ئیستەنبوڵ بەڕێ کەوتم.

چوارەم/ **زەرفی ئەندازە** (Miktar Zarfı): **بریتیە لە ئەندازەی زۆریتی و کـەمێتی** و وەڵامی پرسیاری (چەند؟ - Ne kadar?) دەداتەوە.

Murat **çok** çalışır.	موراد زۆر کار دەکات.
Sali daima **az** konuşur.	سالی هەمیشە کەم قسە دەکات.
Burada **fazla** beklemeyelim.	با زیاتر لێرە چاوەڕێ نەکەین.
Oldukça hızlı koşuyor.	تابڵێی خێرا ڕادەکات.
Seni gördüm **pek** mutlu oldum.	تۆم بینی زۆر دڵخۆش بووم.

پێنجەم/ **زەرفی پرس** (Soru Zarfı): **ئەو ووشە پرسانەی وەڵامەکـەیان بـە زەرفێـك دەدرێتەوە دەبنە زەرفی پرس**. بۆ دروست بوونی ئەو ئەرکەش دەبێ لەدوای ووشە پرسەکە فرمانێك هەبێت.

Nasıl?	Niçin?	Nereye?	Ne kadar?
Kim için?	Kim ile?	Ne ile?	Ne zaman?

Niçin titiryorsun? (soğuktan) بۆچی دەلەرزیت؟ (لەسەرما)
Konser **kaçta** başlıyor? (saat ٨'de) کۆنسێرت کاتژمێر چەند دەست پێ دەکات؟
Buraya **kiminle** geldiniz? (Ali'yle) لەگەڵ کێ هاتن بۆ ئێرە؟ (لەگەڵ عەلی)
Ne ile döneceksin? (uçakla) بەچی دەگەڕێیتەوە؟ (بە فڕۆکە)
Nereye gidiyorsun? (dışarı)

بۆ کوێ دەچی؟ (دەرەوە)

• (Ek Fiil / imek Fiil)

(Ek Fiil/imek Fiil) **بریتیە لە سەرجەم ڕستە ناویەکانی İsim cümlesi ڕێزمانی تورکی و پەیوەندی بە ڕستەی فرمانیەوە نیە.** لە ڕاستیدا ئەو ڕستە ناویانەی لە ئاستی (A١/A٢) خوێنران ناوی ڕاستەقینەی خۆیان (**Ek Fiil / imek Fiil**)یە و لەوێدا بۆ تێگەیشتنی فوتابی بە سانایی باسکراوەو لەگەڵ زەمەنەکان تێکەڵکێش کراوە. لێرەدا بەووردی و لقی زیاترەوە دەخرێنەڕوو کە لە چوار بابەتدا هەبوون:

١- ڕابردووی بینراو (Görülen Geçmiş Zaman).

٢- ڕابردووی بیستراو (Duyulan Geçmiş Zaman).

٣- کاتی ئێستا و بەرفراوان (Şimdiki-Geniş Zaman).

٤- شێوازی مەرجی (Şart Kipi).

یەکەم/ ئیمەکی ڕابردووی بینراو (Görülen Geçmiş Zaman):

ئەم بابەتە لەئاستی A٢دا یەك شێوەی خوێنراوە لـەژێر نـاوی (ڕسـتەی نـاویی ڕابـردووی بینراوisim cümlesi)، بەڵام لێرەدا هەردوو شێوەکەی دەخوێنرێـت لـەژێر نـاوی (Ek Fiil /imek Fiil). **ڕابردووی بینراو بۆ ڕووداوێك بەکاردێت کە لە ڕابردوودا ڕوویدابێت و کەسی قسەکەر بەچاوەکانی خۆی بینیبێتی و ئاگاداری ڕوودانی بووبێت.**

- **شێوەی یەکەم:** بریتیە لەهەمان شێوەی پێشوو کە لەئاستی A٢ بـە ووردی باسـکراوە، پاشگری ڕابردووی بینـراو (**DI-**) بەشـێوەی لکـاو لەگـەڵ ناو/سـیفاتەکان دەنووسـرێت و بەپێی یاسای هەماهەنگی دەنگی چواری و فستقچی شەهاب بە **هەشـت** شـێوەی جیـاواز دەردەکەوێ (**dı/di/du/dü/tı/ti/tu/tü**).

یاسای حاڵەتەکانی	
حاڵەتی ئەرێ (olumlu)	İsim/sıfat + (y) -DI + şahıs eki
حاڵەتی نەرێ (olumsuz)	İsim/sıfat + değil + -DI + şahıs eki
پرسیاری ئەرێ (olumlu soru)	İsim/sıfat + mI+ (y) -DI + şahıs eki?
پرسیاری نەرێ (olumsuz soru)	İsim/sıfat + değil + mI + (y) -DI + şahıs eki?

کەسەکان	ئەرێ	نەرێ	پرسیاری ئەرێ	پرسیاری نەرێ
Ben	Yazardım	Yazar değildim	Yazar mıydım?	Yazar değil miydim?

Sen	Yazardın	Yazar değildin	Yazar mıydın?	Yazar değil miydin?
O	Yazardı	Yazar değildi	Yazar mıydı?	Yazar değil miydi?
Biz	Yazardık	Yazar değildik	Yazar mıydık?	Yazar değil miydik?
Siz	Yazardınız	Yazar değildiniz	Yazar mıydınız?	Yazar değil miydiniz?
Onlar	Yazardı Yazardılar	Yazar değildi Yazar değildiler	Yazar mıydı Yazar mıydılar?	Yazar değil miydi? Yazar değil miydiler?

- **شێوەی دووەم: لەڕووی ماناوە هەمان مانای شێوەی یەکەمی هەیەو هیچ جیاوازیەکی نیە،** تاکە جیاوازی ئەوەیە کە لێرەدا پاشگری ڕابردووی بینراو دەبێتــە (**idi**) و بەشــێوەی سەربەخۆ و جیا لە ناو/سیفاتەکان دەنووسرێت و ناکەوێتە ژێر کاریگەری هــیچ یاســایەکی دەنگی و ناگۆڕێت و پێویستی بەهیچ ناوبڕێکیش نیە.

یاسای حاڵەتەکانی	
İsim/sıfat + idi + şahıs eki	(olumlu) حاڵەتی ئەرێ
İsim/sıfat + değil + idi + şahıs eki	(olumsuz) حاڵەتی نەرێ
İsim/sıfat + mI+ idi + şahıs eki ?	(olumlu soru) پرسیاری ئەرێ
İsim/sıfat + değil + mI + idi + şahıs eki ?	(olumsuz soru) پرسیاری نەرێ

کەسەکان	ئەرێ	نەرێ	پرسیاری ئەرێ	پرسیاری نەرێ
Ben	Yazar idim	Yazar değil idim	Yazar mı idim?	Yazar değil mi idim?

	نووسەربووم	نووسەرنەبووم	نووسەربووم؟	نووسەرنەبووم؟
Sen	Yazar idin نووسەربوویت	Yazar değil idin نووسەرنەبوویت	Yazar mı idin? نووسەربوویت؟	Yazar değil mi idin? نووسەرنەبوویت؟
O	Yazar idi نووسەربوو	Yazar değil idi نووسەرنەبوو	Yazar mı idi? نووسەربوو؟	Yazar değil mi idi? نووسەرنەبوو؟
Biz	Yazar idik نووسەربووین	Yazar değil idik نووسەرنەبووین	Yazar mı idik? نووسەربووین؟	Yazar değil mi idik? نووسەرنەبووین؟
Siz	Yazar idiniz نووسەربوون	Yazar değil idiniz نووسەرنەبوون	Yazar mı idiniz? نووسەربوون؟	Yazar değil mi idiniz? نووسەرنەبوون؟
Onlar	Yazar idiler نووسەربوون	Yazar değil idiler نووسەرنەبوون	Yazar mı idiler? نووسەربوون؟	Yazar değil mi idiler? نووسەرنەبوون؟

تێبینی: شێوەی یەکەم (**DI-**) لەنێو قسەکەرانی تورکدا بەشێویەکی بەربڵاوتر بەکاردەهێنرێت بۆ ئاخاوتن و نووسین، هەرچی شێوەی دووەمە(idi) زۆر کەمتر بەکاردەهێنرێت.

- ئەرکەکانی ئیمەکی ڕابردووی بینراو (Görülen Geçmiş Zaman):

١- لەڕستەی **نەرێ** (olumsuz) دا لەیەك کاتدا زانیاری دەربارەی ڕابردوو و ئێستاش دەدات، بەجۆرێك کە **لە هەناوی ڕستە ڕابردووەکە زانیاری ئێستاکەش بەدەست دێنین کە پێچەوانەکەیەتی**، بۆنمونە: لەڕستەی یەکەمدا دەڵێ (عەلی لە ئاستی یەکەم زۆر زیرەك نەبوو) کەواتە لەئێستادا زۆر زیرەکە.

A١'de çok çalışkan değil idi.	لە ئاستی یەکەم زۆر زیرەك نەبوو.

İnsanlar eskiden kötü değil idiler.	مرۆڤەکان لەپێشوودا خراپ نەبوون.
Geçen yıl Türkiye’de değil idim.	ساڵی ڕابردوو لە تورکیا نەبووم.

٢- لەڕستەی **نەرێ** (olumsuz) سەرباری مانای بنچینەیی ڕستەکە ناڕاستەوخۆ مانای ڕستەیەکی تریش دەدات کە پێچەوانەی ڕستەی یەکەمە.

Hava soğuk değil idi/değildi.	هەوا سارد نەبوو.
Tatilde yalnız değil idim/değildim.	لە پشوودا تەنها نەبووم.

٣- لەڕستەی **پرسیاری نەرێدا** (olumsuz soru) واتای ڕەزامەندی وەرگرتن (onaylama) هەیە.

Aso otobüste değil mi idi?	ئاسۆ لەناو پاس نەبوو؟
Ben çalışkan değil mi idim?	من زیرەك نەبووم؟

دووەم/ ئیمەکی ڕابردووی بیستراو (Duyulan Geçmiş Zaman):

ئەم بابەتە لەئاستی A٢دا یەك شێوەی خوێنراوە لەژێر ناوی (ڕستەی ناویی ڕابردووی بیستراو)، بەڵام لێرەدا هەردوو شێوەکەی دەخوێنرێت بەناوی (**Ek Fiil/imek Fiil**).

ڕابردووی بیستراو: بۆ ڕووداوێك بەکاردێت کە لە ڕابردوودا ڕوویدابێت و کەسی قسەکەر خۆی نەیبینیبێت، بەڵکو لە کەسێکی ترەوە یان لە سەرچاوەیەکەوە بیستبێتی یان زانیبێتی و وەری گرتبێ.

- **شێوەی یەکەم:** بریتیە لە شێوەکەی پێشووی کە لە ئاستی A٢ بە ووردی باسکراوە. لێرەدا **پاشگری ڕابردووی بیستراو** (**-mIş**) **بەشێوەی لکاو** لەگەڵ ناو/سیفاتەکان دەنووسرێت و بەپێی یاسای هەماهەنگی دەنگی چواری بە **چوار** شێوە دەردەکەوێ (**-mış/-miş/-muş/-müş**).

یاسای حاڵەتەکانی	
حاڵەتی ئەرێ (olumlu)	İsim/sıfat + (y) -mIş + şahıs eki
حاڵەتی نەرێ (olumsuz)	İsim/sıfat + değil +-mIş + şahıs eki
پرسیاری ئەرێ (olumlu soru)	İsim/sıfat +mI+(y)-mIş + şahıs eki?
پرسیاری نەرێ(olumsuz soru)	İsim/sıfat + değil + mI + (y) -mIş + şahıs eki?

کەسەکان	ئەرێ	نەرێ	پرسیاری ئەرێ	پرسیاری نەرێ
Ben	Yazarmışım	Yazar değilmişim	Yazar mıymışım?	Yazar değil miymişim?
Sen	Yazarmışsın	Yazar değilmişsin	Yazar mıymışsın?	Yazar değil miymişsin?
O	Yazarmış	Yazar değilmiş	Yazar mıymış?	Yazar değil miymiş?
Biz	Yazarmışız	Yazar değilmişiz	Yazar mıymışız?	Yazar değil miymişiz?
Siz	Yazarmışsınız	Yazar değilmişsiniz	Yazar mıymışsınız?	Yazar değil miymişsiniz?
Onlar	Yazarmış Yazarmışlar	Yazar değilmiş Yazar değilmişler	Yazar mıymış? Yazar mıymışlar?	Yazar değil miymiş? Yazar değil miymişler?

- **شێوەی دووەم:** لەڕووی ماناوە **هەمان مانای شێوەی یەکەمی هەیە**. تاکە جیاوازی ئەوەیە لێرەدا پاشگری ڕابردووی بیستراو دەبێتە (**imiş**) و بەشێوەی سەربەخۆ و جیا لە ناو/سیفاتەکان دەنووسرێت و ناکەوێتە ژێر کاریگەری هیچ یاسایەکی دەنگی و ناگۆڕێت.

یاسای حاڵەتەکانی	
İsim/sıfat + imiş + şahıs eki	حاڵەتی ئەرێ (olumlu)
İsim/sıfat + değil + imiş + şahıs eki	حاڵەتی نەرێ (olumsuz)
İsim/sıfat + mI+ imiş + şahıs eki ?	پرسیاری ئەرێ (olumlu soru)
İsim/sıfat + değil + mI + imiş + şahıs eki?	پرسیاری نەرێ(olumsuz soru)

کەسەکان	ئەرێ	نەرێ	پرسیاری ئەرێ	پرسیاری نەرێ

Ben	Yazar imişim نووسەربووم	Yazar değil imişim نووسەرنەبووم	Yazar mı imişim? نووسەربووم؟	Yazar değil mi imişim? نووسەرنەبووم؟
Sen	Yazar imişsin نووسەربوویت	Yazar değil imişsin نووسەرنەبوویت	Yazar mı imişsin? نووسەربوویت؟	Yazar değil mi imişsin? نووسەر نەبوویت؟
O	Yazar imiş نووسەربوو	Yazar değil imiş نووسەرنەبوو	Yazar mı imiş? نووسەربوو؟	Yazar değil mi imiş? نووسەرنەبوو؟
Biz	Yazar imişiz نووسەربووین	Yazar değil imişiz نووسەرنەبووین	Yazar mı imişiz? نووسەربووین؟	Yazar değil mi imişiz? نووسەرنەبووین؟
Siz	Yazar imişsiniz نووسەربوون	Yazar değil imişsiniz نووسەرنەبوون	Yazar mı imişsiniz? نووسەربوون؟	Yazar değil mi imişsiniz? نووسەرنەبوون؟
Onlar	Yazar imişler نووسەربوون	Yazar değil imişler نووسەرنەبوون	Yazar mı imişler? نووسەربوون؟	Yazar değil mi imişler? نووسەرنەبوون؟

- ئەرکەکانی ئیمەکی ڕابردووی بیستراو (Duyulan Geçmiş Zaman): **پێنج ئەرکی هەیە** کە لە A٢ دا بەووردی باسکراوە، ئەوانیش بریتین لە:

١- ڕووداوێك، کارێك، یان هەواڵێك کە قسەکەر بەچاوی خۆی نەیبینیووە، بەڵکو لەڕێگای کەسێکی دیکە، ڕۆژنامە، تەلەفزیۆن، ئینتەرنێت، کتێب...هتد زانیویەتی.

٢- کاتێك شتێکت بەدڵ بێت یان بەدڵ نەبێت (beğeni).

٣- فەرق پێ کردن (تێبینی کردنی پاش وەختە)، شتێك لەوەو پێش نەتزانیبێت و دواتر هەست پێ بکەی.

٤- زانینی شتێك بەهۆی بەڵگەیەکەوە، هەڵهێنجانی زانیاریەك بەهۆی سەرەداوێك یان بەڵگەیەك.

٥- باوەڕ نەکردن بە قسەیەك، یان بۆ گاڵتەو توانج گرتن (تەنزئامێز).

سێیەم/ ئیمەکی کاتی ئێستا-بەرفراوان (Şimdiki-Geniş Zaman):

لێرەدا تەنها یەك شێواز بوونی هەیە، هەمان ئەو شێوەیەی کە لە A١ دا خوێنراوە بەناونیشانی (**ڕستەی ناوی کاتی ئێستا**) و بۆ کاتی بەرفراوانیش هەر هەمان شتە.

یاسای حاڵەتەکانی	
İsim/sıfat + şahıs eki	حاڵەتی ئەرێ (olumlu)
İsim/sıfat + değil + şahıs eki	حاڵەتی نەرێ (olumsuz)
İsim/sıfat + mI + şahıs eki ?	پرسیاری ئەرێ (olumlu soru)
İsim/sıfat +değil+mI+şahıs eki?	پرسیاری نەرێ(olumsuz soru)

کەسەکان	ئەرێ	نەرێ	پرسیاری ئەرێ	پرسیاری نەرێ
Ben	Yazarım نووسەرم	Yazar değilim	Yazar mıyım?	Yazar değil miyim?

		نووسەرنیم	نووسەرم؟	نووسەرنیم؟
Sen	Yazarsın نووسەریت	Yazar değilsin نووسەرنیت	Yazar mısın? نووسەریت؟	Yazar değil misin? نووسەرنیت؟
O	Yazar نووسەرە	Yazar değil نووسەرنیە	Yazar mı? نووسەرە؟	Yazar değil mi? نووسەرنیە؟
Biz	Yazarız نووسەرین	Yazar değiliz نووسەرنین	Yazar mıyız? نووسەرین؟	Yazar değil miyiz? نووسەرنین؟
Siz	Yazarsınız نووسەرن	Yazar değilsiniz نووسەرنین	Yazar mısınız? نووسەرن؟	Yazar değil misiniz? نووسەرنین؟
Onlar	Yazar Yazarlar نووسەرن	Yazar değil Yazar değiller نووسەرنین	Yazar mı? Yazarlar mı? نووسەرن؟	Yazar değil mi? Yazar değiller mi? نووسەرنین؟

تێبینی: بۆ هەردوو کەسی (**O/Onlar**) باشترە پاشگری (**-dır/-dir/-dur/-dür/-tır/-tir/-tur/-tür**) بخرێتە سەریان، ئەمەش لە دوو حاڵەتدا دەبێت:

١- **لە کاتی نووسین و ئاخاوتنی فەرمی** (Resmi Cümleler).

٢- **لە حاڵەتی جێگیرو نەگۆڕاودا** (Sabit, durağan, değişmeyen, statik).

Mars bir gezegen**dir**. (sabit) مارس هەسارەیە.
Türkiye’nin başkenti Ankara’**dır**.(resmi) پایتەختی تورکیا ئەنقەرەیە.

Güneş sıcak**tır**.(sabit) خۆر گەرمە.

بەڵام لەحاڵەتی گۆڕاو و کاتی و داینامیکی بەهیچ شێوەیەك پاشگری (**-DIr**) دانانرێت.

Bu çay sıcak.	ئەو چایە گەرمە.
Ekmek çok taze.	نانەکە زۆر نوێیە.
Arabam bozuk.	ئۆتۆمبێلەکەم تێکچووە.

چوارەم/ ئیمەکی شێوازی مەرجی (Şart Kipi):

ئەم بابەتە لەسەرەتاکانی ئەم ئاستە بەشێکی باس کراوە کەبریتیە لە (**İsim+-sA**)، لێرە بەکورتی دووبارەی دەکەینەوە. شێوازی مەرجی، مەرج و خۆزگە زیاد دەکات بۆ سەر ناوەکان بۆ نمونە: (ئەگەر مامۆستابم، خۆزگە مامۆستابم).

- **شێوەی یەکەم:** لێرەدا **پاشگری (-sa/-se) دەچێتە سەر ناو/سیفات و بەشێوەی لکاو لەگەڵیان دەنووسرێت.**

یاسای حاڵەتەکانی شێوازی مەرجی،ڕستەی ناویی (kurallar)	
İsim + (y) -sA + şahıs eki	حاڵەتی ئەرێ (olumlu)
İsim + değil + -sA + şahıs eki	حاڵەتی نەرێ (olumsuz)
İsim + (y) -sA + şahıs eki + mI ?	پرسیاری ئەرێ (olumlu soru)
İsim + değil + -sA + şahıs eki + mI ?	پرسیاری نەرێ (olumsuz soru)

کەسەکان	ئەرێ	نەرێ	پرسیاری ئەرێ	پرسیاری نەرێ
Ben	Yazarsam نووسەربم	Yazar değilsem نووسەرنەبم	Yazarsam mı? نووسەربم؟	Yazar değilsem mi? نووسەرنەبم؟
Sen	Yazarsan نووسەربیت	Yazar değilsen نووسەرنەبیت	Yazarsan mı? نووسەربیت؟	Yazar değilsen mi? نووسەرنەبیت؟
O	Yazarsa نووسەربێت	Yazar değilse نووسەرنەبێ	Yazarsa mı? نووسەربێت؟	Yazar değilse mi? نووسەرنەبێت؟
Biz	Yazarsak نووسەربین	Yazar değilsek نووسەرنەبین	Yazarsak mı? نووسەربین؟	Yazar değilsek mi? نووسەرنەبین؟
Siz	Yazarsanız نووسەربن	Yazar değilseniz نووسەرنەبن	Yazarsanız mı? نووسەربن؟	Yazar değilseniz mi? نووسەرنەبن؟
Onlar	Yazarsalar نووسەربن	Yazar değilseler نووسەرنەبن	Yazarsalar mı? نووسەربن؟	Yazar değilseler mi? نووسەرنەبن؟

- **شێوەی دووەم: لەڕووی ماناوە هەمان مانای شێوەی یەکەمی هەیە**. تاکە جیاوازی ئەوەیە کە لێرەدا پاشگری شێوازی مەرجی دەبێتە (**ise**) و بەشێوەی سەربەخۆ و جیا لە ناو/سیفاتەکان دەنووسرێت و ناکەوێتە ژێر کاریگەری هیچ یاسایەکی دەنگی و ناگۆڕێت.

یاسای حاڵەتەکانی شێوازی مەرجی،ڕستەی ناویی (kurallar)	
İsim + ise + şahıs eki	حاڵەتی ئەرێ (olumlu)
İsim + değil + ise + şahıs eki	حاڵەتی نەرێ (olumsuz)
İsim + ise + şahıs eki + mI ?	پرسیاری ئەرێ (olumlu soru)
İsim + değil + ise + şahıs eki + mI ?	پرسیاری نەرێ(olumsuz soru)

کەسەکان	ئەرێ	نەرێ	پرسیاری ئەرێ	پرسیاری نەرێ
Ben	Yazar isem نووسەربم	Yazar değil isem نووسەرنەبم	Yazar isem mi? نووسەربم؟	Yazar değil isem mi? نووسەرنەبم؟
Sen	Yazar isen نووسەربیت	Yazar değil isen نووسەرنەبیت	Yazar isen mi? نووسەربیت؟	Yazar değil isen mi? نووسەرنەبیت؟
O	Yazar ise نووسەربێت	Yazar değil ise نووسەرنەبێ	Yazar ise mi? نووسەربێت؟	Yazar değil ise mi? نووسەرنەبێت؟
Biz	Yazar isek نووسەربین	Yazar değil isek نووسەرنەبین	Yazar isek mi? نووسەربین؟	Yazar değil isek mi? نووسەرنەبین؟
Siz	Yazar iseniz	Yazar değil iseniz	Yazar iseniz mi?	Yazar değil iseniz mi?

	نووسەربن	نووسەرنەبن	نووسەربن؟	نووسەرنەبن؟
Onlar	Yazar iseler نووسەربن	Yazar değil iseler نووسەرنەبن	Yazar iseler mi? نووسەربن؟	Yazar değil iseler mi? نووسەرنەبن؟

تێبینی:

١- پرسیاری ئەرێی(olumlu soru) شێوازی مەرجی زۆربەی جار کەسی قسەکەر لەحاڵەتی باوەڕ پێ نەکران و تووڕەبووندا دەیڵێت.

Ben haklı isem mi? / haklıysem mi?	من لەسەر هەق بم؟
Ben zengin isem mi? / zenginsem mi?	من دەوڵەمەند بم؟

٢- (**ise**) **وەك بەستەر(bağlaç)یش بەکاردێت** لەنێو ڕستەدا بۆ بەستنەوەی دوو ڕستەو دوو شتی پێچەوانە. لێرەدا مانای مەرجی نادات بەڵکو **بە مانای (هەرچی ئەوەیانە) دێت و هەمان ئەرکی بەستەری (da/de) ی هەیە**. جیاوازیەکەشیان ئەوەیە کە بەستەری (**da/de**) **لەنێوان دوو شتی هاوشێوەو هاوچەشن دادەنرێت**، بەڵام بەستەری (**ise**) **لەنێوان دوو شتی جیاواز و پێچەوانە دادەنرێت**.

Ali geliyor, Aso **da** geliyor. عەلی دێت، ئاسۆش دێت.
Ben **de** seni seviyorum. منیش تۆم خۆش دەوێت.
Ali çalışıyor, Aso **ise** uyuyor. عەلی کاردەکات، هەرچی ئاسۆیە دەخەوێت.
Runa zeki, Simge **ise** tembeldir. ڕوونە زیرەکە، هەرچی سیمگەیە تەمبەڵە.

Ali çay içer, Ömer **ise** kahve.
عەلی چای دەخواتەوە، هەرچی عومەرە قاوە.

- پاشگری (-sAl)

پاشگری (-sel/-sal) دەچێتە سەر ناو (**İsim + -sAl**)، مانای بوار و پەیوەستی بەبوارەکە دەداتە ناوەکە.

Bilim**sel**	زانستی	Belge**sel**	بەڵگەنامەیی
Beden**sel**	جەستەیی	Tarih**sel**	مێژوویی
Mantık**sal**	لۆژیکی	Evren**sel**	گەردوونی
Kız**sal**	کچانەیی	Zihin**sel**	یادگەیی
Fizik**sel**	جەستەیی	Kimya**sal**	کیمیایی

- بەستەری (Yoksa)

لەزمانی تورکیدا زۆر بەکاردەهێنرێت و سێ مانا و ئەرکی جیاوازی هەیە: (**نەبێت، ئەگینا، ئاخۆ**).

- (Yoksa) بەمانای (**نەبێت**): واتە شێوەی مەرجی هەیە.

Paramız **yoksa** alışveriş yapamayız. پارەمان نەبێت ناتوانین شت بکڕین.
Ehliyetin **yoksa** araba sürme. مۆڵەتت نەبێت ئۆتۆمبێل لێ مەخوڕە.

- (Yoksa) بەمانای (**ئەگینا**):

Hastaneye gitmelisin, **yoksa** iyileşmezsin. دەبێت بچیتە نەخۆشخانە ئەگینا چاك نابیتەوە.
Erken hazır olun **yoksa** gidiyoruz. زوو ئامادەبن ئەگینا دەڕۆین.
Yemeğini ye, **yoksa** köpeklere veririm. نانەکەت بخۆ ئەگینا دەیدەمە سەگەکان.

- (Yoksa) بەمانای (**ئاخۆ**): بەم مانایە زۆر کەم بەکاردێت لەجیاتی ئەوە زیاتر ووشەی (ئاخۆ- Acaba) بەکاردەهێنرێت.

Yoksa ders bitti mi? ئاخۆ دەرس تەواو بووە؟
Yoksa Ali bana kızdı mı? ئاخۆ عەلی لەمن توڕە بووە؟

ئاستی چوارەم و پێنجەم

B٢ & C١

• فیلیمسیلەر (Fiilimsiler/Eylemsiler)

فرمانەکان لەزمانی تورکیدا پانتاییەکی زۆر فراوان داگیر دەکەن. لەڕێگەی کرداری فیلمسیلەردا دەتوانرێ پاشگری جۆراوجۆر بخرێتە سەر ڕەگی فرمانەکان و (**سیفاتە فرمان- Sıfat-Fiil**) و (**زەرفە فرمان- Zarf-Fiil**) و (**ناوە فرمان- İsim-Fiil**) دروست بکرێت. بەمانایەکی تر دەتوانین لەڕێگای پاشگرەکانی فیلیمسیلەرەوە (ناو، سیفات، زەرف) لە ڕەگی فرمانەکان دروست بکەین.

بابەتی فیلیمسیلەر(Fiilimsiler) لەڕێزمانی تورکیدا بابەتێکی زۆر گرنگە و فێرخواز بەبێ زانین و تێگەیشتن لێی ناتوانێ تورکیەکی ڕێك و ڕەوان قسەبکات و بنووسێت. بە فێربوونی ئەم بابەتەش بۆشاییەکی گەورەی زمانی تورکی پڕ دەبێتەوەو قوتابی دەتوانێ ڕستەی زۆر باشترو ئاست بەرز دروست بکات، بۆیە شایانی بایەخ پێدان و لەسەر وەستانی زۆرە. فیلیمسیلەر (Fiilimsiler) دەبێتە سێ لقی سەرەکی و هەریەك لەو لقانەش چەند پاشگرێکیان هەیە:

Sıfat-Fiil سیفاتە فرمان	-An / -AsI / -mAz / -Ar / -Dık / -AcAk / -mIş
Zarf-Fiil زەرفە فرمان	-İp / -AlI / -Ar...mAz / -mAdAn / -ArAk / -ken / -DIkçA / -IncA / -A...A
İsim-Fiil ناوە فرمان	-mA / -(y) Iş / -mAk

- لقی یەکەم/ سیفاتە فرمان (Sıfat-Fiil).

سیفاتە فرمان **حەوت** دانە پاشگری هەیە، ئەم پاشگرانە دەچنە سەر ڕەگی فرمانەکان و لە فرمانەوە دەیانگۆڕن بۆ **سیفات**. وەك یاسایەکی نـەگۆڕیش پێویسـتە ناوێـك لەدوایانـەوە هەبێت (Sıfat+İsim).

-An	-Dık	-AcAk	-mIş	-AsI	-Ar	-mAz

A- پاشگری (-An):

ئەم پاشگرە بەپێی یاسای هەماهەنگی دەنگی بە (**-an/-en**) دەردەکەوێت، دەچێتە سەر ڕەگی فرمان(Fiil) و دەیگۆڕێت بۆ **سیفات**(**Sıfat**). سیفاتە نوێیەکە مانـای دەمـەکانی کاتی ئێستا(Şimdiki Z.)، کاتی بـەرفراوان(Geniş Z.)، کـاتی ڕابـردوو(Geçmiş Z.) دەدات. **بـەهیچ جۆرێـك جێناوەکـانی خاوەنـدارێتی(İyelik eki) وەرنـاگرن** (لەکاتێکدا سیفاتی ئاسایی وەری دەگرێت).

Fiil + (y) -an/-en + isim					
Gel**en**	هاتوو	Kal**an**	ماوە	Dinle**yen**	گوێگرتوو
Gid**en**	ڕۆیشتوو	Koş**an**	ڕاکردوو	İste**yen**	ویستوو

- لەڕێگای پاشگری نەرێی (**-ma/-me**) دەتوانین ئەو جۆرە سیفاتە فرمانە بکەینە نەرێ (olumsuz).

Fiil + -mayan / -meyen + isim			
Gel**meyen**	نەهاتوو	Kal**mayan**	نەماوە
Git**meyen**	نەڕۆیشتوو	Koş**mayan**	ڕانەکردوو

- بەهۆی ئەم سیفاتە فرمانانەوە دەتوانرێ دوو ڕستە لێك بدرێت.

- Bir adam geliyor. - O adam benim hocam.	**Gelen** adam benim hocam. پیاوە هاتووەکە مامۆستای منە.
- Kedi uyuyor. - O kedi çok tatlı.	**Uyuyan** kedi çok tatlı. پشیلە خەوتووەکە زۆر شیرینە.
-Bir hanım ağlar. -Ona mendil verdim.	**Ağlayan** hanıma mendil verdim. من کلێنسم دایە خانمە گریاوەکە.

Spor yap**an** çocuklar daha çevik. منداڵە وەرزش کارەکان لەش سوکترن.
Piş**en** balıkları hemen yedik. ماسیە برژاوەکانمان یەکسەر خوارد.
Ağrıy**an** bacağını doktora gösterdi. قاچە هێشاوەکەی بە دکتۆر نیشاندا.
Görevi yap**mayan** kişiler gitsinler. ئەوانەی ئەرکەکانیان جێ بەجێ ناکەن با بڕۆن.
Konuşul**an** konuyu anladınız mı? لە بابەتی قسە لەسەرکراو تێگەیشتن؟
Ali sevil**meyen** bir çocukmuş. عەلی منداڵێکی خۆشنەویستراو بوو.

تێبینی: ١- ئەو سیفاتە فرمانانەی کە پاشگری (‎-an/-en‎) یان لەسەرە هەمیشە **بکەرەکە** (**O**) یان (**Onlar**) دەبێت.

٢- بەلادانی ناوەکەی دوای سیفاتەکە دەتوانێ رۆڵی ناویش بگێرێت و خۆی دەبێتە ناو.

Savaşan askerler şehit olabilir. سەربازە بەشەڕهاتووەکان دەشێ شەهیدبن.	Savaşan Sıfat
Savaşanlar şehit olabilir. بەشەڕهاتووەکان دەشێ شەهیدبن.	Savaşan İsim
Sözlük **getirmeyen** öğrenciler çıksınlar. قوتابیە قاموس نەهێنەرەکان بابچنە دەرەوە.	Getirmeyen Sıfat
Sözlük **getirmeyenler** çıksınlar. قاموس نەهێنەرەکان بابچنە دەرەوە.	Getirmeyen İsim

٣- قاڵبی (**‎-AnA kadar‎**): کاتێك (kadar) لەپاڵ **فرمان**(**Fiil**) بەکاربێت پێویستە (‎-ana/-ene‎) بخرێتە سەر فرمانەکە.

Fiil + -AnA + kadar
Sertifika al**ana kadar** çalışırım. تا بەدەستهێنانی بڕوانامە دەخوێنم.
Ali gel**ene kadar** şu bankta oturalım. تا عەلی دێت با لەسەر ئەو کورسیە دانیشین.
Bebek uyuy**ana kadar** sessiz olun. تا منداڵەکە دەخەوێت بێ دەنگ بن.
Dedem öl**ene kadar** çalıştı. باپیرەم تا مردن کاری کرد.

- ئەگەر (kadar) لەپاڵ **ناو**(**isim**) بەکار بێت تەنها (**-a/-e**) دەخرێتە سەر ناوەکە.

İsim + -A + kadar
Dedem ölüm**e kadar** çalıştı. باپیرەم هەتا مردن کاری کرد.
Ev**e kadar** koşacağız. تا ماڵەوە ڕادەکەین.
Pazar**a kadar** paramı iade edeceksin. تا یەکشەممە پارەکەم دەگەڕێنیتەوە.

B- پاشگری (-DIk):

ئەم پاشگرە بەپێی یاسای هەماهەنگی دەنگی و فستقچی شەهاب بە **هەشت** شێوە دەردەکەوێت، **دەچێتە سەر ڕەگی فرمان**(Fiil) و دەیگۆڕێت بۆ سیفات(Sıfat). سیفاتە نوێیەکە بەشێوەیەکی سەرەکی مانای کاتی ڕابردوو(Geçmiş Z.) دەدات، لەهەمان کاتدا مانای کاتی ئێستا(Şimdiki Z.) و کاتی بەرفراوان(Geniş Z.) یش دەدات.

ئەرێ (olumlu)	Fiil + -DIk + iyelik eki + isim
نەرێ (olumsuz)	Fiil + -mA + -DIk + iyelik eki + isim

- **پاشگری (-DIk) جێناوەکانی خاوەندارێتی(İyelik eki) وەردەگرێ.**

Ben	-Im	Biz	-ImIz	O	-I
Sen	-In	Siz	-nIz	Onlar	- / -lArı

- پاشگری (-DIk) بەپێی یاساکانی هەماهەنگی دەنگی و فستقچی شەهاب **بە هەشت شێوە دەردەکەوێت**. بەهۆی وەرگرتنی جێناوەکانی خاوەنداریتیش کە زۆربەیان بەپیتی دەنگی دەست پێ دەکەن، **پیتی کۆتایی پاشگری (-DIk) نەرم دەکرێتەوە بۆ (ğ) و دەبێتە (-DIğ)**.

-dık	Kal**dığ**ım evde	ئەوماڵەی کە لێی دەمامەوە
-dik	Gel**diğ**im gün	ئەو ڕۆژەی کە هاتم
-duk	Oku**duğ**um kitap	ئەو کتێبەی کە خوێندمەوە
-dük	Düşün**düğ**üm iş	ئەو کارەی بیرم لێ کردەوە
-tık	Yap**tığ**ım oyun	ئەو یاریەی کە کردم
-tik	Git**tiğ**im yer	ئەو شوێنەی بۆی چووم
-tuk	Koş**tuğ**um bahçeye	ئەو باخچەیەی ڕامکرد بۆی
-tük	Küs**tüğ**üm kere	ئەو جارەی کە زویر بووم

Okuduğum kitap ئەو کتێبەی کە خوێندمەوە	Sevdiğim kız ئەو کچەی کە خۆشم ویست
Okuduğun kitap ئەو کتێبەی کە خوێندتەوە	Sevdiğin kız ئەو کچەی کە خۆشت ویست
Okuduğu kitap ئەو کتێبەی کە خوێندیەوە	Sevdiği kız ئەو کچەی کە خۆشی ویست
Okuduğumuz kitap ئەو کتێبەی کە خوێندمانەوە	Sevdiğimiz kız ئەو کچەی کە خۆشمان ویست
Okuduğunuz kitap ئەو کتێبەی کە خوێندتانەوە	Sevdiğiniz kız ئەو کچەی کە خۆشتان ویست
Okudukları kitap ئەو کتێبەی کە خوێندیانەوە	Sevdikleri kız ئەو کچەی کە خۆشیان ویست

- تەنها لە کەسی (**Onlar**) دا پاشگری (**-DIk**) کۆتا پیتـی نـەرم ناکرێتـەوە چـونکە جێناوە خاوەندارێتیەکەی(-lArı) بەپیتی نەبزوێن دەست پێ دەکات.

- سیفاتە فرمانی (-DIk) بەشێوەیەکی بنەڕەتی مانـای کـاتی ڕابـردوو(.Geçmiş Z) دەدات، بەڵام دەتوانێ مانای کاتی ئێستا(.Şimdiki Z) و کاتی بەرفراوان(.Geniş Z) بدات.

Dün gör**düğ**üm ayakkabı bugün alacağım. ئەو پێڵاوەی دوێنێ بینیم ئەمڕۆ دەیکڕم.
Kal**dığ**ımız yurtta yemekler çok kötüdür. ئەو بەشە ناوەخۆییەی لێی دەمێنینەوە نانی زۆر خراپە.

- سیفاتە فرمانی (-DIk) دەتوانێ ببێتە ناو لە ڕسـتەدا، ئـەویش بـە لادانـی ناوەکـەی پاشی.

Düşün**düğ**ün <u>fikir</u> çok tehlikeli. Düşün**düğ**ün çok tehlikeli.
Dün iç**tiğ**imiz <u>kahve</u> harikaydi. Dün iç**tiğ**imiz harikaydi.

- لەڕێگای سیفاتە فرمانی (-DIk) دەتوانرێ دوو ڕستە لێك بدرێت.

- Tatilde bir otelde kaldık. - O otelde yüzme havuzu yoktu.	Tatilde kal**dığ**ımız otelde yüzme havuzu yoktu.
- Ben bir hikaye okudum. - O hikaye çok ilginçti.	Oku**duğ**um hikaye çok ilginçti.

- **سیفاتەفرمانی (-DIk) لە ڕستەدا حەوت ئەرکی زۆر گرنگی هەیە** کە لە زمانی تورکیدا زۆر بەبڵاوی بەکار دەهێنرێت، لە هەموو ئەو ئەرکانەشیدا بەلکاوی لەگەڵ فرمانەکان ڕۆڵی زەرف (Zarf) دەگێڕێت.

١- ئەرکی **ڕستەی هۆکارو ئەنجام** (Sebep, Neden).

Fiil + -DIk + iyelik eki + için

لەڕێگای ئەو ئەرکەوە دەتوانرێ ڕستەی (هۆکار و ئەنجام) کەلەوەو پێش خوێنرا لێك بدرێت و بکرێتە یەك ڕستە، بەپاشگری (**-ma/-me**) دەتوانرێ بکرێتە نەرێ.

١- Ben geç kaldım. ٢- Bunun için üzgünüm. - Ben geç kal**dığım için** üzgünüm. من بەهۆی دواکەوتنمەوە دڵتەنگم
Hasta ol**duğum için** okula gelmedim. بەهۆی نەخۆش کەوتنمەوە نەهاتمە قوتابخانە.
Derste telefonu çal**dığı için** dışarı çıktı. بەهۆی زەنگ لێدانی تەلەفۆنەکەی لە دەرس چووە دەرەوە.
Otobüsü kaçır**dığım için** yürüdüm. بەهۆی لەدەستدانی پاسەوە بەپێ هاتم.
Seninle gel**mediğim için** özür dilerim. بەهۆی نەهاتم لەگەڵ تۆ داوای لێبوردن دەکەم.

٢- ئەرکی **هۆکاری** (-DAn dolayı)، دەتوانێ بە دوو شێوە ئەو ئەرکە ببینێ، بەهۆی (**-ma/-me**)ش دەبێتە نەرێ.

Fiil + -DIk + iyelik eki + -dAn dolayı

Fiil + -DIk + iyelik eki + -dAn

Sana kız**dığından dolayı** gelmdi. بەهۆی تورەبوونی لەتۆوە نەهات.
Soğuk çay iç**tiğimden dolayı** ağzım yandı. بەهۆی خواردنەوەی چای گەرم دەمم سوتا.
Teknoloji geliş**tiğinden** mektup yazılmaz. بەهۆی پێشکەوتنی تەکنەلۆژیەوە نامە نانوسرێ.
Arabam ol**madığından** yürüyerek geldim. بەهۆی نەبوونی ئۆتۆمبێلەوە بەرۆشتنەوە هاتم.
Çay iç**mediğinizden** kahve getirdim. بەهۆی ئەوەی چا ناخۆنەوە قاوەم هێنا.

٣- ئەرکی کات (Ne zaman?): یەکێکە لە بەکارهێنانە زۆر گرنگەکانی و دەتوانێ بەدوو شێوە ئەو ئەرکە ببینێ، بەهۆی پاشگری (**-ma/-me**) دەبێتە نەرێ.

Fiil + -DIk + iyelik eki + zaman
Fiil + -DIk + iyelik eki + -dA

Erbil’e git**tiğm zaman** annemi öperim. Erbil’e git**tiğmde** annemi öperim.	کاتێ دەچمەوە هەولێر دایکم ماچ دەکەم.
Eve dön**düğümüz zaman** yatıyorum. Eve dön**düğümüzde** yatıyorum .	کاتێ گەڕاینەوە ماڵ پاڵ دەدەمەوە.
Üniversiteyi bitir**diğimde** ٢٣ yaşındaydım. Üniversiteyi bitir**diğim zaman** ٢٣......	کاتێ زانکۆم تەواوکرد ٢٣ ساڵ بووم.
Babam geldiği **zaman** kalkarım. Babam gel**diğinde** kalkarım.	کاتێ باوکم دێت هەڵدەستمەوە.

تێبینی: هەمان مانای سەرەوە دەتوانرێ بەشێوەی (**-DIk+İyelik e.+takdirde**) یان بە (**Fiil + -DIk + iyelik eki + mI**) دەربڕدرێ و هیچ جیاوازیەکی نیە لەڕووی ماناوە.

Sınava gir**diğim zaman** korkuyorum.	کاتێ دەچمە تاقیکردنەوە دەترسم.
Sınava gir**diğimde** korkuyorum.	
Sınava gir**diğim takdirde** korkuyorum.	
Sınava gir**dim mi** korkuyorum.	

٤- ئەرکی **سنووردارکردنی کات** (-DIk...beri).

Fiil + -DIk + iyelik eki + -dAn beri **-dAn bu yana** **-dAn bu tarafa**

Eve dön**düğünden beri** konuşmuyor. لەوەتەی گەڕاوەتەماڵەوە قسە ناکات.
Yemek ye**diğimden beri** midem ağrıyor. لەوەتەی نانم خواردووە گەدەم دێشێ.
Olayı duy**duğumdan bu yana** şoktayım. لەوەتەی ڕووداوەکەم بیستووە لەشۆکدام.
Sen git**tiğinden bu tarafa** ağlıyor. لەوەتەی تۆ ڕۆیشتی دەگریت.
Tedvi ol**duğundan beri** iyi görünüyorsun. لەوەتەی چارەسەر وەردەگری باش دیاری.

٥- **بەدرێژایی ماوەی** (-DIk...sürece).

Fiil + -DIk + iyelik eki + sürece müddetçe süre boyunca

Yurtta kal**dığım sürece** güzel bir yemek yemedim. بەدرێژایی مانەوەم لە بەشە ناوەخۆیی خواردنێکی خۆشم نەخوارد.
Sınıfta ol**duğunuz sürece** telefon kullanamzsınız. بەدرێژایی بوونتان لەپۆلدا ناتوانن تەلەفۆن بەکاربێنن.
Yolda git**tiği müddetçe** hiç yemedi. بەدرێژایی ڕۆیشتنی لەڕێگا هیچی نەخوارد.
Türkiye'de ol**duğum sürece** mutlu oldum. بەدرێژایی ماوەی بوونم لە تورکیا دڵخۆش بووم.
Yaşa**dığım süre boyunca** başkalarını düşündüm. بەدرێژایی ماوەی ژیانم بیرم لەوانی تر کردووەتەوە.

٦- ئەرکی **ڕا وەرگرتن و هەڵهێنجان** (-DIk...göre / kadarıyla).

Fiil + -DIk + iyelik eki + -A + göre
Fiil + -DIk + iyelik eki + kadarıyla

Duy**duğuma göre** Ali hasta. بەگوێرەی ئەوەی بیستوومە عەلی نەخۆشە.
Gör**düğüm kadarıyla** Ankara çok büyük bir şehirdir. ئەوەندەی کە بینیوومە ئەنقەرە شارێکی زۆر گەورەیە.
Anla**dığıma göre** bu bölgeyi park yapacaklar. ئەوەندەی تێگەیشتبم ئەو ناوچەیە دەکەنە پارك.
Bil**diğiniz kadarıyla** kaç sayfamız kaldı?

ئەوەندەی بزانن چەند لاپەڕەمان ماوە؟
Bil**diğim kadarıyla** Türkiye’de hurma ağacı yok. ئەوەندەی بزانم لە تورکیا دار خورما نیە.

٧- ئەرکی **لەپاشان** (-DIktAn sonra).

Fiil + -DIktAn sonra

Ders bit**tikten sonra** biraz konuşalım. دوای تەواوبوونی دەرس با کەمێك قسەبکەین.
Mezun ol**duktan sonra** uygun bir iş bulacağız. دوای تەخەروج کردن کارێکی شیاو دەدۆزینەوە.
Ali gül**dükten sonra** herkes güldü. دوای ئەوەی عەلی پێکەنی هەمووان پێکەنین.
Kullan**dıktan sonra** atılan, zararlı maddelerdir. دوای بەکارهێنان و فڕێدانی دەبێتە ماددەیەکی زیانبەخش.

C- پاشگری (-AcAk):

هەمان مانا و مەبەست و ئەرکی (-DIk)ی هەیە، تاکە جیاوازیان ئەوەیە کە (-DIk) مانای کاتەکانی (ڕابردوو، ئێستا، بەرفراوان)ی دەدا، بەڵام (-AcAk) مانای کاتی داهاتوو(Gelecek Z.) دەدات. پێویستە لەوەش ئاگاداربین کە ماناو مەبەستی -AcAk لێرەدا جیاوازە لەماناو مەبەستی -AcAk لە (کاتی داهاتوو Gelecek Zaman).

پاشگری(AcAk-) دەچێتە سەر ڕەگی فرمان(Fiil) و دەیگۆڕێت بۆ سیفات(Sıfat)، سیفاتە نوێیەکە مانای کاتی داهاتوو(.Gelecek Z) دەدات، هەروەها **جێناوەکانی خاوەندارێتی(İyelik eki) وەردەگرێ** بەگوێرەی کەسەکان، پاشگری (AcAk-) بەپێی یاسای هەماهەنگی دەنگی **بە دوو شێوە دەردەکەوێت (acak/-ecek-)**.

Fiil + (y) -AcAk + iyelik eki + isim.	ئەرێ (olumlu)
Fiil + -mA + (y) -AcAk + iyelik eki + isim.	نەرێ (olumsuz)

Okuyacağım kitap ئەو کتێبەی دەیخوێنمەوە	Geleceğim zaman ئەو کاتەی کە دێم
Okuyacağın kitap ئەو کتێبەی دەیخوێنیتەوە	Geleceğin zaman ئەو کاتەی کە دێیت
Okuyacağı kitap ئەو کتێبەی دەیخوێنێتەوە	Geleceği zaman ئەو کاتەی کە دێت
Okuyacağımız kitap ئەو کتێبەی دەیخوێنینەوە	Geleceğimiz zaman ئەو کاتەی کە دێین
Okuyacağınız kitap ئەو کتێبەی دەیخوێننەوە	Geleceğiniz zaman ئەو کاتەی کە دێن
Okuyacakları kitap ئەو کتێبەی دەیخوێننەوە	Gelecekleri zaman ئەو کاتەی کە دێن

Yapacağım sınav çok kolay. ئەو تاقیکردنەوەیەی کە دەیکەم زۆر ئاسانە.
Ödeyeceğimiz kira ne kadar? ئەو کرێیەی کە دەیدەین چەندە؟

Kuracağınız fabrikada neler üreteceksiniz? لەو کارگەیەی کە دایدەمەزرێنن چی بەرهەم دەهێنن؟
Göreceğimiz yer Kayseri olacak. ئەو شوێنەی کە دەیبینین قەیسەری دەبێت.

- لەڕێگای سیفاتە فرمانی (-AcAk) دەتوانرێ دوو ڕستە لێك بدرێت.

- Biz şehirler göreceğiz. - O şehirler çok güzelmiş.	Gör**eceğimiz** şehirler çok güzelmiş.
- Siz evraklar imzalayacaksınız. - Onları önce bir okuyunuz.	İmzala**yacağınız** evrakları önce bir okuyunuz.

- سیفاتە فرمانی (-AcAk) دەتوانێ ببێتە ناو لە ڕستەدا، ئەویش بە لادانی ناو(İsim)ەکەی پاشی.

Alacağım gömlek bayazdır. ئەو کراسەی کە دەیکڕم سپیە.
Alacağım bayazdır. ئەوەی کە دەیکڕم سپیە.
Kullanmayacağın eşyalar nerede? ئەو کەلوپەلانەی کە بەکاری ناهێنی لە کوێیە؟
Kullanmayacakların nerede? ئەوانەی کە بەکاری ناهێنی لە کوێیە؟

- زۆر ووشەی سەربەخۆ هەن کە پاشگری (-AcAk)یان لەسەرەو ناکەونە چوارچێوەی سیفاتە فرمان بەڵکو ناوێکی سەربەخۆن، وەك:

Gelecek	داهاتوو	İnecek	دابەزین
Yiyecek	خواردن	Alacak	شتی کڕین
İçecek	خواردنەوە	Verecek	قەرز
Giyecek	جل وبەرگ	Diyecek	گووتە، قسە

- ئەرکەکانی سیفاتەفرمانی (AcAk-) لە ڕستەدا: **دوو ئەرکی گرنگی هەیە کە لە زمانی تورکیدا زۆر بەبلاوی بەکار دەهێنرێت**، لەو دوو ئەرکەشدا بەلکاوی لەگەڵ فرمانەکان ڕۆڵی زەرف (Zarf) دەگێرێت.

١- ئەرکی **کات** (?Ne zaman)، بەکارهێنانێکی گرنگیەتی، بەهۆی پاشگری (**-ma/-me**) دەبێتە نەرێ.

Fiil + (y) -AcAk + iyelik eki + zaman
Bir şey yap**acağım zaman** babama sorarım. کاتێ شتێ دەکەم پرس بە باوکم دەکەم.
İşyerinden çık**acağın zaman** beni ara. کاتێ دەردەچی لەسەر کار پەیوەندیم پێوە بکە.
Bir şey istey**eceği zaman** kedi gibi olur. کاتێ شتێکی دەوێت وەك پشیلەی لێ دێت.

٢- ئەرکی **ڕستەی هۆکارو ئەنجام** (Sebep, Neden)، لەڕێگای ئەو ئەرکەوە دەتوانرێ ڕستەی (هۆکار و ئەنجام) کەلەوەو پێش خوێنرا لێك بدرێت و بکرێتە یەك ڕستە، بە پاشگری (**-ma/-me**) دەتوانرێ بکرێتە نەرێ.

Fiil + (y) -AcAk + iyelik eki + için

Ebeveynim gel**ecekleri için** mutluyuym. بەهۆی هاتنی دایەو بابەمەوە دڵخۆشم.
Urfa’ya gid**eceğiniz için** para toplayın. بەهۆی ئەوەی دەچنە ئورفە پارە کۆبکەنەوە.
Partide katıl**mayacağın için** üzgünüm. بەهۆی بەشداری نەکردنتان لە ئاهەنگەکە دڵگرانم.

D- پاشگری (-mIş):

یەکێکە لە پاشگرەکانی سیفاتە فرمان کە دەچێتە سەر ڕەگی فرمـان(Fiil) و دەیگۆڕێـت بۆ سیفات(Sıfat)، سیفاتە نوێیەکە مانای ڕابردوو(Geçmiş Z.) دەدات و **جێناوەکانی خاوەنداریتی(İyelik eki) وەرناگرێت**. بەپێی یاسای هەماهـەنگی دەنگـیش بـە **چـوار** شێوە دەردەکەوێت (**-mış/-miş/-muş/-müş**).

Fiil + -mIş + İsim	ئەرێ (olumlu)
Fiil + -mA + -mIş + İsim	نەرێ (olumsuz)

Olmuş meyve میوەی گەییوو	Yazılmış mektup نامەی نووسراو	Yorulmuş adam پیاوی ماندوو
Acıkmış insan مرۆڤی برسی	Yapılmış oyun یاری کراو	Ölmüş kadın ژنی مردوو
Doymuş çocuk منداڵی تێر	Bozulmuş ekmek نانی تێکچوو	Bitmiş maçlar یاریە تەواوبووەکان

Acık**mış** çocuğu doyurduk. منداڵە برسیەکەمان تێرکرد.
Yoldan çık**mış** insanlardan uzak dur. لە مرۆڤە لەرێ دەرچووەکان دووربە.
Susa**mış** çiçeği suladım. گوڵە تینووەکەم ئاودا.
Sınava gir**miş** öğrenciler buraya gelin. قوتابیە داخڵ بووەکان وەرنە ئێرە.
Don**muş** meyveleri çöpe attık. میوە بەستووەکانمان فڕێدایە زبڵدان.

- سیفاتە فرمانی (-mIş) دەتوانێ ببێتە ناو لە ڕستەدا، ئەویش بە لادانی ناو(İsim)ەکەی پاشی.

Çok **bilmiş** <u>insanlarla</u> dolaşma!	لەگەڵ مرۆڤە زۆرزانەکان مەگەڕێ!
Çok **bilmişlerle** dolaşma!	لەگەڵ زۆرزانەکان مەگەڕێ!

- زۆرێك لەو ووشانەی کە پاشگری (-mIş)یان لەسەرە بوونەتە قاڵب و وەك ناوێکی سەربەخۆ بەکاردێن لەکاتی قسەکردن و نوسیندا.

Ermiş	تواوە	Tanınmış	ناسراو
Yaratılmış	بەدیهێنراو	Görmüş geçirmiş	دونیا دیتە

E- پاشگری (-AsI):

سیفاتەفرمانێکە مانای ویست و خواست و شایەن بوون دەگەیەنێت، دەچێتە سەر ڕەگی فرمان(Fiil) و دەیگۆڕێت بۆ سیفات(Sıfat). بەپێی یاسای هەماهەنگی دەنگی بە **دوو** شێوە دەردەکەوێت (-ası/-esi).

- ئەرکەکانی:

١- مانای **شایەن بوون و موستەهەق بوون و دوعای خراپ** (Layık, Müstahak, Beddua). **لێرەدا تەنها دەچێتە سەر فرمانی بکەر نادیار (Edilgen Fiil) و جێناوی خاوەندارێتیش(iyelik eki) وەرناگرێت.**

Edilgen fiil + (y) -AsI + isim
Babam öpül**esi** elleri var. باوکم دەستانێکی شیاو بە ماچ کرانی هەیە.
Dövül**esi** çocuk. مندالّی شایان بە لێدران.
Bu yıkıl**ası** eve girmem. ناچمە ئەو خانووەی شایانی کاول بوونە.
Antalya’da gezil**esi** pek çok mekan var. لە ئەنتالّیا شوێنی زۆر هەن کە شایانی ئەوەن گەشتیان بۆ بکرێت.
Burası yaşan**ası** bir şehir olmaktan çıktı. ئێرە لەوە دەرچووە کەشارێکی شایان بە ژیان بێت.
Geber**esi** adam hayvana zulmetmiş. ئەو پیاوەی شایانی تۆپینە ستەمی لە ئاژەڵەکە کرد.

٢- مانای **ویستن و حەزپێکردن** (İstek)، دەچێتە سەر ڕەگی فرمان، **جێناوی خاوەنداریێتی (iyelik eki) وەردەگرێت.**

Fiil + (y) -AsI + iyelik eki + gel + zaman eki
Çok komikti, adama gül**esi**m geldi. زۆر کۆمێدی بوو پێکەنینم بە پیاوەکە هات.
O kadar sıkıldım ki çığlık at**ası**m geliyor. ئەوەندە دڵ توندم کە ئارەزوو دەکەم هاوارکەم.
Bağdat'a gid**esi**m geliyor. ئارەزووی چوونە بەغدام هەیە.

٣- **ئارەزووکردن** (Dilek)، دەچێتە سەر ڕەگی فرمان. **جێناوی خاوەنداریێتی وەردەگرێت.**

Fiil + (y) AsI +iyelik eki + var/yok	
Hiç gid**esi**m yok.	هیچ ئارەزووی چوونم نیە.
Kahve iç**esi**n var mı?	ئارەزووی قاوە خواردنەوەت هەیە؟
Uyuy**ası**m yok.	ئارەزووی نووستنم نیە.

F- پاشگرەکانی زەمەنی بەرفراوان (-r/-ar/-er/-ır/-ir/-ur/-ür):

ئەم پاشگرانە دەچنە سەر ڕەگی فرمان(Fiil) و دەیگۆڕن بۆ سیفات(Sıfat). بەشێوەیەکی گشتی ئەو سیفاتە فرمانانە بوونەتە قاڵب و ناوی سەربەخۆ و زۆربەی کات وەك ناوی داڕژاوی سەربەخۆ بەکار دەهێنرێن.

Fiil + -r/-ar/-er/-ır/-ir/-ur/-ür			
Yaz**ar**	نووسەر	Ak**ar** su	ڕێڕەوی ئاو
Oku**r** yaz**ar**	خوێندەوار	At**ar** damar	دەماری خوێنبەر
Oku**r**	خوێنەر	Bak**ar** kör	کت و کوێر
Çal**ar** saat	سەعاتی ووریاکەرەوە	Çık**ar** yol	ڕێگا چارە
Gel**ir**	داهات	Tut**ar**	کۆ، بڕ
Gid**er**	خەرجی	Kurtar**ır**	ڕزگارکەر

Bu ak**ar**su tüm ovayı sulamakta. ئەو جۆگەیە تەواوی دەشتەکە ئاو دەدات.
Bu davranışların sana bir yar**ar**ı yok ئەو هەڵسوکەوتەت هیچ سودێکی بۆتۆ نیە.
.Ali gül**er** yüzlü bir erkektir عەلی کوڕێکی ڕوو بە خەندەیە.

G- پاشگرەکانی زەمەنی بەرفراوان (-mAz)

بریتیە لە پاشگری نەرێی زەمەنی بەرفراوان، دەچێتە سەر ڕەگی فرمان(Fiil) و دەیگۆڕێ بۆ سیفات(Sıfat)، بەشێوەیەکی گشتی ئەو سیفاتە فرمانانە بوونەتە ناوی سەربەخۆو **بەمانای بێ سنوورێتی یان نەفی کردنی ڕەها دێت**. زۆربەی کاتیش **دەچنە سەر فرمانی بکەر نادیار**. بەگوێرەی هەماهەنگی دەنگی بە **دوو** شێوە دەردەکەوێ (**-maz/-mez**).

Fiil + -maz/-mez		
Taşın**maz** mal ماڵی نەگوازراوە	Çözül**mez** sorun کێشەی بێ چارە	Sön**mez** ışık تیشکی نەکوژاوە
Görün**mez** kaza ڕووداوی نەبینراو	İnanıl**maz** باوەڕ پێ نەکراو	Çık**maz** sokak کۆڵانی داخراو
Kırıl**maz** cam جامی نەشکاو	Dayanıl**maz** acı خەمی بەرگەنەگیراو	Bit**mez** yol ڕێگای نەبڕاوە
Unutul**maz** anı یادەوەری لەبیرنەکراو	Akıl al**maz** iş کاری لەئەقڵ بەدەر	Yan**maz** kumaş قوماشی نەسوتاو

تێبینی: **پێویستە ئاگاداربین پاشگرەکانی سیفاتە فرمان و پاشگری زەمەنەکان تێکەڵ نەکەین، هەرچەندە پاشگرەکان وەك یەك بن بەڵام لەڕووی واتاوە زۆر جیاوازن**، وەك لەم دوو لیستەی خوارەوە ڕوونی دەکەینەوە:

پاشگرەکان وەك سیفاتە فرمان	پاشگرەکان وەك زەمەن
Yaz**acağ**ım kitap tarihle ilgili. ئەو کتێبەی دەینووسم پەیوەستە بەمێژوو.	Bu kitabı yaz**acağ**ım. ئەو کتێبە دەنووسم.
Ağla**mış** çocuğa para verdim. پارەم دایە منداڵە گریاوەکە.	Çocukken çok ağla**mış**ım. کاتێ منداڵ بووم زۆر گریاوم.
Bu ay gid**er**im çok fazla. ئەو مانگە خەرجیم گەلێك زۆرە.	Her sabah lokantaya gid**er**im. هەموو بەیانیەك دەچمە خواردنگە.
İnanıl**maz** bir olayı duydum. ڕووداوێکی باوەڕپێنەکراوم بیست.	Ali sana inan**maz**. عەلی باوەڕ بە تۆ ناکات.

• لقی دووەم/ زەرفە فرمان (Zarf-Fiil)

پێشی دەڵێن (**Ulaç**)، زەرفە فرمان نۆ دانە پاشگری هەیە. ئەم پاشگرانە دەچنە سەر فرمانەکان(Fiil) و دەیانگۆڕن بۆ زەرف(ئاوەڵفرمان)(Zarf). هەموو کاتیش یان دەبنە زەرفی بارودۆخ(Durum Z.) یان زەرفی کات(Zaman Z.). وەك یاسایەکی نەگۆڕیش پێویستە فرمانێك لەدوایانەوە هەبێت (Zarf+Fiil) بۆ ئەوەی ببنە ئاوەڵفرمان. ئەم زەرفە فرمانیانە وەڵامی پرسیارەکانی چۆن؟(Nasıl?) و چ کاتێك؟(Ne zaman?) و بۆچی؟(Niçin?) دەدەنەوە. **بەهیچ جۆرێکیش جێناوی خاوەندارێتی و جێناوی کەسی و پاشگرەکانی حاڵی وەرناگرن.**

-İp	- mAdAn	- ArAk	-A...A	- IncA
- Ar...mAz	-AlI	- DIkçA	- ken	

A- پاشگری (-Ip)

بۆ بەستنەوەی دوو ڕستەیە بەیەکترەوە، دەچێتە سەر ڕەگی فرمان و دەیگۆڕێت بۆ زەرفی بارودۆخ (Durum Z.). ئەم پاشگرە لەجیاتی (ve / ,) لەنێوان دوو فرمان یان زیاتر دادەنرێت (بەهۆی گرنگی و زۆری بەکارهێنانی ئەم پاشگرە لە ئاستی دووەم A٢یشدا باس کراوە). بەپێی یاسای هەماهەنگی دەنگی بە **چوار** شێوە دەردەکەوێ.

Fiil + (y) -ıp/-ip/-up/-üp + ana cümle
Tüm soruları doğru yanıtlayı**p** yüz aldım.

هەموو پرسیارەکانم ڕاست وەڵام دایەوەو سەدم هێنا.
Kitabı aç**ıp** bir göz gezdirdim. کتێبەکەم کردەوەو چاوێکم پێدا خشاند.
Dersten çık**ıp** yürüy**üp** kaçtım. لە دەرس هاتمەدەر و ڕۆشتم و ڕام کرد.

<u>تێبینی:</u>

١- ئەو فرمانەی کە پاشگری (Ip-) وەردەگرێ مانای هەمان کات و زەمەنی ئەو فرمانە وەردەگرێ کە لەپاشی دێت، چونکە خۆی هیچ پاشگرێکی زەمەنی لەسەر نیە و مانای هیچ زەمەنێك نادات بەبێ فرمانەکەی پاشی، هەروەها هەمان بکەریشی دەبێت.

٢- بەهۆی (**-ma/-me**) دەبێتە نەرێ(olumsuz)، ئەو شێوازەش کاتێك بەکاردێت کە کارێك هەیە پێویستە بیکات، کەچی ئەو کارە ناکات و ڕێك پێچەوانەکەی دەکات.

Eti çok sever ama et ye**meyip** sebze tercih etti. زۆری حەز لە گۆشتە، بەڵام گۆشتی نەخوارد و سەوزەی هەڵبژارد.
Ders çalış**mayıp** sinemaya gitti. دەرسی نەخوێند و چووە سینەما.
Bana yardım et**meyip** Ali'ye yardım etmiş. یارمەتی منی نەدا یارمەتی عەلی دا.

٣- فرمانی (**ye-**) دەبێتە (**yi-**) ئینجا ئەم پاشگرە وەردەگرێ و دەبێتە (**yiyip**).

B- پاشگری (-mAdAn)

ئەم پاشگرە لە زمانی تورکیدا زۆر بەکاردەهێنرێ و لەڕستەدا بە دوو مانای جیاواز دێت، ئەگەر بە**مانای (بەبێ)** هات دەبێتە زەرفی بارودۆخ (Durum Z.)، بەڵام ئەگەر **بەمانای (پێش)** هات دەبێتە زەرفی کات(Zaman Z.). ئەگەر بەمانای (پێش) بەکاربێت زۆربەی جار ووشەی (**önce**)ی لەگەڵ بەکاردێت و دەبێتە (**-mAdAn önce**). بەپێی یاسای دەنگی بە (**-madan/-meden**) دەردەکەوێت. (بەهۆی گرنگی و بەکارهێنانی زۆری لەئاستی دووەم A٢یشدا باسکراوە)

Karar ver**meden önce** çok düşün. پێش بڕیاردان زۆر بیر بکەوە.
Karar ver**meden** hiçbir şey yapılmaz. بەبێ بڕیاردان هیچ شتێك ناكرێت.
Derse git**meden** kahvaltı yaparım. پێش چوونە دەرس نانی بەیانی دەخۆم.
Kalın elbise giy**meden** evden çıkmam. بەبێ پۆشینی جلی ئەستور لەماڵ دەرناچم.

C- پاشگری (-ArAk)

دەچێتە سەر فرمان و دەیگۆڕێت بۆ زەرفی بارودۆخ(Durum Z.). بەپێی یاسای دەنگیش بەشێوەی (**-arak/-erek**) دەردەکەوێ، نزیکەی بەمانای (ئاوا، بە) دێت، بەپاشگری (**-ma/-me**) دەکرێتە نەرێ.

Fiil + (y) -ArAk + ana cümle			
Gül**erek** بەپێکەنینەوە	Patla**yarak** بەتەقینەوە	Kız**arak** بەتوڕەبوونەوە	Ağla**yarak** بەگریان
Kaç**arak** بەڕاکردن	Uyu**yarak** بەخەوتنەوە	Başla**yarak** بەدەست پێکردنەوە	Bak**arak** بەسەیرکردنەوە
Gid**erek** بەڕۆیشتنەوە	Bil**erek** بەئەنقەست	Bil**meyerek** بەنەزانی	At**arak** بەهاوێشتنەوە

- دەتوانرێت بەهۆیەوە دوو ڕستە لێك بدرێت.

- Çocuklar koşuyor. - Bize doğru geliyor. Çocuklar koş**arak** bize doğru geliyor.	- منداڵەکان ڕا دەکەن. - بۆ لای ئێمە دێن. منداڵەکان بە ڕاکردن بۆ لای ئێمە دێن.

Ali gülümse**yerek** bana baktı. عەلی بەخەندەوە سەیری منی کرد.
Kimisi dans ed**erek**, kimisi sohbet ed**erek** eğleniyor. هەندێکیان بە دانس کردنەوە، هەندێکیشیان بە قسەکردن ڕادەبوێرن.
Bir hanım ağla**yarak** hastalığını anlatıyor. خانمێك بەگریانەوە نەخۆشیەکەی باس دەکات.
Aso uyu**yarak** yürüyor. ئاسۆ بەخەوالّویی دەڕوات.
Ameliyat olm**ayarak** hayatını riske atıyorsun. بەعەمەلیات نەکردن ژیانت دەخەیتە مەترسیەوە.
Gid**erek** Türkçem daha iyi olur. بەتێپەڕینی کات تورکیەکەم باشتر دەبێت.

- ووشەی (**olarak**)

بەهۆی پاشگری (**-arak/-erek**) دروست بــووە (**ol + arak**) لــەزمانی تورکیـدا زۆر بەکاردەهێنرێت، واتە (بەسیفەتی ئەوە) (وەك ئەوە).

Mühendis **olarak** çalışıyorum.	وەك ئەندازیار کار دەکەم.
Başkan **olarak** sesleniyor.	وەك سەرۆك قسە دەکات.
Öğretmen **olarak** atandım.	وەك مامۆستا دامەزرام.
Ben bir Kürt **olarak** ırkçılığa karşıyım.	من وەك کوردێك دژی ڕەگەزپەرستیم.

D- پاشگری (-A...A)

هــەمان مانــای (-ArAk)ی هەیــە، دەچــێتە ســەر فرمــان و دەیگۆڕێــت بــۆ زەرفــی بارودۆخ(Durum Z.)، بەپێی یاسای دەنگیش بەشێوەی (**-a...a/-e...e**) دەردەکەوێ.

Gül**e** gül**e** dersi dinledi.	بەپێکەنینەوە گوێی لەدەرس گرت.
Çocuk koş**a** koş**a** eve gitti.	منداڵەکە بەڕاکردنەوە چووەوە ماڵ.
Bak**a** bak**a** yalan söylüyor.	بەزەقە زەقی چاو درۆ دەکات.
Bil**e** bil**e** babasını kızdırıyor.	بە ئەنقەست باوکی توڕە دەکات.
Otobüs bekle**ye** bekle**ye** ağaç olduk.	بەچــاوەڕوانی کردنــی پــاس ڕەق بووینەوە.

- هەندێ ووشە بەهۆی ئەم پاشگرەوە بوونەتە قاڵب و وەك دەستەواژە بەکار دەهێنرێن.

Güle oyna**ya** بەخۆشی و کەیفەوە	Bil**e** bil**e** بەئەنقەست	Ufla**ya** pufla**ya** بەئاخ و ئۆفەوە
Ezil**e** büzül**e** بەشەرم و حەیاوە	İt**e** kak**a** بەپاڵپاڵێن بەزەحمەت	Hopla**ya** zıpla**ya** بەهەڵبەزو دابەزەوە
Düş**e** kalk**a** بەزەحمەت، بەحاڵ	Gül**e** gül**e** بەپێکەنینەوە	Utan**a** sıkıl**a** بەشەرم وحەیاوە

- ووشەی (**Diye**)

یەکێکە لەو ووشە گرنگانەی لە زمانی تورکیدا زۆر بەکاردەهێنرێت. بەهۆی ئەم پاشگرەوە دروست بووەو **سێ مانا و ئەرکی جیاوازی هەیە:**

١- لە **ڕستەی ئامانجیدا**(Amaç Cü.): لێرەدا (Diye) ڕۆڵی (-mAk için) دەبینێت و **بەمانای (بۆ ئەوەی) دێت**.

Temiz hava alabilelim **diye** pencereleri açtık. بۆئەوەی بتوانین هەوای پاك هەڵبمژین پەنجەرەکانمان کردەوە.
Köylüler yağmur yağsın **diye** yağmur duasına çıktılar. بۆ ئەوەی باران ببارێت گوندنشینان بۆ دوعابارانە دەرچوون.
Türkiye’de okuyayım **diye** ailem bana yardım etti. بۆ ئەوەی لە تورکیا بخوێنم خێزانەکەم یارمەتیان دام.

٢- لـه ڕسـتەی **هۆکاریـدا** (Sebep Cü.): لێـرەدا (Diye) ڕۆڵـی (-DIk+iyekik eki+için) دەبینێت و **بەمانای (لەبەر ئەوەی، بەهۆی) دێت.**

Çok çalışmadı **diye** pişman oldu. لەبەرئەوەی زۆری نەخوێند پەشیمان بووەوە.
Telefonu kayboldu **diye** oturup ağladı. لەبەرئەوەی تەلەفۆنەکەی وون کرد دانیشت و گریا.
Çok iyi Türkçe bilmem **diye** hata yapıyorum. لەبەرئەوەی زۆرباش تورکی نازانم هەڵە دەکەم.

٣- لەکاتی گواستنەوەی دەقاودەقی قسەی کەسێك (Diye) بـەکاردەهێنرێت و **بـەمانای (بەم شێوەیە، ئاوا، وا)** دێت.

ERDOĞAN "Durmak yok yola devem!" **diye** söyledi. ئەردۆغان: (وەستان نیە، بەردەوام بە لە ڕێ کردن) وای گووت.
Hocamız "Ders bitti" **diye** konuştu. مامۆستامان وای گووت (وانە تەواو بوو).
"Lütfen emniyet kemerlerinizi bağlayın" **diye** anons yaptı. ئاوا ئاگاداری دا (تکایە پشتێنەی سەلامەتی ببەستن).
Babam her zaman "Kendini uyar!" **diye** söyler. باوکم هەموو کات وا دەڵێت (ئاگاداری خۆت بە!).
Irak çok sıcak bir ülkedir **diye** biliyorum. وا دەزانم (پێم وایە) عێراق وولاتێکی زۆر گەرمە.

E- پاشگری (-IncA)

ئەم پاشگرە **بەمانای (لەدوای) دێت** و هەمان واتای (-DIktAn sonra/sonrasında) دەدات و دوو ڕستە بەیەکەوە دەبەستێتەوە. دەچێتە سەر فرمان و دەیگۆڕێت بۆ زەرفی کات (Zaman Z.). ئەم پاشگرە بەپێی یاسای هەماهەنگی دەنگی بە **چوار** شێوە دەردەکەوێت (**-ınca/-ince/-unca/-ünce**).

Fiil + -IncA
Okulumu bitir**ince** ülkeme döneceğim. دوای تەواوکردنی قوتابخانەکەم دەچمەوە وولاتەکەم.
Sen gül**ünce** çok şeker oluyorsun. تۆ دوای ئەوەی پێدەکەنیت زۆر شیرین دەبیت.
Ders başlay**ınca** herkes susar. دوای دەست پێکردنی وانە هەمووان بێدەنگ دەبن.
Yemek yiy**ince** uykum geliyor. دوای نان خواردن خەوم دێت.
Seni gör**ünce** mutlu olurum. دوای بینینی تۆ دڵخۆش دەبم.
Eve dön**ünce** seni bekliyorum. دوای گەڕانەوە بۆ ماڵ چاوەڕێت دەکەم.

- بەهۆی (**-ma/-me**) دەکرێتە نەرێ، لەو حاڵەتەشدا مانای مەرجی(Şart) دەدات.

Gözlük kullan**mayınca** gözlerim ağrıyor. دوای بەکارنەهێنانی چاویلکە چاوانم دێشن.
Gözlük takmaz**sa**m gözlerim ağrıyor.

چاویلکە بەکارنەهێنم چاوانم دێشن.
Yeterince uyu**mayınca** huzursuz olurum. دوای نەخەوتن بەپێی پێویست نا ئاسوودە دەبم.
Yeterince uyumaz**sa**m huzursuz olurum. بەئەندازەی پێویست نەخەوم نا ئاسوودە دەبم.

- (**-IncAyA kadar**) یش هەمان مانای (**-AnA kadar**)ی هەیە کە لەوەو پێش خوێنراوە.

Okula gel**ene kadar** ıslandım.	تا هاتنە قوتابخانە تەڕ بووم.
Okula gel**inceye kadar** ıslandım.	تا هاتنە قوتابخانە تەڕ بووم.
Gece uyuy**ana kadar** okuyorum.	شەو تا خەوتن دەخوێنمەوە.
Gece uyuy**uncaya kadar** okuyorum.	شەو تا خەوتن دەخوێنمەوە.

- دەتوانین بە چەندین شێوە گرامەری جیاواز هەمان مانا دەربڕین:

Bebek uyan**ınca** süt içti. منداڵەکە دوای بێداربوونەوە شیری خواردەوە.
Bebek uyan**dıktan sonra** süt içti. منداڵەکە دوای بێداربوونەوە شیری خواردەوە.
Bebek uyan**dığı zaman** süt içti. منداڵەکە کاتێ بێداربووەوە شیری خواردەوە.
Bebek uyan**dığında** süt içti. منداڵەکە کاتێ بێداربووەوە شیری خواردەوە.

F- پاشگری (-Ar...mAz)

ئەم دوو پاشگرە بریتین لە پاشگرەکانی زەمەنی بەرفراوان(Geniş Z.) و بەجیا دەچنە سەر یەك فرمان، فرمانەکە دەگۆڕن بۆ زەرفی کات(Zaman Z.)، جێناوەکانیش وەرناگرن. لەڕووی ماناوە واتای ئەوە دەگەیەنێت کە لەنێوان ڕووداوی یەکەم و دووەمدا جیاوازیەکی زۆر کەمی کات هەیە. لە زمانی کوردیشدا بەهەمان شێوە بەکاری دێنین.

Fiil + -r/-ar/-er/-ır/-ir/-ur/-ür + Fiil + -maz/-mez
Namaz okun**ur** okun**maz** yemeğe başladı. بانگیدا و نەدا دەستی بە نانخواردن کرد.
Eve gir**er** gir**mez** yemek hazır mı? der. دەچێتەژوور و ناچێتەژوور دەڵێ نان ئامادەیە؟
Pencereyi aç**ar** aç**maz** hava girdi. پەنجەرەکەی کردەوەو نەیکردەوە هەوا هاتە ژوور.
Güneş doğ**ar** doğ**maz** yola çıktılar. ڕۆژ هەڵات و هەڵنەهات بەڕێ کەوتن.
Kardeşini gör**ür** gör**mez** sarılıp öptü. براکەی بینی و نەیبینی لەباوەشی گرت و ماچی کرد.
İşlerimi biti**rir** bitir**mez** yanına geliyorum. کارەکانم تەواو بێت تەواو نەبێت یەکسەر دێمە لای.
Hoca kağıtları ver**ir** ver**mez** sınav başladı. مامۆستا کاغەزەکانی دابەش کرد و نەکرد تاقیکردنەوە دەستی پێ کرد.

G- پاشگری (-AlI)

پاشگری خاڵی دەستپێك (**-alı/-eli**) **بەمانای (لەوەتەی) دێت**. هەمان مانای (-DAn beri) هەیە. دەچێتە سەر فرمان و دەیگۆڕێت بۆ زەرفی کات (Zaman Z.)، زۆر جاران ئەو پاشگرە لەگەڵ (-DI) بەکاردێت و هەمان واتاش دەدات.

Fiil + (y) -alı/-eli
Fiil + -DI + Fiil + (y) -alı/-eli
Fiil + -DIk + iyelik eki + beri

Türkiye’ye gel**eli** çok mutluyum. لەوەتەی هاتوومەتە تورکیا زۆر دڵخۆشم.
Türkiye’ye gel**di** gel**eli** çok mutluyum. لەوەتەی هاتوومەتە تورکیا زۆر دڵخۆشم.
Türkiye’ye gel**diğmden beri** çok mutluyum. لەوەتەی هاتوومەتە تورکیا زۆر دڵخۆشم.
Kış gel**eli** hiç hasta olmadım. لەوەتەی زستان هاتووە هیچ نەخۆش نەکەوتووم.
Kış gel**di** gel**eli** hiç hasta olmadım. لەوەتەی زستان هاتووە هیچ نەخۆش نەکەوتووم.
Kış gel**diğinden beri** hiç hasta olmadım. لەوەتەی زستان هاتووە هیچ نەخۆش نەکەوتووم.
Bu kitabı okuy**alı** çok değişmiş. لەوەتەی خوێندنەوەی ئەو کتێبە زۆر گۆڕاوە.
Bu kitabı oku**du** okuy**alı** çok değişmiş. لەوەتەی خوێندنەوەی ئەو کتێبە زۆر گۆڕاوە.
Bu kitabı oku**duğundan beri** çok değişmiş. لەوەتەی خوێندنەوەی ئەو کتێبە زۆر گۆڕاوە.

- ئەو سێ شێوەی سەرەوەی تەنها لەڕووی ڕێزمانیەوە جیاوازن، ئـەگینا لـەڕووی مانـاوە هەمان مانایان هەیەو شێوەی (dı+AlI) لەهەمووان زیاتر بەکاردەهێنرێت.

H- پاشگری (-DIkçA)

پاشگری **قۆناغبەندی و نوێ بوونەوەیە**. بەپێی هەماهـەنگی دەنگـی بـە **هەشـت** شـێوە دەردەکـــــــەوێت (-dıkça/-dikçe/-dukça/-dükçe/-tıkça/-tikçe/-tukça/-tükçe). دەچێتە سـەر فرمـان و دەیگۆڕێـت بـۆ زەرف، لەڕسـتەدا دوو ئـەرك و مانـای جیاوازی هەیە:

Fiil + -dıkça/-dikçe/-dukça/-dükçe/-tıkça/-tikçe/-tukça/-tükçe

١- **پلەبەندی و تێپەڕینی کات** (Aşama, Seviye, Derece): لێرەدا دەبێتە زەرفـی ئەندازە (Miktar Z.).

Zaman git**tikçe** Ömer daha iyi konuşuyor. بەتێپەڕبوونی کات عومەر باشتر قسە دەکات.
Hava soğu**dukça** sokaklar tenhalaştı. بەساردبوونی هەوا کۆڵانەکانیش چۆڵ بوون.
Vakit ilerle**dikçe** caddeler kalabalıklaşır. بەچوونە پێشی کات شەقامەکان قەرەباڵغ دەبن.
Yağmur yağ**dıkça** ova yeşiliyor. بەبارینی باران دەشت سەوز دەبێت.

٢- نوێ بوونەوەو دووبارە بوونەوە (Yenileme, Aralıklı tekrar)

İstanbul’a git**tikçe** teyzemi ziyaret ederim. بەچوونەوە ئیستەنبوڵ سەردانی پوورم دەکەم.
Ali’yi gör**dükçe** çocukluk yıllarını hatırlıyor. بەبینینەوەی عەلی سالانی منداڵی بیردێتەوە.
Kayseri’ye dön**dükçe** sucuk yerim. بەگەڕانەوە بۆ قەیسەری باسترمە دەخۆم.

- بەهـۆی پاشـگرەکانی (**-ma / -me**) دەبێتە نەرێ (olumsuz) و هەمـــان مانای (**-DIk+iyelik eki+sürece**) دەدات.

Senden özür dile**medikçe** (dilemediği sürece) onunla konuşma. تا داوای لێبوردنت لێ نەکات قسەی لەگەڵ مەکە.
Diyet yap**madıkça** (yapmadığın sürece) problem yaşarsın. تا ڕیجیم نەکەیت لەکێشەدا دەبیت.
Lütfen! gerekli olmadıkça dışarı çıkmayalım. تکایە تا پێویست نەبێت با نەچینە دەرەوە.

İ- پاشگری (ken-)

گرنگترین و بەکارهێنراوترین پاشگری زەرفە فرمانە و بەوەش جیادەکرێتەوە کە **هەم لەگەڵ فرمان(Fiil) و هەم لەگەڵ ناویش(İsim) بەکاردێت. ئەم پاشگرە ناکەوێتە ژێر کاریگەری هەماهەنگی دەنگی و وەك خۆی بەجێگیری دەمێنێتەوە**، لەرووی واتاشەوە **بەمانای (لەکاتی، کاتێ) دێت.**

یەکەم/ **لەگەڵ ناو** (İsim): لەگەڵ ناودا دەبێتە زەرفی کات(Zaman Z.). دەتوانرێ بەشێوەی **لکاو** بەناوەکە بنووسرێت بە (**ken-**)، هەروەها دەتوانرێت بەشێوەی **جیا** لە ناوەکە بنووسرێت بە (**iken**) و هیچ جیاوازیشیان نیە.

İsim + (y) -ken / iken
Ben çocuk**ken** çok yaramazdım. من کاتێ منداڵ بووم زۆر هاروهاج بووم.
Sen hastay**ken** çok sinirli oluyorsun. تۆ لەکاتی نەخۆشی زۆر توڕە دەبیت.
Dostlarım mutluy**ken** ben de mutlu olurum. کاتێ دۆستەکانم دڵخۆشن منیش دڵخۆش دەبم.
Annem işte **iken** tüm evi temizledim. کاتێ دایکم لەکار بوو هەمووماڵەکەم پاك کردەوە.
Hava soğuk **iken** insan daha hasta olur. کاتێ هەوا سارد دەبێت مرۆڤ نەخۆشتر دەبێت.
Öğrenci **iken** çok fakirdim. کاتێ قوتابی بووم زۆر هەژار بووم.

دووەم/ لەگەڵ **فرمان** (Fiil): پاشگری (-ken) دەچێتەسەر فرمان و دەیگۆڕێت بۆ زەرفی کات(Zaman Z.)، **تەنها بەشێوەی (-ken) و بەلکاوی دەنووسرێت**. لەگەڵ چوار زەمەنی زمانی تورکی و یەك شێوازدا بەکار دەهێنرێت.

Fiil + zaman/kip ekleri + -ken		
Şimdiki Z.	Gel-iyor-ken	کاتێ دێت
Geniş Z.	Gel-ir-ken	کاتێ دێت
Gelecek Z.	Gel-ecek-ken	کاتێ دێت (لەداهاتوو)
Duyulan Geçmiş Z.	Gel-miş-ken	کاتێ هات
Gereklilik Kipi	Gel-meli-yken	کاتێ دەبێ بێت

١- لەگەڵ **کاتی ئێستا** (Şimdiki Z.): دەبێتە (**-yorken**) مانای کاتی ئێستا و کاتی بەرفراوانیش دەدات، بەڵام ئەم شێوازە زۆر کەم بەکاردەهێنرێت.

Fiil + I + -yor + -ken
Çocuk koşu**yorken** takılıp düştü. منداڵەکە لەکاتی ڕاکردن تەقلەی لێداو بەربووەوە.
Yemek yi**yorken** sıkıcı sesler çıkarıyorsun. لەکاتی نانخواردن دەنگی بێزارکەر دەردەبڕی.
Yağmur yağı**yorken** ıslandım. لەکاتی باران بارین تەڕبووم.
Oyun oynu**yorken** kavga ettiler. لەکاتی یاری کردن شەڕیان کرد.

٢- لەگـــەڵ **کـــاتی بـــەرفراوان** (Geniş Z.): دەبێتـــە (-rken/-Arken/-Irken/-mAzken)، **ئـــەم شـــێوازە لەهـــەموو شـــێوازەکانی تـــر زیـــاتر بـــەکار دەهێنرێـــت و گرنگترینیانە.**

Fiil + -r/-ar/-er/-ır/-ir/-ur/-ür/-maz/-mez + -ken
Sabahları spor yap**arken** müzik de dinlerim. بەیانیان لەکاتی وەرزش گوێ لە مۆسیقاش دەگرم.
Siz konuş**urken** herkes dikkatle dinler. کاتێ ئێوە قسە دەکەن هەموان بە دیقەتەوە گوێ دەگرن.
Irmakta yüz**erken** çok zorlanırım. لەکاتی مەلەوانی کردن لە ڕووباردا زۆر نارەحەت دەبم.
Yağmur yağ**arken** romantik hissederim. لەکاتی باران بارین هەست بە ڕۆمانسیەت دەکەم.
Sen bilgisayar nedir bil**mezken** ben web sitesi yapıyordum. کاتێ تۆ نەتدەزانی کۆمپیوتەر چیە من وێبسایتم دروست دەکرد.
Eve gl**irken** alışveriş yapıyorum. کاتێ دێمەوە ماڵ بازاڕ دەکەم.

٣- لەگەڵ **کاتی داهاتوو** (Gelecek Z.): دەبێتە (**-AcAkken**)، ئەم شێوازە لـە دوو حاڵەتدا بەکار دەهێنرێت:

Fiil + (y) -acak/-ecek + -ken

یەکەم/ کارێك هەیە کە نیەتمان هەیە و دەمانەوێت بیکەین بەڵام ڕێك لەو کاتەدا ڕێگـر و لەمپەرێك دێتە پێشەوەو ناتوانین بیکەین.

Tam uyuy**acakken** o kedi yüzünden uykum kaçtı. ڕێك لەكاتی نووستن بەهۆی ئەو پشیلەوە خەوم زڕا.
Biz tam evlen**ecekken** dedem öldü. ڕێك لەكاتی هاوسەرگیریمان باپیرەم وەفاتی كرد.
Tam dönerimi ısır**acakken**, kardeşim dönerimi kapıp yedi. ڕێك لەكاتی گازگرتن لە دۆنەرەكەم براكەم دۆنەرەكەمی ڕفاند و خواردی.
Tam seni aray**acakken** seni gördüm. ڕێك لەكاتی پەیوەندەی كردن بەتۆ تۆم بینی.

دووەم/ كارێك هەیە كە پێویستە بكرێت، بەڵام ئەو كارە ناكرێت و ڕێك پێچەوانەكەی دەكرێت.

Sınavı vardı, ders çalış**acakken** sinemaya gitti. تاقیكردنەوەی هەبوو، لەكاتی دەرس خوێندن چووە سینەما.
Arkadaşından özür diley**ecekken** bir daha ona vurdu. لەكاتی داوای لێبوردن كردن لە هاوڕێكەی جارێكی تریش لێیدا.
Diyet yaptım, zayıflay**acakken** daha da tonton oldum. ڕیجیمم كرد، لەجیاتی لاواز بوون خەپۆكە تریش بووم.

٤- لەگەڵ كاتی **ڕابردووی بیستراو** (Duyulan Geçmiş Z.): دەبێتە (**-mIşken**)، ئەم شێوازەش دوو ئەركی هەیە و لە دوو حاڵەتدا بەكار دەهێنرێت:

Fiil + -mIş + -ken

یەكەم/ كارێك دەكەی و لەپاڵیدا كارێكی زیادەش دەكەی، بەڵام ئەو كارەی دووەم بۆ تۆ قورس و زەحمەت نیە.

Pazara git**mişken** bana da bir karpuz al! لەکاتی چوونە بازاڕ شووتیەکیش بۆ من بکڕە.
İş için İstanbul’a git**mişken** tüm müzeleri gezdim. لەکاتی چوونە ئیستەنبوڵ بۆ کار هەموو مۆزەخانەکانیش گەڕام.
Odamı temizle**mişken** kaybolmuş yüzüğümü de arayın! لەکاتی پاککردنەوەی ژوورەکەم بەدوای ئەنگوستیلە وونبووەکەشم دا بگەڕێن.
Dışarı çık**mışken** bir lokantaya gidelim. لەکاتی چوونە درەوە با بچینە خواردنگەیەك.

دووەم/ ڕێك لەو کاتەی کارێك دەکەی کارێك یان شتێکی تریش ڕوو دەدات.

Akşam eve gir**mişken** elektrik kesildi. ئێوارە لەکاتی چوونەماڵەوە کارەبا بڕا.
Sınava gir**mişken** Ayşe bayıldı. لەکاتی چوونە تاقیکردنەوە ئایشە بوورایەوە.
Tam kuaförden çık**mışken** rüzgar esti. ڕێك لەکاتی هاتنەدەر لە سالۆن ڕەشەبا هەڵی کرد.
Tam arabamı yıkat**mışken** sağanak yağmur başladı. ڕێك لەکاتی غەسڵ کردنی ئۆتۆمبێلەکەم باوبۆران دەستی پێکرد.

لەو ئەرکەدا ووشەکانی (**tam/hazır**) واتە (ڕێك لەو کاتەدا) زۆر بەکاردێن.

٥- لەگەڵ **شێوازی پێویست** (Gereklilik Kipi): دەبێتە (**-mAlIyken**)، ئەم شێوازەش دوو ئەرکی هەیە و لە دوو حاڵەتدا بەکار دەهێنرێت:

Fiil + -malı/-meli + -yken

یەکەم/ کارێك هەیە کە پێویستە مرۆڤ بیکات، کەچی ئـەو کـارە ناکـات و کـارێکی تـر دەکات.

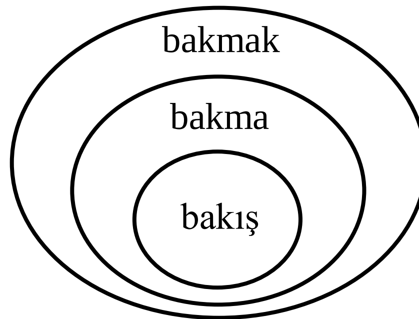
Dinlen**meliyken** ağır mı ağır bir iş yaptık. کاتێ دەبوو ئیسراحەت بکەین ئیشێکی زۆر قورسمان کرد.
Konuş**malıyken** niye susuyorsun? کاتێ دەبێ قسە بکەیت بۆچی بێ دەنگ دەبیت؟
Beni bekle**meliyken** neden gittin? کاتێ دەبێ چاوەڕێم بکەی بۆچی ڕۆیشتی؟
Namaz kıl**malıyken** uyudum. کاتێ دەبوو نوێژ بکەم خەوتم.

دووەم/ بێ ئەوەی هیچمان لەدەست بێت پێچەوانەی ئەوەی چاوەڕێی دەکەین ڕوو دەدات.

Araba hızlan**malıyken** yavaşlıyor. ئۆتۆمبێلەکە کاتێ دەبێ خێرابێت هێواش دەبێت.
Sıcaktan bunal**malıyken** donuyorum sanki! کاتێ کە دەبێ بێزاربم لە گەرما خەریکە ڕەق دەبمەوە لەسەرما.
Kar yağ**malıyken** güneş açıyor. لەکاتێکا دەبێ بەفر بباریێ خۆرەتاوە.
Öğretmenimiz derse gel**meliyken** Ankara’ya gitmiş. لەکاتێکا مامۆستا دەبێ بێتە دەرس چووەتە ئەنقەرە.

- لقی سێیەم/ ناوە فرمان (İsim-Fiil)

ناوە فرمــان (İsim-Fiil) بریتیە لە ناوی جـوڵەو کردارەکـان، بە هـــەر ســێ پاشگری (**-mAk/-mA/-Iş**) دەچێتە سەر ڕەگی فرمان و دەیگۆڕێت بۆ ناو. بەهۆی پاشگری (**-ma/-me**) دەبێتە نەرێ. هەرسێ پاشگرەکەشی لەڕووی ماناوە هاومانان بـەڵام لـەڕووی تایبەتەمەندیــەوە جیــاوازن، **پاشــگری (-mAk) بــۆ حاڵــەتی گشــتگیر و بــەرفراوان بەکاردێت، پاشگری (-mA) هەندێ تایبەتمەندترە بــەڵام تــۆزێ گشتگیریشــی تێدایــە، هەرچی پاشگری (-Iş)ە ئەوا تایبەتە بەکەسێك یان شتێکی دیاریکراو**.



Fiil + -mak/-mek -ma/-me -(y) -ış/-iş/-uş/-üş	ئەرێ (olumlu)
Fiil + -ma/-me + -mak/-mek -ma/-me -(y) -ış/-iş/-uş/-üş	نەرێ (olumsuz)

Gül**mek** çok faydalıdır.	پێکەنین زۆر بەسوودە. (گشتگیر)
Koridorden bir gül**me** sesi geliyor.	لە ڕاڕاوەکەوە دەنگی پێکەنین دێت.(کەمێك تایبەتکراو)
Ali'nin gül**üş**ü çok güzel.	پێکەنینی عەلی زۆر جوانە. (تایبەتمەند)

A- پاشگری (-mAk)

یەکێکە لە پاشگرە زۆر گرنگەکانی زمانی تورکی، دەچێتە سەر ڕەگی فرمـان و دەیکاتـە نـاوێکی گشـتگیر. تـەنها دەتوانـێ پاشـگرەکانی حـاڵی **هــەبوون**(Bulunma H.) و **جیابوونەوە**(Ayrılma H.) وەربگرێت. بەپێی یاسای هەماهەنگی دەنگی بە **دوو** شـێوە دەردەکەوێت (**-mak/-mek**).

- پاشگری ناوەفرمانی (-mak/-mek) لە زمانی تورکیدا ١١ ئەرکی هەیە:

١- **پاشگری چاوگ** (Mastar)ە: **بەهۆی پاشگری (-mak/-mek) فرمانـەکان دەبنـە چاوگ.** ئەگەر بێت و ئەو پاشگرانە لابەرین فرمانەکان تەنها ڕەگیان دەمێنێتـەوەو دەبنـە شێوازی فەرمانی بۆ کەسی دووەمی تاك (Sen).

Gör- ببینە	Gör**mek** بینین	Oku- بخوێنەوە	Oku**mak** خوێندنەوە	Yap- بکە	Yap**mak** کردن
Git- بڕۆ	Git**mek** ڕۆیشتن	Yaz- بنووسە	Yaz**mak** نووسین	Öl- بمرە	Öl**mek** مردن

٢- **بۆ پێناسەکردن** (Tanımlama) و **باس کردنی شتی گشـتی** (Genel) و **بابـەتیی** (Nesnel) بەکاردێت.

Sigara iç**mek** zararlıdır. جگەرە کێشان زیانبەخشە.
Öğren**mek** ve öğret**mek** zor bir iştir. فێرکردن و فێربوون کارێکی سەختە.

Çocuk yetiştir**mek** sadece annenin işi değildir. منداڵ پێگەیاندن تەنها کاری دایك نیە.
Evlen**mek** sorumluluk demektir. هاوسەرگیریی واتە بەرپرسیارێتی.

٣- ڕستەی **ئامانجی دروست دەکات** (Fiil + -mAk + için).

Bu ülkeye üniversite oku**mak için** geldik. بۆ خوێندنی زانکۆ هاتووینەتە ئەم وولاتە.
Ali uyu**mak için** odasına çekildi. عەلی بۆ نووستن چووەوە ژوورەکەی.
Para çek**mek için** bankamtiğe giderim. بۆ پارە ڕاکێشان دەچم بۆ بانکەماتیك.
Karar ver**mek için** biraz düşünmeliyim. بۆ بڕیاردان دەبێ کەمێك بیر بکەمەوە.

٤- **ڕستەی هۆکاریی دروست دەکات** (Fiil + -mAktAn + dolayı)، دەتوانین ووشەی (dolayı) فڕێ بدەین و هەمان ماناش دەدات.

Sürekli çalış**maktan dolayı** sıkıldım. بەهۆی کارکردنی بەردەوامەوە بێزاربووم.
Çok oku**maktan** gözlerim bozulacak. بەهۆی زۆر خوێندنەوە چاوانم تێك دەچن.
Gliba düşün**mekten** saçlarım ağaracak. ڕەنگە بەهۆی بیرکردنەوە قژم سپی بێت.
Çok yemek ye**mekten dolayı** şişmanladım.

بەهۆی نان خواردنی زۆرەوە قەڵەو بووم.

٥- **ڕستەی داخوازی دروست دەکات** (-Fiil + -mAk + iste).

Bu kanaldaki haberleri izle**mek ist**iyoruz. دەمانەوێت سەیری هەواڵەکانی ئەو کەناڵە بکەین.
Tüm kaynakları tara**mak ist**iyorum. دەمەوێت هەموو سەرچاوەکان شەن و کەو بکەم.
Çok iyi Türkçe öğren**mek ist**iyorum. دەمەوێت تورکیەکی زۆر باش فێربم.
Bir kitap al**mak ist**iyorum. دەمەوێت کتێبێك بکڕم.

٦- **ڕستەی پێویستی دروست دەکات** (Fiil + -mAk + gerek/lazım).

Şimdi çok çalış**mak lazım**. ئێستا زۆر کارکردن پێویستە.
Bu projeyi biraz daha geliştir**mek lazım**. ئەو پڕۆژەیە پێویستی بە کەمێکی تر پێشخستنە.
Yaramazlık yaparsan sana ceza ver**mek gerek**iyor. هاروهاجی بکەیت پێویستە سزا بدرێیت.
Bekçi olmak için uyu**mamak lazım**. بۆ بوونە پاسەوان نەخەوتن پێویستە.

٧- ڕستەی زەرفی لەگەڵ کێ؟ بەچی؟ (Fiil + -mAk + ile).

Ofisimi yeneletmek ile meşgulum. بە نوێ کردنەوەی ئۆفیسەکەم سەرقاڵم.
Murat Konuşmak ile meşgul. موراد بەقسەکردن سەرقاڵە.
Film izlemek ile Türkçe öğrenebilirsin. بە سەیرکردنی فلیم دەتوانی فێری تورکی ببیت.
Ders çalışmak ile meşgulduk. بە دەرس خوێندن سەرقاڵ بووین.

٨- ناچاری و بێ بەدیلی (Seçeneksiz, Alternatifsizlik).

Fiil + -mAktAn başka
-mAk dışında

Ameliyat olmaktan başka bir tedavi yok. جگە لە عەمەلیات کردن چارەسەرێکی تر نیە.
Ameliyat olmak dışında bir tedavi yok. جگە لە عەمەلیات کردن چارەسەرێکی تر نیە.
Çok çalışmaktan başka bir çaremiz var mı? جگە لە زۆر خوێندن چارەیەکی ترمان هەیە؟
Kitap okumak dışında bir şey yapmam. جگە لە کتێب خوێندنەوە شتێکی تر ناکەم.

٩- **ڕێك پێچەوانەكەی (لەجیاتی)** (Fiil + -mAk + yerine).

Onlarla laklak et**mek yerine** bir iş yapmalısın. لەجیاتی زۆربلێی كردن لەگەڵ ئەوان پێویستە كارێك بكەی.
Sürekli şikayet et**mek yerine** çözüm bulmaya çalış! لەجیاتی بەردەوام سكاڵا كردن بەدوای چارەسەر بگەڕێ.
Spor yap**mak yerine** baklava yeme! لەجیاتی وەرزش كردن پاقلاوە مەخۆ.
Ders çalış**mak yerine** şaka yaparlar. لەجیاتی دەرس خوێندن گاڵتەجاڕی دەكەن.

١٠- **نزیك بوونەوە** (Yaklaşma) و **ئامانج** (Amaç) (Fiil + -mAk + üzere)

نزیك بوونەوە (Yaklaşma)
Biraz bekle ders bit**mek üzere**. كەمێك چاوەڕێكە دەرس لەسەر تەواو بوونە.
İşimizi bitir**mek üzere**yiz. كارەكانمان لەسەر تەواو بوونە.
Yoldayım, okula var**mak üzere**yim. لەڕێگام، خەریكە دەگەمە قوتابخانە.
Burada akşam ol**mak üzere**. لێرە خەریكە دەبێتە ئێوارە.
ئامانج (Amaç)
Oku**mak üzere** Türkiye'ye geldik. بۆ خوێندن هاتووینەتە توركیا.
Kursa katıl**mak üzere** adımı kaydettirdim.

بۆ بەشداری کردن لە کۆرس ناوم تۆمارکرد.
Talebimizi sun**mak üzere** dilekçe yazmalıyız. بۆ پێشکەش کردنی داواکاریەکەمان دەبێ داواکاری بنووسین.

١١- **لەپاڵ ئەوەدا ئەوەش** (Fiil + -mAk + kadar .... Fiil + -mAk + dA).

C١ sertifikası al**mak kadar**, Türkçe iyi öğren**mek de** önemlidir. بەقەد بەدەستهێنانی بڕوانامەی C١ باش فێربوونی تورکیش گرنگە.
Spor yap**mak kadar**, az yemek ye**mek de** lazım. بەقەد وەزرش کردن کەم نان خواردنیش پێویستە.
Okulu bitir**mek kadar** iyi bir iş bul**mak da** önemli. بەقەد تەواوکردنی خوێندن دۆزینەوەی کارێکی باشیش گرنگە.
Bir işe başla**mak kadar** onu bitir**mek de** gayret ister. بەقەد دەست پێکردنی کارێك تەواوکردنیشی هەوڵی دەوێ.

B- پاشگری (-mA)

یەکێکە لە پاشگرە گرنگەکانی ناوەفرمان لە زمانی تورکیدا، دەچێتە سەر ڕەگی فرمان و دەیکاتە ناوێکی تایبەت. **دەتوانێ هەموو پاشگرەکانی حاڵی(Hal Ekleri) و جێناوەکان(Zamirler) و تەواوکاریی ناویی(İsim Tamlaması) وەربگرێت.**

Benim konuş**ma**m çok iyi.	قسەکردنم زۆر باشە.
Senin çalış**ma**n çok düzgün.	خوێندنی تۆ زۆر ڕێك وپێکە.
Onun anlat**ma**sını seviyorum.	ڕاڤەکردنی ئەوم زۆر خۆش دەوێ.
Bizim gel**me**mizi isterler.	دەیانەوێت ئێمە بچین.
Sigara iç**me**niz bizi rahatsız eder.	جگەرە کێشانتان نارەحەتمان دەکات.
katıl**ma**larını hiç beğenmedim.	بەشداری کردنی ئەوانم هیچ بەدڵ نەبوو.

- لە کۆمەڵێك ناو(İsim)ی زمانی تورکیدا پاشگری (**-ma/-me**) بەقاڵب بووەو بووەتە بەشێکی جێگیرو سەربەخۆ تێیدا.

Toplama کۆکردنەوە	Çıkarma لێ دەرکردن	Çarpma جاران کردن	Bölme دابەش کردن
Deneme هەوڵ دان	Dolma پڕکردن	Bekleme چاوەڕێ کردن	Dövme لێدان
Yazma نووسین	Okuma خوێندنەوە	Konuşma قسەکردن	Dinleme گوێ گرتن
Dondurma دۆندرمە	Sarma پێچانەوە	Yüzme مەلەوانی	Şekerleme شیرینی
Haşlama کوڵاندن	Basma چاپ	Çalışma odası ژووری کار	Arama گەڕان

Barınma şartları هەلومەرجی نیشتەجێ بوون	Dinlenme sitesi شوێنی حەسانەوە

- پاشگری (-ma/-me) بەشێوەیەکی بەرفراوان لەگەڵ ئامرازەکان بەکاردێت لەوانەش:

Fiil + -mA + iyelik eki + için Düşünmem için biraz zaman verin. بۆ بیرکردنەوەم کەمێك کات بدەن.
Fiil+-mA+(iyelik eki)In+öncesinde/sonrasında Konuşmamın öncesinde herkesi selamladım. پێش قسەکردنم سلاوم لە هەمووان کرد.
Fiil + -mA + (iyelik eki)la + birlikte Evine girmesiyle birlikte tüm sıkıntıları attı. لەگەڵ چوونە ماڵەکەی هەموو کێشەکانی وەلانا.
Fiil+-mA+ iyelik eki+ üzerine/konusunda/hakkında Ailemle yurt dışına gitmem üzerine konuşacağım. دەربارەی چوونم بۆ دەرەوەی وولات لەگەڵ خێزانەکەم دەدوێم.
Fiil + -mA + iyelik eki + dolaysıyla / sebebiyle Başarmam dolaysıyla herkes beni kutladı. بەبۆنەی سەرکەوتنمەوە هەمووان پیرۆزباییان لێ کردم.
Fiil + -mA + iyelik eki + -A ragmen/karşın Yeterince uyumama rağmam henüz yorgunum. سەرباری خەوتنی پێویست هێشتا ماندووم.
Fiil+ -mA+ iyelik eki+ ile + Fiil+ -mA+ iyelik eki Ali’nin yatağa uzanması ile uyuması bir oldu. عەلی پاڵدانەوەو خەوتنی لەسەر جێگا بوو بە یەك.
Fiil+-mA+iyelik eki +kadar+Fiil+-mA+iyelik eki+dA Kelimeleri okuyabilmen kadar yazabilmen de önemli. بەقەد توانینی خوێندنەوەی ووشەکان توانینی نووسینیشت گرنگە.

Fiil + -mA + iyelik eki + bile / dahi Müdürle konuşması bile faydası yok. تەنانەت قسەکردنی لەگەڵ بەڕێوەبەریش سوودی نیە.
Fiil + -mA + iyelik eki + -DAn ötürü Okulu temizlememizden ötürü bize teşekkür ettiler. بەبۆنەی پاککردنەوەی قوتابخانەکە سوپاسیان کردین.
Fiil + -mAyA + yönelik Şu anki tedavi, hastalığın durdurmaya yönelik. چارەسەریی ئێستاکە بۆ وەستاندنی نەخۆشیەکەیە.
Fiil + -mAyA + değer / değmez Bu konu üzerinde durmaya değmez. ئەو بابەتە ئەوە ناهێنێ لەسەری بوەستین.

C- پاشگری (-Iş)

ئەم پاشگرە بە **چوار** شێوە دەردەکەوێ (**-ış/-iş/-uş/-üş**). دەچێتە سەر ڕەگی فرمان و **دەیکاتە ناوێکی تەواو تایبەت** بە کەسێك یان شتێك. هەروەها بۆ شتی کاتی و ماوە کورت بەکاردێت. دەتوانێ هەموو **پاشگرەکانی حاڵی**(Hal Ekleri) و **جێناوەکان**(Zamirler) و **تەواوکاریی ناویی**(İsim Tamlaması) وەربگرێت.

Davran**ış**ınız takdire değer.	هەڵسوکەوتتان شایانی ڕێزە.
Rüzgarın es**iş**i çok kuvvetli.	هەڵکردنی باکە زۆر توندە.(کاتی)
Ali’nin ders anlat**ış**ı çok zayıf.	عەلی ڕاڤەکردنی دەرسی زۆر لاوازە.
Onun yiy**iş**ine hepimiz güldük.	هەمووومان بە خواردنەکەی ئەو پێکەنین.
Anlay**ış**ınız için teşekkür ederiz.	بۆ تێگەیشتووییتان سوپاستان دەکەین.
Bu kalemin yaz**ış**ı daha iyi.	نووسینی ئەو پێنووسە باشترە.
Çık**ış** kapısında beni bekleyin.	لە دەرگای دەرچووندا چاوەڕێم بکەن.

- هەندێ ناو بەهۆی ئەم پاشگرەوە دروست بوونە و بوونەتە ناوێکی سەربەخۆی جێگیر.

Giriş چوونە ژوورەوە	Çıkış دەرچوون	Gidiş چوون	Dönüş گەڕانەوە	İnanış باوەڕ
Kalkış هەڵسان	İniş دابەزین	Biniş سواربوون	Varış گەیشتن	Yürüyüş ڕۆیشتن
Alış کڕین	Satış فرۆشتن	Bitiş کۆتایی	Veriş دان	Davranış هەڵسوکەوت
Batış ئاوابوون	Doğuş هەڵاتن	Öpüş ماچ	Gülüş پێکەنین	Vuruş لێدان

- باســكردنى ڕاســتەوخۆ- ناڕاســتەوخۆ (Doğrudan-Dolaylı Anlatım)

بریتیە لە گواستنەوەی دەقی قسەو ئاخاوتنی کەسێك بۆ کەسێکی تر بە ڕستە و داڕشتنی خۆمان، ئەمەش چوار جۆری هەیە:

A- **باسـکردنی ناڕاسـتەوخۆ لـە ڕسـتەی فرمـانی** (Fiil Cümlesinde Dolaylı Anlatım). بەپێی ئەم یاسایەی خوارەوە قسەی کەسەکە دادەڕێژینەوەو بۆ کەسێکی تری باس دەکەین:

Fiil + -DIk/-AcAk + iyelik eki + belirtme hali.

- لەکاتی وەرگێڕانی ڕستە لە ڕاســتەوخۆ(Doğrudan)ەوە بــۆ ناڕاســتەوخۆ(Dolaylı) دەبێ ئاگاداری ئەو خاڵانە بین:

١- ئەگەر فرمانی ڕستەکە کاتی ڕابردوو(Geçmiş Z.) یـان کـاتی ئێسـتا(Şimdiki Z.) بێت ئەوا (**-DIk**) بەکاردێنین. ئەگەر فرمانەکە کاتی داهاتوو(Gelecek Z.) بێت (**-AcAk**) بەکاردێنین. سەبارەت بە کاتی بەرفراوان(Geniş Z.) ئەوا دەوەسـتێتە سـەر مانای ڕستەکە، ئەگەر بەمانای ڕابردوو بوو ئەوا (-DIk) بەکاردێت، ئەگەریش بـەمانای داهاتوو بوو (-AcAk) بەکاردەهێنرێت.

٢- ڕستەکان لە نێو کەوانەکان دەردەهێنین و کەوانەکان فڕێ دەدەین.

٣- هەندێ جـار جێنـاوە خاوەندارێتیـەکان لـەنێوان ڕسـتەی ڕاسـتوخۆ و ناڕاسـتەوخۆدا گۆڕانیـان بەسـەردا دێـت دەبێـت ئاگـاداری بـین، تەنانـەت هەنـدێ جـار پێویسـت بـە زیادکردنیشی دەکات، بۆ نمونە:

Annem, Ali’ye “Çok aburcubur yiyor<u>**sun**</u>” dedei. دایكم به عەلی گووت "شەكەراتی زۆر دەخۆیت"
Annem, Ali’ye Çok aburcubur yediğ<u>**i**</u>ni söyledi. دایكم زۆری شەكەرات خواردنی به عەلی گووت.

٤- له ڕستەی ڕاستەوخۆدا بەگشتی ووشەی (**dedi**) زۆر بەكاردێت. لـەكاتی وەرگێڕانـی بۆ ڕستەی ناڕاستەوخۆ ووشەكە دەگۆڕین بۆ (**söyledi**).

ڕاستەوخۆ (**Doğrudan**)	ناڕاستەوخۆ (**Dolaylı**)
Mehmet bana “Geçen yıl London’a **gittim**” dedi. *Geçmiş* محمد پێی گووتم "ساڵی ڕابردوو چوومە لەندەن."	Mehmet bana geçen yıl London’a gittiğini söyledi. محمد چوونە لەندەنی ساڵی ڕابردووی پێ گووتم.
Aso, Ali’ye “Dersten sonra tatlı yemeğe **gideriz**” demiş. *Geniş* ئاسۆ به عەلی گووت "دوای دەرس دەچینە شیرینی خواردن"	Aso, Ali’ye dersten sonra tatlı yemeğe gideceklerini söylemiş. ئاسۆ چوونی دوای دەرسیان بۆ شیرینی خواردن به عەلی گووت.
Runa, bize “Kıyafetlerimi kendim **dikerim**” dedi. *Geniş* ڕوونە گووتی"جلوبەرگەكانم بەخۆم دەدرووم"	Runa, bize kıyafetlerini kendisinin diktiğini söyledi. ڕوونە، خۆی دروینی جلوبەرگەكانی خۆی به ئێمە گووت.
Babam “spor **yapmıyorum**” dedi. *Şimdiki* باوكم گووتی "وەرزش ناكەم"	Babam spor yapmadığını söyledi. باوكم وەرزش نەكردنی گووت.
Cumhurbaşkanı, halka “Türkiye’yi **geliştireceğiz**” dedi. *Gelecek* سەركۆمار بەخەڵكی گووت "توركیا پێش دەخەین"	Cumhurbaşkanı Türkiye’yi geliştireceklerini söyledi. سەركۆمار پێشخستنی توركیای بەخەڵك گووت.

B- **باسـکردنی ناڕاسـتەوخۆ لـە ڕسـتەی نـاویی** (İsim Cümlesinde Dolaylı Anlatım)، بەپێی ئەم یاسایەی خوارەوە قسەی کەسەکە دادەڕێژینەوەو بۆ کەسێکی تری باس دەکەین:

İsim + ol- + -DIk + iyelik eki + belirtme hali.

لەکاتی گۆڕینی ڕستەی ڕاستەوخۆ بۆ ناڕاستەوخۆ ووشـەکانی (**var/yok**) دەگـۆڕین بـۆ (**ol-**).

ناڕاستەوخۆ (Dolaylı)	**ڕاستەوخۆ (Doğrudan)**
Aso, kardeşine yalancı olduğunu söyledi. ئاسۆ درۆزن بوونی براکەی بە براکەی گوت.	Aso, kardeşine "**Yalancısın**" dedi. ئاسۆ بە براکەی گوت: درۆزنیت.
Müşteri, garsona yemeğinin çok tuzlu olduğunu söyledi. کڕیار زۆر سوێر بوونی خواردنەکەی بە گارسۆن گووت.	Müşteri, garsona "Yemeğin **çok tuzlu**" dedi. کڕیار بە گارسۆنەکەی گووت: خواردنەکەت زۆر سوێرە.
Songül, bana bugün hava yağmurlu oduğunu haber verdi. سۆنگول باراناوی بوونی هەوای ئەمڕۆی پێ گووتم.	Songül, bana "Bugün **hava yağmurlu**" dedi. سۆنگول پێی گووتم: ئەمڕۆ هەوا باراناویە.
Can bu akşam yemekte tavuk olduğunu söyledi. جان هەبوونی مریشکی لە خواردنەکەی ئەم ئێوارەیەدا گووت.	Can "Bu akşam yemekte **tavuk var**" dedi. جان گووتی: ئەم ئێواریە لەخواردنەکەدا مریشك هەیە.

C- **باسکردنی ناڕاستەوخۆ لە ڕستەی فەرمانی-ئەمر-** (Emir Cümlesinde Dolaylı Anlatım)، بەپێی ئەم یاسایەی خوارەوە فەرمانی کەسەکە دادەڕێژینەوەو بۆ کەسێکی تری باس دەکەین:

Fiil + -mA + iyelik eki + belirtme hali.

پاشگری (-ma/-me)ی دوای فرمانەکە(Fiil) بریتیە لە پاشگری ناوەفرمان(-İsim Fiil) نەك پاشگری نەرێ.

ڕاستەوخۆ (Doğrudan)	ناڕاستەوخۆ (Dolaylı)
Annem, bana “Odanı **topla**!” dedi. دایکم پێی گووتم: ژوورەکەت کۆکەرەوە.	Annem bana odamı toplamamı söyledi. دایکم کۆکردنەوەی ژوورەکەمی پێ گووتم.
Öğretmen, bize “Derse erken **gelin**!” dedi. مامۆستا پێمانی گووت: زوو وەرن بۆ دەرس.	Öğretmen, bize derse erken gelmemizi söyledi. مامۆستا زوو هاتنمانی بۆ دەرس پێ گووتین.
Ali, Aso’ye “Burada sigara **içme**!” dedi. عەلی بە ئاسۆی گووت: لێرە جگەرە مەکێشە.	Ali, Aso’ye burada sigara içmemesini söyledi. عەلی بە ئاسۆی گووت لێرە جگەرە نەکێشێ.
Hoca, Ayşe’ye “**Uyuma**!” dedi. مامۆستا بە ئایشەی گووت: مەخەوە.	Hoca, Ayşe’ye uyumamasını söyledi. مامۆستا بە ئایشەی گووت نەخەوێت.
Karım, bana “Lütfen **gelsin**!” dedi. هاوسەرم پێی گووتم: تکایە بابێت.	Karım, bana gelmesini söyledi. هاوسەرم هاتنی ئەوی پێ گووتم.

- لــــەکاتی وەرگێـــــڕان لـــــە ڕاســــتەوخۆ بــــۆ ناڕاســــتەوخۆ **ووشــــەکانی وەك (Lütfen/Haydi/Sakın) لادەبەین.**

D- **باسکردنی ناڕاستەوخۆ لە ڕســتەی پرســیاریی** (Soru Cümlesinde Dolaylı Anlatım)، بەپێی ئەم یاسایەی خوارەوە پرسیاری کەسەکە دادەڕێژینەوەو بــۆ کەســێکی تری باس دەکەین:

Fiil + -Ip + Fiil + -mA + -DIk/-AcAk + iyelik eki + belirtme hali.

تێبینی:

١- **تەنها ئەو ڕستە پرسانەی کە پاشگرە پرســەکانی (-mı/-mi/-mu/-mü) تێدایــە بەو یاسایەی سەرەوە دەگۆڕدرێن بۆ ڕستەی ناڕاستەوخۆ**، هەرچی ئەو ڕستانەن کە ووشــە پرســەکانی وەك (Ne kadar/Neden/Ne zaman) یــان تێدایــە ئەوانــە دەبــێ بــە یاساکانی ڕستەی فرمانی یان ناوی بگۆڕدرێن بۆ ناڕاستەوخۆ.

٢- بەپێی یاسای ڕستەی پرسیاری دەبێ فرمــانی ڕســتەکە دووجــار بنووســینەوە، جــاری یەکەم پاشگری (-Ip) دەخەینە سەر و جــاری دووەمــیش (+ -mA + -DIk/-AcAk iyelik eki + belirtme hali).

٣- بۆ کاتەکانی ڕابردوو و ئێستا پاشــگری (-DIk) بــەکاردێت، بــۆ کــاتی داهــاتوو (-AcAk)، بۆ کاتی بەرفراوانیش بەپێی ماناکەی دەتوانێ هەردوو پاشــگری (-DIk) و (-AcAk) وەربگرێت.

(Doğrudan) ڕاستەوخۆ	**(Dolaylı)ناڕاستەوخۆ**
Annem, bana “Okula **gidiyor**	Annem, bana okula gidip

musun?” diye sordu. دایکم لیّی پرسیم: دەچیتە قوتابخانە؟	gitmediğimi sordu. دایکم چوون و نەچوونمی بۆ قوتابخانە لێ پرسیم
Polis, şoföre “Ehliyetiniz **var mı**?” diye sordu. پۆلیس لە شوفێرەکەی پرسیی: مۆڵەتتان هەیە؟	Polis, şoföre ehliyetinin olup olmdığını sordu. پۆلیس هەبوون و نەبوونی مۆڵەتی لە شوفێرەکە پرسی.
Can, Ayşe’ye “Benimle **gelir misin**?” diye sordu. جان لە ئایشەی پرسی: لەگەڵ من دێیت؟	Can, Ayşe’ye onunla gelip gelmeyeceğini sordu. جان هاتن و نەهاتنی ئایشەی لەگەڵی لێ پرسی.
Müdür, memura “Beni **arayacak mısın**?” diye sordu. بەڕێوەبەر لە فەرمانبەرەکەی پرسی: پەیوەندیم پێوە دەکەیت؟	Müdür, memura onu arayıp aramayacağını sordu. بەڕێوەبەر پەیوەندی کردن و نەکردنی لە فەرمانبەرەکەی پرسی.

- هەر چوار جۆرەکەی ڕابردوو دەشێ بەپێچەوانەوە لە ڕستەی ناڕاستەوخۆوە بۆ ڕستەی ڕاستەوخۆ وەربگێڕدرێن.

• کات و شێوازی لێکدراو (Birleşik Zamanlar / Kipler)

بریتیە لە تێکەڵکێش کردنی دوو زەمەن یان زەمەنێك و شێوازێك بە مەبەستی خستنەڕووی ووردەکاری و زانیاری زیاتر لەڕستەدا. لە ڕێزمانی کوردیشدا هەمان شێواز بەناوی(کاتی بەردەوام) بوونی هەیە. بابەتی کات و شێوازی لێکدراو لە زمانی تورکیدا سێ جۆری سەرەکی هەیە، هەر یەك لەو سیانەش لەگەڵ زەمەن و شێوازەکانی تر تێکهەڵکێش دەکرێن و مانای نوێ دەدەن بەدەستەوە.

Hikaye Birleşik Zamanlar/Kipler. (-DI) کات و شێوازی لێکدراوی چیرۆکی.
Rivayet Birleşik Zamanlar/Kipler. (-mIş) کات و شێوازی لێکدراوی ڕیوایەتی
Şart Birleşik Zamanlar/Kipler. (-sA) کات و شێوازی لێکدراوی مەرجی

A- لێکدراوی چیرۆکی (Hikaye Birleşik Zamanlar/Kipler)

قسەکەر خۆی ڕووداوەکەی بینیووە، بەهۆی تێکەڵکێشکردنی پاشگری ڕابردووی بینراوو (-DI) لەگەڵ پاشگری زەمەن و شێوازەکانی تری زمانی تورکی دروست دەبێت.

Fiil + Zaman/kip ekleri + -DI + Şahıs eki.	Olumlu
Fiil + -mA + Zaman/kip ekleri + -DI + Şahıs eki.	Olumsuz
Fiil + Zaman/kip ekleri + mI + (y) -DI + Şahıs eki ?	Olumlu Soru
Fiil + mI + Zaman/kip ekleri + mI + (y) -DI + Şahıs eki?	Olumsuz soru

١- کاتی ئێستای چیرۆکی (Şimdiki Zamanın Hikayesi)

لەڕابردوودا کارێکمان کردووە کە ماوەیەکی کورت بەردەوام بووەو پاشان کۆتایی پێ هاتووە، پاشگرەکەی (-yordu)ە.

ئەرێ Olumlu	نەرێ Olumsuz	پرسیاری ئەرێ Olumlu Soru	پرسیاری نەرێ Olumsuz Soru
Geliyordum دەهاتم	Gelmiyordum نەدەهاتم	Geliyor muydum? دەهاتم؟	Gelmiyor muydum? نەدەهاتم؟
Geliyordun دەهاتیت	Gelmiyordun نەدەهاتیت	Geliyor muydun? دەهاتیت؟	Gelmiyor muydun? نەدەهاتیت؟
Geliyordu دەهات	Gelmiyordu نەدەهات	Geliyor muydu? دەهات؟	Gelmiyor muydu? نەدەهات؟
Geliyorduk دەهاتین	Gelmiyorduk نەدەهاتین	Geliyor muyduk? دەهاتین؟	Gelmiyor muyduk? نەدەهاتین؟
Geliyordunuz دەهاتن	Gelmiyordunuz نەدەهاتن	Geliyor muydunuz? دەهاتن؟	Gelmiyor muydunuz? نەدەهاتن؟
Geliyordular Geliyorlardı دەهاتن	Gelmiyordular Gelmiyorlardı نەدەهاتن	Geliyor muydular? Geliyorlar mıydı? دەهاتن؟	Gelmiyor muydular? Gelmiyorlar mıydı? نەدەهاتن؟

تێبینی: لەکەسی سێەمی کۆ (**Onlar**) دا دەتوانین جێناوی کەسی (-lAr) بە دوو شێوە زیاد بکەین وەك لە لیستەکەدا هاتووە هیچ جیاوازیان نیە.

Yeni öğrendiğim kelimelri tekrarlı**yordu**m. ئەو ووشە نوێیانەی فێری ببووم دووبارەم دەکردەوە.
Gençken ara sıra futbol oynu**yordu**m. لەکاتی لاوی جارجار تۆپی پێم دەکرد.
Sınavdan önce hiç çalış**mıyordu**k. پێش تاقی کردنەوە هیچ نەماندەخوێند.
A١'de pek iyi Türkçe'yi anla**mıyordu**m. لە A١ دا زۆر باش لە تورکی نەدەگەیشتم.
Toplantıdan böyle bir sonuç bekli**yor muydun**? چاوەڕێی ئەنجامێکی ئاواتان لە کۆبوونەوەکە دەکرد؟
Az önce ikiniz konuşu**yor muydunuz**? کەمێك لەمەوبەر هەردووکتان قسەتان دەکرد؟
Az önce yemek ye**miyor muydunuz**? ئەی کەمێ لەمەوبەر نانتان نەدەخوارد؟
İnternet hızlı çalış**mıyor muydu**? ئەی ئینتەرنێت خێرا کاری نەدەکرد؟

- ئامراز و ووشەی پرسی کوانێ؟ (**Hani?**) لەزمانی تورکیـدا لەگـەڵ (**-yordu**) و (**-AcAktı**) بەکاردێت، کاتێ کەسێ شتێك دەڵێ بەڵام دواتر نایکـات یـان پێچـەوانەکەی دەکات، کەسی بەرامبەر بەشێوەی تەنزئامێز بەبیری دەهێنێتەوە.

(Ev çöplük gibi hala) Hani temizlik yapıyordun? کوانێ پاککردنەوەت دەکرد؟ (هێشتا ماڵەکە وەك زبڵدانە)

(Soğuktan hasta oldum) Hani hava sıcak oluyordu? کوانێ هەوا گەرم دەبوو؟ (لەسەرما نەخۆش کەوتم)
(çok yorgunsun) Hani bugün çalışmıyordun? کوانێ ئەمڕۆ کارت نەدەکرد؟ (زۆر ماندوویت)
(Tabağınızda hiç kalmamış) Hani yemek yemiyordunuz? کوانێ نانتان نەدەخوارد؟ (خۆ لە قاپەکانتان هیچ نەمایەوە)

٢- کاتی بەرفراوانی چیرۆکی (Geniş Zamanın Hikayesi)

لەماوەی ڕابردوودا کارێکمان کردووە کە ماوەیەکی زۆری خایاندووەو بەردەوام بووەو پاشان کۆتایی پێ هاتووە. پاشگرەکەی (-rdI/-ArdI/-IrdI/-mAzdI) ە.

ئەرێ (Olumlu)	نەرێ (Olumsuz)	پرسیاری ئەرێ (Olumlu Soru)	پرسیاری نەرێ (Olumsuz Soru)
İçerdim دەمخواردەوە	İçmezdim نەمدەخواردەوە	İçer miydim? دەمخواردەوە؟	İçmez miydim? نەمدەخواردەوە؟
İçerdin دەتخواردەوە	İçmezdin نەتدەخواردەوە	İçer miydin? دەتخواردەوە؟	İçmez miydin? نەتدەخواردەوە؟
İçerdi دەیخواردەوە	İçmezdi نەیدەخواردەوە	İçer miydi? دەیخواردەوە؟	İçmez miydi? نەیدەخواردەوە؟
İçerdik دەمانخواردەوە	İçmezdik نەماندەخواردەوە	İçer miydik? دەمانخواردەوە؟	İçmez miydik? نەماندەخواردەوە؟
İçerdiniz دەتانخواردەوە	İçmezdiniz نەتاندەخواردەوە	İçer miydiniz? دەتانخواردەوە؟	İçmez miydiniz? نەتاندەخواردەوە؟

İçerdiler İçerlerdi دەیانخواردەوە	İçmezdiler İçmezlerdi نەیاندەخواردەوە	İçer miydiler? İçerler miydi? دەیانخواردەوە؟	İçmez miydiler? İçmezler miydi? نەیاندەخواردەوە؟

تێبینی: لەکەسی سێەمی کۆ (**Onlar**)دا دەتوانین جێناوی کەسی (-lAr) بە دوو شێوە زیاد بکەین وەك لە لیستەکەدا هاتووە هیچ جیاوازیان نیە.

Daha önce çok sigara iç**erdi**m.	پێشتر جگەرەم زۆر دەکێشا.
Arapça metinleri çevir**irdi**n.	تێکستی عەرەبیت وەردەگێڕا.
Eskiden bunca konuş**mazdı**n.	پێشتر ئەوەندە قسەت نەدەکرد.
Hani sen hiç kahve iç**mezdi**n!	کوانێ تۆ هیچ قاوەت نەدەخواردەوە!
Her gün rapor ver**ir miydiniz**?	هەموو ڕۆژێك ڕاپۆرتتان دەدا؟
Önceleri müziği sev**er miydi**?	پێشتر حەزی لە مۆسیقا هەبوو؟
Bu ağaç meyve ver**mez miydi**?	ئەو دارە میوەی نەدەدا؟

- بۆ دەربڕینی خەملاندن(Tahmin) و بەباشتر دانان(Tercih) و بیرۆکە(Fikir) ئەم قاڵبانە بەکاردەهێنرێن:

Ben olsam yeşil bir takım giyerdim. من بومایە قاتێکی سەوزم لەبەر دەکرد.
Sen olsan bu teklifi Kabul etmezdin. تۆ بویتایە ئەو پێشنیارەت قەبوڵ نەدەکرد.
Ali olsa bu konuya fazla takılmazdı. عەلی بوایە لەوە زیاتر خۆی بەو بابەتەوە سەرقاڵ نەدەکرد.
Biz olsak bu parayı harcardık.

ئێمە بوینایە ئەو پارەیەمان خەرج دەکرد.
Siz olsanız bu olaya dayanmazdınız. ئێوە بونایە بەرگەی ئەو ڕووداوەتان نەدەگرت.
Onlar olsalar beni sever miydiler? ئەوان بونایە منیان خۆش دەویست؟

٣- ڕابردووی بینـراوی چـیرۆکی (Görülen Geçmiş Zamanın Hikayesi):

لەماوەی ڕابردوودا کارێك کراوەو کەسی قسەکەر و گوێگر هـەردووکیان شـایەتی ئـەو ڕووداوە بوونەو بینویانە و پاشگرەکەشی (DIydI-)ە. بـەڵام ئـەم شـێوازە لـە زمـانی تورکیدا بەکارناهێنرێت و شێوەیەکی ناکردارییە. تەنها وەك یاسا بوونی هەیـە، لـەجیاتی ئەوە شێوازی (ڕابردووی بیستراوی چیرۆکی mIştI-) بەکاردەهێنرێت کە لە خوارەوە باسی دەکەین.

٤- ڕابردووی بیستراوی چیرۆکی (Duyulan Geçmiş Zamanın Hikayesi):

ئەم جۆرەیان ئەرکی ڕابردووی دووری هەیە. دوو ڕووداو هـەن بـەڵام یـەکێکیان پێشـتر ڕوویداوە (دوورەترە)، بۆ باسکردنی ئەم ڕووداوە دوورە ئەم شـێوازە بـەکار دەهێنرێـت، پاشگرەکەشی (mIştI-)یە.

ئەرێ Olumlu	نەرێ Olumsuz	پرسیاری ئەرێ Olumlu Soru	پرسیاری نەرێ Olumsuz Soru
Gelmiştim هاتبووم	Gelmemiştim نەهاتبووم	Gelmiş miydim? هاتبووم؟	Gelmemiş miydim? نەهاتبووم؟
Gelmiştin هاتبوویت	Gelmemiştin نەهاتبوویت	Gelmiş miydin? هاتبوویت؟	Gelmemiş miydin? نەهاتبوویت؟
Gelmişti هاتبوو	Gelmemişti نەهاتبوو	Gelmiş miydi? هاتبوو؟	Gelmemiş miydi? نەهاتبوو؟
Gelmiştik هاتبووین	Gelmemiştik نەهاتبووین	Gelmiş miydik? هاتبووین؟	Gelmemiş miydik? نەهاتبووین؟
Gelmiştiniz هاتبوون	Gelmemiştiniz نەهاتبوون	Gelmiş miydiniz? هاتبوون؟	Gelmemiş miydiniz? نەهاتبوون؟
Gelmiştiler Gelmişlerdi هاتبوون	Gelmemiştiler Gelmemişlerdi نەهاتبوون	Gelmiş miydiler? Gelmişler miydi? هاتبوون؟	Gelmemiş miydiler? Gelmemişler miydi? نەهاتبوون؟

تێبینی: لەکەسی سێەمی کۆ (**Onlar**) دا دەتوانین جێناوی کەسی (-lAr) بە دوو شێوە زیاد بکەین وەك لە لیستەکەدا هاتووە هیچ جیاوازیان نیە.

Stadyuma gittik, ama tüm koltuklar dol**muştu**. چووینە یاریگا، بەڵام هەموو کورسیەکان پڕ ببوون.

Sabah uyandığımda kardeşim kahvaltıyı çoktan hazırla**mıştı.** بەیانی کاتێ بێداربوومەوە براکەم دەمێك بوو نانی بەیانی ئامادە کردبوو.
Polis mağazaya ulaştığında hırsızlar kaç**mıştı.** کاتێ پۆلیس گەیشتە فرۆشگاکە دزەکان ڕایان کردبوو.
O sene kışın hiç kar yağ**mamıştı**, çok üzül**müştü**k. زستانی ئەو ساڵی هیچ بەفر نەباریبوو، زۆر دڵتەنگ ببووین.
Böyle düzenli kütüphaneyi gör**memişti**m. کتێبخانەیەکی ئاوا ڕێك و پێکم نەبینیبوو.
Aradığım hiçbir şeyi bula**mamıştı**m, şaşırdım bu işe! نەمتوانی بوو هیچ شتێك بدۆزمەوە لەوەی بەدوای دەگەڕام، سەرم سوڕما!
Soruları görünce şaşır**mış mıydınız** ? ئایا دوای بینینی پرسیارەکان سەرسام ببوون؟
Devlet size burs imkanı sağla**mış mıydı** ? ئایا دەوڵەت سکۆڵەرشیپی بۆ دەستەبەر کردبوون؟
Siz ortağınıza güven**memiş miydiniz** ? ئێوە متمانەتان بەیەکتر نەکردبوو؟

٥- کاتی داهاتووی چیرۆکی (Gelecek Zamanın Hikayesi)

لەماوەی ڕابردوودا پلانێك، بڕیارێك، کارێك، قسەیەك...دەمانویست بیکەین و بیڵێین، بەڵام بەهەر هۆکارێك بێت نەمان کردووەو نەمان گوتوە، لەحاڵەتی نەرێشیدا بەپێچەوانەوە ویستومانە نەیکەین و نەیڵێین بەڵام بەهەر هۆکارێك بێت کردوومانە و گوتومانە، پاشگرەکەشی (AcAktı-)یە.

ئەرێ (Olumlu)	نەرێ (Olumsuz)	پرسیاری ئەرێ Olumlu Soru	پرسیاری نەرێ Olumsuz Soru
Verecektim دەمدا(بەڵام)	Vermeyecektim نەم دەدا	Verecek miydim? دەمدا؟	Vermeyecek miydim? نەم دەدا؟
Verecektin دەتدا	Vermeyecektin نەت دەدا	Verecek miydin? دەتدا؟	Vermeyecek miydin? نەت دەدا؟
Verecekti دەیدا	Vermeyecekti نەی دەدا	Verecek miydi? دەیدا؟	Vermeyecek miydi? نەی دەدا؟
Verecektik دەماندا	Vermeyecektik نەمان دەدا	Verecek miydik? دەماندا؟	Vermeyecek miydik? نەمان دەدا؟
Verecektiniz دەتاندا	Vermeyecektiniz نەتان دەدا	Verecek miydiniz? دەتاندا؟	Vermeyecek miydiniz? نەتان دەدا؟
Verecektiler Vereceklerdi دەیاندا	Vermeyecektiler Vermeyeceklerdi نەیان دەدا	Verecek miydiler? Verecekler miydi? دەیاندا؟	Vermeyecek miydiler? Vermeyecekle r miydi? نەیان دەدا؟

تێبینی:

یەکەم- لەکەسی سێەمی کۆ (**Onlar**) دا دەتوانین جێناوی کەسی (-lAr) بە دوو شێوە زیاد بکەین وەك لە لیستەکەدا هاتووە هیچ جیاوازیان نیە.

دووەم- مانای ئەم شێوازە لەزمانی کوردیدا بەم شێوەیە دەبێت **(دەمکرد بەڵام.../ دەمویست بکەم بەڵام...)**، **(نەم دەکرد بەڵام.../ نەمدەویست بدەم بەڵام...)**.

Kuş uç**acaktı**, avcı onu öldürdü. باڵندەکە دەفڕی (دەیویست بفڕێ)، ڕاوچی ئەوی کوشت.
Alışverişe çık**acaktı**m ama zaman bulamadım. دەچوومە بازاڕکردن (دەمویست بچم) بەڵام کاتم نەدۆزیەوە.
Sözleşmeyi imzalay**acaktı**k ancak karşı taraf gelmedi. ڕێککەوتننامەکەمان واژوو دەکرد بەڵام لایەنی بەرامبەر نەهات.
Hoca kızmasaydı derse gir**meyecekti**m. مامۆستا تووڕە نەبووایە دەمویست نەچمە دەرسەوە.
Evlen**meyecekti**m, ama babm istediği için evlendim. هاوسەرگیریم نەدەکرد بەڵام لەبەر ویستی باوکم کردم.
Bu gazeteyi okuy**acak mıydın**? ئەو ڕۆژنامەیەت دەخوێندەوە؟
Okula uğray**acak mıydınız**? سەردانی قوتابخانەکەتان دەکرد؟
Runa bu hafta dön**meyecek miydi**? ڕوونە ئەو هەفتەیە نەدەگەڕایەوە؟
Sen çay iç**meyecek miydin**? تۆ چایت نەدەخواردەوە (نەتدەویست بیخۆیتەوە)؟

سێیەم- بۆ زیاتر بەهێزکردنی ڕستەکە دەتوانرێت لە سەرەتای ڕەستەی یەکەم ووشەی (**Tam**) دابنرێت، وە دەتوانرێ لەنێوان هەردوو ڕستەکەدا بەستەری (**Ki**) دابنرێت.

Tam pikniğe gid**ecekti**k, yağmur başladı. ڕێك کە دەچووینە (دەمانویست بچینە) سەیران، باران دەستی پێکرد.
Pikniğe gid**ecekti**k **ki** yağmur başladı. دەچووینە سەیران(دەمانویست بچین) کە باران دەستی پێکرد.

چوارەم- کەمێکی مابوو ڕووبدات، خەریك بوو ڕووبدات، (Neredeyse / az kalsın / az kaldı / az daha).

Hızlı giden araba **neredeyse** adama çarp**acaktı**.
ئۆتۆمبێلە خێراکە خەریك بوو لە پیاوەکەی دەدا.(بەڵام لێی نەدا)
Ameliyat olmasaydı **az kalsın** öl**ecekti**.
گەر نەشتەرگەری نەکرایە خەریك بوو دەمرد.
Az kaldı ikinci rüyayı gör**ecekti**.
خەریك بوو خەونی دووەمی دەبینی.(بەڵام نەیبینی)

پێنجەم- ئامراز و ووشەی پرسی کوانێ (**Hani?**) لەگەڵ (-yordu) و (-AcAktı) بەکاردێت، کاتێ کەسێ شتێك دەڵێ بەڵام دواتر نایکات یان پێچەوانەکەی دەکات، کەسی بەرامبەر بەشێوەی تەنزئامێز بەبیری دەهێنێتەوە.

Hani erkenden gelecektin?	کوانێ لە زووەوە دەهاتی؟
Hani bana yardım edecktiniz?	کوانێ یارمەتی منتان دەدا؟
Hani bir daha yalan söylemeyecektin?	کوانێ جارێکی تر درۆت نەدەکرد؟

٦- شێوازی پێویستی چیرۆکی (Gereklilik Kipinin Hikayesi)

لە حاڵەتی ئەری(Olumlu)دا کارێك شتێك لە ڕابردوودا پێویست بووە بکرێت و ببێت، بەڵام نەکراوەو نەبووە (دەبوو وابوایە). لە حاڵەتی نەرێش(Olumsuz)دا بەپێچەوانەوە

کارێك شتێك لە ڕابردوودا نەدەبوو بکرێت و ببێت بەڵام کراوەو بووە (نەدەبوو وابوایــە)، پاشگرەکەشی (mAlIydI-)یە.

ئەرێ Olumlu	نەرێ Olumsuz	پرسیاری ئەرێ Olumlu Soru	پرسیاری نەرێ Olumsuz Soru
Bilmeliydim دەبوو بمزانیبوایە	Bilmemeliydim نەدەبوو بمزانیایە	Bilmeli miydim? دەبوو بمزانیبوایە؟	Bilmemeli miydim? نەدەبوو بمزانیایە؟
Bilmeliydin دەبوو بتزانیبوایە	Bilmemeliydin نەدەبوو بتزانیایە	Bilmeli miydin? دەبوو بتزانیبوایە؟	Bilmemeli miydin? نەدەبوو بتزانیایە؟
Bilmeliydi دەبوو بیزانیبوایە	Bilmemeliydi نەدەبوو بیزانیایە	Bilmeli miydi? دەبوو بیزانیبوایە؟	Bilmemeli miydi? نەدەبوو بیزانیایە؟
Bilmeliydik دەبوو بمانزانیبوایە	Bilmemeliydik نەدەبوو بمانزانیایە	Bilmeli miydik? دەبوو بمانزانیبوایە؟	Bilmemeli miydik? نەدەبوو بمانزانیایە؟
Bilmeliydiniz دەبوو بتانزانیبوایە	Bilmemeliydiniz نەدەبوو بتانزانیایە	Bilmeli miydiniz? دەبوو بتانزانیبوایە؟	Bilmemeli miydiniz? نەدەبوو بتانزانیایە؟
Bilmeliydiler Bilmelilerdi دەبوو بیانزانیبوایە	Bilmemeliydiler Bilmemelilerdi نەدەبوو بیانزانیایە	Bilmeli miydiler? Bilmeliler miydi? دەبوو بیانزانیبوایە؟	Bilmemeli miydiler? Bilmemeliler miydi? نەدەبوو بیانزانیایە؟

تێبینی: لەکەسی سێیەمی کۆ (**Onlar**)دا دەتوانین جێناوی کەسی (lAr-) بە دوو شــێوە زیاد بکەین وەك لە لیستەکەدا هاتووە هیچ جیاوازیان نیە.

Doktorun tavsiyelerine kulak ver**meliydi**n. دەبووایە گوێ بدەیتە ڕاسپاردەکانی دکتۆر.
Söylediklerini dikkatle not et**meliydi**m. دەبووایە بە وریایی قسەکانیم تێبینی کردبووایە.
İyileşmeden spor yap**mamalıydı**n. پێش چاك بوونەوە نەدەبووایە وەرزش بکەیت.
Bu havada denize gir**memeliydi**n, su hala soğuk. هێشتا ئاو ساردە، بەو هەوایە نەدەبوو بچنە ناو دەریا.
Bu kağıdı da imzala**malı mıydım**? ئایا دەبووایە ئەو کاغەزەش ئیمزا بکەم؟
Hesapları bir daha kontrol et**meli miydik**? دەبووایە جارێکی تر ئەژمارەکان بپشکنینەوە؟
Ona yardım et**memeli miydik** acaba? ئاخۆ نەدەبوو یارمەتیمان بدابووایە؟

٧- شێوازی مەرجی چیرۆکی (Şart Kipinin Hikayesi):

پاشگرەکەی (**-sAydI**)یە، دوو ئەرکیشی هەیە لە ڕستەدا:

یەکەم- **مەرج و گریمانە دادەنێتە سەر کارێك لە ڕابردوودا، لەحاڵەتی ئەرێ(Olumlu) مانای (گەر وابووایە)، لە حاڵەتی نەرێشدا مانای (گەر وانەبووایە) دەدات**. لەو ئەرکەدا هەمیشە دوو ڕستە هەیە و فرمانی ڕستەی دووەم پێویستە بەشێوەی (کاتی بەرفراوانی چیرۆکی – Geniş Zamanın Hikayesi) بێت.

دووەم- **ویست و ئارەزوو یان پەشیمانی نیشان دەدات**. لەو ئەرکەدا یەك ڕستە بوونی هەیە و ئامرازی خۆزگە (**Keşke**) بەکاردەهێنرێت تێیدا.

ئەرێ Olumlu	نەرێ Olumsuz	پرسیاری ئەرێ Olumlu Soru	پرسیاری نەرێ Olumsuz Soru
Yapsaydım بمکردایە	Yapmasaydım نەمکردایە	Yapsa mıydım? بمکردایە؟	Yapmasa mıydım? نەمکردایە؟
Yapsaydın بتکردایە	Yapmasaydın نەتکردایە	Yapsa mıydın? بتکردایە؟	Yapmasa mıydın? نەتکردایە؟
Yapsaydı بیکردایە	Yapmasaydı نەیکردایە	Yapsa mıydı? بیکردایە؟	Yapmasa mıydı? نەیکردایە؟
Yapsaydık بمانکردایە	Yapmasaydık نەمانکردایە	Yapsa mıydık? بمانکردایە؟	Yapmasa mıydık? نەمانکردایە؟
Yapsaydınız بتانکردایە	Yapmasaydınız نەتانکردایە	Yapsa mıydınız? بتانکردایە؟	Yapmasa mıydınız? نەتانکردایە؟
Yapsaydılar Yapsalardı بیانکردایە	Yapmasaydılar Yapmasalardı نەیانکردایە	Yapsa mıydılar? Yapsalar mıydı? بیانکردایە؟	Yapmasa mıydılar? Yapmasalar mıydı? نەیانکردایە؟

تێبینی: لەکەسی سێیەمی کۆ (**Onlar**) دا دەتوانین جێناوی کەسی (-lAr) بە دوو شێوە زیاد بکەین وەك لە لیستەکەدا هاتووە هیچ جیاوازیان نیە.

Eğer dinle**seydi**n sana söylerdim. ئەگەر گوێت بگرتایە بەتۆم دەگووت.
Param ol**saydı** sana değerli bir hediye alırdım. پارەم هەبووایە دیاریەکی بەنرخم بۆ تۆ دەكڕی.
Keşke babamın hayatını biraz kolaylaştırabil**seydi**m. خۆزگە بمتوانیبووایە ژیانی باوكم كەمێك ئاسان بكەم.
Türkiye'ye git**meseydi**m Türkçe öğrenmezdim. نەچوومایەتە توركیا فێری توركی نەدەبووم.
Eğer bu yıl mezun ol**masaydı** üniversiteyi bırakırdı. ئەگەر ئەو ساڵ دەرنەچووبووایە وازی لە زانكۆ دەهێنا.
Keşke o dosyayı gizlice oku**masaydı**m. خۆزگە ئەو فایلەم بە نهێنی نەخوێندبایەوە.
Sence bu işi yap**sa mıydık** ? بەڕای تۆ ئەو كارەمان بكردایە؟
Neden kızdı! Git**mese miydik** acaba ? بۆچی تووڕە بوو! ئاخۆ نەدەبوو بچووباین؟

B- لێکدراوی ڕیوایەتی (Rivayet Birleşik Zamanlar/Kipler)

پەیوەستە بە ڕابردووەوە، قسەکەر خۆی ڕووداوەکەی نەبینیووەو لەسەرچاوەیەکی ترەوە دەیزانێ. بەهۆی تێکەڵکێشکردنی پاشگری (-mIş) لەگەڵ پاشگری زەمەن و شێوازەکانی تری زمانی تورکی دروست دەبێت، لەڕووی ڕێزمانەوانیشەوە یاساکانی هاوشێوەی (لێکدراوی چیرۆکی)ن.

Fiil + Zaman/kip ekleri + -mIş + Şahıs eki.	Olumlu
Fiil + -mA + Zaman/kip ekleri + -mIş + Şahıs eki.	Olumsuz
Fiil + Zaman/kip ekleri + mI + (y) -mIş + Şahıs eki ?	Olumlu Soru
Fiil + mI + Zaman/kip ekleri + mI + (y) -mIş + Şahıs eki ?	Olumsuz Soru

١- کاتی ئێستای ڕیوایەتی (Şimdiki Zamanın Rivayeti):

بریتیە لە کارێك کە لە کاتی ئێستا ئەنجام دەدرێت بەڵام ئەو کەسەی باسی دەکات لە سەرچاوەیەکەوە زانیوویەتی، لەکاتی باس کردنیشی بۆ کەسانی تر بەو شێوەیە دەری دەبڕێت تا بزانن کە لە سەرچاوەیەکەوە زانیوویەتی و ڕاستەوخۆ نەیبینیووە، پاشگرەکەی دەبێتە (-yormuş) و سێ ئەرکیشی هەیە لە ڕستەدا.

بەراوردکاری (Karşılaştırma)		
Şimdiki Zaman کاتی ئێستا	Şimdiki Zamanın Hikayesi کاتی ئێستای چیرۆکی	Şimdiki Zamanın Rivayeti کاتی ئێستای ڕیوایەتی
Maaş geli**yor** مووچە دێت	Maaş geli**yordu** مووچە دەهات	Maaş geli**yormuş** (دەڵێن) مووچە دێت

ئەرێ Olumlu	نەرێ Olumsuz	پرسیاری ئەرێ Olumlu Soru	پرسیاری نەرێ Olumsuz Soru
Kalıyormuşum (دەڵێن)دەمێنمەوە	Kalmıyormuşum (دەڵێن)نامێنمەوە	Kalıyor muymuşum? (دەڵێن)دەمێنمەوە؟	Kalmıyor muymuşum? (دەڵێن)نامێنمەوە؟
Kalıyormuşsun (دەڵێن)دەمێنیتەوە	Kalmıyormuşsun (دەڵێن)نامێنیتەوە	Kalıyor muymuşsun? (دەڵێن)دەمێنیتەوە؟	Kalmıyor muymuşsun? (دەڵێن)نامێنیتەوە؟
Kalıyormuş دەمێنێتەوە	Kalmıyormuş نامێنێتەوە	Kalıyor muymuş? دەمێنێتەوە؟	Kalmıyor muymuş? نامێنێتەوە؟
Kalıyormuşuz دەمێنینەوە	Kalmıyormuşuz نامێنینەوە	Kalıyor muymuşuz? دەمێنینەوە؟	Kalmıyor muymuşuz? نامێنینەوە؟
Kalıyormuş sunuz دەمێننەوە	Kalmıyormuş sunuz نامێننەوە	Kalıyor muymuşsunuz? دەمێننەوە؟	Kalmıyor muymuşsunuz? نامێننەوە؟
Kalıyormuşlar Kalıyorlarmış دەمێننەوە	Kalmıyormuşlar Kalmıyorlarmış نامێننەوە	Kalıyor muymuşlar? Kalıyorlar muymuş? دەمێننەوە؟	Kalmıyor muymuşlar? Kalmıyorlar muymuş? نامێننەوە؟

تێبینی: لەکەسی سێەمی کۆ (**Onlar**) دا دەتوانین جێناوی کەسی (-lAr) بە دوو شێوە زیاد بکەین وەك لە لیستەکەدا هاتووە هیچ جیاوازیان نیە.

- لەکاتی وەرگێڕانی بۆ کوردی ئەگەر ووشەکانی وەك (وادیار بوو، بیستم کە، دەڵێن...هتد) لەپێشی دابنرێت ماناکەی باشتر دەدات چونکە قسەکەر خۆی نەیبینیووە.

ئەرکەکانی:

یەکەم/ کاتی ئێستای ڕیوایەتی(Şimdiki Zamanın Rivayeti) ئەوەیە کە **لە ئێستادا کارێك دەکرێت بەڵام ئەو کەسەی باسی دەکات خۆی نەیبینیووەو لەسەرچاوەیەکەوە زانیوویەتی.**

Bildiğime göre Ali, Ayşe’yi çok sevi**yormuş**. ئەوەندەی بزانم عەلی ئایشەی زۆر خۆش دەوێت.
İstanbul’da kar yağı**yormuş**. (بیستم کە) لە ئیستەنبوڵ بەفر دەبارێت.
Aso her gün spor yapı**yormuş**. (دەڵێن) ئاسۆ هەموو ڕۆژێك وەرزش دەکات.
Kardeşim ırmakta balık tutu**yormuş**. (دەڵێن) براکەم لە ڕووبار ماسی دەگرێت.
Üniversiteyi kazanmak için çok çalışı**yormuş**. (دەڵێن) بۆ بەدەستهێنانی زانکۆ زۆر دەخوێنێت.

دووەم/ **بۆ خەیاڵ کردن**(Hayal kurma) **و وادانان**(Farz etme/Varsayma).

Rüyamda sınav soruları görü**yormuş**um. لە خەونمدا پرسیارەکانی تاقیکردنەوە دەبینم.

Şimdi İstanbul'da oku**yormuş**uz, neler yapardık neler! Arabaya atlı**yormuş**uz, saatlerce dolaşı**yormuş**uz… وای گەر ئێستا لە ئیستەنبوڵ دەمانخوێند، ئای چیمان دەکرد چی! هەڵمامدەدایە نێو ئۆتۆمبێل و بەسەعات دەسوڕاینەوە…
Varsayalım ki şimdi para çeki**yormuş**uz, neler alı**yormuş**sun? با وای دابنێین کە ئێستا پارە ڕادەکێشین، چی دەکڕی؟

سێیەم/ **بۆ بەدرۆخستنەوەو بەڕاست نەزانینی قسەیەك** (Yalanlama)، زۆربەی کات بکەری ڕستەکە (Ben/Biz) دەبێت.

ABD, Irak'a demokrasi götürü**yormuş**. ئەمەریکا دیموکراسی دەباتە عێراق.
Güya ben aylık ١٥ bin Tl maaş alı**yormuş**um. گوایە من مانگانە ١٥ هەزار لیرە موچە وەردەگرم.
Ben gereksiz bir konuyu araştırı**yormuş**um. من لەبابەتێکی بێ سوود توێژینەوە دەکەم!
Sözüm ona iyileşmek için hiç gayret göster**miyormuş**um. گوایە بۆ چاك بوونەوە هیچ هەوڵێکم نەداوە.

- بەکارهێنانی پاشگری **-mIş** بۆ بەدرۆخستنەوەو باوەڕ پێنەکردن لەنێو خەڵکدا زۆر باوە، کەسێك قسەیەکی ناماقوڵ دەکات یان قسەیەك کە بەدڵی بەرامبەرەکەی نیە، کەسی بەرامبەر لەبەر خۆیەوە وەك ناڕەزایی دەربڕینێك قسەکەی دەڵێتەوەو ئەو پاشگرە بەکاردێنێ، بۆ نمونە: کەسێکی ڕەزیل دەڵێ (من یارمەتی هەژاران دەدەم) (Ben fakirlere yardım ediyorum) بەرامبەرەکەشی وەك بە درۆزانینی قسەکەی لەبەر

خۆیـــەوە دەڵـــێ (یارمـــەتی هـــەژاران دەدات) (fakirlere yardım edi**yormuş**)، بەهەمان شێوە بۆ ڕستەی ناویش بەکاردێت بۆ نمونە کەسێکی دەوڵەمەنـدی ڕەزیـل دەڵـێ (مـن زۆر هـەژارم) (Ben çok fakirim) بەرامبەرەکـەی لەبـەر خۆیـەوە دەڵـێ (زۆر فەقیرە) (Çok fakir**miş**) واتە باوەڕ بە قسەکەی ناکات.

٢- کاتی بەرفراوانی ڕیوایەتی (Geniş Zamanın Rivayeti):

بریتیە لەو کارەی کە لە ڕابردوودا ماوەیـەکی درێـژی خایانـدووەو پاشـان کۆتـایی پـێ هاتووە، بەڵام کەسی قسەکەر خۆی ئەم ڕووداوەی نـەبینیووە بـەڵکو لەسەرچـاوەیەکەوە زانیویـەتی (وەك مـرۆڤ، تیڤـی، ڕادیـۆ، ڕۆژنامە...هتـد). پاشگرەکەشـی (-rmIş/-ArmIş/-IrmIş/-mAzmIş)ە.

بەراوردکاری (Karşılaştırma)		
Geniş Zamanın Rivayeti کاتی بەرفراوانی ڕیوایەتی	Geniş Zamanın Hikayesi کاتی بەرفراوانی چیرۆکی	Geniş Zaman کاتی بەرفراوان
Maaş gel**irmiş** (دەڵێن) مووچە دەهات	Maaş gel**irdi** مووچە دەهات	Maaş gel**ir** مووچە دێت

پرسیاری نەرێ Olumsuz Soru	پرسیاری ئەرێ Olumlu Soru	نەرێ Olumsuz	ئەرێ Olumlu
Almaz mıymışım?	Alır mıymışım?	Almazmışım نەمدەکڕی	Alırmışım دەمکڕی

		دەمکڕی؟	نەمدەکڕی؟
Alırmışsın دەتکڕی	Almazmışsın نەتدەکڕی	Alır mıymışsın? دەتکڕی؟	Almaz mıymışsın? نەتدەکڕی؟
Alırmış دەیکڕی	Almazmış نەیدەکڕی	Alır mıymış? دەیکڕی؟	Almaz mıymış? نەیدەکڕی؟
Alırmışız دەمانکڕی	Almazmışız نەماندەکڕی	Alır mıymışız? دەمانکڕی؟	Almaz mıymışız? نەماندەکڕی؟
Alırmışsınız دەتانکڕی	Almazmışsınız نەتاندەکڕی	Alır mıymışsınız? دەتانکڕی؟	Almaz mıymışsınız? نەتاندەکڕی؟
Alırmışlar Alırlarmış دەیانکڕی	Almazmışlar Almazlarmış نەیاندەکڕی	Alır mıymışlar? Alırlar mıymış? دەیانکڕی؟	Almaz mıymışlar? Almazlar mıymış? نەیاندەکڕی؟

تێبینی:

- لەکەسی سێەمی کۆ (**Onlar**) دا دەتوانین جێناوی کەسی (-lAr) بە دوو شێوە زیاد بکەین وەك لە لیستەکەدا هاتووە هیچ جیاوازیان نیە.

- بۆ ئەوەی جیای بکەینەوە لەکاتی بەرفراوانی چیرۆکی (Geniş Zamanın Hikayesi) لەکاتی وەرگێڕانی بۆ کوردی ئەگەر ووشەکانی وەك (وادیار بوو، بیستم کە، دەڵێن...هتد) لەپێشی دابنرێت ماناکەی باشتر دەدات چونکە قسەکەر خۆی نەیبینیووە.

- بەگشتی ئەگەر بکەری ڕستەکە (**Ben/Biz**) بوو ئەوا مانای بـەدرۆ خسـتنەوەی ئـەو قسەیە (Yalanlama) دەدات.

Duydum ki Türkler mantıyı çok sev**ermiş**. بیستوومە کە تورکەکان زۆر حەزیان بە مانتی بوو.
Irmakta sen çok iyi yüz**ermiş**sin. Öyle mi? تۆ لە ڕووباردا زۆر باش مەلەوانیت دەکرد، وایە؟
Dediklerine göre bu adam hiç gül**mezmiş**. بەگوێرەی قسان ئەو پیاوە هیچ پێنەدەکەنی.
O ülkede ölenler için yas tutul**mazmış**. لەو وولاتەدا ماتەمینی بۆ مردووان نەدەگێڕدرا.
Kulaklarını hala iyi duy**ar mıymış**? هێشتا گوێیەکانی باش دەیبیست؟
Irak’ta mantı ye**r miymişsiniz**? لە عێراق مانتتان دەخوارد؟
Ben kimseyle kontak kura**maz mıymışım**? من نەمدەتوانی لەگەڵ کەس پەیوەندی ببەستم؟ (بەدرۆ خستنەوە)
Biz annemizi hiç sev**mezmişiz**. ئێمە دایکی خۆمان هیچ خۆش نەدەویست. (بەدرۆخستنەوە)
Ben sınavdan hep kopyayla geç**ermiş**im. من لە تاقیکردنەوەکان هەر بە قۆپیە دەردەچووم. (بەدرۆخستنەوە)
Duygularını doğru dürüst dile getir**mez miymişsin**? هەستەکانت بەڕاست و دروستی دەرنەدەبڕی؟

٣- ڕابـردووی بیسـتراوی ڕیوایـەتی (Duyulan Geçmiş Zamanın Rivayeti)

لێرەدا قسەکەر ڕووداوێك یان هەواڵێکی لەسەرچاوەیەکەوە (وەك مرۆڤ، تیڤـی، ڕادیـۆ، ڕۆژنامە...هتد) زانیوە، بەڵام بڕوا بەو هەواڵە یان ڕووداوە ناکـات و بەشـێوەی گومـان دەربـڕین(Şüphe etme) و گاڵتــە پــێ کردنــەوە(Dalga geçme, İroni) باسـی دەکات. پاشگرەکەشی (-mIşmIş)ە.

بەراوردکاری (Karşılaştırma)		
Duyulan Geçmiş Zaman کاتی ڕابردووی بیستراو	Duyulan Geçmiş Zamanın Hikayesi ڕابردووی بیستراوی چیرۆکی	Duyulan Geçmiş Zamanın Rivayeti ڕابردووی بیستراوی ڕیوایەتی
Maaş gel**miş** مووچە هات	Maaş gel**mişti** مووچە هاتبوو	Maaş gel**mişmiş** (دەڵێن) مووچە هاتووە!

ئەرێ (Olumlu)	نەرێ (Olumsuz)	پرسیاری ئەرێ (Olumlu Soru)	پرسیاری نەرێ (Olumsuz Soru)
Gitmişmişim (دەڵێن) چووم	Gitmemişmişim (دەڵێن) نەچووم	Gitmiş miymişim? (دەڵێن) چووم؟	Gitmemiş miymişim? (دەڵێن) نەچووم؟
Gitmişmişsin (دەڵێن) چوویت	Gitmemişmişsin نەچوویت	Gitmiş miymişsin? چوویت؟	Gitmemiş miymişsin? نەچوویت؟
Gitmişmiş (دەڵێن) چووە	Gitmemişmiş نەچووە	Gitmiş miymiş?	Gitmemiş miymiş?

		چووە؟	نەچووە؟
Gitmişmişiz (دەڵێن) چووین	Gitmemişmişiz نەچووین	Gitmiş miymişiz? چووین؟	Gitmemiş miymişiz? نەچووین؟
Gitmişmişsiniz (دەڵێن) چوون	Gitmemişmişsiniz نەچوون	Gitmiş miymişsiniz? چوون؟	Gitmemiş miymişsiniz? نەچوون؟
Gitmişmişler Gitmişlermiş (دەڵێن) چوون	Gitmemişmişler Gitmemişlermiş نەچوون	Gitmiş miymişler? Gitmişler miymiş? چوون؟	Gitmemiş miymişler? Gitmemişler miymiş? نەچوون؟

تێبینی:

- لەکەسی سێەمی کۆ (**Onlar**) دا دەتوانین جێناوی کەسی (-lAr) بە دوو شێوە زیاد بکەین وەك لە لیستەکەدا هاتووە هیچ جیاوازیان نیە.

Ali sınavdan geçmemiş, halbüki günde ١٥ saat çalış**mışmış**. عەلی لەتاقیکردنەوە دەرنەچوو، لەکاتێکا ڕۆژانە ١٥ کاتژمێر خوێندوویەتی.(گاڵتە)
Devletimiz daima bizleri destekle**mişmiş**. دەوڵەتەکەمان هەمیشە پاڵپشتی ئێمەی کردووە. (گاڵتە)
Ben her gün bir kitab oku**muşmuş**um. من هەموو ڕۆژێك کتێبێکم خوێندووەتەوە. (بەدرۆ خستنەوە)
Babası ona hiç para ver**memişmiş**. باوکی هیچ پارەی بەو نەداوە. (بەدرۆخستنەوە)
Aso devlet için gönüllü çalış**mışmış**, hiç maaş al**mamışmış**. ئاسۆ خۆبەخشانە بۆ دەوڵەت کاری کرد، هیچ مووچەی وەرنەگرت. (گاڵتە)
Ben ona izin ver**miş miymişim**?

من مۆڵەتەم بەوان داوە؟ (بەدرۆخستنەوە)
Onun söylediklerine inan**mamış mıymışız**? ئەی بڕوامان بە قسەکانی ئەو نەکرد؟ (گاڵتە)
Onlara yeterince ilgilen**memiş miymişiz**? بەپێی پێویست بایەخمان بەوان نەدا؟

٤- کاتی داهاتووی ڕیوایەتی (Gelecek Zamanın Rivayeti)

پلانێك، بڕیارێك یان کارێك کە لەداهاتوودا دەکرێت، کەسی قسەکەر ئەو شتەی لە سەرچاوەیەکی دیکەوە بیستووەو زانیوویەتی بۆیە بەو شێوازە دەری دەبڕێت. پاشگرەکەشی (-AcAkmIş)ە.

بەراوردکاری (Karşılaştırma)		
Gelecek Zaman کاتی داهاتوو	Gelecek Zamanın Hikayesi کاتی داهاتووی چیرۆکی	Gelecek Zamanın Rivayeti کاتی داهاتووی ڕیوایەتی
Maaş gel**ecek** مووچە دێت (لە داهاتوودا)	Maaş gel**ecekti** مووچە دەهات (بەڵام...)	Maaş gel**ecekmiş** (دەڵێن) مووچە دێت (لەداهاتوو)

ئەرێ (Olumlu)	نەرێ (Olumsuz)	پرسیاری ئەرێ (Olumlu Soru)	پرسیاری نەرێ (Olumsuz Soru)

Duracakmışım (دەڵێن) دەوەستم	Durmayacakmışım (دەڵێن) ناوەستم	Duracak mıymışım? (دەڵێن) دەوەستم؟	Durmayacak mıymışım? (دەڵێن) ناوەستم؟
Duracakmışsın (دەڵێن) دەوەستیت	Durmayacakmışsın (دەڵێن) ناوەستیت	Duracak mıymışsın? دەوەستیت؟	Durmayacak mıymışsın? (دەڵێن) ناوەستیت؟
Duracakmış (دەڵێن) دەوەستێت	Durmayacakmış (دەڵێن) ناوەستێت	Duracak mıymış? دەوەستێت؟	Durmayacak mıymış? (دەڵێن) ناوەستێت؟
Duracakmışız (دەڵێن) دەوەستین	Durmayacakmışız (دەڵێن) ناوەستین	Duracak mıymışız? (دەڵێن) دەوەستین؟	Durmayacak mıymışız? (دەڵێن) ناوەستین؟
Duracakmışsınız (دەڵێن) دەوەستن	Durmayacakmışsınız (دەڵێن) ناوەستن	Duracak mıymışsınız? (دەڵێن) دەوەستن؟	Durmayacak mıymışsınız? (دەڵێن) ناوەستن؟
Duracakmışlar Duracaklarmış (دەڵێن) دەوەستن	Durmayacakmışlar Durmayacaklarmış (دەڵێن) ناوەستن	Duracak mıymışlar? Duracaklar mıymış? (دەڵێن) دەوەستن؟	Durmayacak mıymışlar? Durmayacakl ar mıymış? (دەڵێن) ناوەستن؟

Bundan sonra bizlere samimi davran**acakmış**. (دەڵێن) لێرە بەدواوە بە دڵسۆزی ڕەفتارمان لەگەڵ دەکات.
Bu gece, o kitabı bitir**ecekmiş**. (دەڵێن) ئەو شەو ئەو کتێبە تەواو دەکات.
Duydum ki siz pikniğe gid**ecekmiş**siniz. بیستم کە ئێوە دەچنە سەیران.
Bu yaz tatile çık**mayacakmış**lar. ئەو هاوینە دەرناچن بۆ پشوو.

Sertifikamızı imzala**mayacakmış**. (دەڵێن) بڕوانامەکەمان واژوو ناکات.
Bahçeye çiçek dik**ecek miymişiz**? گوڵ لە باخچەکە دەڕوێنین؟
Otobüs mola ver**meycek miymiş**? پاسەکە پشوو نادات؟
Bize vakit ayır**mayacak mıymış**? کات تەرخان ناکات بۆ ئێمە؟

٥- شـــێوازی پێویســـتی ڕیوایـــەتی (Gereklilik Kipinin Rivayeti):

کارێك لە (ڕابردوو) یان (ئێستا) یان (داهاتوو) پێویستە یان پێویست بووە بکرێت، بەڵام کەسی قسەکەر نەیزانیووەو دواتر بۆی دەرکەوتووە یان لـە سەرچـاوەیەکەوە زانیویـەتی. پاشگرەکەشی (-mallymIş) ە.

Dün bu faturayı öde**meliymiş**im. دوێنێ دەبووایە ئەو فاتوورەم بدابووایە. (دواتر هەستی بە پێویستیەکە کردووە)
Yarın bu faturayı öde**meliymiş**im. بەیانی دەبێ ئەو فاتوورەیە بدەم. (لەسەرچاوەیەکی دیکەوە زانیوویەتی)

بەراوردکاری (Karşılaştırma)		
Gereklilik Kipi شێوازی پێویستی	Gereklilik Kipinin Hikayesi شێوازی پێویستی چیرۆکی	Gereklilik Kipinin Rivayeti شێوازی پێویستی ڕیوایەتی
Maaş gel**meli** دەبێ مووچە بێت	Maaş gel**meliydi** دەبووایە مووچە بهاتبایە	Maaş gel**meliymiş** (دەڵێن) دەبێ/دەبووایە مووچە بێت

ئەرێ Olumlu	نەرێ Olumsuz	پرسیاری ئەرێ Olumlu Soru	پرسیاری نەرێ Olumsuz Soru
Almalıymışım دەبێ/دەبوو بکرم	Almamalıymışım نابێ/نەدەبوو بکرم	Almalı mıymışım? دەبێ/دەبوو بکرم؟	Almamalı mıymışım? نابێ/نەدەبوو بکرم؟
Almalıymışsın دەبێ/دەبوو بکریت	Almamalıymışsın نابێ/نەدەبوو بکریت	Almalı mıymışsın? دەبێ/دەبووبکریت؟	Almamalı mıymışsın? نابێ/نەدەبوو بکریت؟
Almalıymış دەبێ/دەبوو بکرێت	Almamalıymış نابێ/نەدەبوو بکرێت	Almalı mıymış? دەبێ/دەبووبکرێت؟	Almamalı mıymış? نابێ/نەدەبوو بکرێت؟
Almalıymışız دەبێ/دەبوو بکرین	Almamalıymışız نابێ/نەدەبوو بکرین	Almalı mıymışız? دەبێ/دەبوو بکرین؟	Almamalı mıymışız? نابێ/نەدەبوو بکرین؟
Almalıymışsınız دەبێ/دەبوو بکرن	Almamalıymışsın ız	Almalı mıymışsınız?	Almamalı mıymışsınız?

	نابێ/نەدەبوو بکرێن	دەبێ/دەبوو بکرێن؟	نابێ/نەدەبوو بکرێن؟
Almalıymışlar Almalılarmış دەبێ/دەبوو بکرێن	Almamalıymışlar Almamalılarmış نابێ/نەدەبوو بکرێن	Almalı mıymışlar? Almalılar mıymış? دەبێ/دەبوو بکرێن؟	Almamalı mıymışlar? Almamalılar mıymış? نابێ/نەدەبوو بکرێن؟

Perdeleri aç**malıymış**. دەبێ/دەبوو پەردەکان بکاتەوە.
Her gün yarım saat koş**malıymış**ım. هەموو ڕۆژێك دەبێ نیو کاتژمێر ڕابکەم.
Yarın parka git**memeliymiş**im. دەبێ بەیانی نەچمە پارك.
Bu kadar fazla tuz kullan**mamalıymış**ız. دەبێ/دەبوو ئەوەندە خوێی زیاد بەکارنەهێنین.
Bu metni çevir**meli miymişiz**? دەبێ/دەبوو ئەو تێکستە وەربگێڕین؟
Bu sahada maç yap**mamalı mıymışız**? دەبێ/دەبوو لەو گۆڕەپانە یاری نەکەین؟
Bu yoldan sap**mamalı mıymış**? دەبێ/دەبوو لەو ڕێگایە لانەدات؟

٦- شێوازی مەرجی ڕیوایەتی (Şart Kipinin Rivayeti)

ڕوودان و ڕوونەدانی کارێك لە ڕابردوودا بەمەرجێك دەبەستێتەوە، کەسی قسەکەر ئەمەی لەسەرچاوەیەکی تر زانیووە یان دواتر هەستی پێ کردووە. پاشگرەکەی (-sAymIş) ە.

بەراوردکاری (Karşılaştırma)		
Şart Kipinin Rivayeti شێوازی مەرجی ڕیوایەتی	Şart Kipinin Hikayesi شێوازی مەرجی چیرۆکی	Şart Kipi شێوازی مەرجی
Maaş gel**seymiş** (دەڵێن) مووچە هاتبووایە	Maaş gel**seydi** مووچە هاتبووایە	Maaş gel**se** مووچە بێت

پرسیاری نەرێ Olumsuz Soru	پرسیاری ئەرێ Olumlu Soru	نەرێ (Olumsuz)	ئەرێ (Olumlu)
Yazmasa mıymışım? نەمنووسیبوایە؟	Yazsa mıymışım? بمنووسیبوایە؟	Yazmasaymışım نەمنووسیبوایە	Yazsaymışım بمنووسیبوایە
Yazmasa mıymışsın? نەتنووسیبوایە؟	Yazsa mıymışsın? بتنووسیبوایە؟	Yazmasaymışsın نەتنووسیبوایە	Yazsaymışsın بتنووسیبوایە
Yazmasa mıymış? نەینووسیبوایە؟	Yazsa mıymış? بینووسیبوایە؟	Yazmasaymış نەینووسیبوایە	Yazsaymış بینووسیبوایە
Yazmasa mıymışız?	Yazsa mıymışız?	Yazmasaymışız نەمانووسیبوایە	Yazsaymışız بمانووسیبوایە

		بمانووسیبوایە؟	نەمانووسیبوایە؟
Yazsaymışsın ız بتانووسیبوایە	Yazmasaymışsın ız نەتانووسیبوایە	Yazsa mıymışsınız? بتانووسیبوایە؟	Yazmasa mıymışsınız? نەتانووسیبوایە؟
Yazsaymışlar Yazsalarmış بیاننووسیبوایە	Yazmasaymışlar Yazmasalarmış نەیاننووسیبوایە	Yazsa mıymışlar? Yazsalar mıymış? بیاننووسیبوایە؟	Yazmasa mıymışlar? Yazmasalar mıymış? نەیاننووسیبوایە؟

تێبینی: ئەگەر لەڕستەدا (Keşke) بەکارهات ئەوا یەك ڕستە دەبێت، بەلاَم بەبێ هەبوونی (Keşke) پێویستە دوو ڕستە هەبێت تا ماناکەی تەواوبێت.

Biraz sabırlı ol**saymış**ım bunu daha ucuz alırmışım. کەمێك ئارامگر بوومایە ئەوەم هەرزانتر دەکڕی.
Keşke onlara bir teşekkür et**seymiş**iz. خۆزگە سوپاسێکی ئەوانمان کردبووایە.
Keşke onunla hiç arkadaşlık et**meseymiş**im. خۆزگە لەگەلْ ئەودا هیچ هاوڕێیەتیم نەکردبووایە.
Hayallerinizden keşke vazgeç**meseymiş**siniz. خۆگە وازتان لە خەیالّەکانتان نەهێنابووایە.
Orada bir kahve iç**se miymişiz**? لەوێ قاوەیەکمان بخواردبایەوە؟
Kutlama mesajı gönder**mese miymişim**? نامەی پیرۆزباییم نەناردبووایە؟

C- لێکدراوی مەرجی (Şart Birleşik Zamanlar/Kipler):

لەبەشەکانی پێشوودا شێوازی مەرجی بەو شێوەیە خوێنرا (**Fiil+-sA**) واتە بەشێوە سادەکەی کە فرمان و پاشگری مەرجی ڕاستەوخۆ بەیەکەوە لکابوون، بەڵام **ئەم شێوازە سادەیە کەم بەکار دێت و بۆ کارێکی کورت و کاتی و دەم و دەست بەکاردێت**. هەرچی شێوازی بەربڵاوی بەکارهێنانی ڕستەی مەرجیە بریتیە لەشێوە لێکدراوەکەی کە لەو بەشەدا بە ووردی ڕوون دەکرێتەوە.

تێبینی: بەگشتی لە سەرجەم بابەتەکانی (کات و شێوازی لێکدراو)دا حاڵەتی (پرسیاری ئەرێ و پرسیاری نەرێ) زۆرکەم بەکار دەهێنرێ، زیاتر حاڵەتەکانی (ئەرێ و نەرێ) بەکاردەهێنرێ، بەتایبەتتر لەو لقەدا.

Fiil + Zaman/kip ekleri + -sA + Şahıs eki	Olumlu
Fiil + -mA + Zaman/kip ekleri + -sA + Şahıs eki	Olumsuz

١- کاتی ئێستای مەرجی (Şimdiki Zamanın Şartı)

ئەم شێوە لێکدراوە کەم بەکاردەهێنرێت لە نێوان قسەکەرانی زمانی تورکیدا. پاشگرەکەی (-yorsa)ەو مەرج دەخاتە سەر فرمان لەکاتی ئێستادا.

بەراوردکاری (Karşılaştırma)			
Şimdiki Zaman کاتی ئێستا	Şimdiki Zamanın Hikayesi/ Rivayeti کاتی ئێستای چیرۆکی/ ڕیوایەتی		Şimdiki Zamanın Şartı کاتی ئێستای مەرجی
Maaş geli**yor**	Maaş geli**yordu**	Maaş geli**yormuş**	Maaş geli**yorsa**

مووچە دێت	مووچە دەهات	(دەڵێن)مووچەدێت	(ئەگەر ئێستا) مووچە بێت

ئەرێ (Olumlu)	نەرێ (Olumsuz)
Satıyorsam (گەر) بفرۆشم	Satmıyorsam (گەر) نەفرۆشم
Satıyorsan (گەر) بفرۆشیت	Satmıyorsan (گەر) نەفرۆشیت
Satıyorsa (گەر) بفرۆشێت	Satmıyorsa (گەر) نەفرۆشێت
Satıyorsak (گەر) بفرۆشین	Satmıyorsak (گەر) نەفرۆشین
Satıyorsanız (گەر) بفرۆشن	Satmıyorsanız (گەر) نەفرۆشن
Satıyorsalar Satıyorlarsa (گەر) بفرۆشن	Satmıyorsalar Satmıyorlarsa (گەر) نەفرۆشن

Tercüme yapabili**yorsa**n bunu da çevir! گەر دەتوانی تەرجەمە بکەیت ئەوەش وەربگێڕە.
Çalış**yorsa**n gelmeyeyim. ئەگەر کار دەکەیت با نەیەم.
Yemek yemi**yorsa**n lütfen sofradan kalk! ئەگەر نان ناخۆیت تکایە لەسەر خوان هەڵسە.
Bana güven**miyorsa**n çok üzüleceğim.

گەر متمانە بەمن نەکەیت زۆر دڵتەنگ دەبم.

٢- کاتی بەرفراوانی مەرجی (Geniş Zamanın Şartı)

بە گرنگترین بابەت و بڕبڕەی پشتی شێوازی مەرجی دادەنرێت و زۆرتـرین بـەکارهێنانی هەیە لە نێوان قسەکەرانی زمانی تورکیدا، بەشێوەیەك کە قسەکەری تورك بۆ کاتەکانی ئێستا و بەرفراوان و داهاتووی مەرجی هەر ئەم شێوەیە بەکاردەهێنێت. پاشگرەکەی (-rsA/-ArsA/-IrsA/-mAzsA) یە.

بەراوردکاری (Karşılaştırma)		
Geniş Zamanın Şartı کاتی بەرفراوانی مەرجی	Geniş Zamanın Hikayesi/ Rivayeti کاتی بەرفراوانی چیرۆکی/ ڕیوایەتی	Geniş Zaman کاتی بەرفراوان
Maaş gel**irse** (ئەگەر) مووچە بێت	Maaş gel**irdi** / gel**irmiş** مووچە دەهات	Maaş gel**ir** مووچە دێت

نەرێ (Olumsuz)	**ئەرێ (Olumlu)**
Göndermezsem (گەر) نەنێرم	Gönderirsem (گەر) بنێرم
Göndermezsen (گەر) نەنێریت	Gönderirsen (گەر) بنێریت
Göndermezse (گەر) نەنێرێت	Gönderirse (گەر) بنێرێت
Göndermezsek (گەر) نەنێرین	Gönderirsek (گەر) بنێرین
Göndermezseniz	Gönderirseniz

(گەر) بنێرن	(گەر) نەنێرن
Gönderirseler Gönderirlerse (گەر) بنێرن	Göndermezseler Göndermezlerse (گەر) نەنێرن

Onunla evlenmek ist**erse**n çok para harcamalısın. گەر بتەوێت هاوسەرگیری لەگەڵ ئەو بکەیت دەبێ پارەی زۆر خەرج بکەیت.
Zeynep gel**mezse** bu iş bitmez. زەینەب نەیەت ئەو کارە تەواو نابێت.
Enflasyon yüksel**irse** maddi durumumuz kötüleşecek. هەڵاوسان بەرزبێتەوە دۆخی ماددیمان خراپ دەبێت.
Bence az yemek ye**rse**n, spor yap**arsa**n zayıflarsın. بەڕای من نان کەم بخۆیت، وەرزش بکەیت لاواز دەبیت.
Çocuklar bol bol süt iç**erse** uzun boylu olur. منداڵان زۆر شیر بخۆنەوە باڵا بەرز دەردەچن.
Gece yeterince uyu**mazsa**k gündüz gergin oluruz. شەو بەپێی پێویست نەخەوین بەڕۆژ گرژومۆن دەبین.
Yeni şartlar ileri sür**mezse**niz sizinle çalışabiliriz.

گەر مەرجی نوێ نەهێننە پێشەوە دەتوانین لەگەڵتان کار بکەین.

- لەو شێوازەدا دەتوانرێ مانای **گوێ پێ نەدان**(Umarsamama) و **فەرامۆش کردن**(Aldırmama) دروست بکرێت.

Uf ya! Gel**mezse**n gelme, evde kal! ئۆف! نایەی مەیە لەماڵ بمێنەوە.
Bana ne, gid**erse**n git be! بەمن چی، دەڕۆیت دە بڕۆ.
Benim umrumda değil, ilacını iç**mezse**n içme! بۆم گرنگ نیە، عیلاجەکانت ناخۆی مەخۆ.
Hesabı öde**mezse**n ödeme, ben öderim. گەر حیسابەکە نادەیت مەیدە من دەیدەم.

تێبینی: گەر تەرجەمەی ووشەیی بۆ ئەو ڕستانەی سەرەوە بکەی لە کوردیەکەی مانای دەشێوێت، چونکە دەبێتە (نەیەی مەیە، بڕۆیت بڕۆ، نەخۆیت مەخۆ...هتد) بەلاّم ئیتر هەر زمانەو لۆژیکی تایبەتی خۆی هەیەو لە زمانی تورکی بەو شێوەیە بەکاری دێنن.

٣- ڕابردووی بینراوی مەرجی(Görülen Geçmiş Zamanın Şartı)

بەکارهێنانێکی گرنگە و بە مانای (کردبێت، چوویێت، هاتبێت...) دێت. پاشگرەکەشی (DIysA-) یە.

بەراوردکاری (Karşılaştırma)

Görülen Geçmiş Zaman ڕابردووی بینراو	Şart Kipinin Hikayesi/ Rivayeti شێوازی مەرجی چیرۆکی/ ڕیوایەتی	Görülen Geçmiş Zamanın Şartı ڕابردووی بینراوی مەرجی
Maaş gel**di** مووچە هات	Maaş gel**seydi**/gel**seymiş** مووچە هاتبووایە	Maaş gel**diyse** (ئەگەر) مووچە هاتبێت

ئەرێ (Olumlu)	نەرێ (Olumsuz)
Gördüysem بینیبێتم	Görmediysem نەمبینیبێت
Gördüysen بینیبێتت	Görmediysen نەتبینیبێت
Gördüyse بینیبێتی	Görmediyse نەیبینیبێت
Gördüysek بینیبێتمان	Görmediysek نەمانبینیبێت
Gördüyseniz بینیبێتتان	Görmediyseniz نەتانبینیبێت
Gördüyseler Gördülerse بینیبێتیان	Görmediyseler Görmedilerse نەیانبینیبێت

Sizi rahatsız et**tiyse**m özür dilerim. گەر ئێوەم نارەحەت کردبێت داوای لێبوردن دەکەم.
Vakti gel**diyse** haydi yola çıkalım. کاتی هاتبێت یەڵا با وەڕێ کەوین.
Parayı öde**mediyse**n ben öderim.

پارەکەت نەدابێت من دەیدەم.
Çay iç**mediyse**niz hemen çay demleyeyim. چاتان نەخواردبێتەوە با یەکسەر چای لێ بنێم.
Eğer dinlen**mediyse** biraz daha uyusun! ئەگەر نەحەسابێتەوە با کەمێکی تریش بخەوێت.

٤- ڕابردووی بیستراوی مەرجی (Duyulan Geçmiş Zamanın Şartı)

لێرەدا کەسی قسەکەر بوون و نەبوون و کران و نەکرانی کارەکە لەسەرچاوەیەکەوە دەزانێت. پاشگرەکەی (-mIşsA)یە.

بەراوردکاری (Karşılaştırma)

Duyulan Geçmiş Zaman ڕابردووی بیستراو	Duyulan Geçmiş Zamanın Hikayesi/ Rivayeti ڕابردووی بیستراوی چیرۆکی/ ڕیوایەتی		Duyulan Geçmiş Zamanın Şartı ڕابردووی بیستراوی مەرجی
Maaş gel**miş** مووچە هات	Maaş gel**mişti** مووچە هاتبوو	Maaş gel**mişmiş** (دەڵێن) مووچە هات	Maaş gel**mişse** (دەڵێن ئەگەر) مووچە هاتبێت

(Olumlu) ئەری	**(Olumsuz) نەری**
Uyumuşsam	Uyumamışsam
خەوتبێتم	نەخەوتبێتم
Uyumuşsan	Uyumamışsan
خەوتبێت	نەخەوتبێت
Uyumuşsak	Uyumamışsak
خەوتبێتین	نەخەوتبێتین
Uyumuşsalar	Uyumamışsalar
Uyumuşlarsa خەوتبێتن	Uyumamışlarsa نەخەوتبێتن

Kardeşin uyu**muşsa** Tv'yi kapat! گەر براکەت خەوتبێت تیڤیەکە بکوژێنەوە.
Ali evine ulaş**mışsa** annesi ne mutludur. گەر عەلی گەیشتبێتەماڵەوە دایکی چەندە دڵخۆشە.
Çocukların tümü aşılan**mamışsa** büyük problem olacak. هەموو منداڵەکان نەکوترابن کێشەیەکی گەورە دروست دەبێت.
Runa kayseri'ye gel**mişse** mutlaka beni arar. گەر ڕوونە هاتبێتە قەیسەری حەتمەن پەیوەندیم پێوە دەکات.
Kardeşim spor yap**mamışsa** mutlaka kilo alır. براکەم وەرزشی نەکردبێت بەدڵنیاییەوە قەڵەو دەبێت.

٥- کاتی داهاتووی مەرجی (Gelecek Zamanın Şartı)

بۆ مەرج خستنە سەر کارێکی داهاتوو بەکاردێت، بەڵام لەنێوان قسەکەرانی تورکیدا ئەم شێوازە کەم بەکاردەهێنرێت و لەجیاتی ئەوە (کاتی بەرفراوانی مەرجی) بەکاردەهێنرێت، پاشگرەکەشی (AcAksA-)یە.

بەراوردکاری (Karşılaştırma)			
Gelecek Zamanın Şartı کاتی داهاتووی مەرجی	Gelecek Zamanın Hikayesi/ Rivayeti کاتی داهاتووی چیرۆکی/ ڕیوایەتی		Gelecek Zaman کاتی داهاتوو
Maaş gel**ecekse** (ئەگەر لەداهاتوو) مووچە بێت	Maaş gel**ecekmiş** (دەڵێن) مووچە دێت	Maaş gel**ecekti** مووچە دەهات (بەڵام...)	Maaş gel**ecek** مووچە دێت

نەرێ **(Olumsuz)**	ئەرێ **(Olumlu)**
Yapmayacaksam (گەر) نەکەم	Yapacaksam (گەر) بکەم
Yapmayacaksan (گەر) نەکەیت	Yapacaksan (گەر) بکەیت
Yapmayacaksa (گەر) نەکات	Yapacaksa (گەر) بکات
Yapmayacaksak (گەر) نەکەین	Yapacaksak (گەر) بکەین
Yapmayacaksanız (گەر) نەکەن	Yapacaksanız (گەر) بکەن
Yapmayacaksalar Yapmayacaklarsa (گەر) نەکەن	Yapacaksalar Yapacaklarsa (گەر) بکەن

Öğretmen ol**acaksa**n daha sabırlı olmalısın. (گەر لەداهاتوو) ببیتە مامۆستا پێویستە لەسەرخۆتر بیت.
Yemek yiy**ecekse**n sana da servis açayım! (گەر) نان بخۆیت با بۆتۆش سەرڤیس بکەمەوە.
O cipsi ye**meyecekse**n ben memnuniyetle yerim. (گەر) ئەو جیپسە نەخۆیت من بە خۆشحاڵیەوە دەیخۆم.
Beni dinle**meyecekse**niz hiç konuşmaya başlamayayım. (گەر) گوێ لەمن نەگرن با هیچ دەست بەقسەکردن نەکەم.

٦- شێوازی پێویستی مەرجی (Gereklilik Kipinin Şartı)

لێرەدا پێویست بوون و نەبوونی کارێك مەرجدار دەكات. پاشگرەكەشی (-mAlıysA).

بەراوردکاری (Karşılaştırma)			
Gereklilik Kipi شێوازی پێویستی	Gereklilik Kipinin Hikayesi/ Rivayeti شێوازی پێویستی چیرۆکی/ ڕیوایەتی		Gereklilik Kipinin Şartı شێوازی پێویستی مەرجی
Maaş gel**meli** دەبێ مووچە بێت	Maaş gel**meliydi** دەبووایە مووچە هاتبووایە	Maaş gel**meliymiş** دەبێ/دەبوو مووچە بێت	Maaş gel**meliyse** (گەر) پێویست بکات مووچە بێت

ئەرێ (Olumlu)	نەرێ (Olumsuz)
Yapmalıysam (گەر) دەبێ بکەم	Yapmamalıysam (گەر) نابێ بکەم
Yapmalıysan	Yapmamalıysan

(گەر) دەبێ بکەیت	(گەر) نابێ بکەیت
Yapmalıysa (گەر) دەبێ بکات	Yapmamalıysa (گەر) نابێ بکات
Yapmalıysak (گەر) دەبێ بکەین	Yapmamalıysak (گەر) نابێ بکەین
Yapmalıysanız (گەر) دەبێ بکەن	Yapmamalıysanız (گەر) نابێ بکەن
Yapmalıysalar Yapmalılarsa (گەر) دەبێ بکەن	Yapmamalıysalar Yapmamalılarsa (گەر) نابێ بکەن

Ben de gel**meliyse**m geliyorum. گەر پێویست بکات منیش بێم دێم.
Ülkene git**meliyse**n hemen git. گەر پێویست بکات بچیتە وولاتەکەت یەکسەر بڕۆ.
Kilo al**mamlıysa**n bence böyle yağlı şeyler yememelisin. گەر نابێت قەڵەوبیت بەمن خواردنی ئاوا چەور نابێ بخۆیت.
İstanbul'a git**memeliyse**n biletini iptal ettir. گەر نابێت بچیتە ئیستەنبوڵ بلیتەکەت هەڵوەشێنەوە.

تێبینی: لەو شێوازەدا مانای **ناچاری**(Mecburiyet) و **بێ بەدیلی**(Seçeneksiz) دەردەکەوێت. (لەپێشوودا لە بابەتی mAktaAn başka- دا هەمان ناچاریی و بی بەدیلی هەبوو).

Senin için öl**meliyse**m, ölürüm. گەر پێویست بکات بۆ تۆ بمرم، دەمرم.
Bu faturayı öde**meliyse**n, öde! گەر پێویست بکات ئەو فاتورەیە بدەیت، بیدە.

Ameliyat ol**malıysa**m, olurum.
گەر دەبێ عەمەلیالت بکرێم، دەیکەم.
Konuyu bir daha anlat**malıysa**m, anlatırım.
گەر دەبێ دووبارە بابەتەکە باس بکەم، باس دەکەم.

- دوو تێبینی گرنگ:

١- لەنووسینی ئەکادیمیدا شێوازی (**Fiil+-mIş+-DIr**) زۆر بەکاردەهێنرێت کە بەمانای ڕابردووی تەواو دێت لە زمانی کوردیدا.

Gel**di**	Gel**miş**	Gel**miştir**
هات	(دەڵێن) هات	هاتووە
Yaz**mışımdır**	Kork**muştur**	Öden**miştir**
نووسیومە	ترساوە	(پارەکە) دراوە
Bit**miştir**	Yapıl**mıştır**	Kaydedil**memiştir**
تەواوبووە	ئەنجام دراوە	تۆمارنەکراوە

M.Ö. ٣.٠٠٠ yılı civarında Irak’ta çiviyazısı bulun**muştur**.
لەدەوری ٣٠٠٠ پ.ز نووسینی بزماری لە عێراق دۆزراوەتەوە.
Büyük devletler arasında çatışma meydanı ol**muştur**.
بووەتە مەیدانی پێکدادان لەنێوان دەوڵەتە گەورەکاندا.

٢- بەهەمان شێوە لە نووسیندا شێوازی (**-ol + -mış**) لە زۆر شوێندا بەرچاو دەکەوێت. بۆ نمونە:

ABD’ye gitme hayali bit**miş ol**du. خەیاڵی چوونە ئەمەریکای بە کۆتا هات.
Kürtler, Safeviler’den usan**mış ol**dular. کوردەکان لە سەفەویەکان بێزار بوون.
Irak iktidarından uzaklaştırıl**mış ol**dular. لە دەسەڵاتی عێراق دوورخرانەوە.

- بونیادی فرمانەکان (Fiillerde Çatı)

یەکێکە لە بابەتە گرنگەکانی ڕێزمانی تورکی، لەڕێگای ئەم کرداره ڕێزمانیەوە دەتوانرێ شێوەی جیا جیا لە ڕەگی فرمانەکان دروست بکرێ بۆ نمونە (کردن، کران، پێ کردن، پێکڤەکردن...هتد). بەر لە باس کردنی لق و پۆپەکانی ئەم بابەتە بە کورتی هەردوو چەمکی (Özne) و (Yüklem) دەناسێنین، چونکە بۆ تێگەیشتن لەو بابەتە پێویستە.

لە ڕێزمانی کوردیدا ڕەگەزی سەرەکی ڕستە بەپێی ڕستەی فرمانی و ڕستەی ناویی جیاوازە، لەڕستەی فرمانیدا (**بکەر و کار و بەرکار**) هەیە، بەڵام لە ڕستەی ناوییدا (**نیهاد و گوزارە و تەواوکەر**) هەیە.

ڕ. فرمانی	ئاسۆ نان دەخوات.	ئاسۆ: بکەرە	نان: بەرکارە	دەخوات: کارە
ڕ. ناوی	ئاسۆ کوڕێکی لاوازە.	ئاسۆ: نیهادە	کوڕێك: تەواوکەرە	لاواز: گوزارەیە

بەڵام لە ڕێزمانی تورکیدا ئەو جیاوازیە بــوونی نیــە، بــە (بکــەر و نیهــاد) دەگــووترێ (Özne) و بە (کار و گوزارە)ش دەگووترێ (Yüklem).

Fiil Cü.	Ali okula gidiyor.	Ali : özne	gidiyor : yüklem
İsim Cü.	Ali şişmandır .	Ali : özne	şişman : yüklem

بابەتی بونیادی فرمانەکان (**Fiillerde Çatı**) دەبێتە پێنج لقی سەرەکی:

Etken Fiil (Aktif)	فرمانی کارا	Gör-	بینین
Edilgen Fiil	فرمانی بکەر نادیار	Görül-	بینران
Dönüşlü Fiil	فرمانی خۆسەریی	Görün-	بینران(دەرکەوتن)
İşteş Fiil	فرمانی هاوبەش	Görüş-	یەکتر بینین
Ettirgen Fiil	فرمانی پێ کردن	Gördür-	پێ بینین

A- فرمانی کارا (Etken Fiil)

Gel-	هاتن	Gönder-	ناردن	Yat-	پاڵدانەوە

Git-	چوون	Barış-	ئاشت بوونەوە	Çek-	ڕاکێشان
Oku-	خوێندنەوە	Tut-	گرتن	İt-	پاڵدان
Yaz-	نووسین	Kal-	مانەوە	Seyrte-	سەیرکردن

بریتیە لە ڕەگی سادەی فرمان، فرمانێکی کارایە واتە بکەر(Özne)ی هەیە جا بکەرەکە دیار(Gerçek Özne) بێت یان شاراوە(Gizli Özne) بێت و ئەو فرمانە دەتوانێ بکەرەکە دیاری بکات.

Ben Türkiye’den geliyorum. **Ben**: gerçek özne **geliyorum**: yüklem/etken F.
Sen babamla çalışmalısın. **Sen**: gerçek özne **Çalışmalısın**: yüklem/etken
Her sabah erken çıkıyor. **O**: gizli özne **Çıkıyor**: yüklem/etken F.
Sokaklarda çok fakir görürüz. **Biz**: gizli özne **Görürüz**: yüklem/etken F.
Siz hastalara yardım edin. **Siz**: gerçek özne **yardım edin**: yüklem/etken F.
Öyle değil, yanlış anladılar. **Onlar**: gizli özne **Anladılar**: yüklem/etken F.

تێبینی: لەڕێگای جێناوە کەسیەکانی سەر (Yüklem) دەتوانین بکەرە (**Özne**) شاراوەکان(**Gizli** بدۆزینەوە، بۆ نمونە لە (görür**üz**)دا (**üz**) دەگەڕێتەوە بۆ (**Biz**)، لە (anladı**lar**)دا (**lar**) دەگەڕێتەوە بۆ (**onlar**).

B- فرمانی بکەر نادیار (Edilgen Fiil)

لێرەدا بکەری فرمانەکە نادیارە و نازانرێ کێ کردوویەتی، لەم جۆرە ڕستانەدا بکەرەکە زۆر گرنگ نیە بەڵکو ئەو کارەی کە کراوە گرنگترە بۆیە ئاماژە بە بکەرەکە نادرێت و دەبێتە بکەر نادیار. ئەم شێوە فرمانانە لە نووسین و ئاخاوتنی ئەکادیمی و فەرمیدا بایەخێکی زۆری هەیە و بە بەربلاوی بەکاردەهێنرێت. ئەم فرمانەش **بە زیادکردنی پاشگرەکانی (-n/-In/-Il) بۆ سەر ڕەگی فرمانەکان(فرمانی کارا) دروست دەبێت** بەم شێوەیە:

١- فرمانی کۆتایی هاتوو بە پیتی دەنگی (a/ı/o/u/e/i/ö/ü) **پاشگری (-n)**ی دەخرێتە سەر.

Ünlü ile biten fiiller + -n			
فرمانی بکەر نادیار Edilgen F.	**فرمانی کارا Etken F.**	**فرمانی بکەر نادیار Edilgen F.**	**فرمانی کارا Etken F.**
Koru**n**- پارێزران	Koru- پاراستن	Oku**n**- خوێنران	Oku- خوێندنەوە
İste**n**- ویستران	İste- ویستن	Başla**n**- دەست پێکران	Başla- دەست پێکردن
Özle**n**- بیرکران	Özle- بیرکردن	Ara**n**- پەیوەندی کران	Ara- پەیوەندی کردن

٢- فرمانی کۆتایی هاتوو بەپیتی (L) **پاشگری (-ın/-in/-un/-ün)**ی دەخرێتە سەر.

L ile biten fiiller + -ın/-in/-un/-ün			
فرمانی بکەر نادیار Edilgen F.	**فرمانی کارا Etken F.**	**فرمانی بکەر نادیار Edilgen F.**	**فرمانی کارا Etken F.**
Gül**ün-** هێنرانە پێکەنین	Gül- پێکەنین	Sil**in-** سڕانەوە	Sil- سڕینەوە
Bil**in-** زانران	Bil- زانین	Gel**in-** هێنران	Gel- هاتن
Bul**un-** دۆزرانەوە	Bul- دۆزینەوە	Al**ın-** کڕدران	Al- کڕین

٣- فرمانی کۆتایی هاتوو بە پیتی نەبزوێن **پاشگری (-ıl/-il/-ul/-ül)**ی دەخرێتە سەر.

Ünsüz ile biten fiiller + -ıl/-il/-ul/-ül			
فرمانی بکەر نادیار **Edilgen F.**	**فرمانی کارا Etken F.**	**فرمانی بکەر نادیار Edilgen F.**	**فرمانی کارا Etken F.**
Unut**ul-** لەبیرکران	Unut- لەبیرکردن	Öğret**il-** فێرکران	Öğret- فێرکردن
Tad**ıl-** تام کران	Tat- تام کردن	Duy**ul-** بیستران	Duy- بیستن
Sev**il-** خۆشویستران	Sev- خۆشویستن	Döv**ül-** لێدران	Döv- لێدان

<u>تێبینی:</u>

١- فرمانی کارای (**Anla-**) حاڵەتێکی شازەو لەکاتی کردنی بە بکەر نادیار(Edilgen F.) دەبێتە (**Anlaşıl-**).

٢- هەر سێ فرمانی (-Ye) و (-De) و (-Yaşa) شازن، دەتوانرێ بە دوو شێوە بکرێنە فرمانی بکەر نادیار و هەردوو جۆرە پاشگری (-n) و (-nIl) وەردەگرن و لەڕووی ماناوە هیچ جیاوازیان نیە.

Ye- خواردن	Yen- خوران	Yenil- خوران
De- گووتن	Den- گووتران	Denil- گووتران
Yaşa- ژیان	Yaşan- ژیێنران	Yaşanıl- ژیێنران

٣- فرمانەکان دوای ئەوەی دەبنە بکەر نادیار(Edilgen F.) دەبنە فرمانێکی نوێی سەربەخۆ و دەتوانن هەموو جۆرە پاشگرەکانی زەمەن(Zaman ekleri) و شێوازەکان(Kip ekleri) وەربگرن وەك هەر فرمانێکی تر.

Yapılıyor	Yapılır	Yapılacak	Yapılmış
Yapıldı	Yapılırsa	Yapılan	Yapılırken
Yapıldıysa	Yapılmaz	Yapılmak	Yapılmalı

٤- فرمانی بکەر نادیار(Edilgen F.) **لە ڕستەدا دەبێتە دوو جۆر: بکەر نادیاری بێ بکەر** (Öznesiz Edilgen F.) و **بکەر نادیاری بکەردار**(Özneli Edilgen F.).

جۆری یەکەم (Öznesiz Edilgen F.): **ڕستەکە هیچ بکەرێك(Özne)ی نیە و کەس نازانێ کێ ئەنجامی داوە.**

ڕستەی بکەر نادیار Öznesiz Edilgen cümle	ڕستەی فرمان کارا Etken Cümle

Kitaplar okundu. کتێبەکان خوێنرانەوە.	Kitapları okuduk. (ئێمە) کتێبەکانمان خوێندەوە.
Otubüse binildi. سواری پاس کرا.	Otobüse bindiler. (ئەوان) سواری پاس بوون.
Kapı çalınıdı. لە دەرگا درا.	Ali kapıyı çaldı. عەلی لە دەرگاکە دەدات.
Hasta ameliyat ediliyor. نەخۆشەکە عەمەلیات دەکرێ.	Doktor hastayı amaliyat ediyor. دکتۆر نەخۆشەکە عەمەلیات دەکات.
Tüm ödevler yapıldı. هەموو ئەرکەکان کران.	Tüm ödevleri yaptınız. (ئێوە) هەموو ئەرکەکانتان کردووە.

جۆری دووەم (Özneli Edilgen F.): **ڕستەکە بەشێوەیەکی ناڕاستەوخۆ بکەر(Özne)ی هەیە ئەویش لەڕێگای (CA-) و (tarafından)**. بۆ نمونە (پارەکە لەلایەن باوکمەوە درا)، لێرەدا فرمانی (**درا**) بکەر نادیارە بەڵام ڕستەکە بکەری هەیە کە (**باوکم**)ە. ئەمەش بەکارهێنانێکی گرنگەو لە نووسینی ئەکادیمی زۆر بەکاردەهێنرێت.

Özne + -ca/-ce/-ça/-çe …..+ edilgen fiil.
Özne + tarafından …..+ edilgen fiil.

پاشگری (CA-) تەنها بۆ بکەرێك دەبێت کە کۆ بێت وەك دەستە و تاقم و کۆمەڵە و...هتد، هەرچی (**tarafından**)ە **بۆ هەموو بکەرێکی تاك و کۆ دەبێت**.

بەراوردکاری (Karşılaştırma)
Postacı mektubu **getirdi**. (Etken) پۆستەچی نامەکەی هێنا. (کارا)
Mektup **getirildi**. (Öznesiz Edilgen F.) نامەکە هێنرا. (بکەر نادیاری بێ بکەر)
Postacı tarafından mektup **getirildi**. (Özneli Edilgen F.)

لەلایەن پۆستەچیەوە نامەکە هێنرا. (بکەر نادیاری بکەردار)

YTB tarafından burs ver**il**ir. لەلایەن (YTB)ەوە سکۆڵەرشیپ دەدرێت.
Sınıfça pikniğe gitmeye karar ver**il**di. بە پۆل بڕیاری چوونە سەیران درا.
Sınıf tarafından pikniğe gitmeye karar ver**il**di. لەلایەن پۆلەکەوە بڕیاری چوونە سەیران درا.
Valilik tarafından fakirlere yardım ed**il**iyor. لەلایەن پارێزگاوە یارمەتی هەژاران دەدرێت.
Bu park mahallelice temizle**n**ecek. ئەو پاڕکە بە گەڕەك پاك دەکرێتەوە.
Müdür tarafından mesaj geldi. لەلایەن بەڕێوەبەرەوە نامە هات.

٥- فرمـــانی بکـــەر نادیـــار (Edilgen Fiil) بەهـــەردوو جـــۆری (Özneli) و (Öznesiz)ەوە بەهیچ شێوەیەك جێناوە کەسیەکان وەرناگرن (ئەگـەر فرمـانێکی شـێوە بکەر نادیارمان بینی جێناوی کەسیی لەسەر بـوو ئـەوە فرمـانی خۆسـەری- Dönüşlü Fiil-ە کە دوای ئەمە دەخوێنرێت.

C- فرمانی خۆسەریی (Dönüşlü Fiil)

ئەو کارەیە کە کەسێك یان شتێك ئەنجامی دەدات و کاریگەری کارەکەش تەنها بۆ سەر خودی بکەرەکە دەگەڕێتەوە، بۆیە لەو جۆرە ڕستەیەدا حەتمەن دەبێ بکەر(Özne) هەبێت.

بۆ دروست کردنی فرمانی خۆسەریی(Dönüşlü Fiil) لە ڕەگی فرمانەکان ئەم سێ پاشگرە بەکاردێت **(-n/-In) (-Il) (-Iş)**، بەڵام چۆنیەتی زیادکردنی ئەوپاشگرانە بۆ سەر ڕەگی فرمانەکان یاسایەکی جێگیری نیە و پێویستی بە پڕاکتکیك و ئەزموونکاریە.

Fiil + -n / -In			
فرمانی خۆسەریی **.Dönüşlü F**	**فرمانی کارا** **.Etken F**	**فرمانی خۆسەریی** **.Dönüşlü F**	**فرمانی کارا** **.Etken F**
Gör**ün**- دەرکەوتن	Gör- بینین	Besle**n**- دەرخواردران	Besle- دەرخوارددان
Sev**in**- پێ خۆش بوون	Sev- خۆشویستن	Gizle**n**- خۆ شاردنەوە	Gizle- شاردنەوە
Kaşı**n**- خوران	Kaşı- خوراندن	Döv**ün**- بەرکەوتن	Döv- لێدان
Koru**n**- خۆپاراستن	Koru- پاراستن	Taşı**n**- خۆگواستنەوە	Taşı- گواستنەوە
Fiil + -Il (ıl,il,ul,ül)			
فرمانی خۆسەریی **.Dönüşlü F**	**فرمانی کارا** **.Etken F**	**فرمانی خۆسەریی** **.Dönüşlü F**	**فرمانی کارا** **.Etken F**
Tak**ıl**- بەستران	Tak- بەستن	Yık**ıl**- ڕووخان	Yık- ڕووخاندن
Sars**ıl**-	Sars-	Devr**il**-	Devir-

هەڵگەڕاندنەوە	هەڵگەڕانەوە	هەژاندن	هەژان
Savur- بەبادان	Sav**rul**- بەباچوون	Ayır- جیاکردنەوە	Ayr**ıl**- جیابوونەوە
Kıvır- لوول کردن	Kıvr**ıl**- لوول بوون	Aç- کردنەوە	Aç**ıl**- کرانەوە
Fiil + -Iş			
Dönüşlü F. فرمانی خۆسەریی			
Geli**ş**- پێشکەوتن	Yapı**ş**- پێکەوە لکان	Yılı**ş**- خۆخۆشەویست کردن	Kırı**ş**- چرچ بوون
Ol**uş**- پێگەیشتن	Yanaş- لیَ نزیك بوونەوە	Uy**uş**- گونجان	Kam**aş**- شەوارەبوون

تێبینی:

١- هەندێ فرمان هەن خۆیان لەڕووی مانـاوە خۆسـەرین (Dönüşlü) و پێویسـت بـەو پاشگرانە ناکەن، وەك:

Doğ-	لەدایك بوون	Mutlu ol-	دڵخۆش بوون
Öl-	مردن	Büyü-	گەورەبوون
Hasta ol-	نەخۆش کەوتن	Küçül-	بچووك بوونەوە

٢- فرمانەکان دوای ئەوەی دەبنە فرمانی خۆسـەریی(.Dönüşlü F) دەبنـە فرمـانێکی نـوێی سـەربەخۆ و دەتـوانن هـەموو جـۆرە پاشـگرەکانی زەمـەن(Zaman ekleri) و شێوازەکان(Kip ekleri) وەربگرن وەك هەر فرمانێکی تر.

Taşını**yor**	Taşın**ır**	Taşın**acak**	Taşın**mış**
Taşın**dı**	Taşın**ırsa**	Taşın**an**	Taşın**ırken**

Taşın**dıysa**	Taşın**maz**	Taşın**mak**	Taşın**malı**

٣- فرمانی بکەر نادیار(Edilgen F.) و فرمانی خۆسەریی(Dönüşlü F.) لەڕووی پێکهاتنەوە لە هەردوو پاشگری (In-) و (Il-)دا هاوبەشن و زۆر لەیەك دەچن، بەڵام لەڕووی ماناوە جیاوازن. لەنێو ڕستەدا دەتوانین بەم خاڵانەی خوارەوە لەیەکتریان جیابکەینەوە:

یەکەم/ فرمانی بکەر نادیار(Edilgen F.) بکەری نیە و نازانرێ کێ ئەنجامی داوە. بەڵام لە فرمانی خۆسەریی(Dönüşlü F.)دا حەتمەن دەبێ بکەرێك هەر هەبێت (جا ئاشکرابێت یان شاراوە) کە کارێکی کردووەو دەرەنجامەکەشی بۆ سەر خۆی گەڕاوەتەوە.

دووەم/ بۆ جیاکردنەوەی فرمانی خۆسەریی(Dönüşlü F.) لە فرمانی بکەرنادیاری بکەردار(Özneli Edilgen F.)، ئەوا فرمانی خۆسەریی(Dönüşlü F.) دەتوانێ جێناوە کەسیەکان وەربگرێت، کەچی فرمانە بکەر نادیارەکان(Özneli Edilgen F.) بەهیچ جۆرێك ناتوانن جێناوە کەسیەکان وەربگرن، لەلایەکی ترەوە (Özneli Edilgen F.) هەمیشە پێویستی بە (tarafından/-CA) دەبێت و دەتوانین لەو ڕێگایەوە بزانین ئەوە فرمانی بکەر نادیارە.

فرمانی خۆسەریی (Dönüşlü Fiil)
Ben yıka**n**dı<u>m</u>. من خۆم شووشت.
Sen gizle**n**di<u>n</u>. تۆ خۆت شاردەوە.
Onlar Batman’a taşı**n**dı<u>lar</u>. ئەوان گواستیانەوە بۆ باتمان.

Her yerde <u>güneş</u> görü**n**üyor. خۆر لە هەموو شوێنێك دەردەکەوێت.
(Edilgen Fiil) فرمانی بکەر نادیار
Bulaşıklar yıka**n**dı. قاپ و قاچاخەکان شۆردران.
Orada her şey yapı**lı**yor. لەوێدا هەموو شتێك دەکرێت.
Ali <u>tarafından</u> bulaşıklar yıka**n**dı. قاپەکان لەلایەن عەلیەوە شۆردران.
Her yerde güneş gör**ül**üyor. لەهەموو شوێنێك خۆر دەبینرێت.

(Karşılaştırma) بەراوردکاری
Ali sınıfı süsledi. (Etken) عەلی پۆلەکەی ڕازاندەوە.
Sınıf süsle**n**di. (Öznesiz Edilgen F.) پۆلەکە ڕازێنرایەوە.
Ali <u>tarafından</u> sınıf süsle**n**di.(Özneli Edilgen F.) پۆلەکە لەلایەن عەلیەوە ڕازێنرایەوە.
<u>Ali</u> parti için süsle**n**di. (Dönüşlü F.) عەلی بۆ ئاهەنگ خۆی ڕازاندەوە.

(İşteş Fiil) فرمانی هاوبەش - D

بریتیە لەو فرمانەی کە بەهاوبەشی و بەیەکەوە یان بەشێوەی بەرامبەرکانێ دەکرێت. ئەو جۆرە فرمانە دەتوانرێت لە ناو(İsim) و ڕەگی فرمان(Fiil) دروست بکرێت، دوای ئەوەی پاشگری (**-laş/-ş/-Iş**)دەچنە سەر ناو و فرمان، فرمانی هاوبەش(İşteş Fiil) دروست دەکەن دەبنە دوو گروپ و بە دوو مانا دێن.

İsim + -lAş
Fiil + -ş /-Iş

یەکەم/ **بە مانای بەیەکەوە ئەنجام دان** (Birlikte):

Gül**üş**- بەیەکەوە پێکەنین	Koş**uş**- بەیەکەوە ڕاکردن	Öt**üş**- بەیەکەوە جریواندن
Sakin**leş**- یەکتر هێور کردنەوە	Oynaş- بەیەکەوە یاری کردن	Döv**üş**- لەیەکتری دان
Anla**ş**- ڕێککەوتن	Uy**uş**- بەیەکەوە گونجان	Vur**uş**- لەیەکتری دان
		Uç**uş**- بەیەکەوە فڕین

دووەم/ **بە مانای بەرامبەرکانێ** (Karşılıklı):

Hesap**laş**- حیساب لەگەڵ یەك کردن	Dert**leş**- دەردەدڵی کردن	Selam**laş**- سلاو لەیەکترکردن
Teyit**leş**- پاڵپشتی یەکتری کردن	Bağır**ış**- بەسەریەك هاوارکردن	Mesaj**laş**- نامە بۆ یەکترناردن

Tehdit**leş**- هەڕەشە لەیەکتری کردن	Sevi**ş**- یەکتری خۆشویستن	Haber**leş**- هەواڵ بەیەکتردان
Eş**leş**- بەیەك گەیاندن	Toka**laş**- تەوقە لەگەڵ یەك کردن	Tebrik**leş**- پیرۆزبایی لەیەکترکردن
Gör**üş**- یەکتر بینین	Karşıla**ş**- ڕووبەڕووبوونەوە	Telefon**laş**- تەلەفۆن بۆ یەکترکردن
Tanı**ş**- یەکتر ناسین	Hediye**leş**- دیاری بە یەکتردان	Söz**leş**- پەیمان بەستن
	Kucak**laş**- باوەش بەیەکدا کردن	Öpü**leş**- یەکتر ماچ کردن

تێبینی: هەندێ فرمان هەن وەك (**İyileş-**) و (**Kötüleş-**) و (**Gerçekleş-**) ئەوانە بە قاڵب بوونەو بوونەتە فرمانی سەربەخۆ و پەیوەندیان بە فرمانی هاوبەش(İşteş F.)ەوە نیە چونکە بەیەکەوە بوون و بەرامبەرکانێی تێدا نیە.

E- فرمانی پێ کردن (Ettirgen Fiil)

کەسێك یان شتێك کارێك بە کەسێکی تر یان شتێکی تر دەکات، یانیش کارێك دەکات کە کاریگەریی کارەکە لەسەر کەسێکی دیکە یان شتێکی دیکە دەردەکەوێت. لەڕووی دروست بوونیشەوە بەهەرسێ پاشگری (**-Ir/-Dır/-t**) دروست دەبێت و لەنێویاندا فرمانی شازی زۆر بەرچاو دەکەون.

١- فرمانی کۆتایی هاتوو بە پیتی نەبزوێن زۆربەی کات پاشگری (-dır/-dir/-dur/-dür/-tır/-tir/-tur/-tür) وەردەگرێت، کەمێکیشیان کە شازن پاشگری (-ır/-ir/-ur/-ür) وەردەگرن.

٢- فرمانی کۆتایی هاتوو بە پیتی دەنگی پاشگری (-t) وەردەگرن.

Fiil + -Dır			
فرمانی کارا **Etken F.**	**فرمانی پێ کردن** **Ettirgen F.**	**فرمانی کارا** **Etken F.**	**فرمانی پێ کردن** **Ettirgen F.**
Aç- کردنەوە	Aç**tır**- پێ کردنەوە	İyileş- باش بوون	İyileş**tir**- باش کردن
Değiş- گۆڕان	Değiş**tir**- گۆڕین	Kan- خەڵەتان	Kan**dır**- خەڵەتاندن
Bık- بێزاربوون	Bık**tır**- بێزارکردن	Öl- مردن	Öl**dür**- کوشتن
Dol- پڕبوون	Dol**dur**- پڕکردن	Oluş- دروست بوون	Oluş**tur**- دروست کردن
Fiil + -Ir			
فرمانی کارا **Etken F.**	**فرمانی پێ کردن** **Ettirgen F.**	**فرمانی کارا** **Etken F.**	**فرمانی پێ کردن** **Ettirgen F.**
Art- زیادبوون	Art**ır**- زیادکردن	Yat- پاڵدانەوە	Yat**ır**- پاڵکەواندن
Bat- نقوم بوون	Bat**ır**- نقوم کردن	Piş- کوڵان	Piş**ir**- کوڵاندن
Bit- تەواو بوون	Bit**ir**- تەواو کردن	Doy- تێر بوون	Doy**ur**- تێرکردن
Geç-	Geç**ir**-	İç-	İç**ir**-

تێپەڕین	تێپەڕاندن	خواردنەوە	پێ خواردنەوە
Fiil + -t			
فرمانی کارا **Etken F.**	**فرمانی پێ کردن** **Ettirgen F.**	**فرمانی کارا** **Etken F.**	**فرمانی پێ کردن** **Ettirgen F.**
Ağla- گریان	Ağla**t-** گریاندن	Büyü- گەورەبوون	Büyü**t-** گەورەکردن
Azal- کەم بوونەوە	Azal**t-** کەم کردنەوە	Oku- خوێندنەوە	Oku**t-** پێ خوێندنەوە
Ayır- جیابوونەوە	Ayır**t-** جیاکردنەوە	Uyu- خەوتن	Uyu**t-** خەواندن
Benze- لێك چوون	Benze**t-** بەیەك چواندن	Bekle- چاوەڕێ کردن	Bekle**t-** خستنە چاوەڕوانی

تێبینی:

١- **هەر فرمانێك دەتوانێ تا سێ جار بەسەر یەکەوە پاشگری فرمانی پێ کردن(Ettirgen F.) وەربگرێت**، واتە سێ کەس کاریان بەیەکتر کردووە، ئەمەش لەڕێگای هەردوو پاشگری (**-t**) و (**-DIr**) بەدوای یەکدا دەبێت، چونکە نابێت دووجار بەدوای یەك (-DIrDIr/-tt) بێت.

Araştır-	Araştır**t-**
Otur-	Otur**t-**
Gönder-	Gönder**t-**
Temizle-	Temizle**t-**
Temizlet-	Temizle**ttir-**
Temizlettir-	Temizle**ttirt-**

Temizle- (١ özne)	Kadın evi temizliyor.

	ژنەکە ماڵەکە پاك دەکاتەوە.
Temizle**t**- (٢ özne)	Kadın evi temizle**t**iyor. ژنەکە ماڵەکە (بەکەسێك) پاك دەکاتەوە.
Temizle**ttir**- (٣ özne)	Kadın evi temizle**ttir**iyor. ژنەکە (بەکەسێکی گوتوە ماڵەکە پاك بکاتەوە ئەویش بە کەسێکی تری) پاك دەکاتەوە.
Temizle**ttirt**- (٤ özne)	Kadın evi temizle**ttirt**iyor. ژنەکە (بەکەسێکی گوتوە ماڵەکە پاك بکاتەوە ئەویش بە کەسێکی تری گووتوە ئەم کەسەی سێیەم بە کەسێکی تری) پاك دەکاتەوە.

- چەند نمونەیەك لە فرمانی کار پێ کردن (Ettirgen Fiil) لە ڕستەدا:

- (Ayakkabımı değiş**tir**dim) واتە: پێڵاوەکانم گۆڕی. لەو ڕستەیەدا بکەرەکە (من)ە کارێکی کردووە کە کاریگەریەکەی لەسەر (پێڵاوەکە) دەرکەوتووەو گۆڕیویەتی.

- (Spor insanı zayıfla**t**ıyor) واتە: وەرزش مرۆڤ لاواز دەکات. بکەرەکە (وەرزش)ە، کاریگەری کارەکەشی لەسەر (مرۆڤ) دەردەکەوێت.

- (Babam bana ayakkabısını değiş**tirt**ti) واتە: باوکم پێڵاوەکانی پێ گۆڕیم. لەو ڕستەیەدا دوو بکەر هەن (باوکم و من) باوکم کارەکەی بەمن کردووە.

- (Ali ev ödevini kardeşine yap**tır**ıyor) واتە: عەلی ئەرکی ماڵەوەی بە براکەی دەکات. دوو بکەر هەن (عەلی و براکەی)، عەلی کارەکە بە براکەی دەکات.

- (Can mektuplarını babasına yaz**dır**ıyor) واتە: جان نامەکانی بە باوکی دەنووسێت. دوو بکەر هەن (جان و باوکی)، جان کارەکە بە باوکی دەکات.

- (Ayşe saçlarını annesine taraṯıyor) واتە: ئایشە قژی بە دایکــی دادێنێــت. دوو بکەر هەن (ئایشە و دایکی)، ئایشە کارەکە بە دایکی دەکات.

- دوو تێبینی گشتی دەربارەی بونیادی فرمانەکان (Fiillerde Çatı):

١- ئەگەر لە فرمانێکدا چەند پاشگرێکی جیــاوازی بونیــادی فرمــان(Fiillerde Çatı) بەیەکەوە کۆبوونەوە ئەوا هەمیشە بەم شێوەیە ڕیــز دەکــرێن: ســەرەتا پاشــگری فرمــانی خۆسەریی(**Dönüşlü fiil**)دێت، پاشان پاشگری فرمانی هاوبــەش(**İşteş Fiil**) دێــت، پاشان پاشگری فرمانی کار پێ کردن(**Ettirgen Fiil**) دێت، هەرچی پاشــگری فرمــانی بکەر نادیار(**Edilgen Fiil**)ە هەموو کات دەکەوێتە کۆتایی.

Ol-uş-tur-ul	دروست کران	Fiil + Dönüşlü + Ettirgen + Edilgen
Giy-in-dir-il	پێ لەبەرکران	Fiil + Dönüşlü + Ettirgen + Edilgen
Tut-uş-tur	بەیەکتر گرتن	Fiil + İşteş + Ettirgen
Tan-ış-tır	بەیەکتر ناساندن	Fiil + İşteş + Ettirgen

٢- ڕەگی فرمانەکان دوای وەرگرتنی پاشــگرەکانی بونیــادی فرمــان(Fiillerde Çatı) دەبنــە فرمــانێکی نــوێی ســەربەخۆ و توانــای وەرگرتنــی هــەموو ئــەو پاشــگرو ئەرکــە ڕێزمانیانەیان هەیە کە ڕەگی فرمان وەریان دەگرێت.

Taşın**ıyor**	Taşın**ır**	Taşın**acak**	Taşın**mış**
Taşın**an**	Taşın**ırken**	Taşın**dıysa**	Taşın**maz**
Taşın**dı**	Taşın**ırsa**	Taşın**mak**	Taşın**malı**

- نمونەی هەر پێنج پاشگرەکەی بونیادی فرمانەکان لەسەر یەك فرمان:

Etken Fiil	Gör-	بینین
Edilgen Fiil	Gör**ül**-	بینران
Dönüşlü Fiil	Gör**ün**-	وا دەرکەوتن
İşteş Fiil	Gör**üş**-	یەکتر بینین
Ettirgen Fiil	Gör**dür**-	پێ بینین

- دروست کردنی ناو لە فرمان، فرمان لە ناو

یەکەم/ **دروست کردنی فرمان لە ناودا** (İsimden Fiil Yapım Ekleri):

İsim + -al/-el/-ıl/-il/-ul/-ül/-l			
Düzel-	Çoğal-	Daral-	Azal-
Bunal-	Eğril-	Doğrul-	İncel-
İsim + -la/-le (-n/-t/-ş)			
Selamla-	Sapla-	Yalanla-	İğnele-
Azarla-	Patla-	Gümle-	Tamamla-
Başla-	Gözle-	Sırtla-	Yuvarla-
Tuzla-	Kararla-	Akla-	Planla-
Hoşlan-	Evlen-	Aydınlat-	Birleş-
İsim + -ar/-er			
Morar-	Sarar-	Karar-	Kızar-
Başar-	Onar-	Yaşar-	Öner-

دووەم/ **دروست كردنى ناو له فرماندا** (Fiilden İsim Yapım Ekleri):

Fiil + -mak/-mek			
Okumak	Çalışmak	Gülmek	Çakmak
Gelmek	Koşmak	Üzülmek	Dökmek
Fiil + -ma/-me			
Toplama	Çarpma	Bölme	Okuma
Yazma	Basma	Kızartma	Görüşme
Fiil + -ış/-iş/-uş/-üş			
Geliş	Gidiş	Duruş	Çıkış
Giriş	Bakış	Bekleyiş	İniş
Fiil + -m/-ım/-im/-um/-üm			
Doğum	Ölüm	Kullanım	Alım
Kurum	Giyim	Tutam	Bilim
Fiil + -k/-ık/-ik/-uk/-ük			
Açık	Delik	Bozuk	Kırık
Yıkık	Atık	Tanık	Kopuk
Fiil + -gı/-gi/-gu/-gü/-kı/-ki/-ku/-kü			
Çılgı	Burgu	Salgı	Bitki
Dolgu	Tepki	Sevgi	Görgü
Fiil + -gın/-gin/-gun/-gün/-kın/-kin/-kun/-kün			
Durgun	Azgın	Coşkun	Pişkin
Solgun	Uygun	Taşkın	Şaşkın
Fiil + -gan/-gen/-kan/-ken			
Alıngan	Çekingen	Çalışkan	Unutkan
Somurtkan	Isırgan	Sıkılgan	Saldırgan
Fiil + -ıcı/-ici/-ucu/-ücü			
Akıcı	Delici	Bölücü	İnandırcı
Verici	Vurucu	Belirleyici	Mutlu edici

- فرمانی لێکدراو (Birleşik Fiiller)

١- توانین و نەتوانین (Yeterlilik Fiili): بریتیە لە پاشگری (**Abil/-A-**) کە دەچنە سەر فرمان و **مانای توانین و نەتوانینی پێ دەبەخشن** (لەبەشەکانی پێشوودا خوێنراوە).

Yap**abil**irim.	دەتوانم بکەم
Yap**a**mam.	ناتوانم بکەم

٢- دەم و دەست (Tezlik Fiili): لەڕێگای پاشگری (**Iver-**) دەبێت، دەچێتە سەر فرمان و **مانای بەخێرایی و دەم و دەست ئەنجامدان دەداتە فرمانەکە**. بەگشتی لەگەڵ (Emir kipi) و (İstek kipi) بەکاردێت، بەتایبەتی کاتێ ئەم ووشانە هەبن (Hemen, birdenbire, aniden, ansızın).

Bana su getir**iver**. (دەم و دەست) ئاوم بدەرێ.
Tahtayı sil**iver**ir misin? (دەم و دەست) تەختەکە دەسڕیتەوە.
Kedi arabanın önünde geç**iver**di. پشیلەکە (بەخێرایی) بەپێش ئۆتۆمبێلەکە تێپەڕی.
Odamızı toplay**ıver**elim. با (خێرا) ژوورەکەمان کۆبکەینەوە.

٣- بەردەوامی (Sürerlik Fiili): لەڕێگای پاشگرەکانی (**-A kal/-A dur/-A gel**) ەوە دەچێتە سەر فرمان و **مانای بەردەوامێتی پێ دەبەخشێت**. بەڵام ئەو پاشگرانە یاسایەکی جێگیر و دیاریان نیە بۆ چۆنیەتی بەکارهێنانیان بۆیە دەوەستێتە سەر پراکتیك و ئەزموون.

Annesini görünce **donakal**dı. دوای بینینی دایکی واقی وڕما.
Siz ödevi yap**adur**un. ئێوە بەردەوام بن لە کردنی ئەرکەکانتان.
Siz kompozisyonları yaz**adur**un. ئێوە بەردەوام بن لە نووسینی داڕشتنەکان.

تێبینی: ووشەی (**Çıkagel**) لەڕووی ڕێزمانەوە شێوەی بەردەوامی هەیە، بەڵام لەڕووی ماناوە واتای (خێرا ئەنجامدان)ی هەیە.

٤- نزيك بوونەوە (Yaklaşma): پاشگرەکەی (**A yaz-**)ەو دەچێتە سەر فرمان، بە **مانای نزيك بوونەوە لە ڕوودانی شتێ، خەريك بوو ڕوو بدات دێت.**

Kayak yaparken düş**eyaz**dım. لەکاتی خليسکانێ لەسەر بەربوونەوە بووم.
Kayak yaparken düş**ecektim**. لەکاتی خليسکانێ بەردەبوومەوە (بەڵام).
Kayak yaparken düş**mek üzere**ydim. لەکاتی خليسکانێ لەسەر بەربوونەوە بووم.
Kayak yaparken **az kalsın** düşecektim. لەکاتی خليسکانێ کەمێکی مابوو بەرببمەوە.

- ڕەگەزەکانی ڕستە (Cümlenin Ögeleri)

بەگشتی لە ڕستەی زمانی تورکيدا ٤ جۆرە ڕەگەز هەيە:

A- بکەر/نيهاد (Özne).

B- بەرکار (Nesne).

C- کار/گوزارە (Yüklem).

D- تەواوکەر (Tümleç).

- ڕستەش دوو جۆری سەرەکی هەيە:

يەکەم- **ڕستەی ڕێك** (Kurallı -düzenli- Cümle): **بريتيە لەو ڕستەيەی کە ڕەگەزەکانی بەڕيزبەندی بەدوای يەکتردا هاتوون و پاش و پێشيان تێدا نيە** و بەگوێرەی ئەم ياسايەی خوارەوە داڕژاوە.

Özne + Nesne / Tümleç + Yüklem.

Ben yurda gidiyorum.	
Ben	Özne
Yurda	Nesne
Gidiyorum	Yüklem
Ben bu şiiri yazıyorum.	
Ben	Özne
Bu Şiiri	Nesne
Yazıyorum	Yüklem

دووەم- **ڕستەی ناڕێك** (Kuralsız -düzensiz- Cümle): **بریتیە لەو ڕستەیەی کە پاش و پێشی لە ڕیزبەندی ڕەگەزەکاندا هەیە و بەگشتی کار/گوزارە (Yüklem) ناکەوێتە کۆتایی ڕستە**، ئەم جۆرە ڕستانەش لە دەقە ئەدەبی و شیعریەکاندا زۆر بەرچاو دەکەوێت.

Yurda gidiyorum ben.	
Yurda	Nesne
Gidiyorum	Yüklem
Ben	Özne
Ben yazıyorum bu şiiri.	
Ben	Özne
Yazıyorum	Yüklem
Bu Şiiri	Nesne

A- بکەر/نیهاد (**Özne**): یەکێکە لە ڕەگەزە سەرەکیەکانی ڕستە و لەسەر بنەمای دەرکەوتن و دەرنەکەوتنی لە ڕستەدا دەبێتە **سێ** جۆر:

یەکەم/ بکەر دیار (**Açık Özne**): لێرەدا ئۆزنەکە بە ڕوون و ڕاشکاوی دیارە.

Ben spor yapıyorum.
Sen çok fazla konuştun.
Ali karısıyla kaçmış.
Biz gitmeyelim kalalım.

دووەم/ بکەر شاراوە (**Gizli Özne**): لێرەدا ئۆزنە بوونی هەیە بەڵام شاراوەیە و لەڕێگای جێناوە کەسییەکانەوە دەتوانین بزانین ئۆزنەکە چ کەسێکە.

Yemek yiyemedi**m.**	Ben
Benimle hiç uymaz**sın.**	Sen
Her zaman yalan söyler.	O
Dışarı çıktı**lar**.	Onlar

سێیەم/ بکەر نادیار (**Sözde Özne**): لێرەدا ئۆزنە بوونی نیە و نازانرێت کێ کارەکەی ئەنجام داوە.

Dolaptaki sütler içildi.	!
Mektup yazılmış.	!
Yeni sonuç elde edindi.	!
Binalar yıkılıyor.	!

تێبینی:

١- ئەگەر Özne تاك بێت ئەوا Yüklem یش تاك دەبێت.

Ben de sizinle geldim. منیش لەگەڵ ئێوە هاتم.
Irak askeri Musul’a girdi. سەربازی عێراقی چوونە نێو موسڵ.
Ali eve dönecek. عەلی دەگەڕێتەوە بۆ ماڵ.

٢- لە کەسی سێەمی کۆ (**Onlar**)دا فرمانی ڕستەکە دەتوانرێ پاشگری (**-lar/-ler**)ی بخرێتە سەر و دەشتوانرێ بەبێ پاشگری (-lar/-ler) بنووسرێت. بەڵام ئەگەر (Onlar) لە ڕستەکەدا وەك بکەری شاراوە (**Gizli Özne**) هاتبوو ئەوا پێویستە پاشگری (**-lar/-ler**) بنووسرێت **بۆ ئەوەی لەگەڵ کەسی سێیەمی تاك (O) تێکەڵ نەبێت و کەسی بەرامبەر بزانێ بکەرەکە (Onlar)**ە.

Hoca**lar** bize geliyor.	مامۆستاکان دێن بۆ لای ئێمە.
Bize geliyor**lar**.	دێن بۆ لای ئێمە. (ئەوان)
Türk**ler** çok çay içer.	تورکەکان زۆر چای دەخۆنەوە.
Çok çay içer**ler**.	زۆر چای دەخۆنەوە. (ئەوان)

٣- ئەگەر Özne مرۆڤ نەبێت هەرچەندە کۆش بێت دەبێ Yüklem تاك بێت.

Telefon**lar** kayboldu.	تەلەفۆنەکان وون بوون.
Okul**lar** kapanmış.	قوتابخانەکان داخران.
Çiçek**ler** soldu.	گوڵەکان سیس بوون.
Köpek**ler** öldü.	سەگەکان مردن.

٤- ئەگەر Özne ناوی دەستە و کۆمەڵ بێت دەبێ Yüklem تاك بێت.

Sınıf pikniğe giiti.	پۆلەکە چوونە سەیران.
Okul tatile giriyor.	قوتابخانە دەچێتە پشووەوە.
Irak sıcaktan yanar.	عێراق لە گەرما دەسوتێ.
Bakanlık taşınıyor.	وەزارەت دەگوازرێتەوە.

٥- ئەگەر Özne جێناوی ناڕوونی (Belirsizlik Zamiri) بێت دەبێ Yüklem تاك بێت.

Hiç kimse sınıfa girmemiş.	هیچ کەسێك نەهاتە پۆل.
Herkes gülüyor.	هەموان پێ دەکەنن.
Bazıları çok tembel.	هەندێکیان زۆر تەمبەڵن.

B- کار/گوزارە (**Yüklem**): **ڕەگەزی سەرەکی ڕستەیە و بەبێ بوونی Yüklem ڕستە دروست نابێت**. لەرستەی فرمانیدا دەبێتە کار، لەڕستەی ناویشدا دەبێتە گوزارە، بەڵام

لــەزمانی تورکیــدا بەهــەردووکیان دەگووترێــت Yüklem، بــەهۆی Yüklemیشــەوە دەتوانین Özneی ڕستەکە بدۆزینەوە.

C- بەرکار (**Nesne**): ئەو شتەیە کە کاری تێدەکرێت و بــەبێ بــەرکار(Nesne)مانــای ڕستەکە تەواو نابێت. بەرکار(Nesne) لەگــەڵ فرمــانی تێپــەڕ (Geçişli Fiil) دێــت، بەرکار(Nesne)ش دوو جۆری هەیە:

١- بەرکاری نەناســراو -گشــتی- (**Belirtisiz Nesne**): بریتیــە لــەو بــەرکارەی کــە نەناسراوەو وەڵامی هەردوو پرسیاری (Kim?) و (Ne?) یە.

Ben ٢ kilo **elma** aldım.	من دوو کیلۆ سێوم کڕی.
Dün beraber **yemek** yedik.	دوێنێ بەیەکەوە نانمان خوارد.
Her gün **sunucu** konuşacak.	هەموو ڕۆژێك پێشکەشکار قسە دەکات.
Kerkük'te **kitap** satıyordum.	لە کەرکوك کتێبم دەفرۆشت.

٢- بەرکاری ناسراو -تایبەت- (**Belirtili Nesne**): بریتیە لەو بەرکارەی کە ناســراوو دیارە و وەڵامی هەردوو پرسیاری (Kimi?) و (Neyi?) یە.

Ben ٢ kilo **elmayı** marketten aldım. من دوو کیلۆ سێوەکەم لە مارکێتەکە کڕی.
Dün beraber **dolmayı** yedik. دوێنێ بەیەکەوە دۆڵمەکەمان خوارد.
Her gün **Ali** konuşacak. هەموو ڕۆژێك عەلی قسە دەکات.
Kerkük'te **kitaplarımı** satıyordum. لە کەرکوك کتێبەکانی خۆمم دەفرۆشت.

D- تەواوکەر (**Tümleç**): دوو جۆری هەیە تەواوکەری زەرفی(Zarf Tümleci) و تەواوکەری ناڕاستەوخۆ(Dolaylı Tümleci).

١- تەواوکەری زەرفی (**Zarf Tümleci**): وەڵامی ئەو پرسیارانە لە ڕستەدا دەبنە تەواوکەری زەرفی.

Nasıl? / Ne zaman? / Neden? / Niçin? / Niye? / Kime göre? / Neye göre? / Ne kadar? / Ne ile?

İki ay önce Ali ١٠ bin Tl kazanmış.	İki ay önce	Zarf tümleci
	Ali	Özne
	١٠ bin Tl	Belirtisiz nesne
	Kazanmış	Yüklem
Para kazanmak için ABD’ye gitti.	Para kazanmak için	Zarf tümleci
	ABD’ye	Dolaylı tümleci
	Gitti	Yüklem
Ali yarın ülkesine dönecek.	Ali	Özne
	Yarın	Zarf tümleci
	Ülkesine	Dolaylı tümleci
	Dönecek	Yüklem

٢- تەواوکەری ناڕاستەوخۆ(**Dolaylı Tümleci**): ئەو پاشگرە حاڵیانەی خوارەوە کاتێ بچنە سەر ناوێك ئەوا بەیەکەوە دەبنە تەواوکەری ناڕاستەوخۆ.

Yönelme hali eki	-a/-e
Bulunma hali eki	-da/-de/-ta/-te
Ayrılma hali eki	-dan/-den/-tan/-ten

Ben geçen ay	Ben	Özne

	Geçen ay	Zarf tümleci
	Irak'tan	Dolaylı tümleci
	Geldim	Yüklem
Ali uzun bir müdddet Kayseri'de yaşadı.	Ali	Özne
	Uzun bir müdddet	Zarf tümleci
	Kayseri'de	Dolaylı tümleci
	Yaşadı	Yüklem
Biz İstanbul'a gitmek istiyoruz.	Biz	Özne
	İstanbul'a	Dolaylı tümleci
	Gitmek	Belirtisiz nesne
	Istiyoruz	Yüklem

تێبینی: هەندێ جار پاشگرەکانی (-a/-e) و (-dan/-den/-tan/-ten) بەمانای حـاڵی نایەن و مانای تر دەگەیەنن لەو حاڵەتانەدا نابنــە تەواوکــەری ناڕاســتەوخۆ بــەڵکو دەبنــە تەواوکەری زەرفی.

Çay **içmeye** gideceğiz. (Ne için?) بۆ چاخواردنەوە دەچین.	Zarf tümleci
Yağmurdan dolayı ıslandık. (Neden?) بەهۆی بارانەوە تەڕبووین.	Zarf tümleci
Birazdan teneffüs yapacağız. (Ne zaman) کەمێکی تر ڕێست وەردەگرین.	Zarf tümleci

- ووشەگەل (Sözcükler)

ووشەکان لە زمانی تورکیدا دەبنە دوو بەشی سەرەکی:

ئەرکدار (Görevliler)	مانادار (Anlamlar)
Edat	Fiil
Bağlaç	İsim
Ünler	Sıfat
	Zamir
	Zarf

بەشی یەکەم/ ووشە ماناداره‌کان(Anlamlar) بـریتین لـە: فرمـان(Fiil)، نـاو(İsim)، سیفات(Sıfat)، جێناو(Zamir)، زەرف(Zarf)، لە بەشەکانی پێشوودا باس کراون.

بەشـی دووەم/ ووشـە ئەرکـدارەکان(Görevliler) بـریتین لـە: ئامرازەکـان(Edat)، بەستەرەکان(Bağlaç)، دەنگەکان(Ünler)، لەبەشەکانی پێشوودا لێرەو لـەوێ کـەمێك باسکراون، لێرەدا بە ووردی دەیانخەینەڕوو.

A- ئامرازەکان(Edatlar)

ئامرازەکان لەهەموو زمانێکدا گرنگی تایبـەتی خۆیـان هەیـە و بەشـێوەیەکی بـەرفراوان بەکاردەهێنرێن، گرنگترین ئامرازەکانی زمانی تورکیش بریتین لەمانە:

١- هی، سەربە، عاید...(-A ait)

مانای **خاوەنـدارێتی**(Sahiplik) و **موڵکایـەتی**(Mülkiyet) دەگەیـەنێت، هەمیشـە پاشگری حاڵی (**-a**/**-e**) لەپێشی دێت.

Bu kalem ban**a ait**. ئەوە پێنووسە هی منە.
Okul**a ait** bir bilgisayar var. کۆمپیوتەرێکی سەربە قوتابخانە هەیە
Bu araba Ali'y**e ait**. ئەو ئۆتۆمبێلە هی عەلیە.

Bu kitap ban**a ait**. ئەو کتێبە هی منە.

٢- هەتا، تا، بەقەدەر (-A kadar / -A dek)

Bugün öğleye **kadar** uyudum.	ئەمرۆ تا نیوەڕۆ خەوتم.
İstanbul'**a dek** trenle gideriz.	تا ئیستەنبوڵ بە شەمەندەفەر دەڕۆین.
Sınıfta ١٥ **kadar** öğrenci var.	لەپۆلدا هەتا ١٥ قوتابی هەن.
Günde ٣ saat **kadar** çalışırım.	لەڕۆژێکدا تا ٣ کاتژمێر دەخوێنم.
Ali, Aso **kadar** uzun boylu değil.	عەلی بەقەدەر ئاسۆ بالاّ بەرز نیە.
Yarın**a dek** seni bekliyorum.	تا بەیانی چاوەڕێی تۆ دەکەم.

٣- سەرباری، سەرەڕای (-A rağmen / -A karşın).

İsim + -A ragmen/-A karşın
Fiil + -mA + şahıs eki + -A ragmen/-A karşın
Kar yağ**masına rağmen** piknik yaptık. سەرباری بەفر بارین سەیرانمان کرد.
١٢ saat uyu**mama karşın** hala esniyorum. سەرباری ١٢ کاتژمێر خەوتنم هێشتا باوێشك دەدەمەوە.
Fakir ol**mana rağmen** para savuruyorsun. سەرباری هەژار بوونت پارە بەفیڕۆ دەدەی.

Her gün spor yap**malarına karşın** şişmanlıyorlar. سەرباری هەموو ڕۆژێك وەرزش كردنیان قەڵەو دەبن.
٦ aydır iş ara**masına rağmen** iş bulamaz. سەرباری ئەوەی ٦ مانگە بەدوای كاردا دەگەڕێت كار نادۆزێتەوە.

- هەروەها (Fiil + -DIk + iyelik eki + halde) هەمان واتای سەرەوەی دەدات.

Üşü**düğü halde** mont giymemiş. چاكەتی لەبەرنەكردووە لەكاتێكدا سەرمایەتی.
Gel**mediği halde** yalan da söyler. لەحاڵێكدا كە نەهاتووە درۆش دەكات.
Katıl**dığım halde** hiç hatırlamıyorum. هیچم بەبیرنایەتەوە لەكاتێكدا بەشداربوومە.

٤- بەرەو، نزیك، سەرلە (-A doğru / -A karşı)

Çocuk park**a doğru** koştu.	منداڵەکە بەرەو پارك ڕایکرد.
Dağ**a doğru** yola düştük.	بەرەو چیاکە بەڕێ کەوتین.
Seçim**e doğru** gidiyoruz.	بەرەو هەڵبژاردن دەڕۆین.
Sabah**a doğru** evden çıkalım.	با سەر لەبەیانی لەماڵ دەربچین.
Akşam**a doğru** ulaşacaksın.	سەر لەئێوارە دەگەیتە جێ.

٥- (-A göre)

بەسێ مانای جیاواز دێت بەگوێرەی دەرکەوتنی لە ڕستەدا کە بریتین لە (بەبڕوای...، ڕێك گونجاوە بۆ...، لەچاو...).

Ban**a göre** hayat çok zor değil.	بەبڕوای من ژیان زۆر سەخت نیە.
Siz**e göre** ne yapacağım?	بەبڕوای ئێوە چی بکەم؟
Bu ceket benim kardeşim**e göre**.	ئەو چاکێتە ڕێك بۆ براکەم گونجاوە.
Bu meslek san**a göre** değil.	ئەو پیشەیە بۆ تۆ گونجاو نیە.
Ali, Aso'y**e göre** daha zayıf.	عەلی لەچاو ئاسۆ لاوازترە.
Irak'**a göre** Türkiye gelişmiştir.	لەچاو عێراق تورکیا پێشکەوتووە.
Ney**e göre** zekat verilir?	زەکات بەگوێرەی چی دەدرێت؟

٦- وەك (Gibi)

Ali **gibi** mert bir erkek görmezsin. پیاوێکی وەك عەلی مەرد نابینیت.
Babam **gibi** şefkatli bir adam yok. پیاوێکی وەك باوکم میهرەبان بوونی نیە.
Benim **gibi** yapmak istiyor musun? دەتەوێت وەك من بکەیت؟
Ay **gibi** güzel bir kızdır. کچێکی وەکو مانگ جوانە.
Patronumuz deli **gibi**ydi. بەڕێوەبەرەکەمان وەك شێت وابوو.

<u>تێبینی</u>: شێوازی بەقاڵب بووی (**Fiil+-mIş+gibi**) بەمانای (**وەك ئەوەی وابێ**) دێت و یەکێکە لە بەکارهێنانە گرنگەکان لە ئاخاوتنی تورکیدا.

Ali gör**memiş gibi** davranıyor. عەلی وەك ئەوەی هیچی نەبینیبێ ڕەفتار دەکات.
Arabayı kendisinin**miş gibi** sürüyor. وەك ئەوەی ئۆتۆمبێلەکە هی خۆی بێت لێی دەخوڕێت.
Aso bugün ağla**mış gibi** görünüyor. ئاسۆ ئەمڕۆ وەك ئەوەی گریابێ دەردەکەوێت.
Fırındaki balıklar piş**miş gibi**dir. ماسیەکانی نێو فڕن وەك ئەوەی کوڵابن وان.
Zengin**miş gibi** alışveriş yapar. وەك ئەوەی دەوڵەمەند بێت بازاڕ دەکات.

٧- گوایە (Güya / Sözüm ona)

Güya Iraklıkar hepsi zenginmiş. گوایە عێراقیەکان هەموویان دەوڵەمەندن.
Sözüm ona her ay ٥ bin Tl maaşım var. گوایە هەموو مانگێك ٥ هەزار لیرە موچەم هەیە.
Güya ben tambel bir öğrenciyim. گوایە من قوتابیەکی تەمبەڵم.

٨- (İle)

بەگوێرەی دەرکەوتنی لە ڕستەدا سێ مانـای جیـاواز دەدات (**لەگـەڵ، بـە، وە**) (لـە ئاستەکانی پێشووتر بە ووردی باسکراوە).

Aso, Ali **ile** beraber çalışıyor.	ئاسۆ لەگەڵ عەلی بەیەکەوە کار دەکەن.
Uçak**la** Türkiye'ye geldim.	بەفڕۆکە هاتمە تورکیا.
Runa **ile** Aynur çok güzel.	ڕوونە و ئاینوور زۆر جوانن.
Hocam**la** beraber geliriz.	لەگەڵ مامۆستاکەم بەیەکەوە دێین.

لەکاتی شت کڕیندا ئەگەر بەشێوەزاری ئاخاوتنی خەڵك بلێـی (ئـەو شـتەم بەوەنـدە لـیرە کڕی) لەجیاتی (**ile**) (**-a/-e**) بـەکاردەهێنرێ. بـۆ نمونـە (Bu kalemi beş liray**a** aldım) واتە ئەو پێنووسەم بە پێنج لیرە کڕی، یان (On liray**a**) واتە (بە ١٠ لیرە).

٩- تەنانەت، هەتتا (Bile / Hatta / Dahi)

Sınıftaki kavgayı Hoca **bile** öğrendi. تەنانەت مامۆستاش بەشەڕەکەی پۆلی زانی.
Çok kızdı, **hatta** yemek de yemedi. زۆر تورە بوو هەتا نانیشی نەخوارد.
O gün, beni **bile** dinlememiştin. ئەو ڕۆژە تەنانەت گوێت لەمنیش نەگرتبوو.
En yakın arkadaşlarım **dahi** beni unuttu. تەنانەت نزیکترین هاوڕێم منی لەبیر کرد.

١٠- بۆ (İçin)

دەتوانێ لەڕستەدا چەندین ڕۆڵ بگێڕێت وەك بیروڕا(Fikir bildirme)، لەپێناو شتێ(Bir şeyin uğruna)، پەیوەست بە(İle ilgili)، هۆکار(Sebep)، ئامانج(Amaç).

Benim **için** bu konular çok basit. ئەو بابەتانە بۆ من زۆر سادەن.
Onun **için** bu ders gereksiz sanırım. پێم وایە ئەو وانەیە بۆ ئەو نا پێویستە.
Annem **için** çiçek topladım. گوڵم بۆ دایکم چنی.
Babam benim **için** elinden geleni yaptı. باوکم ئەوەی لەدەستی هات بۆ من کردی.
Benim **için** çok kötü sözler söyelmişti.

قسەی زۆر خراپی کردبوو دەرهەق بە من.
Yağmur yağdığı **için** ıslandık. لەبەر باران بارین تەڕبووین.
Eğtim görmek **için** okula kaydolmalısın. بۆ خوێندن دەبێ لە قوتابخانە تۆماربی.

١١- تەنها، بەس (Ancak)

ئەم ئامرازە دوو مانای هەیە (**تەنها، بەس**) و (**بەڵام**)، ئەو کاتە دەبێتە ئامراز(Edat) کە بەمانای (تەنها، بەس) بێت.

Bir yıl spor yaptım **ancak** ٣ kilo verdim. ساڵێك وەرزشم کرد تەنها ٣ کیلۆم فڕێدا.
Bize **ancak** polis yardım edebilir. تەنها پۆلیس دەتوانێ یارمەتی ئێمە بدات.
Piknikte **ancak** bir çay içebildik. لەسەیراندا تەنها توانیمان یەك چای بخۆینەوە.
Çok çalışmasına rağmen **ancak** ٥٠ puan almış. سەرباری زۆر خوێندنی تەنها ٥٠ نمرەی هێنا.

١٢- دەڵێی، وەك بڵێی (Sanki / Adeta)

ئەم دوو ئامرازە بۆ سێ مەبەست بەکاردێت: **شتێك وا هەست دەکەی بەڵام لەڕاستیدا وانیە، ڕابواردن و گاڵتە پێ کردن، خەملاندن**.

Kuşlar **sanki** konuşuyor.	باڵندەکان دەڵێی قسە دەکەن.
Çocuk ağlıyor, **sanki** acıkmış.	منداڵەکە دەگریت، دەڵێی برسیە.
Adeta sınıfın en zayıfı odur.	وەك بڵێی لاوازترین کەسی پۆلەکە ئەوە.
Sanki dışarıda biri var.	دەڵێی لە دەرەوە کەسێك هەیە.
Adeta bir şey söylemek ister.	دەڵێی دەیەوێت شتێك بڵێت.

١٣- (-mAk üzere)

دوو مانا دەدات لە ڕستەدا، **نزیك بوونەوە**(Yaklaşma)، **بۆ** (Amaç, niyet).

Biraz bekle eve gel**mek üzere**yim. کەمێك چاوەڕێ بکە، لەسەر هاتنەوەم بۆماڵەوە.
Çok iyi olmuş iş bit**mek üzere**. زۆر باش بوو کارەکە لەسەر تەواو بوونە.
Türkçe öğren**mek üzere** kitap okuyorum. بۆ فێربوونی تورکی کتێب دەخوێنمەوە.
Seninle konuş**mak üzere** buraya geldim. بۆ قسەکردن لەگەڵ تۆ هاتمە ئێرە.

١٤- جگە لە(-DAn başka/-nIn dışında/-nIn haricinde)

Sen**den başka** bir dostum yok. جگە لە تۆ دۆستێکی ترم نیە.
On**dan başka** bir tamirci tanırım. جگە لەو وەستایەکی تر دەناسم.
Ben**im dışımda** bir Kürt burada var mı? جگە لەمن کوردێکی تر هەیە لێرە؟
Siz**in dışınızda** bir hocayla çalışmayız. جگە لە ئێوە لەگەڵ مامۆستایەکی تر ناخوێنین.
Ali'**nin haricinde** herkes geçti. جگە لە عەلی هەمووان دەرچوون.
Bulgur **haricinde** her şeyi yerim. جگە لە ساوار هەموو شتێك دەخۆم.

١٥- بەویشەوە (Dahil)

Ali **dahil** herkes seni seviyor. هەموو کەسێك تۆی خۆش دەوێ بە عەلیشەوە.
Ben **dahil** hepimiz çalışmalıyız. هەموومان دەبێ کار بکەین بەمنیشەوە.
ABD **dahil** her ülkede yoksulluk var. لەهەموو وولاتێکدا هەژاریی هەیە بە ئەمەریکاشەوە.

١٦- ئامرازەکانی بەهۆی

-DAn dolayı / -DAn ötürü / -mAsI nedeniyle / -mAsI sebebiyle / -mAsI sonucunda / -mAsI üzerine

Elektrik kesil**diğinden dolayı** ders yapamadık. بەهۆی کارەبا بڕانەوە نەمانتوانی دەرس بخوێنین.
Hoca gel**mediğinden ötürü** ders yapamadık. بەهۆی نەهاتنی مامۆستاوە نەمانتوانی دەرس بخوێنین.
Irak'ta kal**ması nedeniyle** Türkiye'e gelemez. بەهۆی مانەوەی لە عێراق ناتوانێ بێتە تورکیا.
Ali gel**mesi sebebiyle** Aso gelmedi. بەهۆی هاتنی عەلی ئاسۆ نەهات.
Seçim ol**ması sonucunda** çıkamadık. لەئەنجامی هەبوونی هەڵبژاردن نەمانتوانی دەربچین.
Geç uyu**ması üzerine** geç kaldım. بەهۆی درەنگ خەوتنەوە درەنگ کەوتم.
Geç uyu**dum diye** geç kaldım. لەبەر ئەوەی درەنگ خەوتم درەنگ کەوتم.

B-بەستەرەکان(Bağlaçlar)

بریتین لەو ووشانەی کە دوو ڕستە بەیەکتر دەبەستنەوەو لــە هــەموو زمانێکـدا گرنگــی و بەکارهێنانی زۆریان هەیە. گرنگترین بەستەرەکانی زمانی تورکیش بریتین لەمانە:

١- بەڵام (Ancak / Ama / Fakat / Lakin)

هەر چواریان هەمان مانایان هەیــە. بەســتەری (Ancak) دەبــێ مانــای (بــەڵام) بــدات تاوەکو ببێتە بەستەر(Bağlaç).

Yurda gittim **ancak** müdürü bulamadım. چوومە داخڵی بەڵام بەڕێوەبەرەکەم نەبینی.
Yeni bir gömlek aldım **ama** giymedim. کراسێکی نوێم کڕی بەڵام نەمپۆشی.
Arabayı satarım **fakat** babam razı değil. ئۆتۆمبێلەکە دەفرۆشم بەڵام باوکم ڕازی نیە.
Onun yanına gideceğim **lakin** utanıyorum دەچمە لای ئەو بەڵام شەرم دەکەم.

٢- چونکە (Çünkü)

Sınavdan düşük puan aldım **çünkü** hiç çalışmadım. لەتاقیکردنەوە نمرەیەکی نزمم هێنا چونکە هیچ نەمخوێند.
Seni seviyorum **çünkü** iyi bir insansın. تۆم خۆش دەوێت چونکە مرۆڤێکی باشیت.
Erbil'e döneceğim **çünkü** annemi özlerim.

٣- بەداخەوە (Ne yazık ki / Ne var ki / Maalesef)

Ne yazık ki senin için hiçbir şey yapamam. بەداخەوە ناتوانم هیچ شتێك بۆتۆ بکەم.
Ne var ki Aso size kızdı. بەداخەوە ئاسۆ لێتان تووڕە بوو.
Maalesef dünyada savaş bitmez. بەداخەوە شەڕ لە دونیا نابڕێتەوە.
Ne yazık ki seni yanlış tanıdım sanırım. بەداخەوە پێم وابێ بەهەڵە تۆم ناسیووە.

٤- خۆشبەختانە (İyi ki)

İyi ki geldin çok sevindik. خۆشبەختانە هاتیت زۆرمان پێ خۆش بوو.
Murat çok hastaymış **iyi ki** iyileşmiş. موراد زۆر نەخۆش بوو خۆشبەختانە چاك بووەوە.

٥- ئەوە چیە کە (Nedir ki)

بۆ بچوك کردنەوەو بەچاوی نزم و بێ بایەخ تەماشاکردن بەکاردێت.

Araba **nedir ki** herkes alabilir. ئۆتۆمبێل چیە کە هەموو کەسێك دەتوانێ بیکڕێت.
Zenginlik **nedir ki** önemli olan ahlaktır. دەوڵەمەندێتی چیە گرنگ ڕەوشتە.

٦- شکور بۆ خوا، خۆشبەختانە (Neyse ki)

Neyse ki kazayı hafif atlattık. شکور بۆ خوا بەسوکی دەربازبووین لە ڕووداوەکە.
Param bitti **neyse ki** maaşım geldi. پارەم تەواو بوو خۆشبەختانە مووچەکەم هات.

تێبینی: ووشەی (Neyse) بەتەنها واتە (هەرچیەك بێت، بەهەر حاڵ).

٧- لەکاتێکدا، لەحاڵێکدا (Oysaki / Oysa / Halbuki)

Annemi kırdım **oysaki** onu kırmak istememiştim. دڵی دایکمم شکاند لە کاتێکدا نەمدەویست دڵی بشکێنم.
Dileniyor **oysa** çok zengindir. دەرۆزە دەکات لەکاتێکدا زۆر دەوڵەمەندە.
Onun için pasta yaptım, **halbuki** o şeker hastaymış. کێکم بۆ ئەو دروست کرد، لەحاڵێکدا ئەو نەخۆشی شەکرەی هەبوو.

٨- بەشێوەیەك کە (Öyle ki / Şöyle ki)

Çok üzgündü, **öyle ki** ağzından tek bir söz çıkmadı. زۆر دڵتەنگ بوو، بەشێوەیەك کە یەك ووشە لە دەمی دەرنەچوو.
Yüzü sapsarı oldu, **öyle ki** ölecek zannettik. ڕووی زەرد هەڵگەڕا، بەشێوەیەك کە گومانمان وابرد دەمرێت.

٩- مادەم کە...ئەوکاتە (Mademki/Madem....O halde/O zaman)

Mademki şişmansın **o halde** spor yap. مادەم قەڵەویت ئەو کاتە وەرزش بکە.
Mademki dersten sıkıldın **o zaman** dışarı çık. مادەم لە دەرس بێزاریت ئەو کاتە بڕۆ دەرەوە.

١٠- کەواتە (Demek ki / Demek)

Yerler ıslak **demek ki** yağmur yağmış. زەوی تەڕە کەواتە باران باریووە.
Sınavdan ٥٠ puan almış, **demek ki** çalışmamış. لە تاقیکردنەوە ٥٠ی هێناوە، کەواتە نەیخوێندووە.

١١- لەگەڵ ئەوەش (Kaldı ki)

Yarın randevum var **kaldı ki** çok hastayım. بەیانی مەوعیدم هەیە، لەگەڵ ئەوەشدا نەخۆشم.
Çocukken çalışıyordum, **kaldı ki** okuldaydım. کاتی منداڵی کارم دەکرد، لەگەڵ ئەوەشدا لە قوتابخانە بووم.

١٢- گریمان، با وا دابنێین، با بڵـێین (Tut ki / Varsayalım ki/ Diyelim ki / Farz edelim ki)

Varsayalım ki zenginsin, ne yapıyorsun? با وا دابنێین کە دەوڵەمەندیت، چی دەکەیت؟
Diyelim ki dresin yok, o zaman bizimle gelir miydin? با بلێین دەرست نیە، ئەو کاتە لەگەڵمان دەهاتیت؟
Farz edelim ki Türkçe kursu biter, daha da çalışmalısın. با وای دابنێین کە کۆرسی تورکی تەواو دەبێت، دەبێ هێشتا بخوێنیت.
Diyelim ki geldik, neyi ikram ediyorsun? بابلێین هاتین، چیمان پێشکەش دەکەیت؟

١٣- ئیللا، هەرچۆنێك بێت (İllaki / İlla / Her halde / Her halükarda / Her durumda / Ne olursa olsun)

İllaki bu kitabı bitireceğiz. (هەرچۆنێك بێت) ئیللا ئەو کتێبە تەواو دەکەین.
Bilet bulamıyorm, ama **her halde** ülkeme gideceğim. بلیت نادۆزمەوە، بەڵام هەرچۆنێك بێت دەچمەوە وولاتەکەم.
Bahane yok **illa** gelirsin. بەهانە ناخوات ئیللا دەهێیت.
Ne olursa olsun hep gülümse. چی دەبێت بابێت، هەمیشە زەردەخەنە بکە.
Her halükarda kaybedersin. هەرچۆنێك بێت دەدۆڕێیت.

تێبینی: ووشەی (**Herhalde**) بەشێوەی لکاوی واتا لەوانەیە (Galiba).

١٤- (Ki)

یەکێکە لە گرنگترین و بەربلاوترین بەستەرەکانی زمانی تورکی و چەندین ئەرك و مانای جیاواز دەگەیەنێت.

بەمانای (کە)
Ben **ki** hep sizin için çalıştım. من کە هەر بۆ ئێوە کارم کردووە.
Aso **ki** senin en yakın arakadaşındır. ئاسۆ کە نزیکترین هاوڕێی تۆیە.
بەمانای (تا)
Her gece süt içmelisin **ki** boyun uzasın. دەبێ هەموو شەوێك شیر بخۆیتەوە تا باڵات بەرزبێت.
Ders çalış **ki** sınavı geçersin. دەرس بخوێنە تا لە قوتابخانە دەربچیت.
بەمانای (کە) فەرق پێ کردن
Eve girdim **ki** kedi tüm koltukları parçalamıştı. کە چوومەماڵەوە پشیلەکە قەنەفەکانی پارچە پارچە کردبوو.
Sınıfa girdim **ki** kimse yokmuş. کە چوومە پۆلەوە کەسی لێ نەبوو.
بەمانای بێ سنووری و لەحەد بەدەری
Bana o kadar çok yardım ettiniz **ki**... ئەوەندە یارمەتی منتان داوە کە...

Onu o kadar çok severim **ki**... ئەوم هێندە زۆر خۆش دەوێ کە...
بەمانای (بۆیە، دیارە کە)
Bir şey biliyor **ki** konuşuyor. دیارە شتێك دەزانێت قسە دەکات.
Yemek o kadar güzeldi **ki** hepsi bitti. خواردنەکە ئەوەندە خۆش بوو بۆیە هەموو تەواو بوو.
بەمانای (وا دەڵێت) (Diyor ki)
Mevlana diyor **ki** "Cahil kişi gülün güzelliğini görmez, gider dikenine takılır" مەولانا دەڵێت: کەسی نەزان جوانی گوڵ نابینێت، دەچێت خۆی بە دڕکەوە سەرقاڵ دەکات.
Erbekan diyor ki "Bir çiçekle bahar olmaz, ama her bahar bir çiçekle başlar" ئەربەکان دەڵێت: بەهار بەیەك گوڵ نابێت، بەڵام هەموو بەهارێك بە گوڵێك دەست پێ دەکات.
بەمانای (ئاخۆ)
Bu sınavı kazanabilir miyim **ki**? ئاخۆ لەو تاقیکردنەوەیە سەردەکەوم؟
Beni seviyor mu **ki**? ئاخۆ منی خۆش دەوێت؟
بەمانای (خۆ)
Ona güvenilmez **ki**! خۆ باوەڕی پێ ناکرێت!
O beni hiç dinlemez **ki**! خۆ ئەو هیچ گوێی لەمن ناگرێ!
Beni kabul eder mi **ki**?

خۆ من قبوڵ دەکات؟
Benimle sinemaya gelir mi **ki**? خۆ لەگەڵم دێتە سینەما؟
بەمانای پتەوکردنی سیفاتەکان
Çirkin **ki** çirkin bir kız. کچێکی ناشیرین ناشیرین.
Güzel **ki** güzel bir çocuk. منداڵێکی جوان جوان.

١٥- لەبەر ئەوەی، چونکە (Nitekim / Zira)

Ömer hayvansever bir insandır, **nitekim** her sabah köpeklere yiyecek verir. عومەر مرۆڤێکی ئاژەڵدۆستە، لەبەر ئەوەی هەموو بەیانیەك خواردن دەداتە سەگەکان.
Runa merhemetlidir, **zira** nerede bir fakir görse yardım eder. ڕوونە میهرەبانە، چونکە لەهەر کوێیەك هەژارێك ببینێت یارمەتی دەدات.

- هەروەها (**Nitekim**) بەمانای **سەرەنجام** (Sonuç olarak / Sonuçta) دێت.

....**nitekim** yanlış yaptığını farketti. ...سەرەنجام کارە هەڵەکەی هەست پێ کرد.
....**nitekim** doğrusunu söyledi. ...سەرەنجام ڕاستیەکەی گووت.

١٦- چما (Meğer / Meğerse)

Seni evde sandım **meğer** eve hiç gelmemişsin. پێم وابوو لەماڵەوەیت، چما هیچ نەهاتیتەوە ماڵ.
Boşuna hazırlık yaptık **meğer** doğum günü bir ay sonraymış. بەلاش ئامادەکاریمان کرد، چما ڕۆژی لەدایك بوونەکەی مانگێك دواتر بوو.
Sürekli yanlış yazıyordum **meğer** sorun klavyedeymiş. بەردەوام هەڵەم دەنووسی، چما کێشە لە کیبۆردەکە بوو.

١٧- یش ، دەبا، دە (dA)

Ben **de** o soruyu çözemedim. منیش ئەو پرسیارەم پێ حەل نەکرا.
Eve döneyim **de** sonra onu arayım. دەبا بگەڕێمەوە ماڵ پاشان پەیوەندی پێوە بکەم.
Okulunu bitirecek **de** araba alacak. دەبا خوێندنەکەی تەواو بکات ئۆتۆمبێل دەکڕێت.
Kopya çekin **de** ben **de** size göstereyim. دە ئێوە قۆپیە بکەن منیش پێتان نیشان دەدەم.

١٨- یان، یانیش، یاخود (Veya / Ya da / Yahut)

Yakacak olarak odun **veya** kömür kullanabilirsiniz. دەتوانن دار یان خەڵووز بەکاربێنن وەك سوتەمەنی.
Gir **ya da** çık; kapıda dikilme!

بڕۆ ژوورەوە یانیش دەرچوو، لەدەرگادا مەچەقە.
Yemeğin yanına pilav **yahut** makarna yapalım. با لەتەك چێشتەکە پلاو یاخود مەعکەرۆنی لیٚ بنیٚین.
Bugün **ya da** yarın mutlaka gitmemiz gerekiyor. ئەورۆ یان سبەی موتڵەقەن هەر دەبێت بڕۆین.

١٩- جگە لەوەش، هەروەها (Ayrıca).

Her akşam bu ilacı alın **ayrıca** diyetinize de dikkat edin. هەموو ئێوارەیەك ئەو عیلاجانە وەرگرن جگە لەوەش ووریای ریجیمەکەشتان بن.
Telefona format atalım **ayrıca** pilini de değiştirelim. با تەلەفۆنەکە فۆرمات بکەین، هەروەها پاتریەکەشی بگۆڕین.
Hava yağmurlu **ayrıca** kar yağma ihtimali de var. هەوا باراناویە جگە لەوەش ئەگەری باران بارینیش هەیە.

٢٠- دیسان (Yine / Gene).

Acele et **yine** okula geç kalacaksın. پەلە بکە دیسان لە قوتابخانە دوا دەکەویت.
Yine yanlış geldik! دیسان بە هەڵە هاتین!
Camları boşuna silme **gene** yağmur yağabilir. بەلاش جامەکان مەسڕەوە لەوانەیە دیسان باران ببارێت.

٢١- هەم ... هەم (hem…hem de)

بۆ دووشت و دوو کار بەکاردێت کە هەردووکیان بەیەکەوە کرابێت (لە زمانی کوردیشدا هەمان بەستەرمان هەیە و بەهەمان مانا بەکاری دێنین).

Gençlik yıllarımda **hem** okudum **hem de** çalıştım. لە ساڵانی لاویمدا هەم خوێندم و هەم کاریشم کرد.
Istanbul'da **hem** gezdim **hem de** ticaret yaptım. لە ئیستەنبوڵدا هەم گەڕام و هەم بازرگانیشم کرد.
Ahmet çok neşeli **hem** yemek yiyor **hem de** konuşuyor. ئەحمەد زۆر سپۆرتە هەم نان دەخوات و هەم قسەش دەکات.

٢٢- نە ... نە (ne...ne de)

بۆ دووشت و دوو کار بەکاردێت کە هیچ کامێکیان نەکرابێت (لە زمانی کوردیشدا هەمان بەستەرمان هەیە و بەهەمان مانا بەکاری دێنین).

Gençlik yıllarımda **ne** okudum **ne de** çalıştım. لە ساڵانی لاویمدا نە خوێندم و نە کاریشم کرد.
Istanbul'da **ne** gezdim **ne de** ticaret yaptım. لە ئیستەنبوڵ نە گەڕام و نە بازرگانیشم کرد.
Ahmet hastaydı **ne** yemek yedi **ne de** konuştu. ئەحمەد نەخۆش بوو نە نانی خوارد و نە قسەشی کرد.

٢٣- یان ... یانیش (ya...ya da)

بۆ دووشت و دوو کار بەکاردێت کە یەکێکیان ئەنجام بدرێت (لە زمانی کوردیشدا هەمان بەستەرمان هەیە و بەهەمان مانا بەکاری دێنین).

Gelecek yılda **ya** okuyacağım **ya da** çalışacağım. ساڵی داهاتوودا یان دەخوێنم یان کار دەکەم.
Istanbul'da **ya** geziyorum **ya da** ticaret yapıyorum. لە ئیستەنبوڵ یان دەگەڕێم یان بازرگانی دەکەم.

٢٤- چ ئەوە چ ئەوە (gerek.... gerekse)

Annem **gerek** sözleriyle **gerek** bakışlarıyla sevgi verir. دایکم چ بە ووتەکانی بێت چ بە سەیرکردنەکانی خۆشەویستی دەبەخشێ.
Gerek rüzgar **gerekse** güneş, iyi birer enerji kaynağıdır. چ با چ خۆر، دوو سەرچاوەی باشی ووزەن.

٢٥- سەرباری ئەوەش (Üstelik)

Rıfat Eravşar iyi bir hocaydı **üstelik** çok da kibardı. رەفعەت ئێراڤشار مامۆستایەکی باش بوو سەرباری ئەوە زۆریش بەشەخسیەت بوو.
Pasta yapabiliyorum **üstelik** çiğ köfte de yapabiliyorum. دەتوانم کێک دروست بکەم سەرباری ئەوە دەتوانم چی کۆفتەش دروست بکەم.

C- دەنگەکان(Ünlemler)

بریتین لەو ووشە زیادکراوانەی لە کاتی قسەکردندا دەردەبڕدرێن و بە تەنها هیچ مانایەکیان نیە. بۆ مەبەستی دەربڕینی سەرسوڕمان، تووڕە بوون، ترسان، ئازار، بێزاریی، بچوك کردنەوە، ڕازی بوون، ڕەتکردنەوە...هتد دەر دەبڕدرێت، وەك:

Ya	Ya sabır! خوایە سەبر!
Be	Git be! دە بڕۆ دەی!
Eee	Eee! Ne yapıyorsunuz? ئێی چی دەکەن؟
Eyvah	Eyvah! Ev yanıyor. ئەی هاوار! ماڵەکە دەسوتێ.
Ey	Ey Allahım. ئەی خودام.
Hey	Hey! Gelir misin? هێی دێیت؟
Şşt	Şşt! Sus konuşma! ششش بێ دەنگ قسە مەکە.

تەواوبوونی نووسین: ٢٠١٨/٠٩/١٨ ، قەیسەری- تورکیا

ناوەرۆك